Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30762479

IOANNIS VESLINGII MINDANI, EQVITIS,

Et in Patavino Gymnaſio Anatomiæ, & Pharmaciæ Profeſſoris primarii,

OPOBALSAMI VETERIBVS COGNITI VINDICIÆ.

PATAVII, clↄ.Iↄc.XLIV.

Typis Pauli Frambotti, Bibliopolæ.

Superiorum permiſſu.

Illuſtriſſimis, atque Excellentiſſimis Viris.

D. BAPTISTÆ NANIO.

D. PETRO FVSCARENO.

D. ALOYSIO VALARESSIO EQ.

D. MARCI PROCVRATORI.

Patavini Archilycæi Moderatoribus prudentiſsimis.

Ioannes Veslingius. S. P.

QVÆ in florentiſsimo Gymnaſio veſtro, à multis iam annis, rerum naturæ curioſiſſimi viri publicè tradiderunt, non ſimplici priſcorum auctorum lectione; ſed obſeruatione propria ſæpius edocti, dum magno vitæ, ſumptuumque diſpendio, remotas ab Europæ complexu prouincias luſtrarunt,

— medioſque fugam tenuere per hoſtes.

Eadem à liuore, & aſperſis litigantium contentionc tenebris vindicata, ſiſtere vobis, Illuſtriſsimi, atque Excellentiſsimi Rectores, & ad iudicij veſtri ſolem examinare, tam officij mei ratio, quàm debita ſummis veſtris meritis obſeruantia poſtulabat. De Opobalſamo enim agitur, eximio medicamento, cuius ſtirpem impenſo quondam ſtudio, regijs hortis Palæſtina colebat; nunc Arabia mercium odoratarum fertilitate beata,

patrio gremio feliciter fouet, atque educat. Perditam eam eſſe, vulgata dudum fama, etiam eruditis hominibus impoſuerat. Donec é Veneta nobilitate tot clariſsimi viri, qui Byzantio, Tripoli Syriæ, & Cabiro ſubditis Sereniſsimæ Republicæ præfecti, ſalutarem balſami lacrymam, in lucem poſtliminiò reduxerunt, ut iam auſpiciis horum, in urbe ipſa Venetiarum, non in Muſeis tantum illuſtrium ciuium; ſed etiam publicis aromatum tabernis, longa annorum ſerie facilè quærentibus obuia fuerit, atque etiamnum obvia nobis ſit. Quô mihi maior illorum ingratitudo videtur, qui rem a tot ſeculis Veneto beneficio orbi Europæo redditam, et potiſsimùm à Proſpero Alpino, Lycei veſtri profeſſore quondam celeberrimo, ſcriptis abundè patefactam, auſi fuerunt obſcurare iterum, & ab officinis medicis,

— ultra Sauromatas, & glaciale
Oceanum —

relegare. Idque dum Opobalſamo, partim notas aſsignant eiuſdem naturæ penitus repugnantes; partim rariſsimæ cuiuſdam, & ineffabilis fragrantiæ ſpeciem induunt, nunquam tamen ſenſu narium ab ijs perceptam. Itaque ſecutus veſtigia doctiſsimorum hominum, contra inſtandum, et utiliſsimæ reſinæ facultates ac ſubſtantiam, ex veterum, qui acuratiſsimè pleraque complexi, monumentis reuocandam eſſe duxi. Non tam ut ſtabilirem, quæ nobiliſsimis Venetorum conſulibus, atque anteceſſoribus meis, rata probataque fuere; quàm ut rei medicæ præſidium aſſererem, in propulſandis funeſtarum ægritudinum periculis inſigni virtute pauciſsimis poſt habendum; quoque Mithridatis & Andromachi ſaluberrima antidota, ſine virium euidenti detrimento, carere non poſſunt.

Quic-

Quicquid eſt, in paucularum chartarum anguſtias contractum, oculis veſtris ſummittere non dubitaui. Neque ingratum fore arbitratus donum, quod per ſe non magnum, pondus ab animo meo accipiet vniuerſum. Dedi enim, quod hoc quidem tempore optimum habui, in omni literario meo prouentu. Cætera beneuolentia veſtra commendabit, qua me publicis, geminatisque Gymnaſii veſtri muneribus admotum, non promptè minus ſuſcepiſtis; quàm conſtanter hactenus, & liberaliter fouiſtis. Neque aliud de vobis mente præcipere debui qui invictâ virtute Atlantes, cælum patriæ ſuſtinetis, omnia pro Iuſtitia prudenter, pro communi ciuium ſalute ſtrenuè, pro vniuerſa Republica piè geritis. Quique inter grauiſsima Senatus onera, hunc ſaltem laborum fructum conſecuti eſtis, ut vos non publici tantũ conſilii clariſsima ſideras; ſed etiam Sapientiæ penetrale, perfugiumque omnis doctrinæ ſeculum hoc fateatur. Numen illud veneror, ut ſeruet ampliſsima rei Venetæ decora, annorumque ſemper renaſcentium felici ſerie diutiſsimè proſperet.

IOANNES VESLINGIVS Lectori ſuo. S.

Actum, ut aiunt, haud immeritò agere videar, quod poſt laudatiſſimum Proſperum Alpinum, anteceſſorem meum, de Opobalſamo ſcribere voluerim. Illoque ipſo, quod inclyta ſuaueolentibus ſyluis Arabia producit, & in hanc uſque lucem finitimis populis ſubminiſtrat. Vix enim quicquam eſt, circa balſamici ligni, ſeminis, ſuccique præſtantis naturam, & actiones, vel intellectu difficile, vel ſenſibus obſcurum, quod admota veluti clariſſima face, non ſic illuſtrarit, ut qui de tenebris adhuc, & caligine conqueritur, cum iure cum veteri dixeris Comico.

Τυφλὸν τὰ τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τάτ' ὄμματα.

Scripſerat P. Alpinus, tum ut arti medicæ deſideratum aliquot ſeculis medicamentum reſtitueret, tum eorum expectationi ſatisfaceret, quorum intererat, hiſtoriam ipſam Opobalſami, ſalutaris ſcientiæ cultoribus iterum innoteſcere. Inuitarunt autem optimum virum, præcipuè doctiores ſui temporis pharmacopœi, ut Theriacam Mithridatumque compoſituri, (ſcilicet antidota quæ Opobalſamo deficiente non parum ab ęſtimatione priſtina decedebant,) palàm factis legitimis eiuſdem notis, & natali ſolo, deinde excellenti hac reſina liberius uti, fruique poſſent. Miſcuerunt igitur Arabicum balſami ſuccum magnis alexipharmacis peritiſſimi quique. Veronę Ioannes Pona, & Franciſcus Calceolarius, materiæ medicæ indagatores

gatores

gatores ſolertiſſimi. Bernardinus Cicala Brixiæ. Neapoli Ferrandus Imperatus, rerum naturę ſcriptor, indagatorque indefeſſus. Lucæ, Balthaſſar & Michael Campii, varia doctrina, artiſque pharmaceuticæ cognitione percelebres. Frequentiùs autem magnorum Hetruriæ ducum lectiſſimi pharmacopęi: tandemque Romę egregii viri, Vincentius Panutius, & Antonius Manfredus. Quorum hic Pharmacopolio præfectus, quod non tenui cenſu; ſed regiis impenſis, pauperum neceſſitati inſtruxit, Eminentiſſimus FRANCISCVS Cardinalis BARBERINVS: beneficium illis exhibiturus, tantò magis cœleſte Deoq; gratum, quantò propius diuinam munificentiam, hoſtimenti nullius indigam, attingit.

Vt mirari etiam ſubeat, utcunque paucis luſtris ab Alpini noſtri deceſſu exactis, iterum de Opobalſamo ſcribendum fuiſſe, impellentibus, tantumque non urgentibus pharmacopœis; quamuis ob cauſam occaſionemq; omninò diſſimilem. Accidit enim, cum aliquot eorum Arabicam balſami lacrymam examinare conarentur, Proſperi Alpini fidiſſimo ductu, ſiue Latini ſermonis inſcitia, ſiue defectu libelli deſtituti, & vulgarium Dioſcoridis interpretum verbis inhærentes, ut circa liquoris balſamici ſubſtantiam, inhæſionem, maculæ inductionem, coagulationem, diſſolutionem, eos incurrerint paralogiſmos, ut rē incognitam damnare, falſi fictique inſimulare, non erubuerint. Grauiore deindè affectuum impetu, ultra metam rectæ rationis abrepti, ſpreta clariſſimorum Medicorum ſententia, virorumq; induſtriorum exemplis inſuper habitis, Aduocatos ſibi quæſiuerint, quibus hic potiſſimùm

ſco-

ſcopus propoſitus, ut Proſperi Alpini candorem, ſi qua p
ſent parte ſugillarent, virorum in cognitione Opobalſa
verſatiſſimorum ſenſum, ac voces eluderent; fidem eti
eorum ſuſpectam redderent, qui propius natales balſa
terras acceſſerunt,

Eoaſque domos Arabum ——

Summa, quibus nihil magis curæ eſſet, quàm ὑπερφρονεῖν π
ὃ δεῖ φρονεῖν, reique incognitæ ſibi, quiduis potiùs tribuere
quàm quod eius naturæ, hominum peritiſſimorum c
ſenſus detulit.

Subuerterunt tamen has machinas, ſolidâ doctrina, v
tutumque omnium comitatu clariſſimi viri, Petrus Caſt
lus, Baldus Baldus, Balthaſar Bonannus, Franciſcus Per
publicis ſcriptis Opobalſamum pharmacopœis incogn
aſſerentes. Quibus hæc, quæ veritatis tuendæ ſtudio ſ
fragatum ſummitto, tantum cedunt,

Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis.

In iis tamen hanc mihi præcipuè operam ſumpſi, ut oſte
derem, nihil à P. Alpino de Balſami ſtirpe, lacrymæq
præſtantis vel criteriis, vel facultatibus, literis diuulga
fuiſſe, quod non Dioſcoridis, inter veteres de Opobalſa
ſcriptores τελείως ἀριστεύοντος, doctrinæ optimè conſentiret. P
regrino deinde Pitorio me patefacerem, cui quæ de co
trouerſo liquore teſtatus fueram, parũ liquidè conſtaba
Tuum erit, amice lector, æquiter omnia, & remoto,
dicitur, velo expendere, quum nobilis ea, de qua conte
tio eſt reſina, haud ſecus; quàm priſcum illud, ſacrum
طيبه طاعيت, ex aromatis ſuauibus compoſitum ungue
tum, Deo, bonæque Valetudini conſecrata fuerit: qu
rum illum, atque hanc, ut propitiam habeas, ex anim
voueo.

In Vindicias Opobalſami

Perilluſtris & Excellentiſſimi Viri

IOANNIS VESLINGII
EQVITIS,

Et in Patavino Lycéo Anatomen, & Pharmacian in prima ſede profitentis,

ELOGIVM.

BAlſama odoratis demeſſa Orientis in oris
Sacrilegæ Solymis ſurripuêre manus.
ortice diſſecto iam non opobalſama ſudant,
Vlla nec in cornu gutta ſerena fluit.
ic periſſe putant pretioſum vulgo liquorem,
Partus Idumei qui fuit ante ſoli.
unc tamen in lucem reuocat VESLINGVS apertam,
Nec ſinit in terris ligna beata mori.
empe ijdem manant fragranti è ſtipite ſucci,
Ploratu quondam quos ſua planta dabat.
a age, vir ſapiens, tibi fac durabile nomen,
Vt longùm durat Balſami amœnus odor.
oc Arabes, Indiue ferant; tibi laudis odorem
Hic liber vltra Indos, vltra Arabaſque feret.

Scipio à Grandimonte.

PRima Palæſtinæ ceſſantia balſama ferro,
VESLINGI calamo iam rediuiua vigent.
Hæc equiti diues Nilo dedit arma Cairus,
Hæc Latio Solymis ille trophæa tulit.
Fidis plus oculis, quàm famæ credimus uni:
Inde licet famæ ſit quoque nata fides.
Redde nouo meritos victori Roma triumphos:
Innocuus turbis præſtat in Vrbe liquor.

Ioannes Rhodius.

Noi

Noi Reformatori del Studio di Padoa

HAuendo veduto per fede del Molto R.P. Inquiſitore del S. Officio di Padoa, che nel Libro intitolato Ioannis Veslingij Opobalſami Veteribus cogniti Vindiciæ non ſi troua coſa alcuna contra la Santa Fede Catolica, inparimenti per atteſtationi del Segretario Noſtro, non vi ſi troua coſa alcuna contra Principi & buoni coſtumi, concedemo licenza, che ſia ſtampato, douendoſi oſſeruar quanto per legge in propoſito di ſtampe, con conditione che non ſia venduto ſe prima non vien preſentato vno per la Libreria publica, giuſta la parte dell'Eccell. Senato de 2. Decemb. 1622. In quorum fidem, &c.

Venetia a' 3. di Nouembre 1643.

{ Batiſta Nanni Reff.
{ Pietro Foſcarini Reff.

Aluiſe Querini Seg.

Ioanni Veslingio Equiti, Viro clariſſimo.
Aloyſius Quirinus S. P.

VIndicias tuas Opobalſami veterum, contra recentiorum quorundam inſcitiam vidi, legi, & approbaui. Veslingii enim ſunt, hoc eſt, doctiſſimi viri, qui ſcientias omnes callet, & in his ſtudioſiſſimè ſummo poſterorum fructu ætatem conſumpſit. Laudent ii qui profitentur tanta hæc, cum illa deguſtarint, palatoque ſuauiſſima experimento comprobarint. Quare quantò citius effice ut edantur, &c.

† 2 Die

Die 16. Octobris 1643.

OPus cui titulus Ioannis Veslingii Opobalſami Veteribus Cogniti Vindiciæ, quod fuit examinatum ab Excell. D. D. Ioanne Cottunio, & Octauio Ferrario, cuius initium, Quæ in florentiſſimo, &c. Et finis, Laboremus, &c. fuit pro impreſſione Paduæ viſum etiam & approbatum ſup. Die, & anno, cum nihil contra fidem, Principes, ſeu bonos mores in ipſo reperiatur.

Ita eſt ego Fr. Antonius Vercellus à Lendenaria
Inq. Generalis Paduæ.

ERuditiſſimum hoc opus Præclariſſimi, & Excellentiſſimi Ioannis Veſlingii Equitis, & in Patauina Vniuerſitate Botanices, & Anatomiæ Primarii Profeſſoris, Hortique medici Præfecti; cui inſcriptio, Opobalſami Vindiciæ, Ego Ioannes Cottunius diligentiſſimè, ac ſumma cum voluptate perlegi. Nec quicquam in eo reperi à Catholica pietate morumue probitate deuium. Quin uerò doctrinæ ſoliditate, & ſingulari elegantiæ candore ita vbique eſt firmatum, atque inſperſum, vt per manus, & ora doctorum hominum volitare mereatur. In quorum fidem, &c.

Ioannes Cottunius
Philoſ. primi loci ordinarius
qui ſupra.

REuerendiſſimi P. Hæreticę prauitatis Quæſitoris iuſſu, Vindicias Opobalſamo ab Ioanne Veslingio Viro Clariſſimo latas legere, pretium fuit. Quo in opere, non modo nihil occurrit quod Chriſtianum lectorem moretur, aut turbet, quodque politica toruitas ſecus dictum interpretetur: ſed ſuus ſuperis honos conſtat, qui in eo ſucco quoddam immortalitatis ſimulacrum poſuerunt: nec indignatur ſuperis æqua poteſtas Regium liquorem in ordinem privati uſus cogi, qui omnem ſeculi morumque tabem procul habe bit. Pataüii VII. Kal. Nouembris MDCXLIII.

Octauius Ferrarius
Eloquentiæ, & Græcæ linguæ
Prof. ordinarius.

INDEX

INDEX
MEMORABILIVM IN VINDICIIS.

A

ABenſina accuratè rẽ medicam tractavit. 34.
Abenſinæ de opobalſami caliditate ſententia. 24.
Abenſinæ interpres de verbo Solvi notatus. 30.
Abenſinæ interpres de opobalſami quãtitate explicatus. 18.
Abenſinæ interpres de condenſatione notatus. 30.
Abenſinæ interpres accuſatur. 11.
Abdalla dux Saracenorum. 5.
Ab el moſchi odor Opobalſamo præfertur.
Abietis, & pini lacrymæ opobalſami ſuccedanea. 40.
Acidus ſpiritus an in opobalſamo. 48.
ineſt etiam dulcibus. 48.
facilè reſinis educitur. 48.
Ægypti hortus balſamum alens. 11.
Ægyptus nõ eſt balſami natale ſolũ. 13.
quare educando balſamo non idonea. 14.
Ægyptus ſacchari copiã producit. 45.
Aeria & terrea non iunguntur. 30.
Ahmet Habibus laudatus. 17.
opobalſamum ignis opera colligi prodidit. 17.
Albedo opobalſami per aquã diffuſus. 9.
Proſp. Alpinus plantarum exoticarum peritus. 52.
balſami illuſtrator. 3.
rectè veteribus ignorantiam obiecit. 41.
an opobalſamum triviale fere. ib.
opobalſamum magnis Hetruriæ Ducibus donavit. ib.
Proſperi Alpini de adhæſione opobalſami dubium. 27.
ab eodem recognita ſublatum. 27.
Antiqui de opobalſamo pugnantia ſcripſere. 45.
iiſdem non immerito ignorantiam obiecit Alpinus. ib.
pleraque auditu de opobalſamo acceperunt. ib.
exotica medicamenta in antidotis vſurparunt. 43.
falſi Iudæam balſami patriam inſtituerunt. 7.
Antiquorum diligentia in rerum utiliũ inventione. 1.
luxus in unguentis diſperdendis. 25.
proclivitas in opobalſamo adulterandis. 25.
Aquarum fontis Matabariæ virtus. 13. 14.
Arabes maxima gens. 5.
multis victoriis clari. 5.
hodie Turcis rebelles. 5.
quomodo balſami ſuccum colligant.
cur olim balſamũ colere deſierint. 8.
cur denuo excolant. ib.
thuris & myrrhæ arbores celarunt exteris. 6.
an decoctione opobalſamum parent. 17.
opobalſamum quo ordine examinent. 19. 41.

bal-

balſami arborem quando & quoties incidunt. 16.
Arabia quare felix habita. 5.
pluribus locis balſamum alit. 6.
ab Auguſto Cæſare expetita. 5.
ab Alexandro M. deſiderata. ib.
odoratis gignendis apta. 6.
ſerpentes habet lethiferas. 10.
Arabes odorata lædebant. 5.
reges circa ſterquilinia ſepeliebãt. 5.
Arabes exarſerunt in tumultus. 46.
Arabibus unde divitiæ. 5.
Arabes pigri, & diſſoluti. 8.
Arabes infeſti chriſtiano nemini 43.
Ars naturam imitatur. 56.
Ars naturam perficit. 22.
Arte producta ſunt ſecundum ſe naturalia. 56.
Aſperitas plantarum unde. 14.
Augmenti lætioris in plantis cauſa. 19.
Marcus Auantius Chirurgus opobalſamum agnovit. 57.

B

Baldus Baldus opobalſamum Patavium mittit. 11.
Balſamum facilè propagatur. 45.
Balſami arboris magnitudo. 12.
quare fruticoſa. ib.
folia cur rutæ comparata. ib.
folia an perennia. 13.
foliorum color quomodo mutetur. 12.
Iudæa ubi balſamum aluerit. 13.
an duobus tantum hortis. ib.
Exilitatis ramorum balſami cauſa. 14.
Balſami differentiæ in longitudine, aſperitate, tenuitate. 14.
Balſami plantam quis ex Arabia ad extera detulerit. 7.
Balſamum quare perditum viſum. 2.
Inciſio balſamici corticis non ſemel tantum facta. 16.
quibus inſtrumentis facta. 16.
Ferrum quomodo reformidet balſamum 16.
Balſami planta difficulter apud Arabes cognoſci poteſt. 6.
qui revelarunt iterum Europæis. 3.
Lacryma balſami raro & parcè ſtillavit. 16.
eſt ſpontanea vi elicita. ibid.
Lacrymam balſami quomodo exceperint. 17.
Lacryma balſami maculam parit, & non parit. 26.
non reſolvitur in ſpiritus. 27.
Lacrymæ balſami terebinthina vitiata cognitio. 25
Lacryma balſami veſtibus inſtillanda. 26.
neceſſario adhæret. 26.
non diffundit ſe ut oleum. 26.
ablutione tollitur. 26
quæ facilè vel difficile lotione auferatur. 26
Liquor balſami vitiatus velut oleum innatat. 22
non vitiatus quaqua verſum expanditur. 32
craſeſcens fit deterior. 32
ſincerus non petit fundum. 33
Succus balſami facilè ſolubilis quis ſit 23.
Liquor balſami facili ſolubilis quare laudetur. 23.
Liquoris balſami lævitas laudetur. 23.
Balſami ſuccus neceſſario mutabilis. 33.
per quas cauſas mutetur. 33.
Balſami ſuccus celerius funditur alijs reſinis. 31.
celerius funditur terebinthina. 31.
Succi balſamici boni notæ. 19.

recens

recens quare laudatur. 19.
recens quis nobis habendus, 19.
Succus balſami quomodo lac denſet. 28
quando fortiter, aut imbecilliter denſet. 29.
Succus balſami adulteratus quis propriè habendus. 22.
Balſami ſuccus quomodo calidiſſimus. 23.
non eſt tam calidus ut arbitrabantur. 24.
Balſami ſilveſtris ſemen. 36.
Lignum & fructus balſami adulterari negat Galenus. 36.
Fructus balſami quo adulteratur ſemine. 36.
Baſſæ Aegypti balſamum ex Arabia petunt. 7.
eorũ incuria cauſa perditi balſami. ib
Honorius Bellius balſami plantas aluit. 3.
Petrus Bellonius balſami obſervator. 3.
Balthaſar Bonannus opobalſamum defendit. 57.
Busbequii opobalſamum cur medicis ſuſpectum. 49.

C

Calceolario opobalſamum quale fuerit. 52.
eiuſdem laus, & induſtria. ib.
Califfi balſamum in Aegyptum retulerunt. 7.
Carpobalſami deſcriptio. 9.
affertur ſæpè recens. ib.
ex eo natæ in Italia plantæ. ib.
Carpobalſami examen & uſus. 35.
ſit flauum aut rufum. ib.
plenitudo eius quæ ſatis ſit. ib.
amplitudo & pondus. ib.
ſimilitudo cum terebintho. ib.
ſit guſtu fervidum. 36.
Opobalſamum redoleat. ib.
eius calor quatenus intenſus. ib.
ſecundariam habet agendi vim. ib.
odoratum admodum. ib.
cur odorem diutius ſervat. ib.
quomodo odoratius ſucco. ib.
Carpobalſamum viribus opobalſamo ſimile. 38.
varijs pectoris affectibus conducit. ib.
an peripneumonicis conveniat, & quando. ib.
Iſchiaticis & epilepticis qua ratione opituletur. ib.
Carpobalſami ſuccedaneum. 40.
Cephalici pulveres antiquis probati, 39
a. L. Septalio, cum Magito reijciuntur. 39.
quomodo & quando proſint. ib.
Chalcanthum quomodo concreſcat. 29.
Chymica arte elicita, an naturales rei partes. 22.
Chymicè elicitorum differentia. 22.
Chymicè præparata au à natura ſua valdè diverſa. 56.
Chymici eſt empyreum a contractum auferre. 56.
Cleopatra balſami regione donata. 13.
balſamum in Aegyptum tranſtulit.
Climatum differentia parit diverſitatem in plantis.
Coagulare propriè quid. 28.
Coaguli natura & vires. 28.
Coagulum lacti facilimè miſcetur. 28.
Coagulatio opobalſami eſt imperfecta. 28.
Coagulatio non poteſt è reſinoſis fieri. 28
Coagulationem lactis quid in opobalſamo impediat. 34.
Coloris mutati in corpore humano cauſa. 31.
Concretionis cauſa Ariſtoteli. 29.

Concretio lactis non eodem tempore abſolvitur. 30.
Condenſationis cauſa Chymicis. 29.
Conſtans Imperator ab Arabibus victus. 5.
Conſtantinus an ex ſola Aegypto opobalſamum habuerit. 18.
Conſtantinus opobalſamum templis dicavit. 15.
Aloyſius Cornelius conſul opobalſami acris cenſor. 9.10.
Sublunaria ſunt obnoxia corruptioni. 33.
Creta ſumminiſtrabat herbas ad antidota. 24.
Cretaeæ plantæ infinito præſtare alijs viſæ. 43.
Curæ vanæ quo impellant homines. 1.
Petri Caſtelli de opobalſamo decoctione elicita dubitatio. 56.

D

DAniotus balſami plantas aluit. 9.
Denſare non eſt coagulare. 28.
Denſatio in lateribus, melle, & opobalſamo non eſt coagulatio. 28.
Dioſcoridis ex Galeno encomium. 11.
Dioſcoridis laus in manifeſtandis fraudibus opobalſami. 26.
Dioſcorides omnium optimè de materia medica ſcripſit. 34.
quædam ex hiſtorijs aliorum hauſit. 46.
de caliditate opobalſami explicatus. 24.
de quantitate opobalſami explicatus. 17.
nomen levitatis opobalſamo non tribuit. 48.
quo modo de macula opobalſami interpretandus. 51.
Ipſi quid vox ἰυδίετ&c. *ſignificat.* 48.
Diuinis poſſe & eſſe idem eſt. 3
Dohen quid Arabibus. 1

E

EFfectus temperamentum conſequ[entes] tes cum eo mutantur. 4
Engaddi oppidum in valle Hierichun[tis] tis comprehenſum. 1
Ευδίετον *quid Dioſcoridi.* 2
Expenſio ſuper aquas reſinis & opoba[l]ſamo quomodo communis. 5

F

Mortalibus fœtor cognatus. 24

G

GAlenus opobalſami adulteratio[]nem ſubticet. 25
Galeni ſtudium in cognoſcenda materi[a] medica. 43
Galenus Palæſtinam opobalſami cauſ[a] acceſſit. 43
Aelius Gallus Arabes invadit. 5
Stephanus de Gaſparis patronus pharmacopœarum. 4.
naturam opobalſami in odore pavit. 47.
extollit odorem ſuper omnia noſtri hemiſphærij odorato. ib.
Giggeio quid Rotolo. 28.
Melchior Guilandinus balſamum in Aegypto vidit. 3.

H

HEliogabalus opobalſamo abuſus. 15.
Georgius Hemus conſul Venetus. 3.
Heraclides Tarentinus quos præconibus compararet. 43.
Herbarij imperatorum in Creta. 43.
Principum ſtudium in collectione herbarum. 24.
Hermeticorum de concretione ſententia. 29.
Hierichuntis vallis amœnitas. 13.

bal-

balſamum poſſidebat. ib.
Homogenea tantum miſcentur. 30.
Hyperici ſeminis ſimilitudo cum terebintho. 36.

I

IGnis plura perdat an generet, dubitat Pitorius. 56.
Ignis pro gradu intenſionis diverſimodè operatur. 56.
Incuriæ damna. 1.
Indi opobalſamo ſimiles reſinas decoctione parant. 17.
Difficultas inveniendorum non absterret generoſos animos. 42.
Ioſephus de Sabæ regina explicatus. 7.
Ioſephus à contradictione vindicatus. 13.
Ioſepho cur opobalſamum pretioſiſſimum. 20.

L

LActeſcere num opobalſami proprium ſit. 53.
Locus quomodo ſit mutationis cauſa. 54.

M

IOannes Manelphus opobalſamũ laudat. 57.
Antonij Manfredi laus. 3.
Cognitio medicamentorum ex auctorum lectione eſt inſufficiens. 26.
Mel hymettium & opobalſamum Romæ obvium fuit. 24.
Alexander Menginus opobalſami aſſertor. 57.
Meſue opobalſamum coctione colligi ſcribit. 17.
Mercurius Chymicorum eſt ſpiritus. 29.
Miſturæ vox de opobalſamo non uſurpata. 52.
Ioannes Molinus linguarum orientaliũ interpres. 57.

N

IOannes Nardius opobalſamo aſſertor peritiſſimus. 57.
Coſmi de Nigris laus. 11.
opobalſamum damnatum Venetias attulit. ib.
opobalſamum vili emere potuit. 19.
opobalſamum à quo, & quanti emerit. 58.
eiuſdem virtus æſtimata. ib.

O

OCulus ſolis Abenſinæ hodie hortus el Matabaria. 13.
Odor aromatum magni à Galeno habitus. 47.
Odor manifeſtat non bonitatem tantum plantæ; ſed & ipſam. 47.
Odorata an cephalalgian curent. 37.
Mediocria optima. 37.
Odor validus quid indicet. 20.
Odor & ſapor in examine opobalſami non negligendi. 50.
Oleum iuniperi celeriter diffũditur. 32.
Mauritanicum oleum pro opobalſamo venditum. 25.
eius differentia à balſami ſucco. ib.
Oleum aliter maculat, quàm opobalſamum. 51.
Cauſæ opobalſamum neceſſario mutantes. 49.
Opobalſami controuerſia vbi & à quibus diſceptanda. 4.
Opobalſamum eſt Seri, cuius in ſacris literis fit mentio. 7.
ab antiquiſſimis ſeculis in Palæſtinã & Syriam delatum. 7.
Opobalſami conſiſtentia varia. 10.
odor acris recluſo vaſe. ib.
odor eius circa fæces. ib.

uſus in theriaca. ib.

Opobalſamum quomodo coctione frondium paretur. 17.

Lana abſterſum opobalſamum. 16.

Opobalſami copia tempore Plinii & Solini. 8.

Opobalſamum in & extra aquam lateſcit. 53.

Opobalſami fragrantia non eſt nimium extollanda. 59.

notæ debent eius naturæ conſentire. ib.

De opobalſamo quis optime iudicare queat. 45.

Opobalſamum facilè inter Arabes abũdare poſſe. 45.

Sincerum opobalſamum quod. 22.

Opobalſamum improprie ἔλαιον *oleum dici.* 15.

Opobalſamum an ſemine adulteretur. 22.

Recens opobalſamum non petit fundum. 53.

Caniculæ ortus Opobalſamo colligendo aptus. 16.

Opobalſamum intra annum inſigniter denſari. 49.

Opobalſamo nil obeſt quod ab aliquot pharmacopœis non fuerit cognitus. 57.

Opobalſamum eſſe reſinam. 15.

Eßentia opobalſami non conſiſtit in collectionis modo. 58.

non in conditione emptoris aut venditoris. 58.

non in pretii magnitudine aut vilitate. 58.

Opobalſami gutta multum lactis non denſat. 52.

denſat partem lactis quam attingit. ib.

ſoluta ſtatim debilior fit. ib.

Opobalſamum eße ſuccum pinguem, eſſe viſcidum. 15.

Opobalſamo etiam optimos fæces deponit. 57.

Acidum opobalſamum ſapore Veſlingio non perceptum. 48.

Opobalſamum decoctione parari quare facile. 17.

Opobalſamum arte elicitum eſſe genuinum eius ſuccum. 56.

Opobalſamum ſpiſſamentis unguentorũ additum. 38.

Odor opobalſami rutæ ſimilis. 20.

terebinthina & thure præſtantior. 21.

ſuavior reſinis veteribus cognitis. 21

Opobalſamum vino & homini quomodo ſimile. 19.

Læve opobalſamum unde, & quale ſit. 23.

Adſtrictio & mordacitas opobalſami qualis. 23.

Odor opobalſami qualis vetertbus habitus. 20.

cur eximius Theophraſt. 20.

Odor opobalſami non ſuperat ambræ fragrantiam. 20.

non Iaſmini & bammiæ moſcatæ. 21.

Odora ſuavitas opobalſami varia. 21.

pro ratione ætatis, collectionis, conſiſtentiæ. 21.

ratione loci, & vecturæ. ib.

Odor in Syriaco opobalſamo an ſuavior, quam Arabico. 21.

Subacidum opobalſamam improbatur. 22.

propter quas cauſas tale fiat. 22.

Syriacum opobalſamum facilius aceſcere potuit. 23.

Opobalſamum recens ſubacidum vapo-

rem

rem ſpirat. 23.
Opobalſamum quando defuit. 18:
Othmannus Abutalib opobalſami examinator. 9.
Arabicum opobalſami habet notas omnes ſinceritatis. 35.
eſt idem cum illo, quod Iudæo quondam produxit. 35.
Arab. Opobalſamum an adulteret. 25.
Arabes cur non adeò copioſum opobalſamum colligant. 18.
Opobalſamum ex Arabia nunc temporis petendum. 43.
Arabicum opobalſamum lac denſat. 30.
Arabicum opobalſamum lotione aufertur. 27.
Arabicum opobalſamum habet omnes bonitatis notas. 24.
Adulteratio opobalſami quibus facta fuerit. 24.
antiquiſſimis ſeculis recepta. 24.
Cahiri opobalſami vitiatus. 25.
Byzantio aliquando opobalſamum deeſſe. 46.
Opobalſamum rarò in Græcia purum reperiebatur. 24.
Venetijs opobalſamum ſatis obvium. 44.
Opobalſamum vetus non ſuſtinet examen recentis. 44.
Patavii qui opobalſamum poſſederint. 44.
Opobalſamum multa ſimul poſſidet, quæ in alijs ſingula. 32.
Opobalſamum recens non manet ſub aqueis. 30.
Opobalſamum an hodiè tam copioſum dubitatur. 46.
Opobalſamum ſecundum ætatem variat. 34.
quando fundum petat, & ob quam cauſam. 34.
quando ſurſum remeet, & quando non. 34.
Odorem opobalſami parvi ducit Peregrinus Pitorius. 47.
quomodo à Proſpero Alpino ſit determinatus. ib.
ture & terebinthina ſuaviorem eſſe. ib.
Opobalſamum non parit maculam. 27.
lac denſat, & quomodo. 28.
lacti & aquæ non miſcetur. 28.
non adſtringit fortiter. 28.
expanſione debilitatur. 28.
ſalem habet coagulantem. 28.
Notæ opobalſami puri an immutabiles. 33.
an conſtituant differentiam ſpecificam. 33.
Lacryma unica opobalſami latè ſuperficiem occupat. 31.
Lacrymæ opobalſami artificioſa plagæ elicitæ. 55.
Craſſitiem opobalſami ſequitur pertinacior adhæſio. 33.
Opobalſamum quodnam habendum genuinum. 32.
quodnam bonum, & incorruptum. 32.
Senectus in opobalſamo omnia deteriora facit. 33.
Expanſio opobalſami eſt æqualis. 31.
Solutio opobalſami non indiget agitatione. 31.
Solutionis repentinæ cauſa. 31.
Solutionem opobalſami quid retardet, & tollat. 31.
Solutionem opobalſami conſequitur eius condenſatio. 31.
Opobalſamum denſatum lacteſcit. 31.

ſa lacteſcentia in opobalſamo. 31.
Dilatationem opobalſami quid impediat. 34.
Opobalſamum celeriter funditur. 30.
Opobalſami celerior fuſio ſignum Arabibus præcipuum. 30.
Fundi opobalſamum idem eſt quod ſolvi & liquari. 30.
Solutio opobalſami non eſt miſtio. 30.
Opobalſamũ Syriacum an magis denſet quàm Arabicum. 39.
Syriacũ opobalſamum temperatius. 30.
Succedanea opobalſami quæ. 39.
Opobalſamo ſubſtituta myrrha ſtacte. 39.
Opobalſami uſus in vulnere temporum cum fractura oſſis. 39.
Opobalſami vis adverſus aconita & viperæ venenum. 38.
Opobalſami utilitas in affectibus ventriculi,& uteri. 37.
in difficultate reſpirandi. ib.
in calculis renum. ib.
Opobalſamo Tolutana & Peruana lacryma ſubſtituta. 40.
oleum ex terebinthina flavum deſtillatum. ib.
oleum nucis moſcatæ plurium conſenſu adhibitum. ib.
Opobalſamum quomodo vim habeat efficaciſſimam. 37.
oculorum affectibus quibus & quomodo medeatur. ib.
capitis dolores mirè mitigat. ib.
Opobalſami vis adverſus peſtem vires 38.
in vulneribus. 11.
Opobalſamum defunctis datum. 19.
Opobalſami unguentis vitiati cognitio. 26.
Turcarum Imperatori quantum opobalſami mittat. 40

P

Pamphili herbarij ſcriptoris vanitas. 43
Vincentij Panutij diligentia. 3
Partum & ſecundinas quæ promoveãt 37.
Peruana lacryma balſami ſucco ſubſtituta. 40
Pharmacopæos quid impulerit ad opobalſamum damnandum. 4
Pharmocopæorum impetus in opobalſamo damnando. 3
Philoſophiæ anſa. 46
Philemonis Comici ſententia laudata. 59.
Pinguia ſemper ſuperſtant aqueis. 35
Peregrinus Pitorius pharmacopæorũ propugnator. 4
epiſtolis Veslingij abutitur. ib
Peregr. Pit. fruſtra dubitat an carpobalſamum deferatur. 44.
quantitate opobalſami offenditur. 44.
Peregrini Pitorij impetus in oppugnando balſami ſucco. 41
blanditiæ erga Baldum. ib.
iudicium de Donzellio. ib.
Cenſura P. Pitorij quibus fundamentis nitatur. 5
P. Pitorius rationes Cl. Baldi infirmas docuit. 5.
negat Manfredo uſurpatum opobalſamum fuiſſe ſincerum. ib.
experimentum de macula principale exſtimat. ib.
Alpinum ſubſternere cogitat fũdamentis. ib.
Peregr. Pit. à venalibus opobalſamis cavendum cenſet. 50.
Per. Pitor. Alpinum Matthiolo poſt

ponit fruſtra. 51.
Peregr. Pitorius teſtibus de opobalſamo fidem abnuit. 53.
P. Pitorij proceſſus veteris iuſtitia nil derogat opobalſamo. 58.
Peregr. Pit. opobalſamum ſpiſſius fieri confitetur. 49.
Peregr. Pit. notæ ſinceritatis ſunt immutabiles. 48.
Peregrinatio ſolemnis Meccam. 8.
quare geſtatio veſtis dicta. ib.
quando & quot diebus abſolvitur. ib.
Pharmacopæorum de opobalſamo iudicium. 56.
Pharmacopœi neque Dioſcoridi neque Alpini ſcripta intellexere. 57.
iidem ob proterviam vix excuſabiles. ib.
iiſdem opponuntur pharmacopæi rectius ſentientes. ib.
Plinius ſcribit quæ Dioſcoridi adverſantur. 46.
Plinius multis mendis fœdatus. 34.
Plinius de ſubſidentia opobalſami reijcitur. 34.
in materiæ medicæ æſtimatione Dioſcoridi poſtponitur. 34.
Plinius cur odorem extulerit opobalſami. 20.
Ponæ patris opobalſamum idem cum noſtro. 52.
Ponæ filij teſtimonium de opobalſamo Arabico. 52.
Idem laudatus. ib.
Petra oppidum Arabiæ. 26.
πήγνυται quid Dioſcoridi: quid Theophraſto, & Ariſtoteli. 28.
Pulli in furnis excluſi ſunt naturales. 56.
Pulmonibus obſtructis quæ remedia meliora. 38.
Caſſianus de Puteo eques laudatiſſimus. 57.

R

ROtolo quid Arabibus. 18.
Reſinoſi liquores omnes qualitates variant. 49.
Ruellius de effuſione, & inhæſione opobalſami anſam præbuit dubitādi. 26.
Ruellius de cera Cypria notatus. 25.

S

SAbæ regina Salomoni balſamum donat. 7.
an Aethiopum Regina & Aegypti fuerit. 7.
fuit Regina al Iamini. 7.
Saccharum eſt ſuccus naturalis calami ſui. 56.
Saccharum quomodo concreſcat. 29.
Sal chymicis quomodo accipiatur. 29.
Sal eſt cauſa proxima concretionis. 29.
Io. Dominicus Sala laudatus. 44.
Saladinus & Sethus de opobalſami ſubſidentia reijciuntur. 34.
Cl. Salmaſii laus. 34.
animadverſio in Plinium de generibus balſami. 14.
Marius Schipanus opobalſamo ſubſcribit. 57.
Veterum ſcripta quis ſpernat. 46.
Selim Imperator Aegyptum et Arabes domas. 5.
Seriffi munera ad imperatorem Turcarum. 8.
Marcus Aurelius Severinus Chiron alter. 57.
Ludovicus Septalius notatus. 39.
Petri Servii opinio. 20.
Gulielmus Sobierus laudatus. 9.
Strabo de viribus Opobalſami. 37.
Succus ὀπὸς quotuplex Theophraſto. 15.

Succi

Succi lacrymati quales. ib.
Lacrymati ſucci ſunt odorati. 15.
Suffuſioni quæ remedia apta. 37.
Sulphuris balſamici effluxus pallorem efficit. 31.
Sulphur inſitum opobalſami in quo copioſius. 55.
Sylæi Arabum legati aſtutia. 5.

T

Tacitus de inciſione balſami explicatus. 16.
Tempus fabro malo comparat Crates. 33.
Oſſis temporum perforatio. 39.
Tenacia difficilius abluuntur. 33.
Terebinthina odoratisſima Theophraſto. 20.
Terebinthi cum balſamo ſimilitudo. 40.
eius lacryma, oleum, fructus, & ramuli balſami ſuccedanea. ib.
Expertis & oculatis teſtibus credendum. 50.
Theophraſtus opobalſamum ex aliorum relatione deſcribit. 45.
Arbor thurifera Deo ſacra. 6.
Tolutana lacryma cur opobalſamo ſubſtituenda. 40.
quæ non eligenda pro ſuccedaneo. ib.
Turcæ unguentis non ſunt dediti. 19.
eorum fœminæ ſtybio & liguſtro contentæ. 19.

V

Ioannis Baptiſta Valtropus opobalſamum probavit. 57.
Veslingius de controverſo opobalſamo quid ſenſerit. 58.
Veslingium balſamum controuerſum legitimum aſſerere. 54.
nullis heterogeneis admisſis vitiatum. 55.
odore tantum conſueto paululum [...]flexiſſe.
Epiſtola Veslingij ad Baldum Ba[...] prior. 5[...]
eiuſdem epiſtola altera. 5[...]
Veslingium à veteribus diverſa aſſe[...]re nil prohibet. 5[...]
Opobalſamum decoctione elici fa[...] tantum accepit Veslingius. 5[...]
Veſtimenta quibus inſtillatum opoba[...]ſamum varia. 2[...]
Veteres duces noſtri non domini fuer[...] 54
Gratitudo veterum adverſus benef[...]ctores.
Viſcida adhærent tenacius. 2[...]
Vitra Europæorum magno pretio re[...]munt Indi. 5[...]
Vnguenta præſtantiora veterum qual[...] fuerint. 2[...]
Luxus veterum in unguentis. 2[...]
Vnguenta quibus opobalſamum viti[...]tum. 2[...]
Vrbani V III. Pontif. M. prudentia. [...]
Exemplum curati periculoſi vulner[...] adhibito opobalſamo. 39

X

Xylobalſami deſcriptio. 9
odor facilè reſolvitur. ib.
Xylobalſami ſuccedaneum. 40
Xylobalſami examen. 35
Xylobalſamum requiritur recens. ib.
cito reſolvitur, & quare. ib.
ſit tenui ſurculo, & rufum. ib.
ſpiret opobalſamum. ib.
affertur ſæpè recens. ib.
ſemine ſeu fructu balſami debilius. 38.
quibus morbis medeatur. 38.
quomodo convulſis auxilietur. ib.
Convulſioni cauſæ quæ ſint. 38.

Xylo-

Xylobalſami uſus in vulneribus. 38.
pulvis ad oſſium læſorum deſquamationem confert. 39.
puluis unguentis additus. ib.

Z

PAulus Zacchias opobalſami vindex 57.
Zacconis oleum opobalſami titulo venditum. 25.
quale ſit, & quomodo paretur. 25.
eius differentia ab opobalſamo. 25.

Errores operis properantibus relicti, pagina lineaque ſubjecta, ut ſequitur corrigantur.

In præf. ad Lectorem eum iure

Pag.	Lin.		Pag.	Lin.	
2	7	propius	47	32	curæ
3	18	Alpinus Maroſticenſis	47	37	vergat
7	28	auiditas	47	40	odoranti
8	29	tranſigens	49	10	colorem
10	16	concreti	49	21	inceſſabilem
14	18	varietatem	50	12	pharmacopoliis
20	23	myropoliis	51	40	inerti
22	16	abjeciſſe	53	13	amicitię
24	1	coercens	54	14	reiiciendum
25	17	irrorato	54	26	aperuerint
26	40	inſtillandum	54	30	æternaque
28	9	ſpiſſatione	55	9	larvas
31	6	abiete	55	11	nomine
31	9	equi	55	35	artificioſa quadam
35	33	propius	57	37	ὑγιαίνειν
37	33	quo	67	22	theatro
39	16	contuſarum	70	19	homine
41	3	variarum	77	38	nihilominus
41	22	diſperdere	80	41	Germaniæ
42	21	Epidaurius	82	16	crocos & in
43	4	Theriacam	83	11	Alteram
43	14	difficultatum	84	41	ſuccus
44	12	id	87	9	ſententia
44	35	ſuarum	87	27	iratum
45	3	curioſè	95	16	non idem
46	40	contraria			

IO: VESLINGII OPOBALSAMI ANTIQVIS COGNITI VINDICIÆ.

DVO ſunt, quæ res clariſſimas, uſuque maximas, ſpiſſa nocte involuunt. Incuria generis humani, & vana cura: quorum altera deſidiæ torpentis abortus eſt, altera prurientis ingenii morbus moleſtiſſimus. Diligentiæ quidem priſcorum acceptum ferimus, quod cùm alia quorum poſſeſſio vitam nobis jucundam peperit, tum humanæ valetudinis præſidem artem, quę paucarum olim herbarum ſcientia fuit, multiplici remediorum varietate locupletatam obtinemus. Nihil enim iis intentatum, nihil deinceps occultatum fuit, quod profuturum poſteris ſcirent. Conſumpſerunt inter experimenta ætatem, diuque virorum illuſtrium certamen viguit, ne quid emolumento ſeculorum conjunctum in obſcuro longiùs deliteſceret. Excitauit percepti beneficii magnitudo gratam poſteritatis memoriam, ut rerum utiliſſimarum inuentores Deorum ſuperum numero miſcuerit, aut vitam eorum cognominibus repertorum effecerit clariorem. Meritiſſimo ſanè jure. Quis enim eſt, ut Lucretii verbis loquar,

Qui valeat tantum dictis, ut fundere laudes
Pro meritis eius poſsit, qui talia nobis
Pectore parta ſuo, quæſitaque præmia liquit,

ſine quibus nec viuere hominem facile erat, nec valere jucundum. At incuriæ, deſidiæque diſpar genius, quæ cum veterno ſuo ante ſepulta ſit, quàm ſepulta, ſuam pariter atque alienam ſalutem flocci facit, & ne parata quidem alieno ſtudio bona, avet cognoſcere. Radiantem igitur in gemmis naturæ majeſtatem ignorat, quia non metalla tantum montium; ſed obvias etiam terræ glebas intactas relinquit. E nuce nucleum non adipiſcitur, quia frangere putamina piguit. Eadem infelicitatem bonis artibus inuexit, dum tradita veteribus ſalubrium præceptorum ſemina turpiter abiicit, ut neceſſum deinde ſit, inter nitentia priſcorum culta, infelix dominari lolium, & ſteriles avenas. Verè Theophraſtus communem præ cæteris, magiſque evidentem rerum in peius deflectentium cauſam eſſe

negligentiam, πάντα γὰρ ὡς εἰπεῖν ἀπαγριοῦται. Omnia enim per hanc velut agreſtia fieri. Atque utinam hoc tantum; nunc imminuuntur etiam, pe[illegible] fundantur, abolentur. Augent è contrario calamitatem frivolæ mortalium, vanæque curæ. Quas enim turbas non excitat petulca mens, cum extramundi convexa peregrinatur, laſcivitque circa ſacros myſteriorum ignes: cum dementium Aloidarum inſtar, in arcem divinæ providentiæ irrumpit, tantò citiùs fulmine peritura, quantò propriùs culmen cœleſte acceſſit. Nec minus in rerum naturæ contemplatione malè curioſus animus deficit, cum relicta ſenſuum, & experimenti conſultiſſima via, tantum ſcabra quædam, & confragoſa ſibi obiicit, aut ſpinas colligit, languidum acumen inutili ſubtilitate exercentes. Pejus operam ludit, cum ſententias tantum alienas venatur, vellicat, pungit, jugulat: ignarus facilius eſſe magnorum auctorum cogitata ſubvertere, quàm opiniones proprias aliorum judicio committere ῥᾷον εἶναι τὸ ἀποσκεδάζειν τοῦ κατασκευάζειν. Peſſimè omnium exorbitat, cum carpit quæ non capit, præſtantiſſimiſque auctoribus ſtuporem ſuum impingit: cum è tribunali & veluti roſtris pronunciat, de re nec fideli ſenſu, neque experientia cautâ ſatis expenſa. Idque vel eò periculoſius, quo fœdius vel invidiæ, vel auaritiæ virus corruptis affectibus illevit. Hoc itaque præſide ſi petenda nobis ſuffragia ſunt, periit Balſamum, & pretioſæ ex eodem lacrymæ,

Quas ungue duro ſaucius quondam pluit
Aegyptius fragrante cortex vulnere.

Periit odora ſuavitate, virtutumque æſtimatione excellens medicamentum, adeoque virium ſuarum diſpendium incurrunt, nobiliſſima veterum antidota, potiſſimùm illa quæ ob θηρία quæ recipit, auxiliumque θηριοδήκτοις collatum haud immeritò Theriacæ nomen ſortita eſt. Quorum illud, vereor ut in parentem Naturæ maximum optimumque injurioſum ſit: hoc in graviſſimis morbis periclitantium ægrorum diſcrimine conjunctũ. Quamvis enim deleto imperii Romani nomine, Perſarum, Turcarumque violenta manu, quicquid Paleſtina aut religione venerandum, aut utilitate ſuſpiciendum poſſidebat, miſerabili exemplo peſſum iverit, nec diſſimile fatum propinquam Ægyptum preſſerit; adeoque non abs re mentes hominum inſederit opinio, deletas pariter fuiſſe eximias Balſami plantas, quibus excolendis (ob lucrum quod in publicum exindè fiſcum redundabat) quamvis paucis in hortis, ſingularis impendebatur induſtria. Factum tamen eſt, mitigatis cœleſti benignitate calamitatibus, ut viri pietate, & genere inſignes, Palæſtinam atque Aegyptum peragrantes, commentariis itinerum, Balſami nomen veluti Lethæis ereptum undis, hominum iterum memoriæ commendarint. Ipſi quoque proreges, rectoreſque provinciarum, principum Chriſtianorum legatis balſamicæ reſinæ ſuavitatem haud inviderint, ſecumque deinceps in patriam detulerint, variarum ex

Europa

Europa nationum nobiles præfecti, in Syria & Aegypto negotiorum cauſa degentium. Summam tamen opem, jam vulgi perſuaſione exempto rebus humanis Balſamo attulerunt, viri materiæ Medicę ſtudioſi, qui poſt habitis vitæ, ſumptuumque diſpendiis, plantam Balſami, aut in horto Matahariæ Aegyptio cultam, aut ex recenti natam carpabalſamo viderunt, viſamque curioſè deſcripſerunt. Inter hos Petrus Bellonius Cenomanus, Franciſci primi Galliarum Regis munificentia digniſſimus, qui cognoſcenda metallorum, plantarum, animantiumque natura veluti æſtro percitus, Græcia, Aſia minore, Syria, Aegyptoque perluſtratis, Balſami natale ſolum, plantæque germinantis habitum, & formam utiliſſimis itineris obſervationibus poſteris divulgavit. Notarat eandem in Aegypto Melchior Guilandinus, Boruſſus, eruditione, vegetabiliumque peritia ſeculi ſui decus, quem piratis Mauritanis ſubductum, dignum habuit ampliſſimus Venetus Senatus, quem in Patavino Gymnaſio Rei herbariæ præficeret. Natas è carpobalſamo plantas alebat in Creta Honorius Bellius, eximius Botanicus, quas Carolo Cluſio alteri Belgarum Cratævæ, curioſè deſcribit. Palmam tamen in hoc ſtadio currentibus præripuit Proſper Alpinus Maroſticenſis, in Patavino Athenæo Guilandini ſucceſſor laudatiſſimus. Nam cum ſub Illuſtriſſimo Georgio Hemo, Venetæ nationis conſule, triennium ultra in Cahiro Aegypti medicinam faceret, plantas è recentibus Balſami ſeminibus natas, ſingulari animi voluptate coleret, allatumque quotannis Opobalſamum ad ſenſuum rectæque rationis trutinam diligenter expenderet, quicquid olim inter principes veterum botanographos, Theophraſtus & Dioſcorides fando acceptum, atque ex his alii porrò monumentis literarum conſignarant de balſami liquore, ad normam revocavit, hiſtoriamq; totam diſcuſſis ambiguitatum nebulis in clara luce repoſuit. Iamque per Italiæ tractus peritia medicamentorum, & induſtriæ laude clariores pharmacopęi, adepti ex Arabia Opobalſamum & examine Medicorum præſtantiſſimorum probatum, multis ab hinc annis, omiſſo ſuccedaneo, regiis antidotis miſcuerunt. Secuti laudabile horum exemplum in urbe Roma Antonius Manfredus, & Vincentius Panutius, primarii, ſpectatæque fidei aromatarii, & allatum ex Arabia balſami liquorem, à præſide, conſiliariiſque clariſſimi collegii Medici, tum quatuor urbis archiatris, aliisq; ſimplicium medicamentorum peritiſsimis viris exploratum prius, ac laudatum, Theriacæ miſcuerunt. Poſtquam, confecta eſſet, fama ſalubritatis expetita plurimis antidotus, irruere ecce pharmacopœi aliquot, & permiſtum Theriacæ opobalſamum, falſum, fictitiumque clamantes, compoſitionem apud Pontificem maximum infamare, & tanquam picea transfixi Pythonis ſanie corrupta fuiſſet, proiiciendam, Vulcanoque tradendam expetere, partim invidia alienæ proſperitatis lividi, partim metu agitati, ne paratas domi ſuæ Theriacas vilior

titulus, adeoque difficultas emptoris antiquaret. Amoliebatur fremen-tium proterviam ſummus antiſtes, quæque ſingularis eius prudentia fuit, judices cognoſcendæ cauſæ viros delegit, quos faciendæ Medicinæ dexteritate, virtutumque omnium ornamentis præcipuè cognitos habebat. Docere voluit incautos, non theologam; ſed medicam eſſe controverſiam; neque litigioſis diſceptationibus in Themidis foro implicandam; ſed frequenti, ſedulaque rerum ambiguarum inſpectione, atque inter ſe comparatione dirimendam. Imò non alios ſibi quærere doctores pharmacopœos debere, quam à quibus materia componendorum ipſis præſcribitur, & ratio pariter modusque miſturæ præcipitur. At illos archiatrorum ſuorum auctoritate ſpreta, jam in gurgitem contentionum detulerat turbidus animus, adeòque amiſſo melioris conſilii arbitrio, ne ſine cortice deinde natarent, patrocinium Stephani de Gaſparis Medici Romani impetrarunt. Hic autem in re ſibi incognita, funditùs ſubruenda, quantum ueri, juſtiq; finibus exceſſerit, unius Franciſci Perlæ Medici Romani, docta pariter atque elegans diſſertatio, & phyſicarum oppugnationum propulſatio, clariſſimè demonſtrat. Imò ne ſoli in hoc controverſiæ freto natarent Opobalſami delatores, tres item pharmacopœos Venetos ad ſuffragium ſibi ferendum impulerunt, quos cum Petrus Caſtellus, in Mamertinorum Academia Sicula, primarius rei Medicæ profeſſor, acrius invaderet, eorumq; Theriacis inclementer diceret, ne vox & latera deeſſe viderentur à Peregrino Pitorio Medico advocationem quæſiverunt. Qui dum ex virorum doctiſſimorum ſcriptis, Opobalſamum falſum, fictitiumque eruere conatur, Epiſtolas quoque meas ad Baldum Baldum in Romano Gymnaſio practicæ Medicinæ profeſſorem clariſſimum, quarum una natalem hoc ævo balſami terram, illiuſque varietatem retuli: altera, probatum ab ipſo Opobalſamum, legitimum teſtabar, ſic obvertit, contraque ſenſum meum detorquet, vt me non legitimum, ſed terebinthina vitiatum, & communi tantum Opobalſami nomine ſubornatum ſuccum aſſeruiſſe perſuadeat. Huic ut paucis me declarem, partim Medicæ facultatis emolumentum exigit, cui remedii utiliſsimi, de quo agimus, acceſsio debetur; partim fides, quā prudentiſsimis archiatris, in liquoris accuſati probatione ingenuè datam pari conſtantia inviolatam conſervabo. Aeternum illum bonorum omniū auctorem teſtatus, verique conſciam mentem, me nihil hic, vel amicitiæ vel precibus dediſſe; ſed inſcitia aliquot pharmacopœorum abiectum liquorem, iam ante inter Arabes à me ſæpius obſervatum, & examinatum, poſtquam cunctis decenter notis exploraveram, verum, legitimumque Opobalſamum pronunciaſſe. Proponam autem prius quid annos ultra quinque, dum in Aegypto ſub Illuſtriſsimis viris Aloyſio Cornelio, & Ioanne Donato Venetorum conſulibus, liberali ſtipendio medicinam feci, de Balſamo, eiuſque liquore cognitum mihi fuerit, tum quod hic ipſe receptum

antiquitùs Opobalſamum ſit, ex optimorum apud priſcos autorum ſententia, poſt eximium anteceſſorem meum, Proſperum Alpinum, brevibus ſubiiciam.

Eſt itaque plantæ Balſami natalis tellus Arabia, odorifera illa, dives, ac beatæ cognomine olim inclyta. Odorum enim ea circumfluit copia ut faſtidium incolis pariat aſsiduitas voluptatis, imò καρηβαρίαν, gravedinem inferat capiti, quam priſcos Aſphalti nidore & tragopogone diſcuſsiſſe refert Strabo, eoſdemque reges ſuos παρὰ τοὺς κοπρῶνας, circa ſterquilinia ſepeliviſſe. Divitias accumularunt auri glebulis, Beryllo Smaragdoque junctis, quibus metalla in confiniis ſcatebant. Potiſsimùm verò deſideratæ Europæis populis mercis ingenti pretio, quà juxta cum Indis, & Seribus minima computatione, millies centena ſeſtertium millia, annis omnibus Imperio Romano adimebant. Beatam faciebat, ut ſeriò conqueritur Plinius, hominum etiam in morte luxuria, cum honori cadaverum acervatim congererent, quæ Diis per ſingulas micas dabantur. Excitabat hæc eius felicitas, avidam apud ſummos dynaſtas, imperii dominiique ſitim. Alexander Macedo ab Indis redux, Arabiam ſedem ſibi regiam conſtituere decreverat, jamque illius invadendæ prætextus dabatur, utcunque levis, ἐπειδὴ μόνοι τῶν πάντων οὐ πρεσβεύσαντο οἱ Ἄραβες, quod ſoli inter omnes, haud oratores miſiſſent Arabes, ſummiſsionis aut amicitiæ nuncios. Vexabat eadem Auguſtum Cæſarem cupiditas, qui cum exercitu mittebat Aelium Gallum, ut regionem, & gentem perquireret, cum ſpem aleret certam, aut divitibus ſe amicis uſurum, aut hoſtes ſuperaturum intactis opum theſauris celebres. Nec voto tamen potitus Cæſar, quum Sylæus Nabatæorum legatus, patriæ, propriiſque rebus ſtudens, Aelium per ambages duceret, atque à prȩda quam inhiabat abduceret. Strabo incolas μέγιστον ἔθνος, gentem maximam non injuria appellavit. Equidem ruente jam mole ſua Romanorum imperio, quantum illius ex adverſo gloria ſe protulerit, notum eſt ex hiſtoriis. Conſtantem Byzantii imperatorem prȩlio profligarunt. Irenem, & Heraclium tributa ſibi pendere coegerunt, cum Syria, & Palæſtina primò, hinc Perſide, atque Aegypto potirentur. Sub Abdallà Duce Africȩ maritima, ſub Muza Hiſpaniam domarunt, vix integro ſeculo magnis triumphis Europæ univerſæ formidabiles. Quamvis autem Tomumbejo ultimo Aegypti, Syrięque rege à Selimo Turcarum imperatore deleto, Arabes quoque ſub validam eius manum conceſſerint. Rȩtinent tamen eximia priſcæ virtutis documenta. Duodeni anni ſunt, ex quo inſatiabilem proregum avaritiam exoſi, jugum Thracicum excutere auſi fuerunt, bis, dum in Aegypto perſiſterem, fruſtra bello petiti. Poſſederunt olim aromatum pretioſorum omne genus, ſedulo cum propinquis Indis, & Aethiopibus commercio. Potiſsimùm autem odoratis in ſylvis, collibus, montibuſque propriis, Myrrham, atque ex eadem contuſa modicè ſtillan-

tem

tem liquorem, veteribus ideò Stacten dictum. Maximè Olibanum, cui
primos omnium Arabes commercium feciſſe refert Plinius, tum بلسان
Balſan ipſis dictam plantam, Græcis ſcriptoribus βάλσαμον, Balſamum,
ex ea collectam ſingularis ſuavitatis reſinam, quam دهن بلسان d
hen balſan nominant, pingue quid ex balſamo, lentum, inungique aptu
innuentes. Gręci ſimpliciter Ὀποβάλσαμον, Opobalſamum nuncuparun
ſive Balſami ſuccum, vocabulis deinceps à Latinis retentis. Naſcitur, nc
in παραλίοις maritimis tantum, ut Strabo prodidit; ſed etiam mediterr
neis, editis, planiſque locis, ſine cultu, & cura hominum frequentiſsima
Vt Larimnum taceam, Straboni εὐωδέστατον θυμίαμα, ſuffimentum ſuaviſs
mum, herbaſque alias inſigni fragrantia ſenſum narium demulcentes
quas ob habitum, moremque ſoli ſingularem, nobilis peninſula producit
Sedulam tamen Arabes ab omni ævo dederunt operam, ne ſtirpium apu
ſe odoratarum notitia ad exteros pertingeret: idque palàm eſt in ſolo tur
cujus licet maximum proventum ad provincias vicinas extruderent; arbo
rem tamen eiuſque cultum ſtudioſè celabant, cum tanquam Numini ſacr
venerarentur, certiſque tantum, ac religioſis familiis inciſionem caudic
committentes, ne conſpectum quidem eius profanis indulgerent. Hinc il
le circa turiferæ arboris faciem veterum ſcriptorum diſſenſus, aliis ean
folio pyri, terebintho aliis, aliis lentiſco ſimilem tradentibus. Iuba Rex
iis voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cęſarem Auguſti filium, fama Arabi
ut loquitur Plinius ardentem, eandem arborem intorti eſſe caudicis retu
lit, ramiſque aceris Pontici, quę omnia ex Arabia venientes legati incer
tiora fecerunt, utcunq; virgis arboris in Italiam commeantibus. Nec mi
nor veterum de Myrrha diſcrepantium ſententiarum conflictus obſervatur
Arborem eius Iuba Oluſatri ſimilem tradidit, nonnulli Iunipero compara
runt. Folium quidam olivæ contulerunt: liquorem ipſum myrrhæ è turi
fera arbore prodire memorabant. Vt haud immeritò expreſſa Plinio vox
ſit. Res in Arabia geſsimus, & arma Romana in magnam eius partem
penetravere, C. Cæſar Auguſti filius gloriam indè petiit, nec tamen ab
ullo, quod equidem ſciam Latino, facies arboris tradita eſt. Eandem in
cognoſcendo Balſamo difficultatem experti fuere veteres, cum jam ad Iu
dęos, & Aegyptios tranſlata planta, regiis tantum inhortis impenſo ſtu
dio coleretur. Hodiè, quando Chriſtianos, non propter animi curioſi ſa
gacitatem; ſed religionis diſsidium, hoſtili affectu perſequuntur, quis ſpe
ret, quicquam apud Arabes accuratiùs ab iis perveſtigari poſſe? Vix So
lymis liberius oculos circumtuliſſe advenæ Chriſtiano impune ſit; quantò
minus in regione illa, quæ Mahometis incunabulis, & ſepulchro, venera
bilis præcipuè ſectæ ipſorum habetur. Cœtus peregrinantium hominum,
etiamſi communibus ſacris addictorum, denos ultra dies apud ſe non fe
runt; adeòque ne diutius ſubſiſtant, publico Setiffi edicto faceſſere juben
tur.

tur. Primum Balſami plantas, è patrio ſinu ad exteros detuliſſe ferunt, Sabæis Arabibus imperantem Reginam, cum eas Salomoni, ſapientiæ fama longè clariſſimo regi, inter alia pretioſa munera dono daret. Cuius rei cognitionem, etiam Ioſephi Hiſtorici æuo, nondum memoria Iudæorum temporis diuturnitas exemerat. Attamen erraſſe largiter Ioſephum contendunt, quod imperatricem Sabæorum, γυναῖκα βασιλεύουσαν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Αἰθιοπίας, regnantem apud Aegyptios & Aethiopes mulierem ſcripſerit, quum neutra harum regionum aromatum divitiis, auri, gemmarumque metallis olim claruerit. Neque Aegyptus in الاقاصي الارض
in finibus terræ priſcis cognita ſit, unde reginam illam veniſſe perhibet ſcriptura. Neque Aethiopia, quæ in Africa ad Auſtrum, & Occidentem ſe porrigit, Balſami unquam productione celebris fuit. De Aegypto Ioſephum difficulter excuſem; facilè de Aethiopia. Huius enim nomen commune eſt locis omnibus ſub fervido Sole poſitis, quibus, ut Cari noſtri verba uſurpem,

Degunt nigra virum, percoctaque ſecla calore.

Itaque veri ſimile eſt, ad Aſiaticos reſpexiſſe Ioſephum, non Africanos Aethiopes, quibus Arabes illi εὐδαίμονες haud accenſentur. In ſacris utiq; ſcriptis, Græci codices Imperatricem illam, βασίλισσαν νότου, Reginam Auſtri deſignant; ſed Iudææ reſpectu, idque communi Aethiopibus terrarum ſitu. Preſſiùs autem Arabum libri ملكة التيمن, meliket el Tiamen, Reginam Tiamàn, ſive Iamàn nominant, qua appellatione etiãnum, Arabia felix omnis, & præcipuè qua parte ad latus Mechæ dextrum ſe diffundit, hodiè gaudet: يمين Iemin enim dextram ſignificat. Verum Arabibus Balſami ſtirpes ſubduxit Caitbeius, quibus hortum Aegyptium Matharię exornaret, Arabia tota bello domita, ut recentiore annalium fide perhibetur. Hunc proreges deindè Aegypti plures ſecuti, pro ſingulos aut curioſitas humani ingenii, aut omnia involandi auditas impulit. Collectum è Balſamo ſuavem liquorem, ab antiquiſſimis ſeculis, ad Perſas, & Syros ante detulerunt Arabes, quàm in Regios Palæſtinæ, atq; Aegypti hortos plaṅta recepta fuit: adeoque nobile illud vulneribuſque ſanandis expetitum צרי ſeri, quamvis communem reſinæ ſignificationem præ ſe ferat, à montibus Gilead (non ſemel annuentibus divinis literarum monumentis) aliis cum mercibus in Palęſtinam aſportatum, hoc ipſum ex Arabia profectum Opobalſamum fuiſſe, claris auctoribus perſuaſum eſt. Ibant ex Arabia felici mercatores frequenter Damaſcum: nec longius à Sabæis ad ipſum Hierichũtis φοινικῶνα, ſeu palmetum, quàm dierum quinque iter, metitur Strabo. Cur autem Theophraſti ævo, & vigentibus imperii Romani rebus, Balſami curam ſuſque deque habuerint Arabes in obſcuro vetuſtas premit. Probabile tamen eſt, cum & Theophraſto ſuperſtite, in Syrię Palæſtina ſtudioſè jam excoleretur, & Cęſarum

tempore

tempore Balſamum ſereret fiſcus, neque unquam numeroſior ante plan
fuerit: imò ſic propagatos in Iudæa balſamiferos παραδείσους aſſerat Soll
nus, ut latiſſimis etiam collibus Opobalſamum exciperetur: adeoque a
Arabibus non amplius peteretur, aut operę pretio merito vendi inter A
gyptios, Syroſque non potuerit, ab iiſdem ad Perſas, Indoſque propinquo
fuiſſe delatum. Quin, cum ex aliis odoratis mercibus abundè quęſtus a
flueret, contingere potuit, ut labori parum utili ſuperſederint Arabes, q
tenui lentèque mananti lacrymæ, circa ſingulos ramulos ſub ardenti ſo
colligendę, atque abſtergendæ impendendus erat, præſertim cum auctor
Strabone, ἀργοὶ καὶ ῥαθυμοι τοῖς βίοις, ſegnes eſſent Arabes, vitamque cur
& moleſtiis ſejunctam agerent. At mutarunt ſe deinde rerum memoriæ
Nam ut ſuperius memini, cum gravi bellorum turbine, tum Palęſtina
tum Aegyptus affligeretur, jamque perditis cultoribus, alieno in ſolo no
infeliciter hoſpitatæ Balſami plantæ, penitùs periiſſent: excitavit iteru
Arabes ad cultum pretioſę ſtirpis, amiſſi proximis in provinciis Opobalſa
mi deſiderium. Longè verò magis, ex quo tempore, crebris Luſitanorum
Belgarum, Anglorum, in ſinum Perſicum navigationibus, maximam pa
tem in Europam avehuntur gemmę, & aromata, quibus Syriæ, & Aegy
pti emporia quondam Arabes ditabant, indigenis mercibus, gummi, ol
bano, mirrhę, balſamoque diligentiorem operam navant. Has quocun
que poſſunt pretio, Perſis, & Meccam, quot annis commeantibus merca
toribus divendunt. Concurrit in Aegyptum è variis imperii Turcici re
gionibus, ingens hominum multitudo, ut ex veteri inſtituto, ſolenne
verſus Meccam peregrinationem celebret, adeòque حمل الكسوة, d
portationem veſtis. Sic enim appellant ex ſerico viridi, auroque pictu
undique velum, quod præter alia ad Seriffum munera Byzantio mittit im
perator, ut Mahometis in Medina ſepulti monumentum cingatur. In
profectionem Caravana ſive cœtus peregrinantium, die decimo poſt Ra
madani menſis feſtum, quadraginta in abitu tranſigens, totidemque i
reditu. Defert ſecum in Cahirum Aegypti veſtem Mahometis veterem
cuius pars Byzantium ad imperatorem remittitur cum muneribus; parten
prorex Aegypti ſumit, atque inter proceres urbis dividit. Inter alias au
tem merces, & textiles è Xyloſericoque ſubtiliſſimos pannos, Opobalſam
afferunt mercatores, Balſamique fructus, & ramos. Simplici omnium
& conſtanti aſſertione, à quo tempore Selimus Imperator in Aegypto atq
Arabia rerum potitus eſt, nullo non anno feſtiva ea peregrinatione, tu
præpotentibus Turcarum monarchis, eorumque præfectis Opobalſamum
à Seriffo transmitti, tũ in Mecca, & Medine, à quàm plurimis emptum, i
ampliſſimi imperii urbes nobiliores deferri: quæ mihi quidem, & quot
quot jam diu exactis annis in Cahiro Aegyptio degerunt Europeis homin
bus certiſſima ſunt. Ramuli Balſami, quos عود البلسان lignum Ba
ſam

ſami, adeòque cum Græcis ξυλοβάλσαμον appellant, teretes ſunt, & recti, nodulis inæqualiter obſiti, externo corticis colore ſubrubro, interno viridi ligno candicante, medulloſo, ſuavem Opobalſami odorem attriti fractique reddentes. Quamvis illius, dum ſub inclementi ſole longo advehuntur itinere, multum ante reſolvitur, quàm in Aegyptum ramuli perveniant: plurimùm, antequàm in Europam: niſi recenter empti, ex Alexandrino portu ſecundantibus ventis citiùs adducantur. At fructibus, quos حب البلسان, baccas Balſami, adeoque καρποβάλσαμον nuncupant, ſingularis eſt magnitudine, figura, coloreque cum Terebinthi fructibus ſimilitudo. Calyculo innituntur exili, à rotundo ventre in utrumque extremum leviter attenuati. Membrana velantur exterius nonnihil ſtriata, fuſcoq; rubore decolorata, exili: reliquis indumentis denſioribus, ſub quibus ſemen aſſervatur, flaveſcente melleoque ſucco uberatum. Linguam guſtantis blando amarore atque acrimonia vellicant, & ſuavi Opobalſami halitu odoratum demulcent. Rugoſior ſeneſcentium facies, jamque exhauſto vetuſtorum liquore, ferè inanes intus folliculi deprehenduntur; jucundo tamen ſi terantur odore, conſumpti ſucci grata veſtigia diutius manifeſtant. Afferuntur hi fructus nonnunquam ſatis integri, ut non in Aegypto tantùm terræ commiſſi germina promant; ſed in hoc pariter inferioris Italiæ tractu, non ſemel plantas aliquot dederint Danioto noſtro, diligenti feliciq; ſtirpium exoticarum cultori, cũ Illuſtriſſimi Dominici Mori Tarviſinum prædium, plantis lectiſſimis exornaret. Viderunt apud ipſum vegetam Balſami ſobolem, Eminentiſſimus Cardinalis Aldobrandinus, Petrus Aſſelinæus, & Gulielmus Sohierus, ille medendi peritia; hic Attica eruditione, florumque venuſtiorum ſtudio non è multis, manantem è folii decerpti pediculo fragrantem liquorem odorati. Conſpectum mihi optimę notę Opobalſamum, antequam in Orientales proficiſcerer provincias, Venetiis, apud Illuſtriſſimum & Excellentiſſimum Ioannem Iuſtinianum, nunc pro Sereniſſima Republica Veneta ad Ferdinandum tertium Rom. imperatorem legatum. Apud Pompeium Sprechium, virum optimum, atque inter Venetos aromatarios peritiſſimum. In Aegypto deinde apud Othomanum Abutalibem, Muſtafæ proregis vicarium, quod eo ipſo anno dominus à Seriffo Arabum dono acceperat. Reſina autem erat liquida, flaveſcens, pellucida, odore ſupra terebinthinam, eximiaq; ſuavitate grata. Sinceritatem eius, an adhuc illibatam judicaret, cum ſciſcitarer, guttam liquoris, aquæ amplo in vaſe detentæ inſtillabat, quæ momento diſparens, mox tenui atque albeſcente pellicula, ſuperficiem totam obducebat, quam cultri cuſpide iterum collectam educebat totam, ſpiſſiorem, inodoram, & manifeſto coloris diſpendio lacteſcentem. Frequentius porrò ſingulis annis ex Arabia delatum in Cahiro vidi, & examinavi, præcipuè facem prælucente, Illuſtriſſimo civium Venetorum con-

ſule, Aloyſio Cornelio, viro cum antiquitatum Aegyptiarum diligentiſsimo inveſtigatore, tum Opobalſami, quod ſæpius in patriam mittebat, acri pariter, ac docto cenſore. Deferebatur à mercatoribus in lagenis, quibus derepentè apertis, qui nares admovebant, prodeuntē à liquore acrē halitū, vix præ moleſtia ſuſtinebant. Hujus quod ſuperiora vaſculi occupabat, tenuius ſemper, liquidius, clariuſque notavi; idque ſejunctum à partibus reliquis, vitroque puro conſervatum, halitu mox gratiore ſe commendabat. Minus clarum, ac tenue, quod medio vaſis continebatur, eoque minus adhuc, quod fæcibus proximum, nidore quodam injucundo fragrantiam odoris violabat. Legitimum ſincerumque judicabatur Opobalſamū, cujus gutta aquæ indita, mox per ſummum ejus tenuem in telam expandebatur, ſtyli deinde acumine integrè recolligebatur, evidenti pallore lacteſcens: quod odorem cum allati recenter Balſami fructibus, & ramulis eundem ſpirabat, amarore, & mediocri acrimonia linguam guſtantis perſtringebat. Cujus gutta lacti inſtillata, per ſuperficiem celeriter diffundebatur, cumque ſtylo revocaretur, concretæ ſecum lactis portionem ducebat. Denique veſte excepta gutta, quo primùm inſederat orbe perſiſtebat, neque in latum profundumque ſe ſpargebat, ſicque vel humida etiamnum, tepidâ ſubindè admotâ, frictuque leni tollebatur, vel ſiccata, digitorùm impulſu abſcedebat. Hoc non Veneti tantum noſtri; ſed Galli, Siculi, Angli, Belgæ, confidenter ſibi comparabant, cum non aliud, meliuſve foret, quod Theriacæ miſcebant Medici, qui in Moreſtano Cahiri pro imperatore Turcarum antidotum Andromachi componebant. Impellebat eos præcipuè quod ad virulentos ſerpentium morſus nihil efficacius pollere vno ore teſtarentur Arabes, apud quos frequentes eſſe has feras, καὶ δῆγμα ἔχοντας ἀνήκεστον, præter alios è veteribus, Strabo prodidit. Ad peſtilentis vtique veneni vim, aut abercendam, aut domandam, haud ſcio, utrum hoc ipſo, de quo loquor, balſami ſucco, inter magnates Aegyptios, vel uſu receptiùs, vel æſtimatione majus quicquam fuerit, cum nullo non anno, vel Tunetenſium, vel Byzantinis triremibus, Alexandriam primò, deindè & propinqua in oppida, lues inveheretur. Aſſumunt, aut ſimplicem liquorem, aut quod utilius eſt, pulvere probati adverſus peſtem medicamenti, largiore doſi permiſtum. In publicum prodeunt, nares eodem, & pectus, ſive præcordia delibuti; adjectoque Agallocho, & ambra, hypoglottides parant, quas ore diutius circumferant.

Mihi quoque volupe fuit, cum medicinam inter Aegyptios facerem, grato hoc, & familiari proceribus medicamento, frequentius uti. Expertus autem ſum eximium, & ſalutare, ad graves lienis, renumque obſtructiones ſummovendas. Ad impediendam, ſiſtendamque pulmonū putredinem maximè profuit, ſyrupo ſymphyti maculoſi dilutum, & arteriæ aſperæ crebro linctu inſinuatum. Compertum mihi idem ſucceſſu ſiugulari, in

Al

Al Manſore equite Arabe, diuturno renum ulcere laborante, cum id florum hyperici, roſarumque pulvere denſatum, boli forma ſumeret. Quantum purgandis, glutinandiſque vulneribus Naturæ opitularetur, magnis experimentis, etiam in vulgo percrebuit: noruntque rem optimè ludiones Ægyptii, cum ſtipem à plebe, horridioris ſpectaculi motu facilius impetraturi, laterum, brachiorum, pedumque cutem, plurimis hinc inde ſagittis ſibi transfigi patiuntur. In variis denique chronicis morbis quid præſtet, & quibus in cuticulæ cura blandiatur, Proſper Alpinus libro de Plantis Aegyptiis, pluribus complexus eſt.

Hunc itaque tam excellentem liquorem, à Mauro ſibi oblatum è Mecca redeunte, pretio admodùm tolerabili, emit in Cahiro vir honeſtiſſimus Coſmus de Nigris, per annos viginti quatuor Venetæ nationis in Aegypto pharmacopœus, integritate vitæ & artis ſuæ peritia inſignis: quippe cui penitiſſimè cognitum erat, hunc eundem eſſe Balſami ſuccum, quem tot exactis annis clariſſimi Venetæ, Gallicæque nationis conſules, & eorum Medici, modis propoſitis prius examinatum, patriæ proceribus, & amicis tranſmiſerant. Venetias reverſo Coſmo, non opus erat de hac nobili merce, ſuſpenſa, ut aiunt, hedera: protinus enim emptorem nactus eſt, à quo deinceps Antonius Manfredus, & Vincentius Panutius, pharmacopœi Romani, Opobalſamum hoc, in theriacæ componendæ uſum conſecuti ſunt. His verò concinnata jam antidoto, quas turbas dederint invidi æmuli, tetigi ſuperius. Quorum ob pervicaciam factum eſt, ut tantum non projecti cum theriaca liquoris partem, opera reverendiſſimi Epiſcopi Tomaſini, Patavium ad me curaret Baldus Baldus, vir animi, ingeniique cultu laudatiſſimus. Poſtulabat, ut poſthabitis amicitiæ lenociniis, quid de liquore judicarem, liberè, & confidenter proferrem.

Mihi nefas viſum eſt, æquiſſima petenti, obſequium haud præſtare, correptamque avidè, quamvis etiamnum familiarem oculis, naribus, & palato lacrymam, obviis mihi domi, & apud amicos, balſamicis reſinis comparavi, & poſtquam notis omnibus ad amuſſim exactis, animi ſententiæ reſpondere comperi, legitimum Arabici balſami ſuccum, ipſumque adeò cognitum antiquis Opobalſamum pronunciavi, & ob eandem tum ſubſtantiæ, tum qualitatum facultatumque rationem in præſenti publicè pronuncio, & obteſtor. Vt autem è ſolidis ducam fundamentis, idem eſſe Arabum, & quod priſcis innotuit Opobalſamum, Dioſcoridem veluti Cynoſuram ſequar, Galeno judice, τῶν περὶ ἰατρικὴν ὕλην σπουδασάντων οὐδενὶ δεύτερον, eorum qui circa materiam medicam verſantur, nemini ſecundum: eodemque auctore omnia perfectiſſimè complexum. Vtpote, qui ſingulis notas addiderit, quibus probatiora à vilioribus maximè diſtingui poſſunt. Nō deflexit ab hoc ſidere oculos Abēſina, inter Arabes ſive numine, ſive nomine verè quondā princeps: quāvis barbarus eius interpres, plurima vitiosè

Latinè tranſtulerit, nulla non interpolaverit, quædam negligenter omiſerit. Dioſcorides itaque libri primi de materia Medica, capite decimo & octavo ſic infit.

Βάλσαμον τὸ μὲν δένδρον κατὰ μέγεθος λυκίου, ἢ πυρακάνθης βλέπεται:

Balſamum quidem arbor, ſecundum magnitudinem lycii aut pyracanthæ cernitur.

Natum apud Arabes Balſami nomen, apud quos nata planta, neque à Syris, Aegyptiis, Græcis veteribus, ac Latinis alteri propriè ſtirpi tributum fuit. Recentiores tamen, audaculi nominum uſurpatores, & alpeſtre ledum, & æmulos præcipuè Opobalſami liquores ab Indis petitos, & quicquid oras vulnerum efficaciter iungit, ſive ſimplicis naturæ ſuccus, ſive miſtus ſit, balſami nomine inſigniunt. Arborem aſſerit balſamum Dioſcorides, & ante ipſum Theophraſtus, ſed exiguam, & fruticis potiùs humilitate ſummiſſam, utpote, quæ Lycii aut pyracanthę altitudinem, id eſt, pauculorum cubitorum menſuram haud excedat. Abenſina, قامتها قامة شجرة الحضض, altitudinis arbuſculæ Lycii tantum meminit.

Tale Arabicum noſtrum eſt, ut confirmant quotquot illud in natali terra conſpexere, adeoque verè Strabonis ſenſu φυτὸν θαμνῶδες, planta fruticoſa, ultra liguſtri, aut cytiſi adoleſcentiam ſeſe non extollens. Magnitudinem tamen variat, non alimenti ſolùm ubertas; ſed etiam cultus, atq; ut Theophraſtus ſuggerit, ἡ τῶν ῥάβδων τομὴ, ramorum amputatio: quum fieri nequeat, crebrius coercitis frondibus, ut ſatis ſeſe explicet plantæ germinantis impetus. Subiicit porrò Dioſcorides

φύλλα ἔχον ὅμοια πηγάνῳ, λευκότερα δὲ πολλῷ, καὶ ἀειθαλλέστερα.

Folia habẽs ſimilia rutæ, candidiora verò multo, & perpetuò magis virentia.
Comparatio foliorum balſami cum rutâ, optimè in Arabicam plantam expetit. Fundamentum ſimilitudinis, partim in ordine foliorum locatũ eſt, partim magnitudinis diſparitate. Impar enim eorum conſeſſus eſt, ternorum, quinorum, ſeptenorum, tum extremum cauliculi ſui quod occupat, cæteris amplius eſt, à quo reliqua ex oppoſito ſe ſpectantia, quò remotiora ſunt, eò contractiora ambitu cernuntur. Forma ipſa foliorum à rutaceis aliena non eſt; rei tamen herbarię periti qui oculis uſurparunt ſingularem in ea cum terebintho, & lentiſco convenientiam deprehenderunt. Colorem in foliis ruta multò candidiorem aſſerit Dioſcorides. Theophraſtus ſimpliciter ἔκλευκον, exalbidũ: Abenſina اضربها الي البياض vergere ad albedinem ſcripſit.

Varietatem hanc coloris, & cultus parit, & locorum mutatio. Major equidem in ſylveſtri balſamo foliorum candor eſt: minor in hortos tranſlati. In Aegypto educati jam ſaturatior, magiſque lætus viror exiſtit: maximè illius, quod in Italiæ hoc tractu, è ſeminibus Danioto noſtro pullulavit. Diſcrimina eadem etiam propinquioribus è locis in hortos admiſſæ

miſſæ patefaciunt plantæ, erigerum, polium, verbaſcum, dictamnus Creticus, potentilla, medica marina, aliæque plures. Denique perennantibus magis foliis præditum eſſe balſamum, imò Theophraſto auctore ἀείφυλλον, dubium non eſt, climate Arabiæ perpetuo ſtirpium virori fauente. Non indulget eum aliarum regionum acrior hyems: ut etiam in Aegypto viciniore, folia per Septembrem Balſamo defluxiſſe viderit Bellonius; ſed cuius nova jam cum foliolis germina juventæ ſpem redintegrabant.

Γεννώμενον ἐν μόνῃ Ἰουδαίᾳ κατά τινα αὐλῶνα, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ.

Genitum in ſola Iudæa in quadam valle, & in Aegypto.

Vallem hic intelligendam eſſe Hierichuntis, Strabone, Iuſtino, & Ioſepho auctoribus perſuademur. Erat ea montibus undique veluti muro, caſtriſque clauſa, & inſignem ob amœnitatem, ſylvarum palmas ferentium amplitudinem, cultumque duobus in hortis balſamum, digna Archelao viſa, quam ulterius regia ſede exornaret. In ea valle ſola balſamum fuiſſe, cum Theophraſto refert Dioſcorides, colligitque pretii inde magnitudinem Strabo, ὅτι ἐνταῦτα μόνον γεννᾶται: quoniam ibi ſolùm naſcitur. Neque implicat rem Ioſephus, qui & Hierichuntis vallem balſami feracem ſcribit, & Engadinum agrum egregia complecti palmeta, & opobalſamum. Quamvis enim haud unum Engadi, & Hierico locum deſignent; notum tamen eſt, ex D. Hieronymo, Euſebio, aliiſque claris auctoribus, in Hierichuntis aulone comprehenſum fuiſſe Engadi vicum: Ioſephumq; adeò ab urbe pręcipuâ Hierichunte balſami hortos deſignaſſe, quamvis duobus, nec multum tamen diſſitis locis ſejungerentur. Galeni tamen ævo, non una tantum in valle; ſed diverſis Palæſtinæ locis obvium fuiſſe Balſamũ, cùm & Sagadini meminerit, & ὄντων ἐν ἄλλοις χωρίοις παλαιστίνης, eorum quæ in aliis Palæſtinæ regionibus, credere par eſt, ſimul cum lucri cupiditate, plantæ colendæ ſtudio creſcente.

In Aegypto etiam naſci balſamum addit Dioſcorides, veroque ſimillimum eſt, à Ptolomæis, & potiſſimùm Cleopatra, cum teſte Plutarcho Iudæę regionem balſami feracem à M. Antonio triumviro in donum accepiſſet, translatas in Aegyptum fuiſſe plantas, in luxum, & delicias diffuſæ mulieri, multis nominibus expetitas. Imò placuit earum cultus ad noſtra uſque tempora, quoniam dominantibus in Aegypto Califfis, & præcipuè rem publicam adminiſtrantibus hodiè proregibus, ſive Baſſis, non è Palæſtina quidem; ſed Arabia frequenter repetitæ fuerunt. Abenſina Aegyptiam adeò nominat plantam balſamum, gignique tantum, ait, in loco يقال له عين الشمس, quem appellant oculum, aut fontem Solis. Imò illo ipſo, quem المطريا, locum luſtrationis Chriſtiani Aegypti indigenę nuncupant, non tam ad corporis, quàm animi ſcabitudinem expiandam; religione celebrem fontem exhibens, cujus ſalutaribus riuulis peregrinam hanc, nobilemque balſami ſtirpem inſigniter profeciſ-

ſe,

ſe, etiam adverſa chriſtianæ pietati pectora non diffitentur.

Periiſſe autem in Palæſtina jamdudum balſamum, publica magis fam diuulgatum eſt, bellis atrocibus cum ipſis hortis cultores perdentibus. Periit ſanè frequentius in Aegypto, quia proregibus qui paucis annis ad clauum imperii ſedent, ſępè nihil minus quàm balſamum curæ eſt: præſertim ex quo lignum eius, & fructus, & liquorem copioſius Arabia ſuppeditauit. Cæterùm quod olim de Palæſtina Theophraſtus, id de Aegypto multo magis accipiendum eſt, ſylveſtre in ea Balſamum nuſpiam repertum. Nec favet ſatis plantæ regionis habitus, quippe quæ non collibus acclivis; ſed ab utraque Nili ripa in planitiem æquatur.

Διαφέρον αὐτὸ ἑαυτοῦ τραχύτητι, καὶ μήκει, καὶ ἰσχνότητι· λέγεται γοῦν τὸ λεπτὸν, καὶ τριχῶδες τοῦ θάμνου, θέριστον. Ἴσως, διὰ τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι ἰσχνὸν ὄν.

Præſtans à ſe ipſo aſperitate, & tenuitate. Dicitur itaque tenue, & capillaceum fruticis, demeſſile; forſan quia facilè demetatur, gracile exiſtens.

Scribit eadem Abenſina, & يختلف بالخشونة والطول و الرقة præſtat, inquit, aſperitate, altitudine, & exilitate ſua; quamvis interpres Latinus verba hæc omiſerit. Atque hanc etiam in ramis Arabici Balſami varietatam facilè deprehendet, quicunque faſcibus illius Meccano itinere in Cahirum delatis, manus oculoſque admoverit: imò vel uno in faſce differentes amplitudine, aſperitate, atque exilitate frondes agnoſcet. Quamvis enim verè Theophraſtus, ὅσα τὴν οἰκείαν χώραν λαμβάνει, μᾶλλον δύναται τὰ γένη διατηρεῖν: magis ſervare genera ſua poſſe, quæ familiarem ſibi locũ naciſcuntur. Aſperior tamen, etiam conſtante ſibi ſpecie, balſami habitus fuerit, ſi parcior aridam terram humiditas temperet, aut de tenuiore alimento plus juſtò ſubducant, illa ut cum poeta loquar

----- *æſtivi radiantia tela diei*.

Nutrimentum item æqualem ſicci humidique miſturam haud obtineat. Lætius balſami incrementum eſt, cum frequenti cultu, ſylveſtrem, ut ait Maro, animum exuit. Ἀθροωτέρα γὰρ εἰργασμένων ἡ βλάστησις: plenior enim magiſque conferta cultorum germinatio.

Accedit etiam magnitudini pluſculùm, quotieſcunque ſucci plenum terræ altricis uber, jam rariorem, humidioremque materiam efficit. Exilius conſpicitur, & capillacea ſurculorum tenuitate facilem tonſuram admittit, quod minuta ſobole propagationem ſui conſequitur. Hoc robuſtioris pariter ſtirpis notam exhibet, nec ſylveſtrium moris adhuc oblitæ, quibus inter alia tribuit Theophraſtus, ἐν πολλοῖς εἶναι, καὶ μικρὰς τὰς μονίμους ἀρχάς: numeroſa obtinere, minuta germinum permanentium principia. Quæ verò Plinius hic de balſami ſpeciebus adſtruit, optimè expendit Cl. Salmaſius, vir ſummus, quem in exercitationibus ad Solinum operæ eſt conſulere ipſum

Τὸ δὲ ὀποβάλσαμον λεγόμενον ὀπίζεται ἐν τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασιν ἐντεμνομένου σι-

δηροῖς

δηροῖς ὄνυξι τοῦ δένδρου; ῥεῖ δὲ ὀλίγον, ὡς καθ' ἕκαστον ἔτος μὴ πλεῖον ἢ ἑπτὰ χοέας συναθροίζεσθαι. Πωλεῖται δὲ ἐν τῷ τόπῳ πρὸς διπλοῦν ἀργύριον.

Opobalſamum verò dictum excipitur ſub canis ardoribus, inciſa ferreis unguibus arbore. Fluit autem modicum, ſic ut ſingulis annis non plus quam ſex aut ſeptem congii colligantur. Venditur in loco (quo naſcitur) argenti duplo.

Iam liquorem balſami proprium, quem communi ὀποῦ ſucci nomine compellatum innuit Dioſcorides, in quo cenſu habuerint veteres, optimè traditum eſt à Theophraſto. Nam cum propoſuiſſet inſitum plantis humorem, τῶν μὲν πάχος ἔχειν μόνον ὥσπερ τῶν ὀπωδῶν: τῶν δὲ καὶ δακρυώδη γίνεσθαι, καθάπερ ἐλάτης, πεύκης, τερμίνθου, aliorum craſſitudinem tantum obtinere, ut in ſucculentis: aliorum etiam in lacrymæ modum gigni, ut abietis, pini, terebinthi, & ſimilium. His ſubiungit olibanum, & myrrham, quandoquidem & ipſa, inquit, lacrymę ſunt: itēque βάλσαμον, καὶ χαλβάνην, balſamum & chalbanam, & ſi quid aliud tale. Hæc eadem εὔοσμα benè olentia ſcribit, utpote quæ πιότητά τινα, καὶ λίπος, pingue quid habent, & unctuoſum, exactiore coctione diſcuſſis partibus aqueis, â quibus odorati halitus obtunduntur.

Δάκρυον itaque ſive lacryma eſt balſami ſuccus, ſed lacryma pinguis, & oleaginoſa, adeòque ab ipſo protinus ortu, γάλακτι γλισχρῷ παραπλήσιος, lacti viſcido, ut refert Strabo, ſimilis. Imò reſina eſt opobalſamum, quam à gummi, (quod ipſum lacrymis pariter annumerat Ereſius ſenex) pinguior, & oleoſa magis ſubſtantia diſtinguit. Hinc reſinarum in modum, & oleo promptè miſcetur, & in flammam ignis contactu facilè ſeſe explicat. Dudum in lucernis adhibuiſſe opobalſamum veteres, & ex iis Eliogabalum perditæ prodigalitatis principem, auctor eſt Lampridius. Inter Chriſtianos item dynaſtas Conſtantinum imperatorem; ſed ſacros in uſus, & religionis venerationi dicatum. Abenſina, & cum eo recentiores Arabes omnes, elicitam balſami reſinam دهن dohen nuncupant. Qua voce, licet, ut ſupra ſcripſi, aliquod illini, injungique aptum exprimant, adeòque pinguem, & oleagineum liquorem: imo unguenta ipſa, ut balaninum, cyprinum, myrthinum, liliaceum. Non erat tamen, cur interpres latinus eam olei magis vocabulo deſignaret, quod الزيت zeit, communi loquendi uſu; non dohen nuncupatur: idque etiam de Græca βαλσαμελαίου voce habendum eſt.

Hanc itaque ſubſtantię conditionem exactiſſimè refert his quem aſſerimus Arabici balſami liquor. Lacryma enim eſt; ſed reſinoſa, facilè tum oleo miſcibilis, tum inflammabilis igne. Non tantum poſtquam à genetrice planta depluit; ſed in ramulis etiamnum, & ſeminibus obhęrens, γλισχρή, tenax, & lenta, quæque cum eliquata eſt, turbida viſciditate lacteſcens conſpicitur.

At liquor hic, primùm ipſius naturæ providentia hominibus innotuit,

com

cum ſalutari quadam excretione ſucci redundantis onere ſe levaret, quemadmodum in picea, terebintho, lentiſco, ſimilibuſque conſuevit. Notavit rem inter priſcos auctores Theophraſtus, qui veluti myrrham, & olibanum; ſic opobalſamum etiam αὐτομάτως γίνεσθαι, ſponte fieri, tradidit. Id verò cum paucum admodùm, & lacrymas ſalutares expetentium deſiderio minimè ſufficiens ſit, ars ſedula naturæ imitatrix, partim perita corticis inciſione, partim ſucculenti ſeminis expreſſione, partim caloris miniſterio liquorem proliciendo, majorem eius copiam ſibi comparavit.

Inciſionem arboris balſamici declinante jam æſtate in Palęſtina, & Aegypto peractam fuiſſe memorat Dioſcorides,

---- rapidos cum Syrius ignes
Exſerit --- Abenſina بعد طلوع الشعرى poſt ortum canis id factùm confirmat, tempore ſatis huic operi convenienti. Tolerabilior enim tunc circa plantàm mora, cum ſpirantibus ab Aquilone jucundis auris, æſtus aeris miteſcit; cum ſuccus à ſole, dum circa Tropicum æſtivum verſatur, optimè concoctus, validuſque etiamnum calor eſt, qui ſpiramenta balſami laxet, & exſuperantem humorem ad exſudandum compellat. Non obligant ſe tamen Ephemeridum legibus Arabes. Nam cum ſtirpes balſami validas poſſideant, æſtatem præterea ſex menſium ſpatio productam, non ſemel; ſed ſæpius eas ad lacrymas fundendas incitant. Percuſſas quoque in Palæſtina ter omni æſtate fuiſſe refert Plinius, cum maior eſſet ſucci colligendi auiditas. In Aegypto, vel menſe Martio artificem plagam admiſerunt. Nec ſumma tantum flagella petunt inciſores; ſed etiam ſtipitem, atque ut Theophraſtus loquitur, καὶ τὰ σελέχη, καὶ τὰ ἄνω.

Inſtrumentum quo cortex balſami ſolvebatur, ungues fuiſſe ferreos, tradit cum Theophraſto Dioſcorides. Abenſina ſimpliciter يشرط بحديد vulnerari ferro ſcribit. Vſi aliàs vitro antiqui; & ut Ioſephus teſtatur ὀξέσι λίθοις acutis lapidibus. Arabibus recepti ſunt eburnei cultelli, ut minus penetrabile, minuſque noxium vulnus faciant. Nec ferrum tamen odit natali in ſolo educata arbuſcula. Ab eo enim quemadmodum ſuperfluorum amputationem; ſic plagam etiam, quæ clementi impulſu corticem tantum dividit, abſque diſcrimine patitur. Itaque de validiore ferri vi, accipienda Taciti verba, & de uulnere quod in lignum, & medullã, adeòque vitalia adactum fuerit.

Facta corticis ſolutione, ſequitur lentæ, tenuiſque ploratu manantis lacrymæ collectio, eaque non paucis ab illato vulnere diebus; ſed vt Theophraſtus meminit ὅλον τὸ θέρος, ęſtatis decurſu toto. Stillantem à planta liquorem vaſculis, & conchis parvis, ut ait Strabo, exceperunt veteres, defluentis eiuſdem aut hærentis abſterſionem lana perficientes. Abenſina يجمع ما يرشح بقطنة colligitur, inquit, id quod exſudat goſſipio. Faciunt idem Arabes, nec dubium munditer ſic haberi, & in-

quinamen

quinamentis minus obnoxium fieri.

Per ſeminis expreſſionem collectum olim opobalſamum, nec purum ſatis, nec ſincerum fuiſſe, non difficulter perſuadeat Plinius, qui miſturam eius cum ſtillatitio, adulterii crimine infamat. Recepta magis ſubſequentibus ſeculis opobalſami per ignis operam collectio, ramuſculis & ſarmentis demeſſis, & aquæ incoctis. Prodidit eam dudum ex Arabibus ipſis Meſuè, clariſſimus Medicus, & Damaſco patria locis balſami natalibus propinquus. Certiùs eandem aſſerebat, è primariis Cahiri Medicis, Ahmet Habibus Luſitanus, Cl. Ludovici Mercati olim auditor, qui repetita peregrinatione Meccam, & finitimas al Iamini provincias luſtrarat, & maximam liquoris partem elici ramis, frondibuſque plantæ (quo tempore plenior eſt, gemmuliſque prominentibus formoſior) demeſſis, conciſis, & contuſis. Demitti eos in vaſa ampla, aqua à ſubiecto igne jam calente plena: tumque leni decoctione, pinguem, aeriumque ſuccum aquæ ſummum petere, quem cochlearibus curioſè ſeparatum, calentem adhuc vaſis lageniſque recondunt. Cum nihil amplius in aquæ ſuperficiem effertur, exemptam congeriem, ut ſuperſtes humidi reſinoſi portio, violenta compreſſione elidatur, torculari ſubiici. Qui decoctione blanda ſic eductus eſt liquor, eum poſtquam per ætatis veluti gradus ad vigorem pervenit, tum qualitatibus, tum agendi viribus ſtillatitio proximum eſſe; tenui tantum amariuſculi ſaporis, & fragrantiæ remiſſioris diſcrimine relicto. Sequioris autem conditionis commemorabat, quod à coctione frondibus expreſſum, valida coactione terreis ſimul partibus propulſis. Facilius denique, citiuſque ſic opobalſamum colligi, quam lento guttæ ploratu, non tam ob ſucci levitatem, quàm ejuſdem in ramulis etiam extremis foliorumque neruulis ſingularem ubertatem, ſecus atque in aliis plantis, reſinas propinquis in montibus eliquantibus, obtinere deprehendimus. Apud Indos, quid in odoratis hujuſmodi reſinis colligendis fiat, à Monardo jamdudum, aliiſque recentioribus proditum eſt.

Sed revertimur ad Dioſcoridem, qui de ſtillatitio locutus cum Theophraſto ὀυκ ἔϛι πολὺ τὸ ῥέον, non eſſe multum, inquit, id quod fluit, cum ſingulis annis, non plures, quàm ſex ſeptemve congii colligerentur: quæ non immeritò Cl. Salmaſio mira videntur. Quamvis enim Alexandri Magni ævo, quo Theophraſtus vixit, in utroque Palæſtinæ paradiſo, quatuordecim hemichoeæ; id eſt, ſeptem congii annuo proventu complerentur; vero tamen ſimilius eſt, longè majorem eius copiam fuiſſe Dioſcoridis ætate, qui vel paulò ante Plinium vixit, vel eidem, ut eruditis quibuſdam viſum, σύγχρονος fuit, cum non Græcis tantum, & Aſiaticis; ſed Romanis, vigente iam cum imperio luxu, expeteretur: adeòque ex re ipſa lucri certitudo publicam magiſtratus curam excitaret, & Dioſcoridem hic, non quid opobalſami annus tempore ſuo tulerit; ſed quid Theophraſtus ſcripſerit,

ſpectaſſe. Non minus ſuſpectum eſt, cum de Aegyptio loquitur Abenſina interpretem Latinum quinquaginta librarum mentionem facere vſque ad ſexaginta, quod pondus parum abeſt à ſeptem congiorum menſura, quam regiis Paleſtinæ hortis cum Theophraſto adſignarat Dioſcorides. Equidem ſummam hanc non determinat codex Arabicus Medicæus; ſed apertè ما يجاوز في السنة ارطال, non permeant in anno aliquot libræ. Eſt autem rotolo, Giggeio quidem libra duodecim unciarum; in hodiernis tamen Aegypti Fagamiis ſeu Aromatopoliis, pondus centum & quadraginta drachmarum. Itaque cum nihil hic determinatum agnoſcam, hortique al Matahariæ non adeò laxum ambitum ſciam, interpretis veſtigia nec ſequor, nec aſſequor. Equidem Plinii æuo, abundantius apud Iudæos opobalſamum proveniſſe, dubium ex eo non eſt, cum validiores, majoreſque ſcribat tunc fuiſſe plantas, & ter omni æſtate percuſſas. Largior item ſeculis ſequentibus copia reperta eſt, cum ex Aegyptiis fundis, ut refert Anaſtaſius bibliothecarius, templa Romana centum & ſeptuaginta Opobalſami libris, Conſtantini imperatoris beneficio fruerentur: quamvis probabilius ſit, cum Aegyptus alendo balſamo parum idonea ſit, neque alibi quàm intra Matahariæ conſeptum plantam educaverit, aſſiduo cum propinquis Iamini populis commercio, liquorem illius prædiis Aegyptiis affluxiſſe.

Quid Arabes tandem? apud quos, licet odoratæ huius reſinæ annuam συλλογὴν, certa definire menſura non liceat; inſignem tamen eos opobalſami proventum hodiè poſſidere, tam emolumentum arguit ingens, quod ex locatis balſami arbuſtis ad Seriffum redundat; quàm mercatorum multitudo, qui ſingulis annis, in Perſici, Turcicique imperii provinciis illud diſtrahunt. Ex eo verò minimum eſt τὸ ἀυτόῤῥυτον, quod ſponte naturæ laxato, ruptoue cortice manavit: exiguum item tenuior ſtillatitii per inciſionem educti portio, & veluti flos, regiis tantum, magnorumq; procerum manibus deſtinatus. Major autem eius, quod repetito caudicis frondiumque vulnere fluxit: præcipuè quod ignis miniſterio comparatum, cujus maximam colligi partem Habibo auctori acceptum refero. Longè profectò ampliorem Opobalſami copiam Arabes promerent, ſi Europæorum ſtimulis ad culturam numeroſarum ſtirpium eius incitarentur. Nunc quandoquidē ſuccedaneis antidota inſtruere uſus obtinuit, adeoque pauciſſima Opobalſama expetantur, & cognoſcantur, ſatis habent Arabes, ſi tantum odorati huius ſucci colligant, quantum magnatibus ſatis eſt, & facilis emptor abducere denuò, venumque præbere poteſt. Oblatum illud tamen ultrò Venetis mercatoribus, ſępè cum in Aegypto degerem vidi, neque inopiam eius incidiſſe memini, præterquam in publicis provinciæ turbis, quæ Anno cIↃ. IↃC. XXXI & ſequentibus, Arabes & Seriffum involuebant.

Olim ut cum Theophraſto refert Dioſcorides, argenti duplo rependebatur

batur

batur, cum prodiga odorum voluptate deliniti mortales, non capillis tantum; ſed toto corpore unguentis maderent: cum eadem in potus adderent, & in caſtris quoque miles, pulverulentas, cuſtodiiſque horridas aquilas unguentis corrumperet. At non ea Perſas hodiè, Turcaſque vexat inſania, quibus in Valetudinis ferè commodum Opobalſama placent. Fœminæ cultus ſui cauſa raro eadem admittunt, liguſtro, Stibioque contentæ: non ignaræ, tunc ſe magis placere viris, cum minus olent. Defunctorum tamen honori aliquid Opobalſami datum novi, non corpori univerſo; ſed locis putredinem ſpirantibus cum goſſipio admoti. Moderatum itaque rei apud Arabes pretium, quæ nec avidè adeò diripitur, neque in numeroſarum hodiè plantarum fœcnnditate, poſtquam ignis opera addita eſt, adeò laborioſè, difficulterque conquiritur, ut Coſmus noſter in Cahiro, cum fortè copioſiùs adferretur, mercatore pecuniarum indigo, libram opobalſami, ſcutato nummo comparare ſibi potuerit.

Ἔϛι δὲ καλὸς ὀπὸς ὁ πρόσφατ☉ τῇ ὀσμῇ ἔυτον☉, ϗ εἰλικρινὴς, ϗ μὴ παροξίζων, ἀδίετ☉, λεῖ☉, ϛύφων, ϗ δάκνων μετρίως.

Eſt autem bonus ſuccus, qui recens, odore validus, & ſincerus, & non ſubacidus, facile ſolubilis, lævis, adſtringens & mordens modicè.

Subjungit porrò Dioſcorides, quæ ſucci balſamici bonitatem, & virium adeò incolumitatem arguant. Ac primo quidem πρόσφατον laudat, ſive recentem. Optimo jure! quis enim haud fateatur calidiora eſſe, ſpirituumque pleniora, quæ ortui ſuo proqinquiora ſunt? Nec tamẽ hic recentiſſimũ, & â matre ſua etiamnum calentem laudat, quem veluti maris, terrarumque ingens intervallum nobis denegat; ita nec idoneam ſatis adverſus morbos operam præſtare poſſe conſtat, utpote qui πνευματικώτερ☉, ut cum Ariſtotele loquar, partiumque nondum â calore inſito mitigatorum multitudine ἀκατέργασ☉: turbidus adeò, & digeſtionis ulterioris indigus. Alexius Comicus eleganter,

Ὁμοιότατ☉ ἄνθρωπ☉ οἴνῳ τὴν φύσιν,
Τρόπον τίνα ἐϛι. Τὸν γὰρ οἶνον τὸν νέον
Πολλή γ᾽ ἀνάγκη ϗ τὸν ἄνδρα ἀποζέσαι
Πρώτιϛον, ἀφυβρίσαι, κἀπανθήσαι, πάλιν
Σκληρὸν γενέϑαι -----

Similimam, inquit, hominis, & vini naturam quodam modo eſſe. Vinum enim nouum, & hominem, valdè neceſſum eſt deferveſcere; primùm omnium ſordes & ſpumam ponere; tandem aſperum fieri. Idem in hac nobili reſina obtinet, quæ tunc demum nativam indolem exſerit, quando ingeniti caloris auxilio ſuperfluorum impedimenta abiecit, ut recens hic nobis ſit, non quod nuper collectum eſt Opobalſamum; ſed quod â peracta digeſtione qualitatum ſuarum perfectionem adeptum eſt, ex craſſo tenuius, ex turbido clarius evaſit, poſt albidum, & vireſcentem, aureum colorem induit.

Alterum, quod in liquore noſtro requirit Dioſcorides, eſt τῆς ὀσμῆς ἰσχυρία, odoris validitas. Hæc enim Galeno judice, certum præſtantis integræque naturæ argumentum in medicamentis præbet, adeòque ſubſtantiæ aeriæ, & igneæ vigorem ſpondet. Acutiſſimus autem in ferveſcente odor eſt, quippe quem acris admodùm, & fervens halitus vehit: mitior jam digeſti: debilis, & obſcurior in eo, quem τοῦ χρόνου ἄδικος ἰχὺς. iniqua temporis vis, ut Sotades loquitur, ſenectuſque labefactavit. De odore Opobalſami, nil adeò mirum prædicant, quos hic ſeqnimur principes auctores. Dioſcorides lignum eius εὐώδες, benè odoratum ſcribit, ipſumque adeò ſucrum τῶν μύρων σύμμασι, ſpiſſamentis unguentorum addi. Galenus balſamum partium tenuium aſſerit ἕως τῆς εὐοσμίας, ad odoris uſque bonitatem. Inter Arabum proceres Abenſina سبيحة الريحة بالسداب ſpeciem odoris rutaceam pronunciat. Theophraſtus odoræ jucunditatis apud priſcos arbiter optimus, Ὀποβάλσαμον διαφορόντι φαίνεσθαι κατὰ τὴν εὐοσμίαν. Opobalſamum præſtans quid videri, odoris ſeu bonitate, ſeu vigore. Ramos item & fructus balſami, odore valdè ſeu grata, ſeu valida judicat. Neque Hercules iniuria. Nam cum lacrymas arborum omnium reſinas fundentium, εὐόσμους benè odoratas appellaſſet: inter reſinas verò terebinthinã εὐοδεστάτην, odore gratiſſimã: quidni balſami liquor ipſi prçſtans quid, & excellens viſum fuerit? qui utcunque terebinthinæ odorato halitu cognatus admodum ſit, fragrantiam tamen, etiam cum notæ optimæ non eſt, ſpirat omninò majorem, adeòque inter odoratas merces, in priſcis myropoliis eximiam. Priſcis dico, quibus apud Theophraſtum σπουδαιότατα τῶν μύρων, elaboratiſſima unguenta, Cinamomo, ſtyrace, nardo, amomo, cypero, myrrha, croco, iride, cardamomo, amaraco, loto, anetho, ſimilibuſq; componebantur, adeoq; opobalſamum, nõ optimis, & fragrantiſſimis; ſed vel mediocriter olentibus unguentis adulterari potuit, ut in Dioſcoride clarum eſt. Cumque non odore tantum jucundo placeret; ſed medendi quoque virtute, nulli antiquitùs cognito remedio opobalſamum cederet, quid miremur, ſcripſiſſe Plinium liquorem hunc ſuavitate, utilitate, pretioque tam inſignem, omnibus odoribus præferri? Flavium quoque Ioſephum balſamum τῶν ἐν ἱεριχοῦντι τιμιώτατον, rerum in Hierichunte obviarum pretioſiſſimum exiſtimaſſe? Non hæc tamen impellere Clariſſimum virum, Petrum Servium debuere, ut opobalſamum laudatis hoc ævo præcipuis odoribus præferret, quibus locellos ſuos dum farcit delicatior ſexus, non ineptè ſibi videtur,

—— ceu nectare poto

Efflare æthereì immortalia munera ſucci.

Diſuadebit enim rem omnem quiſquis diſcernendis odoramentis, non tantum rationis trutinam; ſed benè temperatum quoque ſenſum attulerit. Mihi quidem ſelectius opobalſamum odoranti (odoratus autem ſum frequenter,

quenter) eximiam ſemper, fragrantiam ingeſſit optimi olibani, myrrheque εὐοσμία ſuperiorem. Non eam tamen, quam ſimplicis vel ambræ, vel moſchi eminus perceptis odoribus prætulerim, quos geſtantiũ corpori, aut veſtimentis conciliant. Non jucundis Hermeticorum, qui hodiè, multis liquoribus: ne ſupra Sambac quidem Arabum, & Ab el moſchi ſeminum quamvis magis obviorum, ſuaveolentiam extulerim. Habeat opobalſamum limatiſſimo Theophraſti judicio præſtans quid, & odore excellens, ſed inter ὑγρότητας δακρυώδεις, lacrymales humiditates, quales abietis, pini, terebinthi, lentiſci, olibani, myrrhæ, & ſi quas hujus ordinis alias Ereſia Suada recenſet, longè retro actis ſeculis cognitas.

Cæterùm odora ſucci balſamici gratia, non eodem gradu ſenſui humano blanditur. Summam in eo perhibent, quem pollens viribus ſuis natura ſponte excluſit, virtutum omnium perfecta collectione pretioſum. Validior item, magisque jucunda ſpirat in tenuiore, & puriore parte illius, qui ab artifici plantæ vulnere manavit: minor in craſſiore, quæque cum fæcibus ſuis diutiùs colluctata. Suaviſſimus Opobalſami odor quem vegeta juventus ſpargit: languidus & immitis illius, quem ſenecta iam ætas cõfecit, verè Ariſtophani ὥσπερ βωμὸς, καὶ ἐργαστήριον τῶν κακῶν, velut ara, & ergaſterium malorum. Norant etiam antiqui, majorẽ eſſe eiuſdem fragrantiam, ſi lacryma ſemen præceſſiſſet; à ſummis potius virgulis, quàm imo caudicis prodiiſſet, iiſque in aprico magis & collibus, quam umbroſis, & oriente ſole averſis locis educatis. Gratius ſemper, & clarius Opobalſamum obſervavi, quod pedes, aut eques è Mecca attulerat; quàm quod longo itineris tractu, cameli dorſo vehementiùs agitatum fuerat. Nec dubium mihi ullum, regionum quoque diverſitatem, odoris aliquod diſcrimen olim peperiſſe, quum Sagadinum Opobalſamum Aegyptio, aliiſque in Palæſtina naſcentibus Galenus prætulerit.

An autem idem Sagadinum Arabico noſtro, præſtantius odore fuerit, non facilè curioſis ingeniis dederim. Quamvis enim cum propinquis Indis aſſiduo commercio, non parum odoratę mercis Arabes colligerent; propria tamen ſylvarum ſuarum odorifera fertilitate, nulli exteræ nationi quicquam invidebant: maximè Sabæi, apud quos, teſte Plinio, captis è mari & ſylvis quæ venderent, maximè opes Romanorum, Parthorumq; ſubſidebant. Cum itaque balſamum eo loco ſponte natura producat quo deliciis mortalium odoratis educandis, & perficiendis, tum ſolem habet faventem, tum uberem benignamque terram: quid hæſitemus, plantam hanc in eadem ſummam naturalium qualitatum perfectionem conſequi? De virtute, cuius experimentum nobis facere libuit, dubium nullum: qua veteris è Palęſtina opobalſami laudes, non implere tantum videtur; ſed etiam tranſcendere, ſi vires attendimus, qua peſtilenti contagio reſiſtit. Inficias tamen ire nolim, opobalſamum Arabicum in patrio ſolo indiligen-

tiùs aſſervatum, longoque rurſum itineris ductu, fervido ſoli negligente expoſitum, citius lenteſcere, adeoque tum odoris fragrantis ἔκλυσιν, tum facultatum propriarum detrimentum incurrere poſſe.

Tertia bonitatis nota Dioſcoridi ſinceritas, εἰλικρίνεια, quâ non tam claritatem arguit, perfectioris digeſtionis comitem; quàm ſubſtantiæ liquoris ſimplicitatem, rei alienæ ſubdolis miſturis adverſam. Hoc verò titulo, non illud ſolum accipimus Opobalſamum, quod ſtillatim planta ſuppeditavit; ſed etiam quod è frondibus ramuliſque ignis miniſterio comparatum eſt; ſaltem ut prius, nulla heterogeneorum acceſſione vitiatum ſit. Genuinus enim balſami ſuccus eſt, non ſecus atq; arundinis ſuæ ſaccarum, ſubſtantia, qualitatibus, agendique facultatibus idem, & viribus ipſis ſtillatitio proximus, ſi ritè artifex ignis opera uſus fuerit.

An genuinum item, ſincerumque ſit opobalſamum, quod ſemina geniali ſucco adhuc turgidula ſuppeditant, ambiguum reddidere veteres, qui miſturam eius cum ſtillatitio ex ramulis reprehēderunt. Ego ſimplicem eos purumque ſeminis liquorem abeciſſe minimè exiſtimo, apud quos adulteratum habebatur, non quod integræ naturæ eſt; ſed quod alieni conſortio fœdatum. Equidem ſubſtantia illa pinguis, & aeria quæ ramulos imbuit, eadem eſt cum reſina quam complectitur ſemen: adeoque non temperamenti ſolùm; ſed etiam effectuū quos recenſet Dioſcorides, ratione ſimilis. Primam quidem pręcipuamque agendi vim lacrymæ tribuit; proximam tamen ſemini. Non quia caloris minus ſpiritumque ſeminalis ſuccus poſſideat; ſed quia terreis involucrorum partibus impeditus, exſerere virtutem non ita poſſit. Verè Theophraſtus, ſemina κυριώτατα· καὶ πρῶτα τῆς φύσεως ἔργα, præſtantiſſima refert & prima naturæ opera, illiuſque τελειούσης, iam perfectæ, non intra rudimenta nobilium functionum balbutientis: quippe quæ non calidi tantum vitalis; ſed formarum ipſarum compendia ſint. Igitur ut ramuli recentes, ita ſucci plena balſami ſemina, ſiquidem Spagyricis laboribus exercitatum nanciſcantur artificem, Opobalſamum dabunt, tam ſuavi odoris halitu; quàm virium excellentia ſaluberrimum, iurèque Ariſtotelis illud hic obtinebit, ἐπιτελεῖν τὴν τέχνην, ἃ ἡ φύσις ἀδυνατεῖ, perficere artem, quæ natura non poteſt.

Quartò, laudabilis Dioſcoridi balſami ſuccus ὁ μὴ παροξίζων, qui non ſubacidus. Quemcunque enim talem guſtus deprehendit, propriam temperamenti ſymmetriam non obtinet. Detrimentum hoc non una; ſed plures accerſent cauſæ; fitque cum liquorem planta per ætatem jam affecta tulerit, eundemue protinus ab initio ἐλλείψει δυνάμεως τοῦ πέπτοντος, languore facultatis coctricis haud perficit, aqueas frigidaſque partes, non diſcutientis, non reſolventis. Aut optimum alioquin ſuccum, diſſlata pingui & aeria ſubſtantia, fervor ambientis exhauſit. Denique vaſis ab Opobalſami vetuſti, fæcibus non purgatis, recentes lacrymas ſordidus cultor immiſerit

miſerit, vitioſam hanc qualitatem paulatim induit. Mihi quidem balſami ſuccus, qui ſapore ſic affectus fuerit; haud dum obſervatus, crediderimq; proniorem in hanc mutationem fuiſſe, quem Aegyptus olim, & Palæſtina, temperatiores quàm Arabia provinciæ, dedere. Commune quidem eſt, dum â recenti ploratu efferveſcit Opobalſamum, calorque inſitus heterogenea diſpellit, ut vaſis recluſis, acrem admodòm, & acidum vaporẽ naribus propinquis ingerat, quam ſubſequens exactior concoctio ſenſim mitigat. At næuus, de quo auctor noſter, non vigorem inſiti calidi; ſed labem eiuſdem, & impotentiam arguit.

Quintum eſt, quod in bono balſami ſucco exigit Dioſcorides, ut ſit εὐδιάλυτος ſolvi facilis, aut liquari. Sic enim interpretantur vocem hanc, Attica eruditione viri principes, alias neque rei, neque auctori ſuo ſatis vindicandam. Hoc ipſum autem eſt, quod veluti ſincerum deinde commendat idẽ Dioſcorides, quodque aquæ, aut lacti inditum χεῖται ταχέως, funditur celeriter, & ut ex eodem hauſerunt Arabes ſcriptores, Serapion, & Abenſina, ſolvitur ſubitò ينحل بسرعة. Neque abs re hanc probandi liquoris conditionem expreſſit Anazarbæus. Quiſquis enim eiuſmodi eſt, ſenſum guſtantium facili penetratione celeriter afficit, & ut cum veteri loquar Poëta,

— *per caulas omne palati*
Diditur, & raræ per plexa foramina linguæ.

Imò quod pluris eſt, gravibus in morbis expeditum, deſideratumque viriũ ſuarum ſpecimen præbet. Improbus itaque fuerit, quando potiore ſui parte, ſpiritu ſcilicet, & calore deſtitutus, terrenoque impeditus lentore, nec facilè dilabitur, nec tenues corporis meatus ſubire valet.

Addit his bonitatis indiciis λειότητα, lævitatem Dioſcorides. Etenim cum humiditates plantarum, ut jam ante propoſitum, alias ſimplici craſſitudine conſiſtere tradiderit Theophraſtus, alias autem in lacrymæ modũ igni. Balſami ſuccum non aqueis illis; ſed pinguibus atque oleaginoſis annumerat, quorum proprium eſt, lævitatem rebus aliis, & lubricitatem inducere. Hoc itaque nomine liquorem innuit, etiamnum recentem, palatum, parteſque quas imbuit, pingui lubricitate lenientem. Sequioris verò conditionis, qui craſſior, & ſpiſſitudine nimia digitos ungentis difficulter ſequitur.

Poſtremò, laudabilis Dioſcoridi balſami ſuccus, ὁ στύφων καὶ δάκνων μετρίως, qui adſtringit, mordetque mediocriter. Equidem cum nobilis hæc reſina, inimicum humano temperamento calorem non obtineat, guſtum non niſi blandè afficit, & modeſtè. At Dioſcorides ὀπὸν θερμαντικώτατον, ſuccum balſami maximè calefacientem conſtituit; ſed hactenus, ut ligno, propriiſque fructibus conferatur. Nam ut in ligno parum, plus in fructibus caloris percipitur; ita plurimum eius in ſucco dominatur. Optimè tamen

Gale;

Galenus, & hyperbolen Dioſcoridis veluti coerceens, balſamum calefacere, & ſiccare exceſſu ſecundo ſcribit. Liquorem quidem ſubtiliorũ eſſe partium, quàm ipſa planta, non adeò tamen calidũ, quemadmodum quidem exiſtimarunt. Iam enim experientia ſatis cognitum erat viro diligentiſſimo, balſami ſuccum in nullo affectu, qui calore validiore indigebat, evidenter opitulatum fuiſſe, quod vim ægritudini parem non afferret. Inſiſtit præceptoris veſtigio Abenſina, cumque ligno ſimilem temperamenti normam adhibuiſſet, Opobalſamum ipſum, in principio calidorum tertii ordinis reponit, additque cum Galeno, وليس فيه من الاسخان ما يظن non eſſe caliditatem in eo, quam arbitrantur. Placidus igitur quâ mordicandi, quâ ſtringendi in balſamico liquore effectus, quemque in ſenectâ ætate vel exiguum exhibet, vel nullum.

Atque his bonitatis ſignis conſpicuum ſæpè obſervavi, quod etiamnum felix eius proventu Arabia ſuppeditat Opobalſamum. Erat enim, quantũ in tanto locorum intervallo fieri poteſt, virium ſuarum integritate recens: ſuavi adhuc odore validum, nõ heterogenei cuiuſdam acceſſione adulteratum, clarum etiamnum, haud ſubacidum, facilè ſolubile, lænum, modicè adſtringens, & mordens.

Δολοῦται δὲ ποικίλως· οἱ μὲν γὰρ χρίσματα μίσγουσι αὐτῷ, ὡς τὸ τρεβίνθινον, κύπρινον, σχίνινον, σούσινον, βαλάνινον, μετώπιον, μέλι, κηρωτὴν μυρσίνην, ἢ κυπρίνην ὑγρὰν λίαν.

Vitiatur autem per fraudem variè: ſunt enim qui unguenta ipſi miſcent, veluti terebinthinum, liguſtrinum, lentiſcinum, liliaceum, nucinum, metopium, mel, ceratum myrthinum, & liguſtrinum valdè humidum.

Variè per improbos emptores corrumpi ſolitam balſami lacrymam, καὶ πολλὴν δέχεσθαι κρᾶσιν, multamque capere miſturam, nec in Græcia adeò, niſi rarò, ſincerum vendi, vetus Theophraſti querela eſt. Quid Dioſcoridis deinde, aut Plinii ævo, cum ingenioſus diſperdendis unguentis luxus, in tantum ſuaderet augere liquorem? Cum parum eſſet unguentum ſumere, ni bis die, terque, ne in corpore evaneſceret, renovaretur. Cum expeterent homines, quibus ſingulas corporis partes, atque etiam veſtigia pedum tingerent: tranſeunte fœmina odor invitaret etiam aliud agentes, metuq; proſcriptionis latentes proderet: denique parietes balinearum unguentis ſpargerent, & temperarent ſolia. Ridicula voluptate, etiam cum honeſtiſſima judicaretur. Fœtor, inquit Satyricus,

Numquam non mortalis erit mortalibus, unde
Exierint, & quo tendant diſcetur odore.

Superabat tamen hominum perfidiam ſummorum principum ſtudium: iidemque illi, qui herbarios ſuos in Creta inſula alebant imperatores, per præfectos ſuos, quibus Aegypti, & Palæſtinæ regimen cõmiſerant, genuinum Opobalſamum ad antidotorum compoſitionem facilè conſequebantur.

quebantur. Adeòque Galenus, inter optima alia quæ ſyntaxis nobilium medicamentorum exigebat, & mel hymettium, & Opobalſamum Romæ olim obvium fuiſſe teſtatur.

Hodiè cum tanto ambitu non expetatur, non ea libido Arabes quidem vexat, ut ſalutarem lacrymam alieni ſucci fraudulenta miſtura vitient. At Cahirum poſtquam allata eſt, in ampliſſima urbe tot ſycophantarum manibus diſtracta, non uno modo redditur deterior. Frequenter Cypria, Arabicave terebinthina miſcetur, fraude, ut minus noxia, ita non difficulter cognoſcibili. Sic enim affectum, non per ſtillas; ſed lento veluti fili tractu delabitur, odore debili, minuſque ſuavi, turbidum aſpectu, colore pallidius difficulter ſolubile, denſando lacti ineptum, atque inſtillatum veſtimentis, adhæſu tenaciore ſeſe jungit. Memini, & oleum zacconis à perfidis hominibus hic uſurpatum, quod veluti claritate, coloriſque flavedine; ſic vulnerum jungendorum efficacia, ſucci balſamici æmulum. Eſt autem zaccon in Hierichuntis planitie naſcens pruni ſpecies, folio anguſto, & ſpinoſo, fructu myrobalano citrino ſimili, ex quo contuſo, vinoque prius irrotato, Arabes, & qui Solymis commorantur religioſi viri oleum dictum exprimunt. Dolus tamen facilè detegitur. Nam nec odor in illo, qui cum Opobalſamo vel comparatione dignus ſit, nec lactis portionem ullam cogit, quamvis ſapore aſperum, & adſtringens. Innatat liquorum aqueorũ ſummo olei inſtar communis, vel ſtipatum, vel in radios concuſſu diſtractum. Laneis veſtibus inditum, ſeſe latius diducit & profundiùs inſinuat, vixque eluendam iiſdem maculam impingit. Itaque permiſtum Opobalſamo, tum fragrantiam eius minuit, tum reliquis omnibus notis induit, quibus per olea & unguenta corruptus balſami ſuccus, à Dioſcoride mox deſcribetur. Tentatum idem oleo ex Mauritania, quod plurimorum annorum decurſu ſpiſſius redditum, conſiſtentia, colore flavo, vulnerumque evandorum efficacia, lacrymæ balſamicæ aliquantum ſimile. Cæterùm cum aliis indolis ſuæ ſignis ab eadem plurimùm diſcrepet, vel mediocriter n Opobalſami δοκιμασίᾳ verſatus, vitium additum agnoſcet.

At veteribus in magna unguentorum aviditate, maior adulterii libido uit: eratque obſcuriſſimum vitium ſi terebinthinum miſcerent, aut lenſcinum: manifeſtius ſi mel, cuius ſapor latere non poteſt: evidentiſſimũ i liquida cerata: nequiſſimum item Plinio ſi gummi adderent. Pro cerato utem liguſtrino, cur Pliniana imitatione, ceram Cypriam verterit latinè Ruellius, cauſa nulla fuit. Optimè Abenſina Dioſcoridis ſententiam expreſſit, cum balſami liquorem depravari ſcriberet, cerâ in oleo liguſtrino oluta, شمع مذاب في دهن الحنا. Liguſtrum enim communiter el enna, Arabibus dictum. Plures etiam Opobalſami fraudes ſe didiciſſe rofitetur Galenus, & per quas vel peritiſſimis imponi potuerit; ſed quas ominum impoſturas veritus, in publicum proferre non ſuſtinuerit. Tales

D ex

ex pini, terebinthi, abietis, piſtacei ſtillaticiis liquoribus, oculata manus facilè concinnabit. Tutus nihilominus ab errore fuerit, quiſquis in his technis conſilium Galeni ſequetur, & non ſimplici auctorũ lectione contentus, velut ἐκ βίβλων ἐργάτης, in locis, quibus Opobalſamum lectiſſimum obvium eſt, non ſemel; ſed ſępius illud examinabit. Qui partem optimi liquoris, vel ipſe indè ſecum detulerit, vel per amicos ſpectatæ fidei, ſibi conquiſiverit: denique alias hoc nomine celebres lacrymas, cum ſincero illo comparaverit, non de manifeſtis minus qualitatibus, quàm agendi viribus ſolicitus. Melius de poſteritate meretur Dioſcorides, qui ſigna proponit, quibus adulterantium dolos deprehendamus. Pergit enim, &

Ἐλέγχεται δὲ ἀχρῶς ὁ τοιοῦτος. Ἐπισταγεὶς γὰρ ὁ ἀκέραιος εἰς ἐρίου ὕφος, καὶ ἐκπλυθεὶς, κελίδα οὐ ποιεῖ, οὐδὲ σπίλον. Ὁ δὲ δεδολωμένος προσμένει.

Arguitur autem facilè qui talis. Inſtillatus enim ſincerus in laneum pannum, & elotus, maculam non facit, neque notam: qui verò dolo vitiatus, immanet.

Diſcrimen itaque primum ſinceri opobalſami, & olei unguentiſque corrupti, quod ſincerum veſtibus inſtillatum, lotione ſic auferatur, ut macula, veſtigiumque non amplius oculis obſervetur. Contrarium enim obtinet in vitiato, quia veſtimentis exceptum penitiùs ſe inſinuans, & diffundens, vix delebilem lotione maculam exprimit. Hæret itaque pura lacryma, & quo ſuſcepta primitùs fuit orbe, perſiſtit; mox ſi calida eluatur, eximitur prorſus, & aboletur: ſi relinquatur, diſcuſſa parte tenuiore, minor indies evadit, jamque ſiccior ob calorem ambientis, etiam digitorum impulſu facilè reſolvitur, & ſeparatur, nulla ſuperſtite ſui nota. Promptiſſimè tamen lotione tollitur opobalſamum, quod a recenti ploratu tenvius: non ita facilè quod viſciditatem majorem adeptum eſt. Optimè ſuggerente Theophraſto, τὴν γλισχρότητα ἀντιληπτικὴν εἶναι: viſciditatem apprehendendi vim obtinere: longè difficiliùs abſcedit ſuccus, qui plurium annorum decurſu, terebinthinæ lentorem acquiſivit. Quamvis per ætatem ſpiſſior liquor, cum eius gutta minus adhuc laneum textum ſubeat, reſiccatus deinceps, nullo negotio diſpellatur, neque indicium ſui proferat. Abenſina paucis; ſed abunde ad mentem Dioſcorides, فانه ينقي لا ينحل الحبيبه quando eluitur (qui ſincerus eſt) non parit maculam. Nam quæ ſubiicit in Latina verſione interpres, de conſervanda ſoliditate eius in aqua, & ablutione à goſſipio, ſive Cotto ut ſcribit, textus Arabicus non habet.

Peius implicuit Ruellius eos, qui cum fontes ipſos Pedacii accedere non potuerint, riuulis eius iam turbidis, labra rigarunt. Nam cum allata Dioſcoridis verba latinè tranſtuliſſet, Merus (balſami ſuccus) in laneam veſtẽ fuſus, neq; maculam facit, neq; ſi eluatur notã relinquit; vitiatus autem inhæret. Hæc, totidem verbis in vulgarem ſermonem verſa, dederunt anſam exploraturis opobalſamum, vt ſibi perſuaderent, non inſtillanum id eſſe per ſingulas guttas, ſed liberali manu largius infundendum:

imò

imò craſſum ex lana, villoſumque centonẽ, eodem penitiùs imbuendum. Sic denique exceptum liquorem, maculam facere non debere; ſed totum in ſpiritum, ſuavemque halitum diſſolutum petere cœlum, neque exuvias corporis, aut reſiduum ex ſe næuum relinquere. Poſtremò, illibatæ ſubſtantiæ ſuccum non inhærere: ipſumque adeò Proſperum Alpinum, cum Opobalſamo Arabico ad metam hic conſtitiſſe, utpote quod abſolvere planè ab inhæſionis crimine vix potuerit.

Sed hæc nihil ad Dionyſium. Quid enim apud Dioſcoridem noſtrum clarius, quàm ἐπίσταξιν requiri balſamicæ lacrymæ, non ἐπίχυσιν, ut ſtilletur ſupra laneam veſtem, non ut effundatur, cum eam in probationibus ob pretii magnitudinem largiùs prodigere minimè deceret: excuſationemque adeò Ruellius nullam hic inveniat. Multò minus, quod inconvenienti metatheſi, τὴν ἔκλυσιν, elotionem, quam Dioſcorides præmittit, â maculæ inductione ſejunxerit, retuleritque ad vocem σπίλου. Vnde inſedit animis diſceptantium opinio ſincerum Opobalſamum maculam non parere. Sed miſſo ex alieno παροράματι profecto errore, adſevero maculam induci veſtimentis, etiam ab optimi nobiliſſimique Opobalſami gutta. Qui enim ſecus fieri queat? cum & ſpiſſitudinem obtineat hic ſuccus, & colore quem obtinet proprio ſe repræſentet, ad quem delendum veteres lotionem exigunt. Hoc igitur ipſum eſt, quod Dioſcorides reſpexit, ſcilicet elui poſſe à ſincero opobalſamo contractam maculam, quam qui ſine ablutione totam in ſpiritus abire contendunt, illi palàm cum Ariſtophanæo Socrate, ἀεροβατοῦσι, ambulant in aere.

Cæterùm quæ maculæ, eadem & inhæſionis ratio habenda. Neceſſe enim eſt ſuſceptam lanea veſte lacrymam inhærere, quæ tota pinguis per naturam, tota viſcida exiſtit: eoque tenacius inhærere, quo lentor eiuſdem per ætatem magis increvit. Attamen quicquid eius adhæſit, non dilatabit ſeſe, & majore indies fœditate olei inſtar diffundet. Non ſic permanebit, quin adhibita lotione expurgari queat. Atque hoc ſignum, quo ab oleis omnibus intactum ſe demonſtrat opobalſamum, in Arabico puro clariſſimè refulget, utpote cujus macula, ſiquidem recentior liquor fuerit, ſimplicis calidæ contactu facilè tollitur. Neque aliter de hoc gnoriſmate judicavit Proſper Alpinus, utique poſtquam debito modo & tempore factis experimentis cognoverat, delebilem eſſe incorrupti ab oleis opobalſami nævum. Nam ipſum quod attinet pannum, Arabes quidem è lino, ſerico, goſſipio, piliſque caprarum contextum, promiſcuè in lacrymæ probatione uſurpant, nec dubium, facilius eam ſic abſcedere: quamvis etiam in laneo ſinceritatis fidem exhibeat.

Γάλακτι δὲ ἐπισταγεὶς πήγνυσι τοῦτο, ὅπερ δεδολωμένος οὐ δρᾷ.

Lacti verò instillatus denſat illud, id quod dolo corruptus non efficit.

Ac ſiccis quidem corporibus inditum opobalſamum, hoc ſpecimine ſince-

ritatem ſuam tuebitur. Subjungit porrò Dioſcorides, quid liquidis inſtillatum præſtet idem, & primo immiſſum lacti. Refert itaque ſimplicem balſami liquorem lac cogere, idque vitiatum haud efficere, eximia ſanè & ſingulari ſibi facultate. Nam veluti propoſito jam indicio, juxta cum aliis lacrymatis, reſinoſiſque ſuccis, ab oleorum miſtura intactum ſe convincit; ita lactis condenſatione propriam magis naturam, indolemque manifeſtat. Hæc verò condenſatio, non de coagulatione propriè accipienda eſt, qua lac per admiſti coaguli particulam, veluti gelu vinctum hæret, figiturq; totũ; ſed de ſpiſſiatione, & condenſatione partiũ lactis, opobalſamo concreſcenti propinquarũ, quam cum Proſpero Alpino, debilem, imperfectamque coagulationem haud immeritò nominare libet. Equidem compactionem illam, quæ coaguli facultatem æquaret, etiam in recenti admodùm, optimoque balſami liquore nunquam factis experimentis cognovi, quamvis haud exiguam lactis portionem cogeret. Nec veterum quiſquam hanc coaguli energiam, opobalſamo literarum monumentis tribuit, aut ratio aſſignavit ulla. Quomodo enim pares afferant compingendi vires, quæ tam diſſimilis ſunt naturæ? Miſcetur enim lacti coagulum promptiſſimè, utpote eidem homogeneum, & Ariſtotele quoque finitore, Γάλα ἔχον ἐν ἑαυτῷ πῦρ, lac habens in ſe ignem. Itaque factu facillimum eſt, cum ſale ſubtiliſſimo, ſpirituque πηκτικῷ familiarem ſibi ſubſtantiam quaqua verſum penetrent, eamque ſibi alligent undique,

—— *ut liquefacta coagula durent.*

At non ea balſamicæ reſinæ conditio eſt, quæ pinguis, & aeria, nihil magis quàm rerum aquearum conjugium aſpernatur: adeòque lacti cominùs inſtillata, non illi ſe miſcet; ſed celeri motu per ſummum eius explicita, tenuem veluti in telam diducitur, tumque partim frigidi contactu, partim exhalante repentè ſpiritu debilitata, ſi quid roboris ſupereſt, quo cogat, aut denſet, in propinquas ſibi lactis partes tantum diffundit. Neque adſtringendi facultas, ſub qua concretionis opera plurimùm proficit, ſingularem in Opobalſamo ἐξοχὴν ſortita eſt, quam optimo illi non niſi mediocrem Dioſcorides adſcribit.

Accedit, eundem uſurpare verbum πήγνυσθαι, cui optimè reſpondet Arabicum illud اجما: eoque non ſimpliciter τὸ ἐμπιτυάζειν, coaguli inſtar congelare; ſed latioris ſignificati complexu, quamcumque compactionem, concretionem, condenſationemque paſſim Græci ſcriptores exprimunt. Ariſtoteles, πᾶν τὸ ὡρισμένον, καὶ τὸ συνεστηκὸς, ἢ μαλακὸν, ἢ σκληρὸν, ταῦτα τῇ πήξει ἐστί. Rem omnem, ait, determinatam, & conſiſtentem, aut mollem, aut duram, concretione talem eſſe. Cumque de particularibus ſermo eſt, πήγνυσθαι τὸ μέλι ὑπὸ ὕδατος, ſpiſſari denſarive mel ab aqua: τὸν ὀπτόμενον κέραμον πήγνυσθαι ἐξιόντος τοῦ ὑγροῦ: coctum fictile compingi exeunte humido Vtitur eodem frequentius Theophraſtus, cumque de reſinoſis loquitur liquoribus

quoribus, non eandem, inquit, omnium eſſe horam τῆς ἐντομῆς, καὶ πήξεως, inciſionis, & concretionis: copioſiorem eſſe item humidi fluxum, in iis, ὧν αὐτόματος ἡ πῆξις, quorum ſponte facta eſt condenſatio. Denique hunc ipſum, de quo agimus balſami ſuccum, Strabo, ἀναλειφθέντα εἰς κογχάρια λαμβάνειν πῆξιν, receptum parvis conchis, acquirere ſpiſſitudinem ſcribit. Quæ cum ita ſint, & vel in optimi opobalſami gutta, mira illa coaguli vis nec ſit, nec perſiſtere queat, qua ſubditi lactis magnam quantitatem parva mole veluti congelat, atque immobilem efficit, nec Dioſcorides, atque Avicenna, quicquam eius ſigillatim exprimant, non eſt quod Pliniũ, multa hic ἀκυρολόγως proferentem, de propriè ſic dicto, perfectoque coagulandi effectu interpretemur.

Cauſam condenſationis qui communiter expendunt, ad partium lactis balſami ſucco ſubiectarum exſiccationem, cum Ariſtotele reſpiciendũ monent, qui verè ſanguinem fibris carentem, οὐ πήγνυσθαι ὅτι οὐ ξηραίνεται, non concreſcere dicit, quia non ſiccatur: ipſamque πήγνυσθαι ξηραίνεσθαι πῶς, concretionem eſſe exſiccationem quodammodo, ſive ea manifeſtam humidi conſumptionem excitet, ſive ἄδηλον διαπνοὴν & impèrceptibilem. Efficit eam tam calor, quàm frigus. Calor quidem humorem abſumendo; frigus calorem expellendo, cum quo pars humidi tenuior pariter faceſſit. Neque obſcurum eſt, utrumque obtinere in balſamico liquore, qui calore ſuo portionem lactis tenuiorem diſcutit, eodemque mox exhalante, prævalente iam frigido ſiccoque elemento, partem propinquam lactis cogit, ipſumque pariter concreſcit. Optimè Hermetici πῆξιν corporum naturalium, inſito iiſdem ſali, tanquã propiori cauſę tribuunt. Accipiendum autem hic ſal γενικῶς, pro ſubſtantia miſti terrea, â calore plurimùm attenuata, per quam aptitudinem conſequitur, promptè & ipſum concreſcendi, & aliena quoque corpora, quibus humore, ſpirituque mediantibus communicatur, ſimilem in modum afficiendi. Ita ſaccharum, chalcanthum, nitrum, diſcuſſo per quem diluebantur humore ſupervacuo, tum ex ſe coagulantur, tum ea quibus condimentum præbent, denſant ſecum, atque indurant. Hoc ipſum itaque Opobalſamo congenitum ſal, dum evaporat odoratum eius ſulphur, concreſcit, ſibique conjunctas affinitate naturæ lactis partes colligit, ac conſtipat.

Cæterùm hanc denſandi lactis proprietatem, non eodem ſemper vigore poſſidet balſami reſina. Potentius agit quæ recentior, quia terreas partes concretionis auctores, calor vix dum rerum potitus, in ordinem haud redegit, atque ut cum Chymicis loquar, Mercurius ſpiritusve acidus, ſalium ſubtiliſſimorum vehiculum, nondum ab inſito ſulphure ſatis domitus. Debilior actio eſt, cum acquiſita humidi nimia viſciditate, vires ſuas expedire terreę, partes nequeunt: lentoque iam phlegmate, veluti compedibus induta ſalia, ὁρμὴν naturalem, impetumque non promunt. Major autem

hæc cogendi lactis potentia, in Syriaco veterum Opobalſamo fuerit, an in Arabico noſtro ſit, non ſatis liquet, cum alterius defectu comparatio facultatum fieri nequeat. Mihi probabilius, Syriacum his viribus præcipuè polluiſſe, cum in temperatiore productum climate, partium frigidarum pluſculùm poſſideret, nec clementior calor ſpiritum ſalium hoſpitem immoderatiùs exigeret.

Actio ipſa condenſationis, haud iiſdem abſolvitur monumentis temporis. Celerior eſt, cum tenuior balſami liquor, adeoque ſolutu promptior, viribuſque penetrandi inſtructior. Tunc enim vix peractâ ἀποζέσει, nondũ cœnum ſuum â cœlo diſtinxit, ſpirituſque digeſſit, ſalibus tartareis aſperſos. Tardiùs ergo fit concretio, quum per cauſas contrarias mora fit. Abenſinæ interpres vetus, experimentum, inquit, olei balſami eſt, congelatio lactis, ſtatim, cũ ſuper illud deſtillatur. At codex Arabicus Medicæus, particulam, ſtatim, non habet; ſed διαῤῥήδην, دهنه اجماد اللبن اذا قطر منه على لبن Pinguedo eius cogit lac, quando ſtillat ab eo ſuper lac.

Ἔτι δὲ ὁ ἀκέραιος ἐπιχυθεὶς γάλακτι ἢ ὕδατι χεῖται ταχέως, καὶ γαλακτοῦται, ὁ δὲ δεδολωμένος ἐπιπλεῖ καθάπερ ἔλαιον συστρεφόμενος ἢ διαχεόμενος ἀστεροειδῶς.

Amplius qui ſincerus, infuſus lacti aut aquæ funditur celeriter, fitque lacteus: at per fraudem vitiatus innatat ſicut oleum, converſus, & diffuſus in modum ſtellæ.

Tandem quid communiter aquæ, & lacti inditum præſtet Opobalſamum ſincerum, perſequitur porrò Dioſcorides. Hic verò effectus tanti eſt apud Arabes, ut vel eo ſolo evidenter ſe proferente, indubitatæ bonitatis liquorem emptorjbus eius ſpondeant. Ac primò quidem ſincerum balſami ſuccum, aquæ aut lacti immiſſum, celeriter fundi ſcribit; quibus ex amuſſim reſpondent Abenſinæ verba, ينحل بسرعة ſolvi cum celeritate, ut momentum rationis vix habeat interpres latinus, cur receptiſſima verbi ſignificatione poſthabita, non ſolutionis; ſed miſtionis in aqua & lacte meminerit, quo ſenſu dum ab orbita veri non parum ſecedit, ducit etiam ſecum in plexus, quotquot in eandem ſententiam concedunt: quibus opinionem peperit, jungere ſeſe intimè lacti & aquæ opobalſamum, eademque viribus ſuis undique imbuere, id quod à veritate alieniſſimum eſt. Quamvis enim hoc idem, promptè miſceri aliis, quæ facilem admittunt ſolutionem; id hactenus tamen conceſſerim, ut ſint ὁμοιομερῆ, quæ coire debent, & ſubſtantiæ cognatione invicem devincta. At ea lacti, & aquæ cum Opobalſamo non intercedit. Nam cum hoc aeriæ, ſpirituoſæque ſubſtantiæ plurimùm poſſideat, lac & aqua frigidioris elementi viribus prævaleant, difficilis ſemper, & infirmus concurrentium nexus eſt. Itaque ſi cominus aquæ aut lacti balſamica gutta admoveatur, non mergitur, non miſcetur; ſed ſimul atque utrumvis contingit, in ſummo ſeſe æquore diffundit, ac dilatat. Ex alto ſi deſtilletur eadem, pondere ſuo abrepta

mer-

mergitur quidem; ſed mox ſuperficiem repetit, atque in eam ſe expandit.

Funditur ergo pinguis hæc lacryma; ſed funditur ταχέως celeriter. Quãvis enim reſinoſi liquores alii, per aquę ſuperficiem ſeſe explicent; nullus tamen, vel antiquitus, vel hoc primùm æuo cognitus, tam expedito, tamque celeri motu, aquæ lactiſque ſummum occupat. Conferantur ſinceri ac recentis opobalſami, tum ex abite, pino, & terebintho reſinarum in aqua & lacte expanſio, patebitque clariſſimè, quàm

—— nil tremulis facere artibus hædi

Conſimile in curſu poſſint, & fortis æqui vis.

Tanta enim in diſſolutionis velocitate differentia eſt, ut balſamici liquoris guttula recens, momento quaſi temporis diffundatur, quo reſinæ reliquę non niſi lento paſſu prorepunt. Accedit huic celeri ſolutioni amplior dilatatio, cum vel vnica opobalſami lacryma, cyatho ſatis capaci receptam aquam, tenui pellicula totam obvelet. Cur autem aqueis liquoribus inditum hoc medicamentum celeriter diſiiciatur, non ſatis, fateor, explicitũ eſt. Vero tamen ſimillimum videtur, cum recentis huius ſucci colliquatio, nulla vel arte, vel agitatione indigeat, fieri eam ob motum partium ſpirituoſarum & calidarum, naturali diſſidio contactum aqueorum averſantium. Hæ, dum velut è cẽtro per radios ad circumferentiam abripiuntur diducunt ilicet, diſtrahuntque ſecum liquorem ipſum, cui amico naturæ fœdere conjunguntur. Itaque diminuitur hæc actio, cum in eodem, ut poeta loquitur Carus,

—— minutatim vires, & robur adultum

Frangit, & in partem peiorem liquitur ætas.

Abſcedunt enim paulatim ea, quæ Hippocrates ὁρμοῦντα σώματα nominat, ſicque lentore ſuo præpeditus ſuccus, ad expanſionẽ redditur difficilis: maximè ſi robore ſuo jam defectum opobalſamum, aquæ aut lacti intenſius frigidis inſtilletur.

Cæterùm diſſolutionem balſamicæ reſinæ, excipit eiuſdem condenſatio, cuius ratio præcedentibus] jam expoſita. Huic conjungit Dioſcorides τὸ γαλακτοῦσθαι, lacteum fieri: ſignum eximium, quodque ſucci concretionem pari velocitate comitatur. Nam ſimul atque in membranulam hic extenſus eſt, non aureus amplius, non flauus; ſed manifeſto pallore decolor conſpicitur. Tunc verò ſtyli cuſpide recollecta gutta, (nam colligi diſſoluta integrè poteſt) etiam evidentiore candore lacteum ſuccum exprimit. Nec deeſt mutationi ratio. Nam ut in humano corpore, florem naturalis coloris leve ſpirituum deliquium carpit, & per ægritudinem aliquam repente ingruentem, nitor ille,

Ac fulgor teneris qui radiat genis

Momento rapitur ——

Ita hic aureum opobalſami ſplendorem ſpirituoſi ſulphuris effluxus lacteo pallore commutat.

Ha-

Habet itaque hæc lacryma, vt præ reliquis hactenus cognitis reſinis celeriter ſoluatur, ampliter dilatetur, & coloris etiam citam inſignemque mutationem ſubeat. At igne elicitum è juniperi baccis oleum, ſimili facultate præditum conſpicitur, cum celeri motu ipſum quoque per aquam diffundatur: inventique à curioſis hominibus liquores, qui tum lactis aliquid cogere, tum aquis infuſi lacteum candorem æmulari cernebantur. At hæc non efficiunt, ut vel balſami liquores diverſos nobis præbeant, aut in genuina lacryma ſuſpectam integritatis fidem reddant: facilèque patimur junctim poſſidere Opobalſamum, quæ in aliis ſeorſim occurrunt, & ſingula. Sint enim quorum maculæ promptè lotione tolluntur, quæ lac coagulant, quæ celeriter in aqua liquantur, quæ colore lacteſcunt: jmò quæ manantibus tam à temperamento, quàm à tota, ut cum Galeno loquar, ſubſtantia facultatibus paria præſtent. Opobalſamum tamen aliud genuinum habendum non eſt, quàm reſinoſus ex ipſa balſami planta ſuccus. Qui probus vtique fuerit, ſi viribus ſuis etiamnum pollet, adeoque ſuavem ligni fructuumque ſuorum odorem ſpirat, linguam mordicando atque adſtringēdo mediocriter afficit. Sincerus item, ſi maculam pariat lotione delebilem, lac cogat, denique aquæ aut lacti jmmiſſus celeriter fundatur, extendatur, albeſcat.

Sub jungit porrò Dioſcorides ſuccum balſami dolo vitioſum olei inſtar innatare, converti, atque in ſtellæ modum expandi. Confirmat jdem, & verbis propemodùm iiſdem Abenſiua, cum ſcribit.

المغشوش يطفوا مثل الزيت و يجتمع او يتفوق فيصير بمنزلة النجم

Innatat (adulteratus) ſicut oleum, & ſe colligit, & ſummum occupat, idq; fit ſimilitudine ſtellæ. Nam cum recentis legitimique Opobalſami gutta quaquaverſum exporrigatur, occupetque celerimè oram vaſis omnem, haud reperit quo ſe proferat vlterius, adeoque nullis diſtractum radiis, ſimplici continentis corporis ambitu definitur. Ne ſenio quidem languidior balſami liquor olei volutatus in aqua exhibet. Nam in frigidam coniectus petit fundum; in calida, modicè dilatatur: in fervidam miſſus, diſcuſſis ilicet ſpirituoſis reliquiis, vix diſſolui amplius poteſt. Memorabile jtē quod addit hic Dioſcorides,

πρὸς μέντοι χρόνῳ ὁ ἀκέραιος παχυνόμενος ἑαυτοῦ χείρων γίνεται. Πλανῶνται δὲ οἱ νομίζοντες τοῦτον ἀκέραιον ἐπισταγέντα ὕδατι χωρεῖν εἰς βάθος πρῶτον, εἶτα ἀναπλεῖν εὐδιάχυτον.

Cum tempore verò ſincerus craſſefactus, ſe ipſo deterior fit. Hallucinantur autem qui exiſtimant, hunc ſincerum ſuper aquam ſtillatum, petere fundũ prius, deindè ſurſum meare, facilè ſolubilem. Refert eadem ex auctore noſtro Abenſina, totidemque verbis,

يغلط من يظن ان الخالص اذا قطر على الما يغوص اولا في عمقه ثم انه يطفوا عاليا و هو غير منحل

Errat

Errat qui exiſtimat ſincerum, cum ſtillatur ſuper aquam deſcendere primùm in fundum, deinde remeare ſuper eam, eſtque hic ſine ſolubilitate, ac bonitate. Purum itaque balſami ſuccum, ætatis melioris decurſu iam craſſefactum, fieri deteriorem, verè nimis, ac seriò fatetur Dioſcorides, ut Crateti vetuſtiſſimo Comico meritò applaudendum ſit, qui

Ὁ γὰρ χρόνος μ᾽ ἔκαμψε τέκτων οὐ σοφός.
Ἅπαντα δ᾽ ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα.

Me, inquit, tempus incurvavit, faber haud bonus, omnia quippe efficiens imbecilliora.

Quid igitur? non incolumes permanent in genuina balſami reſina, notę illæ à Dioſcoride nobis commendatæ, quibus indolem eius ad veri obruſſam exigimus? Ita iis ſane videatur, qui propoſita junctim ſigna, pro differentia nobis obiiciunt, εἰδοποιὸν ſpeciem rei conſtituentem, quæ Porphirio præceptore, ἄλλο, οὐκ ἀλλοῖον, alium, non diverſum efficiat Opobalſamum, non magis admittat & minus, non ætatis, temporiſque mutationibus obnoxia ſit, vt varietas quidem in calorem, ſaporem, odorem, innatationem, aliaſque notas cadere queat, non queat in maculæ delebilis productionem, lactis concretionem, celeremque liquationem. Sed hæc plura ſunt, & majora, quàm vt iis capiendis Opobalſamum par eſſe poſſit. Nam cum liquor hic non ſit in æternarum ſubſtantiarum cenſu, quibus, ut verè docuit Ariſtoteles, τὸ ἐνδέχεσθαι τοῦ εἶναι μηδὲν διαφέρει, eſſe & potentia non differunt; ſed propter communem caducis materiæ labem, corruptioni ſubiectum. Neceſſum eſt, ut in ſe ipſo habeat, cuius ductu poſt exortum ſuum abeat ad occaſum, & fortuitorum etiam occurſu rapiatur eodem. Quemadmodum autem optimum factum, collectis balſamici ſucci facultatibus & affectionibus, ab aliis eundem curioſè diſtinguere, cuius non ſecus ac de plantarum partibus aliis ſenſit Ariſtoteles, οὐκ ἔστιν ἀκριβὴς ὁ λόγος, non eſt ſatis exactè cognita ſubſtantiæ ratio; ſic iniquum eſt, qualitates naturales, quæ ſeorſum ſpectatæ, ne propriæ quidem ſunt, in formarum eſſentialium ordinem, redigere.

Sed revera in nobili hac reſina, nihil eſt quod vim temporis, adeoque ætatis effugiat: nihil quod locorum, cultuſque varietate, mutationem accidentium non admittat: ut quæ coloris, odoris, ſaporiſque diſcrimen invehunt cauſæ, varient pariter, intendant, remittant qualitates, actioneſque reliquas. De craſſitie, per quam ſinceriſſimi alioquin ſucci conditio redditur deterior, fatetur Dioſcorides. At hanc duo conſequuntur: adheſio ſcilicet in pannis pertinacior, quæ deinceps elotionem ſecum trahit operoſiorem: tum ſolutionis, expanſioniſque difficultas, veluti in allatis ſuperius abundè expoſitum. Neque aliter de lactis condenſatione ſentiendum eſt, ſive hanc viri docti à temperamento deducant, ſive totius naturæ viribus acceptam referant. Nam terreæ partes, acquiſita per ſenectutem

E hu-

humidi viſciditate illaqueatæ, quò ſe exporrigant, tanto minus reperiunt, quanto major ſpiſſitudo liquorem compingit. Nec conſtantiores hercules ſunt, manantes à tota ſubſtantia facultates, ut crebrò nimis in alexipharmacis, catharticis, aliiſque pretioſis medicamentis experimur, & ſalutaris ſcientię parens ἐμπειρία dudum detexit. Credant itaque Dioſcoridi citra exceptionem fidei probatiſſimæ teſti: credant Abenſinæ, qui diſertè.

للعتيق فلا قوة له الا ان في قوة يسيرة

In condenſato antiquo, non eſt, inquit, robur partium, quod ſit robur efficax: ſciantque balſami etiam puriſſimi liquorem, per varios ætatis caſus, quamvis externus fortuitorum impetus non accedat, notis quotquot obtinet omnibus, varium ſe præbere, atque ut cum Ariſtotele loquar ἀορίστως ἔχειν.

Porrò explodit Dioſcorides errorem eorum, qui ſincerum quidem; ſed longiore tempore craſſefactum Opobalſamum prius fundum petere arbitrabantur, deinde ſurſum remeare, facilèque diſſolui. Nam quodcunque hujus conditionis eſt, aucto jam frigidioris elementi pondere, fertur deorſum, etiamſi non eminus; ſed cominus aquæ inditum fuerit, & citra validum proiicientis impulſum. Tum verò, ſi partibus aeriis non dum penitùs deſtitutum, languidè, tardèque ſurſum nititur, tardè ſoluitur, nec tenuem undique in telam panditur; ſed olei inſtar, intra exiguum orbem coercitũ, innatat. Quod ſi ſpirituoſis partibus fortior concretio vim extremam intulerit, non ſurſum contendit, perque ſummum aquæ deducitur; ſed in fundo perſiſtit, & ut Pythagorei olim ſentiebant, ἐν Διὸς φυλακῇ in Iovis carcere.

Sed hic Plinius nobis in pleno curſu remora obiicitur, qui ſuccum balſami probatum in aqua ſidere, ſcriptum reliquit. Hunc Saladinus ſequitur, & Setus, & quotquot poſthabito ſubſtantiæ Opobalſami examine, ſimplici auctorum aſſertione ducuntur,

—— ceu nervis alienis mobile lignum.

Mihi quidem Plinius etiam inter eximios ſcriptores locum ſuum retineat; minimè tamen Dioſcoridi atque Abenſinæ in materiæ medicæ πραγματείᾳ præferendus. De quorum illo ſatis dixero, ſi cum Galeno dixero, πολλὰ τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀνδρῶν γέγραπται καλῶς: ἀλλὰ τῶν ἁπάντων οὕτως οὐδενί multa vetuſtiores (de ſimplicibus medicinis) benè ſcripſiſſe; neminem tamen omnium æquè benè de omnibus. Alter ingenio, judicioque princeps, quemadmodum de ſalutaris ſcientiæ præceptis; ſic de remediorum uſitatiorum facultatibus, non minus probanda edidit, quàm

Pythia quæ tripode ex Phœbi, Lauruque profatus.

Quærant, per me licet, viri docti, quo diſſentientem Plinium, cum præſtantiſſimis auctoribus in gratiam reducant. Ego mille mendis, erroribusque fœdato ſcriptori manus haud commodo, cujus maculis delendis, ſe vix parem agnoſcit eruditorum phœnix, Salmaſius. Dioſcoridi noſtro præter

ex-

experientiæ certiſſimam fidem abundè patrocinatur ratio, quæ pinguem aeriamque lacrymam, quamdiu natjvam ſervat indolem, ſummum aquæ occupare debere, (niſi externa vis deorſum cogat) tam ſuperantis elementi viribus; quàm recentium omnium reſinarum exemplo, penitiſſimè convincit. Igitur maculam oleorum inſtar non facere, lac denſare, celeriter diffundi, olei inſtar haud innatare, propoſitę a Dioſcoride balſamicę ſinceritatis notæ, cum in Arabico ſimplici dohen baleſan, quamdiu provectioris ætatis vitio nondum exhauſtum eſt, optimè omnes ſe manifeſtent, neceſſario relinquitur, eundem omninò eſſe cum illo, quem veteres agnoverunt, ſuavem è Palæſtina, pretioſumque balſami liquorem.

His expenſis pergit ad Xylobalſami, & Carpobalſami, adeòque ligni fructuumque balſami examen: & lignum, inquit, quod Xylobalſamum vocant, probatur recens. Enimvero de junco, calamoque aromatico quod ſcripſit Theophraſtus, παρακμάζειν ταχὺ, citò à vigore ſuo deſciſcere, de balſami ſurculis meritò fatendum, qui niſi recentes ſint, ob facilem partium tenuium diſſolutionem, quas tum fervidius Arabiæ clima, tum ſub acriore ſole longius deindè iter jmminuit, conceptæ de ſe virtutum expectationi, Europæis rarò ſatisfacere poſſunt. Addit laudari λεπτόκαρφον, ſurculo tenui prædjtum. Hoc enim ipſum illud eſt, ut ſuperius explicitum, cuius vegeta magis natura, nec dum cultu diuturniore effœminata, quodque ſucco meliore perfuſum. Πυῤῥὸν, εὐώδες, τραχὺ, πνέον ὀποβαλσάμου, ſuave olens, ruſum, aſperum, jdque externa corticis ſcabritie: denique opobalſamum ſpirans, quia ſic inditium exhibet certiſſimum propriæ ſtirpis, roboris jtem præſentis, & unguentis apud veteres nobilioribus aptum erat, quibus incoquebatur. Proſtant hi opobalſami ſurculi, notiſque allatis optimè reſpondentes, in Venetis, Siculis, Hetruſcis, & Maſſilienſium emporiis, iiq; probatiſſimi, ſi in Cahiro emantur recentes, & expeditior deinde ex Aegypto, breuiorque vento ſecundo navigatio contigerit.

Fructus præterea ſiue carpobalſami, neceſſarium jncidiſſe uſum refert Dioſcorides, quoniam & unguentis adhibebatur, & immiſcebatur antidotis. Eligendum autem monet ξανθὸν, ſiue id rufum interpretemur, ſiue flavum. Nam externo folliculi ambientis colore, ſurculis rubentibus fructus ſimilis eſt, & intrinſecus, membrana ſuccum melleum propriùs aſſervante, flaueſcit. Plenum denique, cum non corticum; ſed incluſi potiſſimùm ſucci gratia carpobalſamum expetatur. Quamvis autem poſſibile non ſit, vt idem ex Arabia in Europam tranſmittendum, deſideratam ab utiliſſimo ſucco plenitudinem exhibeat, validis cauſis diſcuſſioni ejuſdem incumbentibus, ſecus quàm olim contigit, cum in Palæſtina, atque Aegypto, Græcis, Italiſque hominibus obvjum eſſet. Satis tamen in tanta locorum intercapedine, probabilis exiſtimandus fructus balſami, qui nondum penitùs exſuccus, & arefactus deprehenditur; nec odore adeò proprio, ſaporeque deſtituitur.

Iungit Dioſcorides plenitudini carpobalſami amplitudinem & pondus. Subeſt enim vtrique horum major odorati ſucci copia, qui veluti in minore fructu minor; ſit in leviore quoque magis abſumptus eſt. Magnitudinem ipſam haud exprimit Anazarbæus, diſſertè verò Theophraſtus, παρόμοιον τερμίνθῳ, καὶ μεγέθει καὶ σχήματι καὶ χρώματι, aſſimilem terebintho tradidit, magnitudine, figura, colore. Similem magnitudine: nam cum è duabus terebinthi fœminæ generibus, altera lentis ſpecie fructum edat, altera fabę, priori vtique non ineptè carpobalſamum comparaueris. Similem quoque retulit ſchemate fructum, quo ad rotundam ſe figuram componit. Similem denique colore, qui in extima membrana rufus apparet. Porrò carpobalſamùm guſtu mordax commendat Dioſcorides, & πυροῦν, feruore ſiue acrimonia linguam feriens; ſed μετρίως, moderatè: quam vocẽ malè interpretes a guſtabili qualitate ſemotam, coniungunt odori. Nam ſuccus balſami, quamvis Dioſcoridi θερμαντικώτατος, maximè calefaciens dicatur; blãda tamen per ſe cùm adſtrictione, tum mordacitate guſtantem afficiat: blandius idem præſtiterit fructus, qui agendi viribus δευτέραν δύναμιν, ſecundariam potentiam adeptus eſt. Tandem opobalſamum redolere fructus debet, quoniam hoc involucris ſeminis largiùs, quàm reliquis partibus plantæ natura congeſſit: unde neque ita facilè diſſipabilis in eo fragrantia, nec debilis obſervatur, veluti in ſurculis, ſole acriore extenuatis. Neque adeò abs re Theophraſtus, εὐώδες σφόδρα καὶ τοῦτο, καὶ μᾶλλον τοῦ δακρίου, carpobalſamum benè odorum & ipſum eſſe prodidit, & magis quàm lacrymam, utpote quod exquiſitius ab inſito calore ſubactum liquorem, ſpirituque plenum contineat; quamvis accuratiſſimus ſenex de præmaturo, admodumque recenti balſamico ſemine intelligendus ſit.

Cætera viſum quidem Galeno fuit, lignum fructuſque balſami adulterio haud obnoxia eſse: monet tamen ingenuè Dioſcorides, quid callidi olim impoſtores hic quoque auſi fuerint. Nam aſportari, inquit, è Petra oppido ſemen hyperico ſimile, quo carpobalſamum vitiatur, cognoſcique fraudem, quod illud majus ſit, inane, ἀδύναμον, facultate, viribuſque deſtitutum, πεπερίζον τῇ γεύσει, ſapore piperis. Cum verò non percepiſset Dioſcorides, quid eſset, quod per fraudem ſubſtituebatur; ſed cui id ſimile fuiſset, exiſtimarunt viri doctiſſimi, aut terebinthi ex Arabiæ Petra delati ſemen ſubſtitui potuiſse, quod veluti genuino carpobalſamo colore, figura, magnitudine; ſic lenticulari hyperici ſiliquæ diſſimile non eſt: aut ex eadem regione ſylveſtris balſami fructum ſupponi. Quorum alterutrum ſi ita fuit, innoxia ſanè fraus extitit, ob naturæ, virtutumque inter hæc ſingularem coniunctionem.

Sequitur naturalium affectionum deſcriptionem, actionum particulariũ explicatio, variiſque in morbis profligandis utilitates ſummæ. Hanc etiam inter veteres optimè omnium, & diligentiſſimè recenſet Dioſcorides, cujus

veſtigia

veſtigia pari paſsu Arabum princeps preſſit. Orditur autem à liquore, cui δύναμιν ἐνεργεστάτην, vim efficaciſſimam tribuit, utpote qui maximè calefaciat. Hoc verò quà ratione determinandum ſit, habito ligni, fructuumque reſpectu, ſatis ſuperius ex Galeni, & Abenſinæ ſententia declaravimus. Inter particulares effectus, abſterſionis meminit, τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις, eorum quæ tenebras pupillis offundunt. Quo nomine, licet innuere videatur ſordium remotionem, exterius è regione pupillæ ceratoiden oculi tunicam obfuſcantium: interpretandus tamen etiam de diſcuſſione excrementorum pituitoſorum, circa uveæ membranæ oras, & in ipſa pupilla obhærentium, cumque viſionis diſcrimine ſpiſſitudinem acquirentium. Imò, quid velit hic Dioſcorides optimè declaravit Strabo, cum Opobalſamum τὰς ὑποχύσεις ἀρχομένας, καὶ ἀμβλυωπίας ſuffuſſiones incipientes & hebetudinem oculorum ſolvere ſcribit. Apponitur oculi affecti palpebris, molli linteolo illitum: cumque medicamenta hypochymati exactius convenientia, nō ſolùm tenuius humidum diſcutere debeant; ſed etiam craſſefacta attenuare, atque indurata remollire; balſamica ſubſtantia tàm calore ſuo, quam pinguibus reſinoſiſque partibus, malo oculorum enarrato modis omnibus egregiè opitulatur, ſaltem incipiens ſit affectus. Nam quæ pedem iam fixit ægritudo, ſine chirurgia tolli nequit. Addit Strabo, eandem λύειν τὰς κεφαλαλγίας θαυμαστῶς, ſolvere mirè capitis dolores. Neque enim obſtat, quod ſcripſerit idem, Arabes ſuaveolentium rerum uſu ſtupore corripi, qui graveolentium adhibitione removendus ſit. Etenim

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,

Vltra quos, citraque, vel ſaluberrima remedia vertuntur in perniciem. Rectè Heſiodus

Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίη δ᾽ ἀλεεινή.

Iuvat autem Opobalſamum, qua aſſumptum, qua exterius admotum. Aſſumptum, quia redintegrata cibi digeſtione, vaporum ad caput aſcenſus minuitur; admotum verò, quia collectos vapores diſcutit, & reſolvit. Matricis refrigerationibus porrò mederi teſtatur Dioſcorides, cum Cerato adhibitum roſaceo: menſtrua mulierum, ſecundinaſque ducere, & extrahere fœtus quæ partim calori, qui recentiore adeoque tenuiore ſucco magis penetrabilis: partim ſuaui eiuſdem halitui, qua uteri expultricem roborat, accepta ferenda ſunt. Rigores illita ſolvit, facta vaporum putridorum diſſipatione. Vlcera ſordibus fœda purgare, chirurgis cognitiſſimum eſt. Per os item acceptum Opoballamum ventriculi facultatem concoctricem adiuvat, cietque urinas, undè inter calculos minuentia, eaque ſelectiora dudum inclaruit: quippe, quod non tantum penetrabili calore ſynagmata ſiveconcreta lapidoſa diſiungat; ſed contractam renum debilitatem, ſiccitatemque, unguinoſo madore temperet, & corrigat. Exhibetur hunc in finem utiliſſimè boli forma, quemadmodum in uſu te-

re-

rebinthinæ conſuevimus, anonidis, aut lithoſpermi pulvere ſubactum. Convenit anheloſis, atq; ut inferius meminit Dioſcorides ὀρθοπνοικοῖς, ęgrè nec niſi recta cervice ſpiritum ducentibus; quorum bronchis impacta lenta pituita, cum non ſimplicem tantum exſiccationem poſtulet; ſed validam etiam abſterſionem; ipſi præterea pulmones à putredine vindicandi ſint, vix erit medicamentum, quod in hoc ſymptomate ſublevando, Opobalſamo præferamus. Sumitur ad ſcopum hunc conſequendum per os, radicũ helenii pulvere permiſtum, & linctu pariter aſperæ arteriæ inſinuatum, oleo prius amygdalarum dulcium ſolutum. Exhibuerunt idem veteres in lacte, iis qui aconitum hauſerant, ocyſſimum venenorum, & quod non vanè è ſpumâ Cerberi natum fabularunt. Quin & à vipera demorſis: neq; alia hercules cauſa, quod balſamicum liquorem optimis quibusvis antidotis permiſcuerunt. Quamvis etiam acopis addiderint, id eſt, medicamentis laſſitudinem, dolorumque moleſtias eximentibus, & malagmatis ſive indurata præter naturam emollientibus.

Verùm ut δραστικωτάτην δύναμιν, vim efficaciſſimam Opobalſamo; ſic proximam potentiam fructui ſive carpobalſamo tribuit Dioſcorides. Hoc igitur, præter enarratos effectus omnes, quos præſtat, etiam pleuriticis, peripneumonicis, tuſſientibus, potu datum benè facere ſcribit. Non tamen exiſtimandum conferre poſſe, cum validæ inflammationes pleuram, pulmoneſque inſederunt; ſed cum his, aut quieſcentibus, aut remittentibus, purulenti ſinus expurgandi ſunt, corruptela partium inhibenda, facileſque ἀναχρέμψεις, ſive expectorationes accelerandæ. Accedit ex iiſdem utilitas iſchiadicis, epilepticis, & vertiginoſis, quotieſcunque immodicè ſuccreſcens phlegma, partim abſumendum, partim ad ureterum ductus derivandum, cerebrumque ipſum Hippocrati τοῦ ὑγροῦ μετρόπολις, ſiccandum, & corroborandum fuerit.

Poſtremò, lignum balſami quamvis minimum virium ſortitum ſit, uſu tamen haud aſpernendum eſſe concludit Dioſcorides. Etenim adverſus cruciatus, alvique tormina, tùm cruditates, & venenatos ſerpentiũ morſus auxiliari teſtatur, ex aqua decoctum, & potum. Imò βοηθεῖν τοὺς σπωμένους, juvare contractos: nam ſive morbum frigidior nervoſarum partiũ intemperies invexerit, ſive Hippocrate auctore ingentes πληρώσιες, ἢ κενώσιες, repletiones aut inanitiones, utique tam calore ſuo profecerit medicamentum, quo frigus inimicum oppugnat, & ſuperflua diſcutit, quàm reſinoſa ſubſtantia qua convulſa relaxat. Capitis item vulneribus, cum Iride ſicca aptum Xylobalſamum tradit, idque non de cutaneis tantum; ſed gravioribus, adeòque oſſium, meningum, ipſiuſque cerebri diviſionem inferentibus, habendum eſt. Nam ut ex auctore patet, arefacti Xylobalſami pulverem iridi miſtum, denudatis capitis oſsibus, & in quibus τῶν λεπίδων ἀναγωγὴ, ſquamarum eductio procuranda, uſurparunt. Conſuetum

id

id aliàs priſcis Chironibus fuit, qui contuſorum oſſium ſeparationi ſtudentes, ex ariſtolochia, corticibus radicum panacis, Olibano, iride Illyrica ſiccos pulveres, tum aliis, tum cranio præcipuè læſo inſpergebant, cephalicos ob hoc ipſum appellatos, ſuadente pariter hoc auxilium medendi præceptore Galeno. Inutiles quidem eos judicat vir clariſſimus Ludovicus Septalius, ſi ex Magati ſententia rarò vulnera detegantur, calor partium naturalis foveatur, decenſque puri collecto exitus paretur. Attamen haud rarò contingit, ut inſignis partium ſauciatarum debilitas, adeoque purulentæ ſordis ingens proventus, & ob ſitum vulneris decliviorem effluxus excrementorum difficilis, majus ab exſiccantibus pulveribus propoſitis præſidium efflagitet. Efficacior tamen, & evidentior etiam oſſibus læſis Opobalſami profectus eſt. Vtor eo, dum hæc ſcribo, in puero, cui temporum os dextrum ex lapſu, duplici fiſſura graviter læſum erat, feliciſſimo ſucceſſu. Nam poſtquam exiguo, ſtellatoque terebello oſſe perforato, viã aperviſſem coercito ſubtus puri, liquoris Arabici tepidis aliquot guttis, pini lacryma dilutis, & vulneri inditis, partium contuſorum ſeparationem, carniſque regenerationem, facili opera natura conſecuta fuit. Subiicit his omnibus Dioſcorides, ſpiſſamentis unguentorum Xylobalſamum eſſe adhibitum, neque id ſanè inconvenienter. Cum terrea ſiccaque ſui portione bibere liquidiora potuerit, ſimulque denſare, & ſuavi etiam halitu gratiam unguentorum vel fovere, vel augere.

Hæ tam præſtantium facultatum dotes, cum in Arabici balſami liquore, non tam meis, quàm Aegyptiorum, Arabumque crebris pariter, ac certis experimentis clariſſimè refulgeant: cum notas etiam tam bonitatis, quã ſinceritatis eaſdem ad amuſſim exhibeat; plantam denique genitricem, natura, atque habitu eandem ſortitus fuerit, quam nobiliſſimi auctores deſcripſerunt, quiſquis illum genuinum veterum opobalſamum hauddum agnoſcit, eum palam eſt, aut ſenſuum aut rationis impotentem eſſe. Iudicarunt idem, præter allegatos initiò. I.C. Scaliger, E. Cæſalpinus, G. Fallopius, I. Coſtæus, C. Cluſius, M. Lobelius, P. Mattheolus, viri materiæ medicæ cognitione hoc æuo principes.

Cæterùm, vt olim antidotos celebriores componentibus, non rarò propter paucitatem deerat hæc gratiſſima reſina; ſic etiam hodiè, ob cauſas ſuperiùs adductas, & ingentem Theriaces in tot urbibus componendæ quantitatem, paucisſimis ſufficit. Cogitarunt itaque viri ſalutis publicæ ſtudioſi, quid opobalſami deficientis locum viceſque ſubire poſſet. Aptisſimum judicantes, quod eidem ſubſtantiæ ratione cognatum, quod facultatibus, vel omnibus, vel ſaltem præcipuis proximum exiſtit. Galenus ſummorum principum judicio, in antidotis componendis accuratisſimus, abſente balſami lacryma myrrham ſtacten adoptabat. Fuit hæc, vt diſertè protulit Theophraſtus, ἐκ τῆς σμύρνης κοπτομένης ἔλαιον, ῥέον, ex lacrimata recenter myrrha,

jamque

jamque concreta pars tenuior, ejuſdem contuſione, & expreſsione eliquata. Dicitur oleum, quia fluida, oleique lentore prædita deprehendebatur: ſtacte item, διὰ τὸ μικρὸν στάζειν, quod paulatim ſtillaret: quemadmodum reſiduum ejus in offas convolutum, myrrha ficta, σμύρνη πλαστή. Miſcebatur quidem aliàs myrrha Theriacæ; ſtacten tamen opobalſamo ſuccedaneum conſtituit rei medicæ inſtaurator, quandoquidem hæc, poſitis partiū craſſiorum impedimentis, tam reſinoſa ſubſtantia, quàm temperamenti harmonia, & actionum omnium æmula virtute, balſami liquorem propius attingebat. Nec fugiebat medendi preceptorem, quod aucta myrrha, myrrhinus odor antidoto conciliaretur, (qui diſplicuit Oddo) quia balſamicarū virium acceſsionem potjùs; quàm odoris conſueti mutationem aliquam reſpiciebat. Imitabimur Galeni diligentjam, ſi myrrham ſelectiſsimam vini ſpiritu ſolutam, ſemotis prius terrenis fęcibus, ſpirituque caloris artifici gradu iterum abſtracto, ad liquidjoris reſinę modum, habitumve revocemus. Incedunt eadem cum Galeno via, qui cognitas hoc œuo pręcipuas reſinas opobalſamo vicarjas cōſtituūt. Tales ex Indiis allatę sūt Tolutana, & Pervana lacryma, quarum utriq; propriis appellationibus poſthabitis, vulgus mercatorum balſami nomen fecit. Præſtantior ex his Tolutana, quam Pino ſimilis arbuſcula, vulnerato cortice fundit, tam odora fragrantia, quàm virtutum omnium explorato ſpecimine Arabum opobalſamo valdè cognata. Eligenda, quæ aurei adhuc coloris, ſaporis haud ingrati, Iaſmini ſuaveolentiam quodammodo ſpirans, nondum valdè condenſata; ſed quę putaminibus nucum Indicarum modicè calefactis promptè effluit, quibus incluſa plerumque mittitur in Europam. Harum quoque defectum ſupplere liquidas, & fragrantes lacrymas, quas è tenellis terebinthi, abietis, piſtacei, pinique ramis, laxatus peritâ manu cortex, vernantis anni tempore promit, nemo dubitabit, qui juſtis ponderibus, tam ſubſtantiæ cum opobalſamo, quàm facultatum conſenſum examinabit: licet è terebintho Cypria flauus liquor, arte Hermetica prolicitus, cum ſit calidior, tenuiorque ejuſdem pars, Meſue, Fallopio, Renodeo, Lobelio, viris in æſtimanda ſimplicium medicamentorum natura peritiſſimis, dignus viſus fuerit, quem deficienti opobalſamo ſubſtituerent. Ad vires magis excellentes reſpexerunt, quàm temperamenti, & facultatum ſimilitudinem, qui deſtillatum è baccis juniperi, lauri, mace, caryophylis aromaticis oleum, aut è ſeminibus citri & nuce myriſtica expreſſum, balſami reſinę ſubmittendum judicarunt: quorum tamen hoc, quemadmodum ſtillatis oleis temperatius, odore ſuavius, paratuque facilius; ita clariſſimorum virorum punctis, calculiſque magis receptum eſt. Fructui balſami cubebas in commentariis ſupponit P. Matthiolus, cl. Alaymo ſurculis illius, utriuſque lauri corticem. Vix tamen carpobalſamo, maturis terebinthi fructibus, & Xylobalſamo vegetis ejuſdem ramulis, quicquam ſimilius obvium habemus.

Hęc

Hæc ſunt mi Peregrine Pitori, quæ pro declaranda Dioſcoridis ſententia de balſamicæ reſinæ tam natura, quàm facultatibus, in Patauino Sereniſſimæ Reip. Archigymnaſio, variorum nationum auditores publicè docui: adhibita etjam in examen illa ipſa, quam pharmocopœis aliquot patrocinaturus reiicis; quam miſtæ, larvatæ, falſæ, factitiæque titulis proſcribis. Aſcendere tribunal voluiſti, quod diu ſub Auguſto Cæſare corruiſſe memorat Dio, ſpretaque lege Clodia, tanquam reo provocationem adempturus, egiſti cenſuram; quodque iniquius, de re neque inſpecta diligentius, neque experimentis tibi cognita. *Solis, inquis, ex Cl. Baldi dictis, quaſi per cuniculum quendam, ad totam hanc labefactandam doctrinam irrepere, & ex ſcripturis elicere veritatem mihi propoſitum eſt, quando non amplius experimentum haberi poſsit. Auidi enim non minus medici, quàm pharmacopæi, pretioſa antidota componendi, ilicet atque Venetias adductus eſt liquor, Theriacas pararunt, omneque protinus diſsipavere reſiduum.* Atque utinam intra cenſoriam grauitatem, & modeſtiæ fines, quam verbis tuis tibi quidem tribuis, contineri potuiſſes, aut innatæ mentibus humanis caliginis meminiſſe, quam exordio libelli inducis. Nunc irrumpis, & laudatum à prudentiſsimis, doctiſsimiſque Vrbis archiatris balſami ſuccum *tanquam perſonatum generoſiſſimis auſis te propulſare præfaris, atque à cunctis exſulem Europæ provinciis, ad Capitolinam tandem arcem, veluti ſecuriſsimum periclitantis auxiliũ, & dilinquentis aſylum confugientem, ab ea dare præcipitem, jamque tædioſam lucis ſarcinam ſuſtinentem, merita laceratione dispendere. Mox puſillum te bellatorem ſcribis, & cum robuſtiſsimis hoſtibus manum conſerere non pertimeſcere, ut parmam albam illuſtri hoc facinore delineare poſsis.* In progreſſu poſita claua, & leonino exuvio, viris præſtantiſsimis, B. Baldo, & P. Caſtello effusè blandiris, quorum huic ſummum doctrinam, ingenii mirandam oſtentationem, & præclara merita: illi charitatem, maximamque pietatem tribuis, quod approbarint, & defenderint liquorem, quem ceu falſum, larvatumque diſperdis, & exulare jubes.

Campios non minus varia doctrina; quàm materiæ medicæ notitia laudatiſsimos, commendationem, inquis, mereri, quod ſenſum ſuum, licet non verè, liberè tamen, & ſincere propoſuerint; quamvis in ſcriptis eorum, vbi tenebræ tuæ fuerint, ne verbo quidem innuas. Nec júvat, te cenſore, ſinceritas, & libertas ulla Ioſephum Donzellium, Franciſci Perlę teſtimonio, ſimplicium medicamentorum inveſtigatorem ſolertiſsimum, quem ſolum inverſo pollice damnas, quoniam *auctoritati tantum quorundam confiſus, rationem, & experientiam dimiſerit, & de ignotis ſibi pronunciare non puduerit.* At verò Pitori, dum aliorum dictis, ſcriptiſque totus intentus, hanc tantum cenſuræ tuæ excuſationem affers, quod excell. virorum aſſerta, vel infirma, vel à judicio tuo aliena ſint: dum de re tibi non perſpecta, alienum affers experimentum, non tuum, quas tibi compedes ipſe fabricaris, quove

flammeolo pudori tuo conſulveris, tute videas. Suſpicionem quoque moves malæ cauſæ, quod ſententiam judices de medicamento delato nondum tulerint. At ea penitus vana eſt. Quis enim cum Menandro neſcit, ἄγει πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνον, veritatem in lucem extrahere tempus? moramque hanc non crimen in re; ſed cognitionis difficultatem arguere. Cæterum abſolverunt Opobalſamum viri, qui maximè de natura eius atq; optimè judicare potuerunt, in quorum ſuffragiis haud dubito clariſſimos arbitros pariter acquieſcere: quorum hic ſingularem imitari prudentiam debebas, quod in materia non omnibus modis ſibi perſpecta, Hippocraticum illud ſeriò ſequendum exiſtimarint, μηδ᾽ εἰκῇ, μηδὲ παρορᾷν. Exceſſus denique improbati à te Opobalſami, tam emptores, quàm aſſertores. Illos quia ſibi comparaverint id, quod ex meis dictis commune balſamici liquoris nomen præ ſe tulerit: hos, quia probaverint ſuccum, in cujus diſtinctione cum verum à falſo cernendum, etiam peritiſſimos quoſque falli potuiſſe, fateatur Galenus. Te interim extra peritiſſimorum diſcrimen ponis, dum aſſumpto non Dioſcoridis, ut reris; ſed interpretis filo, jam explicitum te labyrintho, jam ignorantiæ monſtrum jugulaſſe ſcribis, perfectæque notitiæ portam reperiſſe, non dubitas: nempè quia lippos hic arbitraris clariſſimos Vrbis archiatros; te ſolum

—— tam cernere acutum,
Quàm aut aquila, ut ſerpens Epidaururius ——

Quibus coloribus cum etiam cæcutienti ſatis exprimas, quos affectus ad hoc tribunal attuleris, quaque animi moderatione cenſorium officium peregeris, parcam ego operæ, & expreſſum parma tua facinus, ſiquidem publicæ luci exponere placuit, æternum eſſe facilè patiar.

Tangam igitur in ſcripto tuo ea præcipuè, quæ P. Alpinum celeberrimum anteceſſorem meum, meque propius ſpectant. *Immerguntur, ais, ævi noſtri doctiores innumeris difficultatibus, dum non contenti his quæ Europa quotidiè ſubminiſtrat, Opobalſamum, antiquis pretioſiſsimum, noſtris deſideratiſsimum ſuccum, huc uſque advocant, ex Arabia, &c.* Sed immergantur, Pictori difficultatibus, nõ ſubmergantur; imò enatent, atque ex alto illo rerum naturalium, educant nobiles veluti uniones, quibus rem medicam locupletent, & augeant, publico bonæ Valetudinis commodo. Quos ſtimulos generoſis, doctiſque animis in hoc ſtudio gloria tantum non admovit? In exemplum venit poeta Carus, qui cauſas phyſices accuratiùs inveſtigaturus,

Non me, inquit, animi fallit, quàm ſint obſcura, ſed acri
Percuſsit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,
Et ſimul incuſsit Muſarum in pectus amorem.

Nec inanes fuiſſe laudabiles conatus, oſtendit ex utriuſque Indiæ mercibus, utilium medicamentorum ingens acceſſio. Veteres utique pharma-

cis

cis Europæis contenti non fuere; ſed undecunque cœleſtis favor oſtendit ad morbos remedium, grata manu ſumpſerunt.

Ου θέμις ἐςὶν ἀπόβλητα θεῶν ἐρικύδεα δῶρα.

Ne Theriacem quidem magna parte Europæis præſidiis inſtruxerunt; ſed exoticis ex Aſia, Aphricaque petitis. Alebant in Creta rizotomos ſuos Imperatores, qui non dictamnum tantum

Puberibus caulem folijs, & flore comantem
Purpureo ——

Sed etiam ſcordium, chamædrin, marrubium, obvias Italiæ plantas, ciſtellis plenis urbi ſubmittebant. Facti rationem affert Plinius, quoniam invaſerat animos perſuaſio infinito præſtare quæ in Creta naſcuntur, iis quæ tellus alibi producit, quantumvis eiuſdem generis. Diligentiam igitur antiquorum æmuletur neceſſum eſt, quiſquis eorum inventis frui volet, vitandiſque difficultatem ſcopulis viam eandem ineat, quam veſtigiis ſuis illi expreſſerunt. Chiragogum hic optimum è priſcis ſe præbet Galenus, itque in hoc ipſo, quem contemnis, eximio ſucco. Nam in ejus exquiſitiore cognitione, cum fraudibus, & technis adulterantium vix explicare ſe poſſet, profectus in Palæſtinam ipſe fuit, ut cultam regiis in hortis plantam videret, & illa:

—— *odorato ſudantia ligno*
Balſama ——

Particulam inde liquoris ſumptam, ſemper ſecum habuit, ſpurio, legitimoque dignoſcendo veluti regulam. Itaque inclamat etiam hodie ſtudioſis, præcipuum eſſe in materiæ medicæ cognitione, eam videre ipſam, nec ſemel; ſed frequenti inſpectione, quale ſit optimum obſervare. Fugiendum eſſe Pamphili inſtitutum, qui quas non viderat herbas ſcriptis divulgarat. Ridebat olim id hominum genus Heraclides Tarentinus, & præconibus ſimillimum ferebat, qui formam, ac notas fugitivi mancipii, licet nunquam viderint, voce tamen ſua publicant: fierique, ſi forte is quem præconio indicarunt propè adſiſtat, eum tamen ut non agnoſcant. Et, inquis, ex Arabia advocant Opobalſamum antiquis pretioſiſſimum, noſtris deſideratiſſimum ſuccum.

Ad vocandum autem ex Arabia nunc eſſe, fateris ipſe, quippe quæ natalis ejuſdem tellus, & ex qua tot jam ſeculis repetitum fuit, quicquid in Imperatorum, principumque manus pervenit, quod genuini opobalſami titulo ſeritiſſimus quiſque dignatus eſt. Scio, inimicam eſſe, & infeſtam chriſtiano nomini regionis huius gentem, adeòque aleæ periculoſæ plenum opus curioſius quicquam in ea ſcrutari. Nec profectò tanti eſt, abiectis chriſtianæ profeſsionis inſignibus, niveo turbine caput impedire, Mahometanumque ſimulare, ut conſtet balſamicum ſuccum, vulnerato cortice, an ignis opera barbari colligant. Subſtiti ergo in propinquis Aegypti emporiis,

 quibus

quibus nullo non anno, quod melius, deteriuſve opobalſamum, quod ſim-
plex, aut miſtum, haud difficulter diſcere potui. Fecerunt idem inclyti vi-
ri, quorum induſtriæ notitiam & uſum eximii hujus medicamenti debemus.
Advocabimus igitur ex Arabia opobalſamum, & iniuſtis ereptum poſſeſſo-
ribus, in rem noſtram vindicabimus. Sumemus à profano populo ſanitatis
curandæ auxilia, à quo thura accipere non dubitamus, quæ damus Deo.

Cur pretioſiſsimum antiquis opobalſamum fuerit, expoſui ſuperius, tui:
cur id deſideratiſsimum ſcribas, mirari ſubiit, in ea urbe, quæ aſsiduo cum
Syris, Aegyptiiſque commercio, apud nobiliſsimos civium copiam eius
haud contemnendam ſemper obtinuit, ſemper obtinebit, ut minimè tibi
deſperandum jurè exiſtimes, ab Excell. Aemylio Pariſano, quòd afferere
voluit opobalſamum, in urbe Veneta poſſe demonſtrari. Mihi ad pauci
menſibus in ea degenti, antequam orientales provincias cogitarem, opti-
mæ notæ conſpectum fuiſſe jam ante affirmaui, certuſque ſum, apud aro-
matarios diligentiores obvium eſſe. Obſervavi id in eadem urbe, pauci
antequam hæc prælo ſubjicerentur menſibus, laudabile, ſatiſque copioſum
quod Illuſtriſsimus Antonius Capellus, Venetæ nationis olim in Aegypto
conſul in patriam ſecum attulerat: quodque meritò à Clariſsimis Romani
archiatris laudatum, dignumque habitum fuit, ut omiſſo ſuccedaneo, per
Antonium Manfredum, virum in componendis veterum antidotis accura-
tiſsimum, Theriacæ denuo miſceretur. Poſsident idem in hac Patavina ci-
vitate, pharmacopæi primarii omnes, & in Muſeis ſuis, viri Cl. Io. Domi-
nicus Sala, & Guilelmus Soiherus, quod à Matthio Rom. Imperatore, L-
gnicenſis princeps dono olim acceperat. Quamvis omninò fruſtra ſit, qui
cunque in opobalſamis, temporis diuturnitate jam plurimùm denſatis, re-
centis liquoris notas, & experimenta præſtolatur.

Pejus illud eſt, quod non immeritò à quibuſdam dubitari refers, an ve-
balſami lignum ad nos, & ſemina ferantur. Sed dubitent homines, qui pa-
ralogiſmis ſuis impliciti mentem exporrigere nequeunt. Ego plurimùm
utriuſque quotannis ex Arabia delatum conſpexi, ex quo Venetis, Belgis
Anglis, Gallis in Cabiro degentibus, æqua ſemper emendi poteſtas fuit.
Hoc ipſo quo ſcripſi anno, tam ſemina, quàm ramulos genuini balſam
etiamnum probos, & odoratos Venetiis accepi, quos inter auditores, cu
publicè naturam horum & egregias facultates explicaſſem, diſtribui. Cu
autem inſitam odoris εὐτονίαν, adeòque virium ſuorum robur non adeò lo-
go tempore ſuſtineant, in precedentibus expoſitum eſt. Sed hæc ut non ta
eam, quàm grauiſsimorũ virorum, qui ſe legitimũ balſami lignum fructuſ
vidiſse teſtantur, auctoritate tibi perſuaderi tandem pateris; ita *licentioſu*
nimis fore, & temerarium ſcribis, talem ac tantam ejus copiam conſtituere, qu-
lis & quanta quotidiè in officinis viſitur, nec verum à falſo, & à falſo factitiu
ſeparare. De quorum altero, ſententiam tuam libens amplectos, & ἀκριβεσ-

in

in examinandis hujus generis liquoribus laudo. Quæcunque tamen hic ſecerni queunt, eum optimè cum Galeno diſtincturum aſſero, qui non tantum notas à veteribus traditas in eorum libris peritè & curioſi expendit; ſed confirmatum multiplici inſpectione ſenſum, & judicium pariter adhibet.

De copia illa opobalſamorum, quam in officinis vis quotidie videri, judicent viri exercitati, Arabicæ, proprièque ſic dictæ balſami plantæ liquores ſint, an ex Indicis reſinis odorati ſucci. Equidem opobalſami Arabici recentis, cum illa ſcriberes, non copiam in officinis Venetis; ſed inopiam fuiſſe, ſatis à te proditum eſt, cum teſteris, liquorem tibi quidem abiectum, *ilicet atque in urbem adductus, à medicis non minus quàm pharmacopolis, antidota pretioſa componere cupientibus, auidè coemptum, & reſiduum ejus omne diſsipatum* fuiſſe. Concedam interim, optimi quidem illius; ſed annoſi, jamque obſoleti ex Arabia opobalſami Venetiis apud proceres, & illuſtres cives, urbiſque aromatarios, majorem quam in vlla Europæ civitate quantitatem haberi, diverſis temporibus ex Aegypto aut Syria allati, quod ipſum tamen ob ætatis vitium, ſpeciei ſuæ ordine expellere, & nomine gentilitio priuare, vel tuis verbis licentioſum foret, ac temerarium. Abundare autem poſſe Arabes, pretioſa veteribus lacryma, nemini obſcurum eſt, cum abundent ejuſdem genetrice planta quæ tam actis ab radice germinibus, quam ex fœcundo ſemine, facilem ſui propagationem admittit. Aegyptii paucis luſtris calami ſacchariferi cultu tantum profecerunt, ut jam non ſuos; ſed Byzanthium, & Venetias inſigni ſacchari prouentu inſtruant: fieri idem poſſe de balſami ſucco, ſi cura ſimilis & ſtudium accedat, ambiguum non eſt.

Itaque nec in Proſperum Alpinum ſatis æquus es, virum optimè hic, maximèque promeritum. Duo enim ſunt quæ obiicis, *ignorantiam veteribus ignorantem eum attribuiſse; ſuccum deindè tibi deſideratiſsimum, adeò trivialem conſtituiſse, ut cuilibet habendi facultatem conceſserit*. Vtrumque Pitori parum circumſpectè. Nam veterum ſcriptis ſiquis cum oculis animum acriter advertit: ſi quæ de balſami planta, ſurculis, ſucco, ſeminibuſque Iuſtinus, Pauſanias Solinus, Tacitus, Plinius tradidere, prudenter examinat, tam diſſona, frontibuſque adverſis pugnantia, in argumentum ignorantiæ non trahit, illi parum liquidè conſtare poteſt,

—— *quid diſtent æra lupinis.*

Illos ipſos rei herbariæ ſummates ſcriptores, arbuſculæ balſami faciem integram exactiùs haud cognoviſse, minimè obſcurum eſt. Theophraſtus enim quæ de balſamo ſcripſit, aliena fide retulit: adeoque hiſtoriam eius his orditur, παραδείσους εἶναι φάσι δύο μόνυς, hortos eſſe aiunt duos tantum: quemadmodum capite præcedenti de Caſia & cinnamomo, περὶ δὲ κινναμόμου, καὶ κασίας ταῦτα λέγουσι de caſia & cinnamomo hæc dicunt. Dioſcoridē autem palàm eſt, Theophraſtum auctorem ſequi. Quamvis enim ſeſe pluri-

ma δι᾽ αὐτοψίας, ſive inſpectione propria obſervaſſe profiteatur, quædam tamen ἐξ ἱστορίας συμφώνου, ex hiſtoria conſentiente ſe deprompſiſſe, non diffitetur.

In altero quod obiicis, quis P. Alpini mentem, etiam per ſparſam à te nebulam haud intuetur? Dederat opobalſamum magnis Hetruriæ ducibus, obſervantiæ ſuæ monumentum & pignus. Itaque nil humile, nil abiectum in trivio de rè ſentiebat, cuius Virtutem ſcriptis quoque opere maximo extulerat. At cuilibet, inquis, habendi facultatem conceſſit. Cui verò bono id non ſit bonum? & vel cum Craſſo aliquo de munificentia contendat Proſper noſter. Conceſſit autem exteris omnibus, annis ſexaginta jam exactis in Aegypto ſècum degentibus. Hodie an major in Cahiro, & Alexandria balſamicæ hujus reſinæ copia reperiatur, affirmare nnn auſim: præſertim cum jam ab annis tredecim in tumultus exarſerint Arabes, concuſſo quo premuntur Scythico jugo, ſi non excuſſo. Tum verò quid fieri amet, &

—— quo diſcordia cives:
Perducat miſeros ——

In aperto eſt omnibus. Vt contingere poſſit, etiam Byzanthio primatibus aliquando non ſuppetere, quod in re populi tranquilla repertu non difficile erat. Ad dynaſtas imperii Turcici, quantum olim opobalſami peruenerit, ſatis Alpinus indicavit. Mitti enim imperatori tres quatuorve libras ſcripſit, Aegypti proregi libram, præfecto ſeu duci peregrinantium ſemilibram, quę tum ab ipſis, tum in amplis ipſorum gynæceis, quàm citò diſperdantur, in compitis Cahiri notum eſt.

Sed præter longinquitatem regionis balſamiferę, cauſam alteram litium & errorum affers, quod medici veſtri ab antiquis doceri nolint. Mihi tamen, Pitori, certum eſt, optimum quemque, & eruditiſſimum veſtrorum, doctrinam antiquorum haud aſpernari: nec transfugam hic ullum eſſe in aliena caſtra, niſi qui λαβὴν τῆς φιλοσοφίας, anſam philoſophiæ, ut Xenocrates olim aiebat, capere nequit. Cæterum, quandoquidem è priſcis illis doctoribus, ſi Galenum excipias, vix aliquis eſt, qui viventibus oculis, vel plantam balſami, vel ſuccum eius in Palæſtinæ viridariis uſurpavit, laudo quàm maximè, quod Ariadnen tibi ſequendam proponis Anazarbæam, cuius filum tanquam probatiſſimum omnium, unicè Galenus nobis commendat; planèque confirmor, ſaltem id dextrè teneas, evaſurum te dolos illius tecti, & monſtrum debellaturum τῆς ἀγνοίας.

—— miſtumque g nus, prolemque biformem:

Nunc altius diſcurſus ut ais, tui fundamenta jacturus, non Plinium tantum, vix à Virbio ſaluti reſtituendum, Dioſcoridi jungis; ſed etjam Sethnm, & Saladinum, auctores, qui diverſa, imò contracta Dioſcoridi ſcribendo, quid aliud agunt, quàm rupto quo regebas veſtigia filo, in laborem ut abducant,

&er,

& errorem inextricabilem.

Proponis ex Proſpero Alpino primùm Opobalſami veri qualitates, quas cum tempore mutabiles vocas, atque ex his odorem, ſaporem, colorem, & in craſſitie aut tenuitate ſubſtantiæ modum. De odore ſatis habes, ſi ſcribas, thure, & terebinthina præſtantiorem eſſe, cætera non multum de eo te ſolicitum. At ſecus in hoc odoratorum examine egit Galenus, qui Caſiam, & Cinnamomum exploraturus, inter neceſſarias præcipuaſque notas odoribus intentus fuit. Equidem roſas, androſæmum fœtidum, anonidem luteam, dictamnum, caryophyllos, ſcrophulariam, coſtum hortenſem, inter mille plantas propius odor facilè manifeſtat: neque id ſolùm cum integritatem, aut bonitatem reſpicimus, ut videri vis; ſed quoties inveſtigamus, & quærimus ipſas.

At hanc, inquis, *provinciam, tanquam optimè ſuperatam*, Stephano de Gaſparis te concedere. Fruſtra Pitori. Quàm vellem non ſuperaſſet; ſed cum P. Alpino, proprium Opobalſami odorem deſignans, in majore thuris, & terebinthinæ fragrantia, qua par erat moderatione, perſtitiſſet, quam veluti per gradus inſiti caloris vigor, eiuſdemque diſſolutio, intendit, ac remittit. Nunc contra ſenſum peritiſsimorum hominum, contra ſententiam tuam, ridiculâ penitùs hyperbole, rei iuxta tecum cum ſcriberet incognitæ, ſuavitatem affingit, non Indicis tantum odoratis mercibus majorem; ſed ut verbis eius utar, ambra, moſco, zibeto, belzoino, & *quacunque re odorata, quæ in noſtro hemiſpherio ſeu à natura produci ſeu ab arte conſtitui poteſt.* Hoc tibi quidem probatiſsimum ſit aſſertum, hæc maximè miranda doctrina: ego Stephanum intra ſenſus, ac rectæ rationis gyrum revocandum, viris doctiſſimis libens permitto. Neque illum tamen apertè tibi adverſari perſpicis. Totam enim Opobalſami naturam in odore ponit, adeòque indelebilem ab eo vim exiſtimat: tu ne quidem inter ſigna, ſuccum hunc ab aliis diſtinguentia, odori locum relinquis. Ille infectionis abſentiam, condenſationem lactis, celerem diſſolutionem, & lacteſcentiam, non propria Opobalſami attributa; ſed ipſius balſamici *odoris germina, & immediatos effectus* pronunciare ſuſtinuit. Tibi nihil magis cordi, & curi eſt, quàm ut ex iiſdem attributis differentiam extruas ſpecificam, quæ Opobalſamum ab omnibus, ut loqueris diverſi generis ſuccis diſtinguat: & in quam magis minuſque non cadat: quorum hoc quantum abeat â vero, ſuperius expendi.

Inter notas probi Opobalſami cum Dioſcoride requiris, ut ad acorem non vergeat, cui rei ratio conſtat evidentiſſima. Cave tamen exiſtimes, vetuſtatis tantum id vitium. Nam quodcunque vegetæ naturæ Opobalſamum, ſine cauſarum externarum gravioribus iniuriis ad ſenectam ætatem pertingit, aciditatem nec guſtanti manifeſtat, neque adoranti. Præterea, ſcripſi ad Cl. Baldum, balſamicum liquorem lac non niſi debiliter coagu-

lare;

ſare; imò ne hoc quidẽ pręſtare, niſi recens; niſi ſpiritu acidulo etiamnũ pręgnans fuerit: quorum poſtremum ſic te accepiſſe coniicio, ut notam exeo collegeris, inter malas haud infimam, *quaque mediante*, ut ſcribis. *Dioſcorides, non optimum expertus fuiſset Opobalſamum; ſed peſſimum.* Mihi verò, Pitori nunquam in mentem venit, ut exiſtimarim, Opobalſamum recens optimæque notæ, quodque acido adhuc ſpiritu præditum aſſero, ſapore acidum eſſe, quem potiùs abeſſe debere, ſeriò cum Dioſcoride contendo. Equidem, quod fugere te non decet, ſeparat inſitus calor, ſubiectæque materię domitor, vaporis ſpecie ſubſtantiã aqueam tenuem, particulis aeriis terreiſque ſubtiliſſimis permiſtam, quam ſpiritum Hermetici, & Mercuriũ nuncupant. Hanc recluſis quibus liquor continetur vaſis, qui naribus haurit, acrem percipit, atque evidenter acidam: imò & ſapore talem, ſiquidem arte exceptus halitus in ſubſtantiam priſtinam reſolvatur. Effundunt hunc ſpiritum copioſè, reſinæ omnes recentes, & præcipuè dulces ſucci, cum efferveſcunt, ut in muſto, melle, pomorumque ſucco notiſſimum eſt; ſalva tamen ſaporis dulcedine, quamdiu penes calorem ingenitum victoria ſteterit. Eundem quâ pyrotechnia tum ex reſinis ſucciſque dictis, tum ex miſtis corporibus cunctis educere liceat, paſſim in tyrociniis ſuis inculcant al Kimiæ magiſtri. Hoc itaque volui, & in recentis optimique balſami liquore, ſupereſſe adhuc, tenuem hanc acidulamque ſubſtantiam, celerioris penetrationis, majoriſque condenſationis præcipuã cauſam, quamvis ſaporem ipſe acidum non obtineat, quamdiu penes inſitum calorem dominium viget.

Porrò τὸ ἀδίετον Dioſcoridis, cum interprete per facilem dilutionem exprimis, addiſque rationem rei prorſus adverſantem: nempe quia tunc facilimè cum aqua miſceatur, forſan arrepto verbo, quod contra mentem Abenſinæ imprudenter interpres pro ſolvitur, invexit. Te verò ſcire decet, quæ facilè diluuntur ſolvunturque, promptitudinem quidem miſturæ ſortiri; non omnia tamen omnibus ſic affecta miſceri. Liquor de quo agimus reſina eſt, ſive Theophraſti verbis, ὀπὸς δακρυώδης πιότητα ἔχων.

Affers ex additamentis etiam translatorum nomen levitatis, cum λειότητος ſignanter meminerit Dioſcorides: quorum hoc, ut lenitatis, & lubricitatis nomine capias facilè permittitur; non item ut levitatis, cujus ſenſus aliorſum tendit.

Sed hæc minoris æſtimationis: accedis mox *ad facultates illas, quæ impudiciſſimam Opobalſami naturam valent revelare, neque in ſe ipſis mutationem ullam à loco, à tempore, à planta, & ætate recipiunt.* Mirabar ſanè Pitori cum hæc legerem, diuque ambiguum mihi fuit, an hæc dum aliò mentem ſenſuſque diviſeras, calamo excidiſſent, niſi eadem, utcunque mutatis verbis, ante, retroque repetita cognoviſſem. Dum inquiro, quæ illa non mutabilium qualitatum ſyndrome, *Omni, ſoli, & ſemper Opobalſamo conveniens,*

niens, notas adducis Dioſcoridis, quibus liquorem hunc unguentis admiſtis vitiatum, à ſincero diſtinguit. Verùm in rem caducam, communes rebus caducis affectiones expetere, notius eſt, quàm probatione ulla ut indigeat,

—— redolent ſemper ſua flumina piſces,
Hi fatuas ſtagni, ſalſas illi æquoris undas.

Quapropter quod ſcribis *Busbequij Opobalſamum, à Cæſareis Medicis in dubium verſum fuit, quod omnibus non ad amusſim notis legitimo reſponderet, licet certo certius ex illo eſſe ſciret, quo in Matabariæ hortis collecto, ab Hali Baſſa donatus fuerat: talis defectus non cadebat in maculam; ſed vel in calorem, vel in craſſitiem, odorem, ſupernatationem, vel in alias notas:* tam facilè nego veritati conſentaneum eſſe, quàm tu chartis id committere potuiſti, totamque differentialem illam (ut verba tua referam) notarum ſyndromen, ex inhęſione, coagulatione, celeri fuſione, & lateſcentia Opobalſami factam, non minus ex loci, temporis, ætatiſque mutatione, varietatem ſubire affirmo, quàm colorem, odorem, ſaporem, & alias his cognatas qualitates. Et ſubire quidem neceſſariò, quia cauſæ mutationem afferentes ſunt neceſſariæ. Nam cum affectus non inficiendi, lac denſandi, celeriter ſe diffundendi, temperamentum liquoris eiuſque ſyſtaſin perpetuò comitentur, utrumque autem, partim ob inſiti caloris in humidum ſibi ſubditum inceſſibilem actionem: partim aeris ambientis reciprocas noxas, mutari neceſſum ſit, neceſſum pariter fuerit, & ea mutari, quæ temperamentum, & habitudinem ſubſtantiæ conſtanter ſequuntur. Rem ipſam abundè nimis patefaciunt, quotquot hoc ævo, atque antiquitùs cognitæ fuerunt, odoratæ pingueſque lacrymæ, in quarum claſſe Opobalſamum Arabicum, nemine veterum prohibente conſtituo.

Sed ô bone, quàm in te Menandri illud monoſtichon convenit.

Ἡ γλῶσσ᾽ ἁμαρτάνουσα, τ᾽ ἀληθῆ λέγει.

Nam dum fateris, *facultates illas non inficiendi, lac cogendi, &c. nullam in ſe ipſis mutationem recipere, niſi quatenus craſsitiem ſuccus ſeneſcens acquirit, & ob difficiliorem eiuſdem diſſolutionem, tardiores quoque huiuſmodi effectus reddit*: quid aliud prodis, quàm magis minuſque admittere has Opobalſami notas, atque ut tardiores, ſic languidiores indies fieri: tandem etiam languidiſſimos, cum ſpiſſitudo liquoris ſic increvit, ut liquiditatem ſuam amiſerit Opobalſamum, quamvis optimum puriſſimumque extiterit. Memini recentioris, & ſinceri hujus ſucci portionem, vaſculo vitreo incluſam, cum in calidiore cubiculi angulo detineretur, intra annuum ſpatium, acquiſito lentore notabili, gnoriſmata Dioſcoridis propemodùm exuiſſe omnia. Hoc itaque cenſuræ tuæ temperamentum adhibe, & quotieſcunque Arabica hæc reſina, in tanto locorum intervallo, fortuitorum injuriis quàm pluimis expoſita, non omnibus notis qualitatum facultatumque ſuarum inte-

APHOR. XVI.

Victus humidus febricitantibus omnis confert; maximè vero pueris, & aliis, qui tali victu uti conſueuerunt.

V*ictus* nomine, cum intelligat Hip. alimentorum uſum, ut dictum eſt in Aph. IV. Gal. in commento, per *Humidum* explicat humidum potentia effectiua, hoc eſt humectantem. Et poſteriores ampliant etiam ad humiditatem actualem, qùa redduntur alimenta non modo mollia, ſed etiam liquida. unde communiter dicitur Hipp. in iſto Aph. præcipere febricitantibus alimenta liquida, & humectantia, tantoque magis ſi erunt pueri, aut de iis qui tempore ſanitatis uſi eſſent alimentis talibus. Rationemque reddunt mollitiei, & liquoris. Nam mollia, & liquida facilius deglutiuntur, quia lubrica, & facilius concoquuntur, quia concoctio eſt, quædam elixatio. Rationem vero humectationis accipiunt a Gal.; ut inde alimenta contraueniant febri, quæ eſt diſpoſitio præter naturam ſicca, & conſeruent humiditatem innatam, quæ in pueris, & aſcititiam, quæ in aſſuetis abundat. hæc enim ſimilibus conſeruanda, ſicut febrilis caliditas contrariis remouenda.

Dubitatur autem, quia victus humidus auget putredinem, quæ eſt principium febrium putridarum, & per conſequens febres plurimas auget, unde in iis non poteſt conuenire. Et quia non conuenit febricitanribus cum hydrope, nam ibi excedit humiditas. Sed omnia facile reſoluit Gal. dicendo, quod conuenit febricitantibus ratione febris, licet non conueniat aliquibus ratione cauſæ, ut ſunt qui febricitant a putredine, aut hydrope, talique fundamento poſteriores reſoluunt plura obiecta.

At

At maior dubitatio excitatur, cur Hipp. ſi voluit præcipere febricitantibus victum contrarium, & curatiuum febris, non dixerit frigidum, cum hic primo per ſe, & propterea magis contrariatur febri, quam humidus, qui contrariatur ſecundario, & per accidens: quia febris eſt primo, & per ſe exceſſus caloris, ſecundario vero, & per accidens, quatenus nimius calor digerendo corpus exſiccat, intemperies ſicca.

A qua dubitatione cum nullus ſuppoſita Gal. expoſitione de victu humectante bene ſe expediat, nec ſe expedire poſſit; Ego concepi animo, quod Hip. per humidum intellexerit actu tantum, mollem ſcilicet, aut liquidum; eoque magis, quod in alimento eſt conſideranda ratio propria, quæ eſt alitura, & non alteratio. Nam alteratio eſt ratio propria medicamenti; alitura autem ſequitur ad formam actualem alimenti, præſertim in concoctione. Suaſitque Celſus qui in lib. III. de re medica cap. VI. loquens de cibo apto febricitantibus veluti referens hunc Aph. inquit: *Cibus febricitantibus aptiſſimus eſt humidus, aut humori proximus*. Eſt autem humori proximus, qui eſt proximus liquido. Nam humor dicitur corpus humidum fluidum, unde humidus erit actu ſcilicet liquidus. Confirmauitque me in iſto ſenſu Hipp: qui in lib. proprio de Alimento proponens modos alituræ citioris, & per conſequens victus citius alentis, dicit: *Qui indigent citiſſima adiectione, his humidum remedium eſt optimum*. Quod dictum explicans Gal. in com. Aph. III. ſecundi lib. inquit, Hipp. per humidum remedium intellexiſſe potum, non tamen cuiuſuis materiæ, ſed ſolius nutritiuæ. Quod eſt ac ſi dixiſſet, cibum liquidum. Cuius etiam ſenſus mei fuit idem Gal. in Lib. de optima Secta ad Thraſybulum Tex. IV. qui dum recenſet varia axiomata medicinalia, quæ vult medicum recipere tanquã

principia, quæque videtur, ſingula deſumpſiſſe ab Hip. ex Aphor. hoc habet, quod *Cibi liquidi febricitantibus bene faciunt*. Quod dictum cum nullo ex loco Hipp. melius poſſit deſumſiſſe Gal. quam ab iſto, concludo & Gal. aliquando per victum humidum in iſto Aph. propoſitum accepiſſe humidum ſolo actu, & non potentia. Nec me terret ab opinione, quod & vinum eſt cibus liquidus, quia nutrit, pluraque condita aromatibus poſſunt eſſe liquida, ſicut & aqua marina eſt liquida, cum tamen nullum iſtorum febricitantibus conueniat. Nam vinum non conuenit ex accidente, quod nimis nutrit, mouetque materias in febribus a plenitudine; in aliis vero conuenit, in quibus non eſt plenitudo: deinde non eſt vere cibus, ſed potus; Ita aromatibus condita, ratione aromatum non conueniunt; aromata autem non ſunt proprie cibi; & aqua marina vere non eſt cibus, cibi enim ſunt, quæ propice ſolida ſunt per ſe; licet poſſint arte molliri, & liquari, aut quæ aliquam mollitiem, & fluorem habent, non tamen tantam quantam potus habet.

APHOR. XVII.

Et quibus ſemel, aut bis, & quibus pluraue, aut pauciora particulatim oporteat offerre conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, & regioni, & ætati, & conſuetudini.

OFferre accipitur a Gal. & bene pro ipſo alere. ſiquidem temporibus Eraſiſtrati, qui proximus vixit Hippocrati, uſurpabatur in iſto ſenſu, ut notat Gal. in Lib. de venę ſectione aduerſus Eraſiſtrateos.

Vnde cum eodem Gal. recitatores eius, dicunt Hipp. in iſto Aph. conſulere pro inuenienda quantitate, & modo alituræ: quod non ſolum conſideretur corporis reſolutio,

in

in cuius gratiam eſt alendum, ac virtus quę alitionem agere debet: ſed ætas, regio, tempus anni, & conſuetudo, & fiat iuxta id, quod iſta quæque, & ſingula requirunt, ſatisfaciendo non modo reſolutioni, & virtuti, ſed ætati, regioni, tempori, & conſuetudini. Fieri etenim poteſt (inquiunt) quod ratione conſumtionis, quæ multa ſit, etiã multum conueniat alimentum, rationeque virtutis concoctricis, quæ valida exiſtat adhuc multum: in quo caſu multum, ut conſumtioni, & ſepe, ut virtuti reſpiciatur, erit alendum. Sed fieri etiam poteſt in contrarium, quod parua ſit conſumtio, & virtus debilis; unde parum, & raro erit nutriendum. Ita ſequi poteſt, quod multa ſit conſumtio, debilitataque virtus, tuncque cibus conueniet paucus, & ſepe: & demum accidere poteſt pauca conſumtio cum virtute forti, tuncque parum, & raro veniet reficiendum. Et quoniam ætates, tempora, regiones, & conſuetudines poſſunt, & ſingulatim variam alimenti quantitatem, & modum exigere, ideo non ſolis primis propoſitis conſumtioni, & virtuti, ſed & ſingulis his in quantitate, & modo alituræ eſt ſatisfaciendum. Verum quoniam ſtatim naſcitur dubitatio, quomodo poſſit accidere multa corporis conſumtio, remanente virtute forti, & pauca, reddita virtute debili, cum virtus corpori coęquetur, ſicut forma materiæ. Vt ſatisfaciant huic dubitationi Galeniſtę, fatigantur in inuentione propoſitorum caſuum dicendo, quod reſolutio poteſt eſſe multa, durãte virtute, quia ſit materierum earum, in quibus immediate illa non fundatur, quales ſunt humoroſæ, & adipoſæ, quæ immediate nõ viuunt, & pauca cum virtute debili, quia ſit ſubſtantiarum viuentium, aut viuentibus proximarum, in quibus immediate fundatur virtus.

At quoniam materiæ virium ſunt ſibi inuicem adeo adnexæ,

nexæ, & unitæ, ut non poſſint ita ſeiunctæ conſumi, & quia non mihi ſonat litera inquiſitionem hanc duplicem quantitatis ſcilicet & modi alituræ, credo Hip. hic conſulere de ſolo modo, & pro eo determinando præcipere inſpiciendas eſſe ętates, tempora, regiones, & conſuetudines. clarum enim eſt, cuique deberi quantum refectioni ſufficit. Modus autem conſtitit in diuidendo, aut non diuidendo, eo quod cuique ægrotanti habita ratione ſui morbi pro conſeruatione quaque die debetur. Illud enim poteſt totum ſimul, & in una vice exhiberi, & poteſt partitũ variis diei illius horis ſecundum partes diſpenſari, tuncque ſequetur, quod id, quod totum unica vice ſuffecturum per integram diem propinabitur, erit *Plus* reſpectu cuiuslibet partis, quæ erit eius in varias diei horas partiti; hocque reſpectu illius, quod totum in unica vice diei dabitur erit *Paucius*. Vnde apud me voluit dicere Hip in iſta Aph., medicũ debere conſiderare, quomodo debeat alere ægrum, an ſcilicet dando quantum ſuffecturum ſit cõſeruationi virium per diem totum in una vice, & ſemel, an vero partitũ iuxta varias diei horas. nam ſi ſemel, erit plus quam ſi bis; ſi vero bis, erit paucius quam ſi ſemel: & in hac conſideratione condonandum aliquid ætati, regioni, tempori, & conſuetudini.

Quod autem variandus ſit alituræ modus per ætates dicit experientia. Infantes enim hora quaque lactant, pueri ter, & quater in die, adulti bis, & plurimi ſenum unica comeſtione ſunt contenti: & cum ratione frequentant infantes, ac pueri, omneſque qui creſcunt, quia ventriculus non capit quantum eſculenti debetur nutritioni, ac auctioni corporum eorum. Quod modo varius debeat eſſe alituræ modus ſecundum regiones, experientia affirmare non poſſum, qui non viderim varias eas. Rationabile tamen

eſt,

eſt, quod in calidioribus propter maiorem, quæ ſequitur in eis ex ambiente calidiore corporum reſolutionem, frequentius comedatur. unde dicebat Celſus, quod in Africa homines non poſſunt, nec per diem unicam ſtare ſine cibo; in frigidioribus vero minore facta ex ambitu reſolutione ſerius, & rarius. Quod etiam per anni tempora contingat iſta alituræ varietas, palam eſt: quia æſtate frequẽtius, hieme rarius cibus ſumitur, ex diuerſitate ambientis caloris in æſtate & hieme. Conſuetudinum demum quiſque poteſt eſſe obſeruator. Nam aliquis uni, alter binæ alius trinæ, alter adhuc multipliciori conſueuit cibi aſſumptioni. Satisfaciendum autem eſt in modo alituræ his omnibus, ac ſingulis. quoniam ætas importat naturam, ſic regio, & tempus anni cum ſint inſeparabilia ab illo, qui ali debet; anni etenim tempora voluuntur ordinatim, perpetuo, & neceſſario ad cæli motum, & regiones non facile, nec de breui mutantur. Conſuetudineſque ſunt naturæ acquiſitæ, ut monſtrabitur in ſecundo libro.

APHOR. XVIII.

Aeſtate & autumno cibos difficillime ferunt: hieme facillime: ſecundum locum ver habet.

ÆStatem eſſe tempus anni calidius, *Autumnũ* vero eſſe quod ſubſequitur æſtum hunc, & pręcedit frigus, unicuique clarum, ſed & propoſitum in Aph. xv. *Ferre* autem, quod & tollerare dicitur, eſt pati, ſed cum victoria. unde facile ferre eſt minus pati, ut notatum eſt in Aph. 11. Paſſionem autem recipiunt corpora a cibis in eorum aſſumtione, quatenus illi debent recipi, & a calore eorũ transmutari: unde minus patiuntur corpora, quando viget

in

in eis calor, qui cibos conficit, magis vero quando deficit, præcipue in ventribus, in quibus ſit eorum receptio, & cõfectio. Minime autem viget æſtate, & autumno, quoniã in ea euocatur a calido ambiente extra corpus, in iſto vero iam euocatus eſt & reſolutus.

Concluſio itaque eſt, quod cum ex ambiente calidiore in æſtate maxime reſoluatur calor corporis internus, qui eſt concoquens eſculenta, & in autumno iam ſit euocatione æſtiua reſolutus, tunc temporum corpora grauantur ab eis, & difficilem eorum peragunt coctionem; hieme vero, cum non ſit reſolutus, nec euocatus, imo repreſſus, minime grauantur, facillimaque eſt concoctio, autumno tandem, ut qui ſuccedat æſtati, & in eo remittatur reſolutio ex ambiente temperato, coctio habebit ſecundum locum facilitatis & difficultatis.

APHOR. XIX.

His qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationes.

S*Vbtrahere* dicebatur antiquitus de prohibita, aut ad sũmum diminuta alitura, & *Adiicere* de ea præſtita, ut notatum eſt in Aph. x. & in lib. de venæ ſect. adu. Eraſiſtratum *Iudicatio* autem de ſubitanea, eaque valida ægrotantis mutatione, ultimoque eius diſcrimine, quo plerũque finitur morbus, aut vita, aut ſequitur valde melior, aut valde peior eius conditio; quæ repentina mutatio contingit in morbis ſolis ex materia, & quando eam agitat calor naturalis pro expulſione, quam ſi obtinet totalem de corpore ſequitur ſalus, ſi nullatenus, ſed ſuffocatur, ſuccedit mors; ſi vero aliqualem peragit, melior ſtatus. Hic au-

autem inſultus naturæ cum materia morbifica in aliquibus morbis fit totus, & unicus in una vice, ut in continuis; in aliquibus vero diſpartita materia in plures partes, ſequitur in variis vicibus, ut in morbis paroxyſmalibus, ſeu circuentibus; unde nomen iudicationis dicitur de inſultu, quem facit natura, aut totius materiæ, aut partis alicuius tempore aliquo in corpore ob malam aliquam conformationem, aut intemperiem congregatæ.

Concluſio itaque eſt, quod in morbis, qui veniunt per interualla ex congregata ob malam corporis conformationem, aut intemperiem vitioſa materia, quando natura fecerit inſultum cum illa, nihil eſt dandum de cibo, ſed demendus erit ille ante inſultum iſtum.

Cuius ratio eſt eadem, quæ propoſita in Aph. x. Nec dubitandum, an Hipp. aliam in iſto habuerit concluſionem, quoniam verba non aliam referunt.

APHOR. XX.

Quæ iudicantur, et iudicata ſunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando; ſed ſinere.

IAm cum ex præcedente pateat, quid ſit iudicatio, & per conſequens, quæ iudicantur: quod eſt plerumque ſubito euadere a morbo materiali ad bonum, licet cum diſcrimine. Obſeruandum modo eſt, quod hoc bonum eſt duplex: aliquod abſolutũ, quod eſt perfecta ſanitas: aliud cum relatione ad melius ſcilicet. Ita iudicari morborum, aliud dicitur iudicari integre, ſeu perfecte; aliud vero imperfectæ, & ſecundum quid. Iudicari perfecte ſemper eſt, cum euacuatione, quia ut omnino nihil morboſi perſiſtat in corpore, debet materia morbifica prorſus elimina-

ri, eaque ſola, ut propterea ſequi debeat cum prius calor naturalis ſegregauerit illam a bona, eamque reduxerit ad modum ſubſtantiæ euacuationi aptum. Imperfectum ergo eſt, quando, aut cum decubitu de parte nobili in minus nobilem, aut in ignobilem. tunc enim etſi tollatur prima affectio, ſuccedet altera in parte, ad quam factus eſt decubitus, & imperfectum eſt, quando cum euacuatione non totali: quia quod relinquitur malum facit, ſecundum id quod poteſt; ſic imperfectum eſt, quando non præcedente ſegregatione: quia cum educitur aliquid boni, corpus patitur. *Mouere* autem eſt accipiendum in ſignificatione propria de loco ad locum. & cum hoc in corporibus noſtris præcipue ſit de iis ad extra, unde illa redduntur vacua, hinc bene communiter accipitur pro ipſo euacuare. *Nouare* etiam cum ſit aliquod mutare, bene poterit importare, aut de corpore ad extra, aut de parte ad partem; uti eſt repellere, & euocare; & poterit etiam intelligi pro leui mutare, in qualitatibus ſcilicet pro alterare. *Irritamenta* demũ dicuntur, quæcumque excitant naturam ad aliquam corporis mutationem, ſiue ſola manu, ſiue medicamento intrinſecus, aut extrinſecus perficiantur.

Erit itaque Aph. concluſio, quod quæ corpora ægrotantia ex ultimo ſui diſcrimine euacuantur, aut auacuata ſunt, ita ut nihil reliquatur, vel relictum ſit materiæ morbificæ, unde ſequatur, aut ſequuta ſit ultima ſanitas, nõ ſunt tractanda remediis euacuantibus ſenſibiliter, aut inſenſibiliter, nec de loco ad locum per corpus ullatenus mouentibue, nec alterantibus, ſed ſibi ipſis ſuæque naturę penitus relinquenda.

Ex qua concluſione, ſi contrariorum contrarię ſunt rationes, accipi poteſt conſultum, quod quando natura ſuapte non init in morbis materialibus euacuationem, medi-

cus

cus eam procuret, ut morbum finiat; & quando natura non ſegregarit materiam malam a bona, eamque aptauerit expulſioni, medicus porrigat alterantia, quibus natura adiuta ſegreget & aptet, ſeu concoquat; & quando natura aptitudine peracta materiæ, non perfecerit totius eductionem, perficiat reliquum ducendo.

Dubium tamen naſcitur. Primo, an natura unquam ſuapte poſſit materiam morbificam ſegregare, & eiicere, quia nō potuit ipſius prohibere generationē. Secundo, an poſſit unquam deſiſtere ab incepto, utpote cum valuerit aduerſus totam, rationabile ſit quod magis valeat aduerſus id quod eius reſtat; hoc enim minus valet, & natura plus, ex prima victoria roborata. Tertio, quomodo medicus poſſit ſe ingerere in criſi in fieri, cum neſciat, an perfectionem ſit habitura criſis, quæ fit. quia futurorum non eſt ſenſata cognitio. Quarto, ſuppoſito etiam quod præcognoſcat futuram imperfectionem criſis, quæ fit, & certam videat imperfectionem factæ, dubitatur an ſe debeat ingerere: quia omnis iudicatio ſequitur in ſtatu in quo decernitur ab Hipp. in Aph. XXIX. Secundi libri melius eſſe quietem habere. Et quinto quia natura non perfecit euacuationem propter materiæ, aut partium eius cruditatem, aut viarum obſtructionem, ad quæ medicus nihil poteſt, quoniam cōcoctio, ſeu ſegregatio materiæ morbificæ, ſicut & viarū, per quas illa debet duci, ſunt opera naturæ, & principii corporis interni, neque poſſunt peragi ab externo qualis eſt medicus.

A quibus tamen dubitationibus facilis eſt ſecuritas, & a Prima dicendo: quod corpus noſtrum eſt unū quidem, ſed inſtrumentale ex variis partibus conflatum: unde fit quod materia morbifica inſinuatur ei ex offenſa externa unius partis, ad quam cum recurrit virtus totius, poteſt eam de-

bellare, quod non potuit virtus ſingularis uniuerſali iam diſtractæ. A ſecunda vero liberabitur dubitatione, quod Natura deficit ab eiectione totali materiæ: quia materia eſt aliquando difformis, adeo ut ſecundum unam partem parum alienam a natura, & forma excrementi, potuit facilem preſtare eiectionem; ſecundum vero aliam aliqua qualitate excretioni rebellem non poteſt; aut quia ſuperuenit error externus, qui minuit, aut diſtrahit naturæ robur, aut mutat diſpoſitionem materiæ ad euacuationem. Nec Tertia faciet momentum; ſi obſeruabitur, quod medicus neſcit quidem futurum, ſed coniectat de præſenti, & preterito, ut qui ſi viderit facilem partium materiæ, & cum leuamine eiectionem, debeat ſperare cum ratione, & reliquiarum eſſe futuram. Tantoque minus negotii faciet quarta. Nam medicus non ſe debet ingerere in ſtatu morborum, quando natura nihil operatur cum iuuamento. tunc enim neſcit quo ſe debeat applicare, ſed in caſu quo natura inchoet motum cum iuuamento, illud debet proſequi; tunc enim certo iuuabit, prout præcipue medicus intendit. Ad quintam demum dubitationem dicitur: quod medicus debet ſupplere ei in quo deficit natura. Deficit autem aut in ſola expulſione poſt peractam concoctionem, aut ea nõ peracta. Et dum dicitur, quod cõcoctio, & viarum apertio ſunt opera naturæ, dicatur, quod media quę porrigit medicus facile reddunt naturę opus. Ita nullum medicamentum operatur per ſe ullum opus in gratiam ſanitatis, ſed cũ natura: attamen natura, ex uſu medicamenti poteſt, & facit, quod ſine illo non poterat, nec faciebat. Nam ſcãmoneum nõ educit bilem a mortuo, ſed natura uſa ſcãmoneo educit, quod ſine ſcammoneo educere non poterat.

APHOR. XXI.

Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit per loca conferen- rentia, eo ducere conuenit.

DVcere, cuius loco alii interpretes legunt, *Educere*, recipitur communiter, & a Gal pro ipſo euacuare corporum, cum in eo educatur è corpore materia. *Naturæ* autem nomine intelligi debet illa, unde materia in viuentibus ducitur: hæc autem non eſt propria materię. Nam cum omnis materia quæ de corpore ducitur ſit humoroſa, & per conſequens de genere grauium, deberet duci per inferiora, ducitur tamen & per alias dimenſiones. Et in nobis nomine Naturæ accipienda eſt illa, quæ extat corporis viuentis: hæc autem eſt anima per facultatem expultricem dictam. *Vergere* vero dicitur de potentia motiua ad ſolum principium ſui actus deducta. Hinc de ipſo inſenſibiliter moueri, quale eſt in inſectis animalibus, ut propterea ab aliquibus interpretibus legatur potius *Repere*. Quod demum importet verbum *Conferre* iuuamentum, clarum eſt ex Aph. 11. ſed obſeruandum, quod *Conferentia* dicuntur omnia, quæ concurrunt in aliquo actu, in quo ſequitur iuuamentum, & cum in ductione materierum de corpore cõcurrãt etiam loca, per quæ ducuntur; ideo quando ſequitur ad earum ductum iuuamentum, & loca dicuntur conferentia. Hæc autem a Galeniſtis deſignantur tribus conditionibus: quarum Prima eſt, vt ſint propinqua locis, á quibus debet duci materia, & propterea habeãt rectitudinem cum illis: recta enim linea intra eoſdem terminos eſt omnium breuiſſima, ratione cuius propinquitatis & breuitatis facilior ſequetur ductus. Secunda conditio eſt, ut lo-

ca

ca ſint a natura deſtinata euacuationi, & illi determinatę: non enim indifferenter in ſanis cuncta excrementa ducuntur, ſed ſtercora per aluum, urina per veſicam. Tertia demum eſt, ut viæ non laborent aliqua ægritudine, quæ ex tranſitu materiæ ſit incremẽtum habitura. Hinc cautum eſt, quod euacuatio totius corporis non fiat per partem affectam. Verum quoniam non ſemper medicus poteſt cognoſcere viam, quæ recta ſit, & breuior, quia neq; ſemper ſcit, quo loci materia ducenda contineatur, & quoniam nec ſemper ſcit, quã viam parauerit natura ad illam euacuationem, & quoniam incertum itidem frequenter eſt, an viæ ſint integræ, an læſæ; ideo ab effectu docet Hipp. per quas vias debet producere medicus euacuationes, quas natura totius principiat, ſcilicet quod ſint tales, unde ſequatur ęgro iuuamentum.

Erit ergo concluſio: quod medicus perfecturus ductionẽ materiæ de corpore a natura inchoatam, debet eam proſequi per eadem loca, per quæ inchoauit natura, dummodo inde ſequatur corpori iuuamentum. Ex qua conditione appoſita concluſioni elicitur altera concluſio: quod quando non ſequetur illud, medicus nõ debebit eam proſequi. Materia autem, quam ducere oportet medicum, eſt quæ non ſimplici qualitate pręter naturam exiſtit: iſta enim alterari, & temperari poteſt: ſed quæ ſubſtantia peccat, ut ſunt non modo lapides, & vermes, ſed etiam humores corrupti a natura nutrimenti remoti, & qui a nutritione ſuperfluũt, ſecundum enim partem ſuperfluentem peccant ſubſtantia ad nutritionem directa.

Ratio autem euidens eſt, quia medicus operatur ad auxilium ægrotantis, unde debet accipere naturam tanquam exemplar in operibus ſuis, & ita facere, quod vidit alias naturam feciſſe cum iuuamento in caſu ſimili, aut quod vi-

det

det ſimiliter eam incoaſſe; Quod ſi operata erit natura ſine iuuamento ex vi morbi coacta, non debet proſequi, nec pro exemplo ſumere.

Et quod dicitur de ductu materiæ ad extra corpus, poteſt accipi etiam in ductibus de parte ad partem corporis. Cũ enim materia non poteſt omnino ſegregari a corpore, ſed ſolum à parte, medicus debebit ſegregare ad loca, ad quæ alias ſegregauit natura cum iuuamento, aut ad quæ tunc incepit cum iuuamento ſegregare, uti accidit, dum de centro ad circumferentiam, aut de parte nobili, & viſcere ad ignobilem, & artus. Quod ſi ſegregabitur è contrario, debet cohiberi potius, ut notauit in Aph. 11. Quarti Libri.

APHOR. XXII.

Concocta medicari atque mouere, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant; plurima vero non turgent.

C*oncocta* & *Cruda* dicuntur duplicia genera rerum in viuentibus. Sic dicuntur concocta, & cruda alimenta & excrementa, concocti, & crudi fructus. Sed & dicuntur concocta, & cruda corpora viuentia, præſertim animalium, quando celebrata eſt potiſſima alimentorum & excrementorum concoctio. De alimentis quod dicantur cruda, quo uſque non ſunt mutata de natura ſua, licet extiterint in corpore noſtro, palam eſt. De excrementis etiã, quod dicantur cruda, quando non adhuc aptata facili excretioni nullus dubitat: ut propterea dicantur alimenta concocta, quando a calore eius quod ali debet ſunt redacta ad alituram; excrementa vero, quando aptata ad expulſionem. Unde bene definiebatur ab Ariſt. coctio, quod ſit perfectio

mixti

mixti a calore eius, in cuius gratiam, & cruditas imperfectio. De corporibus modo viuentibus, quod dicantur cruda, quouſque eſculenta extiterint in ipſis, non adhuc aptata alituræ, aut excrementa expulſioni, rationabile eſt. cum concoctio ſit operatio potiſſima eorum, ut & ab ipſa debeant denominari. Et hinc apud Celſum lib. Secundo de re Medica cap. x. corpora dicebantur cruda, quibus non erat peracta eſculentorum coctio. *Medicari* autem eſt operari a medico, hoc eſt remedium ipſum; licet dicatur magis de illo opere medicinali, quod peragitur medio materiæ non nutrientis intrinſecus ſumtæ, aut extrinſecus applicitæ, ſiue inde ſequatur ſimplex corporis alteratio, ſiue cum ea alicuius materiæ eductio. *Turgere* denique dicitur proprie de eo quod nimia repletione ducitur ad periculoſam corporis amplitudinem: improprie vero etiam de materia, quæ iſtam corporis amplitudinem facit: in quo ſenſu aſſumſit hoc verbum Hip. in Aph. x. Quarti lib.

Ex his igitur Gal. accipiens verbum medicari, pro ipſo uti medicamento purgante, & nominibus concocti ac crudi quatenus ſignificant materias in corpore non nutrituras, ſed ad modum excrementi exiſtentes, accipit concluſionē: Quod medicus debet educere medicamēto a corpore materias malas, quando fuerint prius a calore naturali aptatę expulſioni, & redactæ ad naturas, & vias excrementi: nō autem, quando tales non fuerint, & propterea non in morborum initiis; modo non faciant corpori impetum crepaturæ periculoſum, quod tamen raro faciunt. Cuius concluſionis facilem habet rationem: quia tunc habens medicus a natura aptatam ductioni materiā, facilius ductionem perficiet. De cuius concluſionis veritate, atque utilitate dubitatur. Quia medicus debet euacuare materiam quādo lædit. Officium etenim eius eſt, tollere læſionem, lædit

au-

autem quando eſt cruda, magis quam quando eſt concocta; nec propterea medicus debet tranſigere morbi principiũ, cum non debeat ullatenus dimittere corpus iis quæ lędũt. Cui dubitationi reſpondent Galeniſtæ, quod hoc fieri nequit, quia eductionis principium eſt natura, non autem medicamentum; unde debet expectari tempus, quo natura poſſit: hoc autem eſt poſt concoctionem. Secundo dubitatur, quia quando materiæ malæ ſunt concoctæ, ſunt ſecundum plurimum a natura ſuperatæ, unde abſque medicamento ſuperabuntur etiam ſecundum reliquum, nempe expulſionem. Sed reſpondent & huic: quod aliquando deficit natura in ultimo, & fine, quæ non defecit in principio, ob particularia accidentia ipſam deturbantia, qualia ſunt impedimenta viarum non forſan purgatarum, aut frigore ſuperueniente reſtrictarum. Tertio dubitatur ex Hip. qui in Aph. xxix. Secundi libri præcipit, ſi quid mouendum videtur in morbis, illud eſſe mouendum, quando inchoãt. Cui ſimiliter reſpondent hoc intelligi de euacuatione ſanguinis; aut ſi alterius materiæ, hoc eſſe accipiendum in caſu, quo illa faciat tantum in corpore impetum, ut periculum inferat crepaturæ; aut intelligendum eſſe de euacuatione minoratiua, per lenientia, non de eradicatiua per purgantia.

Verum quoniam reſolutiones iſtæ mihi non plene ſatiſfaciunt, & verbum medicari non debet limitari ad ſolas catharcticas euacuationes, cũ importet quodlibet medicinale operari; & quoniã verbi mouere nulla acipitur vis in expoſitione Gal. quod tamen importat motionem de corpore ad extra, aut de parte eius ad partem, ut notatum eſt in Aph. xx. & quoniam, quod magis eſt, verbum turgere importat proprie non furioſum materiæ in corpore impetũ, ut vult Gal. ſed periculoſam corporis amplitudinem, & intu-

meſcentiam; dimiſſa nunc expoſitione propoſita, non tanquam inutili, ſed tanquam impropria, Dubito an Hip. per concocta, & cruda intellexerit corpora ipſa, quæ concoxerint, aut non concoxerint aſſumpta ſuæ nutritioni deſtinata. Suadet enim mihi præter literæ proprietatem hunc ſenſum ratio. Nam corpora ab aſſumptis, non adhuc coctis, vidētur nullo medico opere tractanda: ne vexata cōcoctionis loco inquinatis eſculentis, inutilem, & noxiam materiam augeāt. Sic Antiqui, prout refert Celſus loco citato, nec purgabant, nec ſanguinem ducebant, niſi peracta aſſumptorum coctione, exceptis caſibus ſubitæ mortis periculoſis, quos Hipp. nunc turgentiæ appellat, ut eo loci videre eſt.

Erit ergo concluſio: quod medicus non debet purgare, non alio modo valido localiter euacuare corpora ægrotantiū, ni primo ea peregerint aſſumptorum coctionem, dummodo non ſint adeo plena, ut ſuffocari, aut crepare poſſint.

Et ratio eſt, ne turbata coctione, & facta aſſumptorum inquinatione, creſcat materia morbi. Quod ſi erit periculum ſuffocationis, aut crepaturę, paruifacta inquinatione, debebit ſanguinem mittere, purgare, & aliter mouere, etiamſi non fuerint concocta eſculenta.

Dubitare poſſunt autem neoterici, eo quia poſt peractam eſculentorum coctionem. quæ ultimum terminum habet ad triduum, non adhuc materiæ omnes malæ quæ veniunt euacuandæ ſunt aptatæ expulſioni, & ex expoſitione mea videtur catharctico ultra diem tertiū poſſe duci de corpore omnis materia morbifica. Et quia obſtat experientia. nam catharctica a principio morbi operantur difficulter & laborioſe. Quibus obiectis ſatis erit reſponſū, ſi obſeruabitur quælibet materia, quæ catharctico ducitur de corpore eſſe humoroſa, & per conſequens fluida,

cum

cum fluor ſit de definitione humorum ex Auicena in Prima Primi. Quod ſi a principio euacuatio ſequitur aliquando cum difficultate, & labore, id euenit tunc, quoniam materiæ ſunt remotæ a loco eductionis, & viæ ſunt obſtructæ, aut catharcticũ non eſt propinatum in ſufficiente quantitate; unde valet tantum remouere materias a loco ſuo, non tamen penitus educere. Sed de hoc apertius in Aph xxix. Secundi, & aliis locis dicetur.

APHOR. XXIII.

Deiectiones non multitudine ſunt æſtimandæ, ſed ſi talia deiiciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atque ubi uſque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tollerare.

D*Eiectiones* ſunt euacuationes per inferna, cum deiicere ſit dare motum ad infra, ſiue eæ ſint ſuapte veniẽtes, ſiue auxilio procuratæ. *Multitudinis* autem nomen importat proprie quantitatem numericam auctam, ſed uſualiter dicitur etiam de quantitate continua, præſertim corpulentia. *Aeſtimare* vero eſt conferre unum cum altero ſecundũ aliquam rationem, & inde concludere an ſit ſecundum illam. *Animi* etiam *Defectio* eſt virium, præſertim motiuarum, & ſenſituarum perditio. *Tolerare* demum prout pluries notatum eſt, dicitur de ipſo lædi, ſed cum victoria.

Concluſiones itaq; in iſto Aph. licet ad unum finem directæ ſunt tres. Prima eſt, quod in deiectionibus ſuapte, ſeu medicamento factis, non eſt æſtimanda materia ex numero, nec ex magnitudine corpulentiæ, an ſufficiat, aut ſuffectura ſit ei rationi, ſecundũ quã deiicitur, aut deiecta eſt: quæ ratio eſt morbi ablatio per eius eductionem. Se-

cunda eſt, quod æſtimatio iſta eſt determinanda ab obſeruatione qualitatis materiæ, quæ ducitur, & tolerantiæ virium, quæ ſubſequitur. Qualitas enim quouſque perſeuerauerit mala, qualem raciocinatus eſt, & coniectauit medicus, & vires conſtabunt, debebit euacuatio produci. Tertia concluſio eſt, quod quando eſt tanta, quod eius abſoluta eductio non poteſt perfici, niſi cum manifeſta defectione virium ſenſitiuarum, & motiuarum, eſt eo uſque producenda, dummodo æger ſe poſſit ab illa defectione reficere.

Ratio autem primæ concluſionis eſt, quia neſcit medicus certam materiæ morbificę menſuram: unde nec debet metiri eam, quæ educitur, aut educta eſt, ut ſecurus ſit de eius abſoluta eductione.

Ratio ſecundæ eſt, quia in cognitione eius, quæ ſit materia peccans, confert quidem iudicium, ſed illud non ſufficit cognitioni determinatæ quantitatis. Hoc enim cognoſci debet a poſteriori, hoc eſt à ſubſequuta euacuatione alterius materiæ, & à ſubſequuta virium etiam aliqua defectione. Non enim ad euacuationem malæ materiæ ſuccedit euacuatio bonæ, ni mala ſit finita: nec unquam ſuccedit virium defectio, ni euacuetur bona.

Ratio Tertiæ eſt, quoniam non poteſt fieri euacuatio, quæ eſt opus naturæ, etiamſi fuerit medicamento irritata ſine corporis reſolutione. Nã eo utitur in illa; unde in magnis euacuationibus, etiamſi poſt eas ſubleuetur natura, laborat, & deficit. Magnæ autem iniri debent, quando plurima eſt materia, unde aliquando eſt producenda deiectio ad animi defectionem eam, a qua tamen poteſt eſſe refectio.

Dubitatur autem, an medicus nõ poſſit metiri materiam corpori nocuam, cum poſſit dimetiri corpus ipſum. Sed re-

ſolutio

ſolutio eſt, quod corpus eiuſdem dimenſionis poteſt ſcatere materia, partim mala, & partim bona, unde ex corporis ipſius dimenſione mala ſola non poteſt determinari.

Dubitatur ſecundo, an debeat terminari ductio materię malæ uſquequo ſucceſſerit in eductione bona. Non enim bonum eſt educere unquam materiam bonam. Sed reſponſio eſt, quod hoc eſt faciendum uſque ad initium eductionis bonæ. Initium autem minus officit, eo quod poteſt officere aliquid malæ relictum.

Dubitatur tertio, an ſecurum ſit ducere ad defectionem animi, & virium. Nam illa eſt periculoſa, quoniam eſt extrema euacuatio, ut notatum fuit ab Hipp. in Aph. III. Sed reſolutio eſt, quod etſi ſit periculoſa, in magnis caſibus eſt aliquando ineunda, & non intelligitur periculoſa, quæ poteſt tolerari; qualis eſt, quæ ab Hipp. proponitur in hoc Aph.

APHOR. XXIV.

In acutis paſſionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

QVæ ſint *Acutæ paſſiones*, & quod ſint a materia calida ingruente, & inflãmante partes principes, dictum eſt in Aph. IV. Quod modo *Medicinæ purgantes* ſint quædam corpora mixta, ex quorum aſſumptione ſequitur in corpore meatuum apertio, irritamentum, atque inde materiæ expulſio, ab iis locis, ad quæ perueniunt, experimentum declarat. *Præmeditatio* autem eſt diſcurſus eius, quod ſequi debet ex alicuius uſu.

Quatuor itaque extant in hoc Aph. concluſiones. Prima eſt, quod in paucis morbis venientibus a materia calente,

&

& inflammante partem aliquam principem, ſunt uſurpanda medicamenta, a quorum uſu aperiantur venę cum irritamento, & inde ſequatur materiæ eductio. Cuius ratio eſt: quia a talibus medicinis incaleſcit ulterius corpus, quod in morbis acutis nimiſquam incaluit.

Secunda concluſio eſt: quod in aliquibus tamen poſſunt uſurpari. Cuius ratio eſt nimia corporis plenitudo, qualis eſt in turgentibus propoſitis in Aph. xxii. Hæc enim plus oficere poteſt permanens, quam eius agitatio, aut corporis calefactio, quæ medicamentum ſequatur.

Tertia concluſio eſt: quod in paucis acutis eſt purgandum a principio. Et ratio eſt, quia ſunt cum inflammatione, ut dictum eſt nuper.

Quarta: quod & quando ſunt uſurpanda purgantia in acutis, & a principio, hoc eſt faciendum cum præmeditatione eius, quod & quantum poſſit officere materia morbifica, & eius quod & quantum poſſit officere caliditas medicamenti purgantis: quod ſi plus, & peius erit quod poterit ſequi a materia morbifica, purgandum; quia de duobus malis minus eſt elligendũ: ſi vero erit plus, & peius quod mali inferat medicamentum, ab illo erit deſiſtendum. Hinc in acutis ſine corporis turgentia ſufficiet forſan inanitio per inediam; in acutioribus vero, & turgente corpore debebit propinari medicamentum purgans.

APHOR. XXV.

Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile ferunt: ſi contra difficulter.

LItera huius Aph. non alia eſt quam quæ fuit in Parte ſecunda Aph. ſecundi, & propterea nec aliam recipit expoſitionem, aut concluſionem. Nec damnandus Hipp. de ſuperfluitate: quoniam hęc ſcripta ſunt ab ipſo tanquam collecta, & non ordinata neque connexa.

Finis Libri Primi.

LIBER SECVNDVS.

APHOR. I.

In quo morbo ſomnus laborem facit, lethale; ubi vero iuuat, non lethale.

SOmnus, ut fuit tactum in Aph. XIV. Primi libri, eſt affectio propria animalium, in qua illa iacent ſine ſenſu & motu: quia calor ſpirituoſus, qui cum nutrimento iugiter & momento participari & influere ſolebat a corde in omnes partes, unde procedit in eis viuere, & ſine quo moriuntur, intercipitur aliqua ex parte, & in ſuo principio conculcatur à materia vaporoſa nutritiua a frigiditate cerebri craſſata, & illuc ad perfectionem nutritiuam depulſa. Hæc autem, ut docet Ariſt. lib. de Somno cap. 4. & 5, eleuatur aut ab alimentis ingeſtis, ex prima eorum coctione, ſicut ſignificat facilitas ſomni à cibo; aut ab humoribus, dum perficiuntur, & ad nutritionem rediguntur, prout accipitur ex eo, quod promptius dormiunt homines craſſi & pleni, quam tenues & euacuati; aut a ſubſtantia ipſarum partiũ viuentiũ, ex actione caloris animę per colliquationẽ reſoluta, quod oſtendunt homines laborioſi, qui facilius dormiunt quã otioſi. Facit autẽ hæc materia ſomnũ in homine, dũ ſua natura leui, ſurſum maxime lata, primo implet cerebrum: quod arguit bene Ariſt. ex eo, quod qui feruntur in ſomnum, non poſſunt ſuſtentare amplius capita ſua; & ex illo, quod ſomnifera pocula caput grauare videntur, & qui maiora capita habent, facilius, & plus dormiunt. Et dum

quod eius ſupereſt à repleto cerebro, recepta ab eiuſdem propinqui frigiditate incraſſatione graueſcens, refertur deorſum per venas, & arterias, iuguli prę̨ſertim: unde illę in dormientibus inflantur, repletione maiore earum facta, ac veluti ſemiobſtructione reprimit conſueti & tanti caloris à corde ad caput eiuſque ſenſoria influxum, quantus requiritur eorum ſenſationibus, unde ſequitur impotentia viſus, auditus, odoratus, & guſtus. cumque deſcenderit omnino, & cordi ipſi circum obſtiterit, nõ permittens ab eo in reliquum corporis, & artus, niſi paruũ, leuem, & lentum influxum, prout parũ luminis ſolis permittitur per nubem, perditur tactus & motus voluntarius, & hinc dormientia exterius frigidiora, interius vero calidiora euadunt, ut notauit primus Hip. lib. VI. de morbis ſect. IV. mox Ariſtot. III. de hiſt. animal. cap. XIX. inde Gal. in comm. iſto, & confirmauit Auic. lib. I. Canon. Fen. II. doctr. II. cap. proprio ex eo ſigno, quod dormientia egent pluribus indumentis quam vigilantia. Et hinc in ſomno grauatur reſpiratio, fit ſtertor, facilis incubus, epilepſia, & apoplexia. Duratque ſomnus quouſque fuerit reſoluta à corde & ſenſoriis iſta circum obſiſtentia & digeſta. Et licet Gal. viſus ſit voluiſſe fieri ſomnum ex ſolo oppleto cerebro, tamen & hanc cordi circum obſiſtentiam propoſuit, ut videre eſt apud illũ in lib. II. de Temper. II. & in lib. III. de cauſis pulſuũ cap. de pulſu dormientium, & cap. de pulſu expergiſc.: *Laboris* autem nomen proprie importat fatigationem magnã, & laſſitudinem, quæ ſequitur ad illam: improprie tamen dicitur de omni malo, & noxa, licet Gal. in iſta ultima ſignificatione illud aſſumat, ductus forſan ab eo, quod Hip videtur ei opponere in tex. nomen genericum iuuamenti. Ego tamen qui ſequor vocum proprietatem accipio illud in prima ſignificatione, eoque libentius quod alibi Hip. illud

lud aſſumpſit in iſto ſenſu, ut in Aph. XVI. & XLIIX. ſecundi lib. & eo magis adhuc quod noxæ cunctæ & ſingulæ quæ in morbis ſuperueniunt à ſomno etiam prȩter eas quæ veniũt ab eo facto in principiis paroxyſmorum non ſunt lethales: unde Aph. concluſio eſſet fere falſa. Nec me diuertit oppoſitum iuuamentum in genere: quoniam & concluſio oppoſiti iuuamenti eſt indeterminata, dũ dicitur in ea, *Non lethale*. Quæ vero fuit laboris à ſomno facti eſt determinata: unde debet eſſe à cauſa particulari & determinata. Oritur autem laſſitudo ſemper à defectu ſubſtantiæ viuentis, cum in ipſa conſiſtat omnis virtus, etiam motiua, ratione cuius dum viget, dicuntur corpora robuſta, dum vero deficit, dicuntur laſſa. Deficit autem ſubſtantia viuens, aut quia reſoluta ultra id quod poteſt refici, aut quia non adeſt materia refectionis. Reſoluitur modo ultra id quod poteſt refici in euacuationibus ſenſibilibus, aut ſanguinis à venis aut alterius humoris ex aluo, veſica, genitalibus ambitu corporis vel inſenſibilibus, quales fiunt in exercitio, doloribus magnis corporis, & in iis etiam, qui animi ſunt, curis & ſollicitudinibus. Non adeſt autem materia refectionis, quia ea bona exiſtit, ſed deficit ut in abſtinentiis, aut quia mala adeſt, & refectioni inepta, ut in κακοχυμία. Vocabulum demum *Lethale* poteſt accipi pro ſignificatiuo futuri lethi, & pro effectiuo. Sed nunc accipitur pro ſignificatiuo, quia adiungitur ſomno, qui cum ſit una operatio noſtra, eſt primitus ac magis conſiderabilis ſub ratione ſigni, quam ſub ratione cauſæ.

Eſt itaque concluſio huius Aph. quod cum æger expergefactus ſibi videbitur magis laſſus quam ante ſomnum, morietur; ubi vero non ſe ſenſerit laſſatum, nec inde ſignificabitur certa ſalus.

Et ratio eſt, quia laſſitudo à ſomno non poteſt aliunde

veniſſe, quam à præſentia nutrimenti mali,peioriſque redditi ab actione ultima caloris, quę ſolet eſſe illius perfectiua, qualis eſt quæ excitatur interius tempore ſomni.

APHOR. II.

Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum.

QVod παραφροσύνην Hip. nunc, & communiter alii Græci vocant, & conuertitur à Leoniceno nomine *Delirii*, eſt quædam mentis alienatio quę accidit in vigore magnarũ febrium, in ebrietate, ac nimia iracundia, in quibus homines fallũt imaginatione: quę procedit nõ ab inflãmatione, ut ſequitur in vocata Phrenitidę; ſed à sũmo calore in loco mentis excitato à materia humoroſa circa ipſũ ebulliente, aut halituoſa quod frequentius accidit. Hic autem locus eſt circum cor, ut confirmabitur in Aph. VII. Septimi lib. *Boni* autem nomen à medicis, & ab Hipp. dicitur aliquando de eo, unde cognoſcitur in corpore aliquid boni eſſę, fuiſſe, aut futurum eſſe; & ita ſub ratione ſigni; aliquando vero de eo quod aliquid boni in corpore facit, faciet, aut fecit, & ita ſub ratione cauſę; aliquando etiam ſub utraq; ratione. Accipitur ſub ratione ſigni, quando eſt aliqua corporis qualitas, aut à corpore excreta materia, & hoc propter dependentiam conſequutionis quam habent cum corpore qualitates eius, & quæ exernuntur ab illo; è quibus medicus poteſt coniectare de ſtatu eiuſdẽ. Accipitur ſub ratione cauſæ tantum, quando dicitur de aliquo, quod ſit ſolũmodo alteratiuum & mutatiuum corporis ſuo contactu externo, quale eſt quodcumq; ambit, ſiue aer, ſiue aqua, ſiue quid aliud appoſitum; aut contactu interno, qualis eſt cibus, & potus, medicamentum, atque venenũ

aſſum-

aſſumtum, & accipitur ſub utraque ratione, quando dicitur de aliquo, quod proueniat à corpore & ſit eiuſdem mutatiuum, uti eſt omnis operatio corporis, qualis eſt etiam ſomnus,& delirium. Modo accipitur nomen boni de ſedatione delirii præſertim ſub ratione ſigni. Nam operationes animę ſunt primo ſigna ſtatus corporis, & poſtea mutatiuæ eius.

Eſt ergo concluſio huius Aph. quod in quo caſu mentis ſeu imaginationis alienatio ſedabitur à ſomno, ſignificabitur corpus non male, aut ſaltem melius ſe habere.

Et ratio eſt. Nam inde ſignificatur fuiſſe alienatio non ex inflammatione circa cor, ſed ab halitu, aut humore qui potuit calore interius aucto, prout accidit in ſomno, digeri. Ex inflammatione enim debuiſſet potius augeri cum illa.

APHOR. III.

Somnus & vigilia, utraque ſi modum exceſſerint, malum.

Modus eſt mediocritas conſtituta intra duos terminos exceſſus & defectus eorum, quæ rem ipſam conſtituunt. Hæc autem duplex eſt in omnibus rebus, atque adeo etiam in nobis: una ratione ſpeciei, altera ratione indiuidualitatis. Ita ſomnus & quies, quæ declarata ſunt in præcedenti, habent mediocritatem ſpecificam, quę ſcilicet conuenit homini quatenus homo eſt, & habēt indiuidualē quæ .ſ. conuenit Petro quatenus ille eſt. Modo quę ab Hip. proponitur eſt intelligenda indiuidualis. Quia medicus cū ſit operator circa indiuiduū debet cognoſcere, primo modum indiuidualem, mox ſpecificum: & ſub illa ſola ratione qua cognitio ſpecifici facilē reddat cognitionē indiuidualis. Tria autēſunt in ſomno quæ poſſunt habere mediocritatem naturæ, & excedere ab illa. Vnum eſt duratio, aliud in-

intenſio alterum continuatas; in duratione eſt ſomnus mediocris, qui durabit prout illi indiuiduo ſolebat, extra mediocritatem, qui longius, aut breuius; in intenſione mediocris, qui nec facilius, nec difficilius, conſueto excitabitur, ſicut extra mediocritatem, qui à leuioribus ſẽſibilibus, & qui nec à mediocribus excitabitur; in continuitate qui non habebit plures interruptiones iis quas habere ſolebat, nec pauciores, erit mediocris: extra mediocritatem vero, qui aut maiore continuitate, aut interruptione procedit. Iſtud autem naturæ ſolitum & conſuetum accipiendum eſt ſub eadem ætate & anni tempore. Nã in adoleſcentia sõnus eſt longior, continuatior, & profundior; in ſenectute breuior, interruptior, & leuior; in conſiſtentia medius inter hęc. De vigilia hinc accipiatur intelligentia. nam cõtrariorum contrariæ ſunt rationes. *Mali* autem nomen, prout dictum eſt in præcedenti de nomiue boni, accipitur à medicis, & Hipp. aliquando ſub ratione ſolius ſigni, aliquando ſub ratione ſolius cauſæ, aliquando ſub utraque; cumque ſomnus ſit operatio noſtra, poteſt accipi primo ſub ratione ſigni, mox etiam ſub ratione cauſæ.

Concluſio itaq; Aph. huius erit, quod quando aliquis ex ſe dormierit longius, aut continuatius, aut profundius, vel è contrario breuius, aut interruptius, aut leuius, quã ſolebat in illa ætate, & tempore anni, ſignificabitur eſſe in corpore aliquid mali, & poterit etiam ſomnus ille aliquid mali in corpore facere.

Ratio autem qua ſignificet aliquid mali in corpore in generali, eſt quia cum ſit ille operatio corporis mutata à ſtatu naturali, nõ poteſt eſſe, niſi primo ſit mutatum corpus à quo procedit. Ratio etiam qua erit productiuus alicuius mali in genere eſt, quia ſomnus habet vim mutatiuam corporis, prout omnis alia animę operatio. Si ergo erit ille pręter

ter naturam, etiam corpus mutabit ad præter naturam. Particularis modo ratio cuiuſcumque mali ſignificati, aut quod induci poſſit à particulari præternaturalitate ſomni, non attinet ad hunc locum.

APHOR. IV.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quidquam, quod modum naturæ exceſſerit, bonum.

SAtietas propriè dicitur ſublatio famis ab accepto alimento, ſicut *Fames* definitur eſſe eiuſdem deſiderium, quæ ſicut accidit à defectu ipſius, ita tollitur ab eius præſentia, & inducitur ſatietas; ut propterea Hipp. nunc accipiat hæc nomina præcipue ſub ratione, qua important cauſas proprias ſatietatis, & famis, ſcilicet comeſtionē & inediam. *Aliud* autem *Quidquam*, debet eſſe aliquid, quod poſſit dici non bonum, eodem modo, quo dicitur, non bona ſatietas, & fames propoſita: & propterea ſub ratione, & ſigni, & cauſe. Sic ergo erit, aut ſomnus, & vigilia, aut euacuatio, & retentio, aut motus, & quies corporis, aut motus ſcilicet, & affectiones animi, hæc enim ſola poſſunt eſſe in ſimul ſigna, quia ſunt effectus noſtri corporis, & cauſæ, quia ex eorum varietate varie afficitur.

Cum ergo pateat ex præcedenti Aph. *Naturæ modum* eſſe mediocritatem actionis, aut paſſionis indiuidualis, erit concluſio huius Aph. quod comedere, dormire, euacuare, exerceri, corpore aut mente moueri, ultra, aut infra debitum ex indiuiduali natura, ſignificabit corpus non bene habere, & perducet ipſum itidem ad aliud non bene habere. Vniuerſalis ratio clara eſt ex præcedenti. Particulariter autem nimia comeſtio arguit ventris aut ulteriorum

via-

viarum alimenti, venarum ſcilicet, caliditatem, & efficit eiuſdem, aut earundem obſtructionem; minor vero debita, argumentatur caloris partium dictarũ exſolutionem, aut materiæ inexiſtentiam, & inducit corporis ſiccitatem, & frigiditatem. Nimius, & deficiens à debito ſomnus, inducet, & ſignificabit, quæ propoſita ſunt in præcedente. Nimia euacuatio, caliditatem nimiam internam expellentem, aliquando humiditatem ſignificat. Efficit autem frigidum & ſiccum corpus: ſicut minus euacuare procedit à frigiditate & ſiccitate, & inducit primo humiditatem, indeque calorem. Nimium itidem agitari importat caloré, qui facile fertur ad partes mobiles, eaſque ad calefactionem primo, mox & ad ſiccitatem perducit: ſicut contra minus dimoueri ſuccedit à frigiditate, & caloris penuria, talemque etiam penuriam adauget. Excandeſcere importat cordis caliditatem, non leuem; ſicut & gaudere aliqualem; taleſque adauget. Mœrere vero, & triſtari à frigiditate, & ſiccitate cordis procedunt, eaſque multiplicare valent. Sunt & alia leuia mala, præter hæc, utpote, & in mala cõformatione, quæ ſignificant, & inducere valent iſta præter naturæ modum exiſtentia. Sed ea ſunt nimis particularia.

APHOR. V.

Spontaneæ laſſitudines morbos prænũnciant.

S*Pontanea* dicuntur, non modo quæ videntur per ſe venire, & nullam habere cauſam externam ſui aduentus, ut dictum eſt in Aph. 11. Primæ Sect. verum etiam quæ contingunt ſine cauſa ea, quę eſt ipſis pręcipua. Et in iſto ſenſu hoc nomen aſſumſit nunc Hip. *Laſſitudo* autem dicitur ſen-

ſenſata grauitas in artubus, unde eorũ difficilis euadit motus. Hæc autem accidit, aut quia virtus motiua debilitatur, aut quia materia artubus inſinuatur excedens proportionem cum virtute motiua. Debilitatur autem virtus motiua, dum ei diminuitur ſubſtantia viuens, in qua tanquam forma in materia fundatur: & diminuitur ſubſtantia viuens iugiter à calore vitæ, dum animæ operationes quaſvis exercet, ut declaratũ eſt in Aph. XIV. Primæ Sect. Vnde ſi ex alimẽto requiſito iugiter nõ reficiatur, procedit, imminutio & inde debilitatur virtus, ut propterea una & frequens cauſa laſſitudinis ex debilitata virtute motiua ſit inedia. Sed ſenſibiliter magis diminuitur a labore. Nã motus accendendo ulteriorẽ calorem, eſt in cauſa ulterioris reſolutionis ſubſtantiarum viuentium. Hinc alia de frequentibus cauſis laſſitudinis eſt labor: in quo genere cauſæ, licet non adeo apparentes, ſunt ſollicitudines, & curæ, unde homines ex aliquo accidente animi anxii & ſolliciti extenuãtur, & laxantur. Adhuc autem magis diminuitur ſubſtantia viuens, dum educitur ſenſibiliter e corpore id quod de breui debebat cedere in ſuam refectionem, prout ſequitur ex eductione ſanguinis, præſertim arterioſi, quia perfectior eſt. In quo genere eſt etiam euacuatio nimia ſeminis, cũ illud ex ſanguine fiat. In hoc etiã genere eſt euacuatio per aluum, & per urinam, ac etiam per ſudorem, dũ materia ſanguinis ad varias formas, ſcilicet aut bilis, aut alterius humoris, aquoſitatis etiam, & ſudoris educitur: ut propterea tertia euidentiſſima, & frequentiſſima cauſa diminutionis ſubſtantiarum viuentium, & inde inductiua laſſitudinis ſit euacuatio, aut ſanguinis, aut alterius humoris, qui habeat aliquid nutritiui. Vnde à quacumque harum cauſarum veniat laſſitudo, cum eſſe videantur externæ, & ſic manifeſtæ, ac propriæ, non dicetur ſponta-

nea. Dicetur ergo ſpontanea, quando venerit ex materia ultra proportionẽ motiuam extante. Eſt autẽ ultra propo tionẽ motiuam, quando non eſt conuerſa, nec conuertibili in ſubſtantiam viuentem. Nã dum conuertitur, ſubiicitu virtuti motiuæ, cui famulatur opere ſuo nutritiua, & no grauat. Non conuerti autẽ poteſt à nutritiua, quia pecca qualitate mali humoris, uti eſt bilis præſertim, & melan cholia; tuncque ſequitur grauitas acris, quæ ſi extenditu ad partes carnoſas, & cutaneas, infert veluti ſenſum ulce ris corrodẽtis, unde accidit laſſitudo, quam medici ulce roſam appellant: ſi vero ſe inſinuauerit ad tendines verſu oſſa, acrimonia ſua propter maiorem materiæ craſſitien cum videãtur illa frangi, inducitur laſsitudo, dicta oſsium frangitiua. Et non conuertitur aliquando à facultate nu tritiua materia in ſubſtantiam viuentem, quia ſuperfluit al eius indigentia: tuncque grauat, & implendo, extendit uti facit nimius ſanguis, dum decurrit ad partem aliquam inflammandam, cui præter grauitatem inducit extenſionẽ & inde inducitur laſſitudo apoſtemoſa vocata. *Prænuntiar* demum morbos eſt ſignificare eos futuros, quod concipi intellectus faciendo coniecturam de præſenti aliqua mala corporis diſpoſitione, tanquam à cauſa ad peiorem tanquam effectum proceſſura.

Eſt ergo concluſio huius Aph. quod sẽſatæ grauitates in artubus, difficilẽ motũ, reddentes, ſi venerint, ſine ulla eua cuatione ſenſibili ſanguinis, alteriuſue humoris, ſeminis, u rinæ, ſudoris, aut inſenſibili, laboris, doloris, ſollicitudi nis, inediæ, ſignificabunt præſentes malas corporis diſpo ſitiones, ex præſentia, aut nimii ſanguinis, ſi laſſitudo re feret ultra grauitatem etiam corporis extenſionem, au bilis, ſi laſſitudo referet etiam ſenſum veluti corroſionis in carnibus, aut melancholiæ, ſi præter ſenſum grauitati

vi-

videbuntur velut frangi oſſa, & inde prænuntiabunt venturas ægritudines.

Et ratio uniuerſalis prenunciationis morborum eſt, quia ſunt diſpoſitiones malæ. Nimius enim ſanguis poteſt obſtrucre repente venas magnas, & facere apoplexiam, ut dicetur in Aph. XLII, aut rumpere eas unde exeat etiam qui non debet, & inducere hæmorhagias, aut putreſcere, & facere feb. magnas. Ita mali humores bilioſi, aut melancholici ſuis qualitatibus inficere ſubſtantias viuentes, & varia mala producere; quæ, ſi non facit ſanguis nimius, aut mali humores immediate, dum faciunt laſſitudines, poſſunt ex aliquo accidente illum adhuc augente, aut iſtos adhuc peiores reddente ſucceſſu temporis inferre, quando à regimine bono, aut alio bono acidente, ille non fuerit diminutus, & iſti correcti.

APHOR. VI.

Quicunque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non ſentiunt: his mens ægrotat.

Dolere eſt ſemper ſentire, ſed eſt ſenſibilis nō bene proportionati cum facultate ſenſitiua. Propterea eſt dolor in omnibus ſenſibus externis, ſeu particularibus dictis, & internis communibus appellatis. Verum qui in externis viſu ſcilicet, auditu, olfactu, & guſtu accidit, iniucunditas potius & diſplicentia vulgo vocatur, cum tamen vere ſit dolor; nam inde excitatur auerſatio ad fugam in facultare appetitiua. Qui vero accidit in tactu, cum ille ſit primus ſenſus, per excellentiam ſeruat nomē, & vulgo dolor dicitur; & de hoc intellexit Hipp. in hoc Aph. quia loquitur de eo qui poteſt accidere alicui parti, ſcilicet indeter-

minatæ corporis. Hic autem eſt ſolius tactus, cum cæter. ſenſus habeant magis determinata in loco corporis ſua sẽſoria. Qui demum ſequitur in ſenſibus internis, triſtitia; & ſollicitudo potius vulgariter dicitur, ſicut sẽtire eorum; de quo intelligit Hipp. illo verbo *Sentiunt*, (nam illud dirigit ad dolorem, qui non eſt aliquid de iis, quæ ſenſibus externis ſentiri poſſunt) ut diſtinguatur à ſentire ſenſuum externorum, à noſtratibus, non ſentire, ſed obſeruare, curare, & animaduertere appellatur. *Mentis* autem nomine non intellectiuam facultatem debuit aſſumpſiſſe Hip., quia ei atribuit egritudinem, intellectus autem cum non ſit organicus, ægrotare non poteſt: cum ægritudo ſit corporis affectio: ſed ſenſitiuam aliquam, quæ poſſit ſentire ſenſationes aliorum ſenſuum, ſcilicet dolores; nam dolores ſunt ſenſationes ut dictum eſt. Hæc autem debet aſſe una, quæ ſit receptiua omnium ſenſationum, præſentiũ, & præteritarum, quæque propterea poſſit moueri à quoque ſenſibili, ut eſt quæ Phantaſia dicitur, & eſt in brutis animalibus ſuprema animæ potentia, & in homine proxima ipſi intellectui, quæ eſt organica, licet eius organum non pateat, quia intrinſecum ſit, quæque propterea dicetur ad deprauationem & ægritudinem eius, ægrotare.

Erit ergo concluſio, quod qui ſentiunt obiecta tangibilia in aliqua corporis parte improportionata, ut inde dolere dicantur, & non obſeruant ſeu animaduertunt ſe dolere, ii ægrotant intrinſecus, & inde fallunt illa animæ facultate, quæ eſt obſeruatiua & ſenſitiua ſenſationum exteriorum, quæque phantaſia dicitur.

Et ratio eſt. Nam non dignoſcitur dolor niſi ab excitata auerſatione: hæc autem non excitatur niſi à phantaſia. ergo quando, adeſt obiectum doloroſum appoſitum tactiuo ſenſui ratione cuius debeat fieri dolor, ſi non excitabitur

au-

auerſatio, debet ſequi, quoniam non recipiatur in phantaſia, quę eſt motiua facultatis appetitiuæ ad auerſationem. Non tecipietur autem, ſi illa erit à phantaſmatibus alias receptis oppreſſa: quæ oppreſſio non poteſt eſſe, niſi cum deprauatione ſui organi; quod eſt principium ſenſitiuum.

Hinc apparet male Galen. dixiſſe dolentes eſſe, qui habent obiectum doloroſum, & illud proprio ſenſu non ſentiunt. Nam iſti ſtupidi dicuntur, cum ſtupor dicatur de perdito tactu. Et hinc apparet Hipp. hoc monuiſſe, ut notaret affectionem partis principis, quæ cum recondita ſit difficulter ęgrotare dignoſcitur.

APHOR. VII.

Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet; quæ vero breui, breuiter.

E*Xtenuari*, cum ſit tenuius fieri, erit idem, ac priſtinam craſſitiem perdere. *Refici* vero, cum ſit priſtinam craſſitiem recuperare, erit renutriri. Conſiſtit autem craſsities, & omnis noſtra corpulentia in duplici genere ſubſtantiæ: una eſt humoroſa, nondum viuens; alia vero ſolida, actu viuens. Humoroſa eſt mollior, imo fluida, & vaporoſa, (nam qui dicuntur ſpiritus, ſunt ſubſtantiæ humoroſæ ad aeream naturam magis, quam adaqueam, inclinantes) quæ propterea eſt facilioris reſolutionis, cum humiditas, quæ in ea dominatur, ſit facile terminabilis termino alieno. Solida vero, cum nō fluida, nec vaporoſa ſit, eſt etiam difficilius reſolubilis. nam ſiccitas quæ abundat in illa, eſt difficulter terminabilis termino alieno, bene quidem termino proprio. Diuerſaque eſt craſſities

ſub-

ſubſtantiæ noſtræ, non modo ratione partium inuicem, ſed & ratione totius, penes regiones, ætates, ſexus, & quod magis eſt penes indiuidualitates: unde orientales, & ſeptentrionales homines, ſunt molliores occidentalibus, & meridionalibus, iuuenes & qui creſcunt ſenibus decreſcẽtibus, mulieres maribus, & alter altero. Cum itaque moliora ſint facilius reſolubilia, ea per conſequens breui tempore erunt extenuabilia. nam extenuatio, licet ſequi poſſit euacuationem ſenſibilem, facilius tamen & frequentius ſequitur inſenſibilem; ſolidiora erunt ſerius extenuabilia.

Concluſio itaque huius Aph. eſt, quod quæ corpora cõualeſcentia breui tempore perdiderunt priſtinam ſuam craſſitiem, breui tempore illa ipſis eſt reddenda per alituram. Quæ vero longo tempore conſtiterunt aduerſus cauſas craſſitiem auferentes, longo etiam tempore egebunt ad ſui refectionem lenta & ſerotina eis ſuppeditata alitura. Quę cõcluſio licet à Gal. accipiatur diſtincte de variis corporis partibus humoroſis, ſcilicet & ſolidis: & vera ſit etiã in illis; facilius enim reſoluuntur, & educuntur humores à corpore noſtro, quam partes ſolidæ viuentes: attamen ab Hipp. profertur de totis corporibus, ſecundum partes eorum humoroſas ſimul, & ſolidas. nam non modo partes humoroſæ unius indiuidui, uniuſque ætatis, & unius regionis, ad humoroſas alterius hominis, etiam ætatis, aut alterius regionis in hac facili, & difficiliori extenuatione diuerſimode ſe habent. Verum etiam ſolidæ, unde quædam corpora tota citius, quædam vero ſerius reſoluuntur, & extenuantur.

Ratio autem eſt, quia cita reſolutio ſequuta eſt ex mollitie ſubſtantiæ, quæ ſicut eſt facilius reſolubilis, propter humiditatem, quę eſt facile ſuſceptiua cuiuſuis naturę, eſt

fa-

facilius regenerabilis. Ita ſoliditas cum ſit difficilius inducibilis, propter ſiccitatem, quæ reſiſtit nouæ naturæ, eſt etiam difficilius reſſolubilis.

APHOR. VIII.

Si à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti ſignificatur: quod ſi non aſſumenti cibum hoc accidat, ſcire oportet quod indiget euacuatione.

A *Morbo* idem eſt, ac dicere, poſt morbum, ut propterea erit accipiendus qui euaſit, & conualeſcens dicitur. *Cibum* autem *Aßumere*, licet explicetur à Galen. per comedere cum appetitu uſque ad ſacietatem ad modũ ſanorum. Ego libentius accipio ipſum comedere ſolida, ad differentiam ipſius comedere nihil, aut potulenta, aut ſorbilia, quod uſurpabatur antiquitus in morbis acutis, prout in prima Sectione uisũ eſt. Solida etenim alimenta, cibum; liquida vero potum appellabat etiam Hipp. ut patebit clarius in Aph. xı. ſequente. *Corroborari* autem, cum ſit acquirere priſtinum robur virium, vireſque conſiſtant in ſubſtantia corporis nutrita; quæ dum perdita eſt, recuperatur ex alimentis, mediante nutritione; erit ipſum reſici, ac renutriri.

Erit itaq; concluſio huius Aph., quod qui conualeſcens adiuerit uſum alimentorum ſolidorum, quæ ſanis uſualia ſunt, & inde non recuperauerit priſtinam corporis craſſitiem, & cum ea priſtinas vires, hoc ſignificabit eum uti pluri alimento, quam conficere poſſit: qui vero ſteterit ſine alimento ſolido, ac perſeuerauerit in ſorbili, aut potulento

tulento, neque propterea, etſi liberatus à morbo ſe refecerit, ſignum eſt, quod habet adhuc materiam malam intra corpus, unde eget euacuatione.

Et ratio primi dicti eſt: quoniam cum non fiat ſufficiens refectio in corpore ſano, illud ſequi debet, aut ex defectu alimenti, aut ex non ſequuta eius coctione. At in caſu aſſumentis cibum non deficit alimentum: unde debet eſſe ex non ſequuta eius coctione: hæc autem non ſequitur, aut quia virtus concoctiua deficit, aut quoniam alimentum nō poteſt ab illa confici, quia malum, aut nimium. Sed in cōualeſcente virtus non deficit, quinimo creſcere debet, nec alimentum eſt malum, quia eſt de genere cibi, hoc eſt, eius quod ſolet confici; unde reſtat, quod ſit ex illo nimio. Ratio ſecundi dicti eſt. Nā in caſu nō aſſumentis, nō poteſt eſſe defectus refectionis à cibi vitio: erit ergo à virtute. Hæc autem deficit, quando partes primæ, ei ſeruientes, non egent, & ſunt repletæ materia nimia, aut mala: in quibus caſibus conuenit euacuatio.

Dubium tamen accidit, quomodo poteſt aliquis eſſe liberatus à morbo, & egere euacuatione. Cui dubitationi Reſponſio eſt, quod eget, ne recadat ex cauſa antecedente relicta, ut dicetur in Aph. x. & in XII.

APHOR. IX.

Corpora cum quiſpiam purgare voluerit, opportet fluida facere.

QVod *Purgare* ſit ducere de corpore materiam inutilem, & alieni generis, à qua corpora reddebantur impura, & præſertim humoroſam, dictum eſt in Aph. II. Primæ Sect. *Fluidi* modo nomen dicitur proprie

de

de materia, quæ adeo humida ſit humiditate aquea, ut nõ poſſit conſiſtere loco. In quo ſenſu aqua, vinũ, & quodãmodo lac ſunt materię fluidæ, & humores omnes noſtri corporis, ut propterea fuerint definiti ab Auicẽna in Prima Primi quod ſint corpora humida, fluida. Et dicitur (licet improprie) fluidi nomẽ etiã de corporibus unde effluit materia aliqua de propoſitis, ita dolium vino plenum dicitur fluidum, dum ex eo perforato vinum fluit, & corpus noſtrum fluidum, dum ab illo humor exit, aut exire poteſt.

Concluſio itaque antiquitus ex hoc Aph. deducebatur, quod cum quiſpiam vellet de corporibus educere materias alienas, debebat corpora aperire ſecundum eas vias, per quas erat educturus illas, & materiæ motum inchoare: quod faciebant antiqui, qui volentes purgare per aluum, præmiſſa inedia cogebant naturam inanire vias ſtercorum nulla ad ipſa ſuppeditata de nouo materia, mox cliſtere ſecurata inteſtinorum inanitione, tandem alimentis iurulẽtis, ac dulcibus aluum lubricabant: tunc enim inclinatione ad aluum facta, facilior ſequebatur à pharmaco deiectio. Gal. autem in iſto cõmentario, hoc fluida facere nõ intelligit de ſola apertione viarum & inclinatione naturę, ſed & de pręparatione humorum, qui aliquando ſunt adeo craſſi, aut lenti, aut viſcidi, quod fluere nõ poſſint, ut propterea, & ipſi debent reddi fluidi attenuantibus, aut incidentibus, aut detergentibus; & aliquando ſunt adeo tenues, ut effument potius quam fluitent, ut propterea debeant tunc incraſſari, ut ad fluorem redigantur.

Quæ etſi vera ſint, ac utilia in arte, ego tamen cenſeo Hipp. intellexiſſe de corporibus ipſis aperiendis, quibus e locis debet exire materia. Nam adiungit illud verbum fluidi ipſis corporibus, prout declarat in Aph. LXXIV. Lib. Septimi, dum huic eidem ibi repetitæ concluſioni adiun-

M git

git: *Etſi ſupra, ſiſtere aluum ; ſi vero infra, humectare* : quæ verba dirriguntur ad corpora ipſa, non ad humores. Hocque magis accipio. nam raro humores ſunt adeo craſſi, viſcidi & lenti, ut medicamento aperiente ſuo calore venas, & inde ex conſequenti eos attenuante eiici non poſſint.

APHOR. X.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

IAm patet ex precedente *Non pura corpora* eſſe quæ habent intra ſe aliquid alienũ, & præſertim dici talia, quę continẽt humores ineptos nutritioni aut alteri operationi naturę. Hi autẽ coaceruantur in corporibus, aut quia ab externis accidentibus diſtemperantur ipſa, quæ poſtea diſtẽperata corrumpunt humores bonos in malos. Sic accidens tempore, aut tempeſtate in ambiente calor accenſo corpore urit ſanguinẽ, & de illo facit bilem, prout ira, aut factum nimium exercitium. E contrario vero adueniens frigus, tranquillitas, & otioſitas refrigerato corpore recrudat ſanguinem, & illũ vertit in pituitam. Et coaceruantur mali humores, quia eſculenta reſiſtunt facultati nutritiuæ, unde nequeunt omnino perduci ad bonum ſuccũ, & ſanguinem, ſed aliqua ex parte vertuntur in vitioſos humores, ut ſunt olera, fructus, piſces, quædam etiam carnes, præcipue ſalitæ, aromata, & miſcellanea. Hique praui humores, afficiendo poſtea partes viuentes, ſuis qualitatibus inficiunt, & diſtemperant ſaltem corpora, licet & obſtructiones malaque alia conformationis aliquando etiã producant, unde ſemper corpora impura, propter humores pręſertim, ſunt ſaltem intemperata.

Nu-

Nutrire autem proprie dicitur de opere facultatis primę viuentis corporis. Anima enim eſt proprie illa quæ nutrit, dum aſſumta tranſmutat in corpus ſibi ſubiectum; improprie tamen: ſed uſualiter dicitur nutrire etiam qui porrigit corpori nutriendo materiam nutritionis, eſculenta ſcilicet, & in hoc ſenſu acipitur nunc ab Hipp.

Concluſio eius itaque eſt, ad medicũ aut aſſidentes directa, quod corporibus habentibus in ſe humores malos, quo plus cibi dederit, plus lędet.

Ratio autem eſt, quia talia corpora ſunt ſaltem intemperata, unde agendo in cibos, non ad bonos, ſed ad intemperatos maloſque humores multum eorum deducent: & ita ſi mali humores primi lędebant, adaucti & multiplicati magis lędent. Erit ſalubre conſultum, quod antiquitus uſurpabatur, in etiam male diſpoſitis, aut ægrotantibus ex impuritate, minus dare de cibo.

Dignoſcentur autem corpora non pura, quia mutata in qualitatibus coloris, craſſitiei, in excrementis, ut monet Hip. in Aph. xv, pręſertim autem in operationibus, appetitus, concoctionis, ſomni, & roboris: pleraque enim, aut laxitudines ſpontaneas incurrunt, aut non poſſunt corroborari. & ad ſummum aliter ſe habent, quam habere conſueuerunt.

APHOR. XI.

Facilius eſt impleri potu, quam cibo.

I*Mpleri* eſt perdere vacuitates. Hinc impleri cibo, aut potu, eſt perdere vacuitates, quæ contingunt in animalibus. Hæ autem contingunt ex reſolutione iugi ſubſtantiæ eorum pluries propoſita, quę ſequitur ex actione caloris viuentium in operationibus vitæ. Quæ vacuitates non modo contingunt ſenſibiles, & magnæ, vt quæ in ventre ſequuntur, ſed paruæ & inſenſibiles, per ſubſtantiam totam partium viuentis: ut propterea, cum impleri ſit via ad nutritionem, accipiatur nunc cum Gal. pro ipſo nutriri. *Cibus* autem eſt ſine dubio alimentum, ſed dicitur, quod ſolidum eſt; *Potus* autem licet aliquis videatur non nutrire, ut ex ſimplici aqua, attamen nunc accipitur ab Hipp. pro nutritiuo, ſed liquido.

Eſt ergo concluſio quod nutritio ſequitur facilius ex alimento liquido, quam ex ſolido.

Et ratio eſt, quia ut illa fiat, debet alimentum perduci ad partem nutriendam. Facilius autem perducitur liquidũ, quam ſolidum, quia illud habet ſubſtantiam tenuiorem, iſtud craſſiorem: & ut fiat nutritio, debet alimentum tranſmutari à calore viuentis de ſubſtantia ſua; magis autẽ trãſmutabilis eſt ſubſtantia liquida propter humiditatem abũdantem, quoniam humidum eſt facile paſſiuum, quam ſolida propter minorem humiditatem.

Obſeruandum tamen, quod ſicut liquida propter faciliorem paſſionem, facilius conuertuntur in noſtram ſubſtãtiam, & inde citius nutriunt. ita quoniam noſtra ſubſtantia viuens ſolida eſt, cum parum habeant ſolidi, minus nutriunt,

triunt, & facilius nutritionem illatam perdunt. Cito enim, & facile etiam reſoluuntur in halitum. Solida è conuerſo, ſicut ſero, & cum difficultate, maiore ſcilicet requiſita caloris actione pro ſua transmutatione, nutriunt: ita ſerius reſoluuntur, & magis durant; & quoniam noſtra ſubſtantia ſolida eſt, ſecundum plures partes conuerſa in ipſam, magis nutriunt.

Ex quo accipitur conſultum, quod in morbis acutis, qui ſunt breui tempore duraturi, conueniunt alimenta potius liquida, in longis vero potius ſolida.

APHOR. XII.

Quæ relinquuntur in morbis poſt indicationem, recidiuas facere conſueuerunt.

SI *Iudicatio* eſt quædam morbi terminatio, prout dictum eſt; illa quæ dicuntur ab Hip. nunc, *Relinqui in morbis* poſt eam debent certo eſſe quædam mala & morboſa. Non tamen morbi ipſi, quia reſtitiſſe dicuntur poſt eorum terminationem: nec ſymptomata, nam ea vadunt cum morbo, unde non poſſunt perſiſtere illo finito: nec cauſæ immediate coniunctæ, quia illæ ſe habent inſeparabiles à morbo, ut ille non poſſit eſſe finitus, ſi & ipſæ finem non habuerint: nec cauſæ primitiuæ, quia illæ initiant actualem morbum, & præcedunt, ut non poſſint remanere poſt illum. Vnde à ſufficienti malorum enumeratione, debent eſſe cauſæ antecedentes, malę ſcilicet diſpoſitiones, ſed leues, neque cuiucumque ſenſibiles, & propterea non inferentes actualem & ſenſibilem lęſionem aliquam operationũ, quales erunt leues intemperies ſine materia, aut cum illa, uti impuritates corporum propoſitæ, leues obſtructiones, aliæuę malæ confirmationęs, aut continui itidem leues ſo-

ſolutiones. *Recidiua* autem eſt reditus morbi, aut morbus, productus partim ab errore externo cauſaque primitiua noua, & partim à cauſa aliqua antecedente prioris. Hinc differt ab acceſſione ſeu paroxyſmo, quod hæc ſine ulla noua & primitiua cauſa ſequitur. Recidiua vero ſemper habet cauſam primitiuam, quæ aliquando eſt manifeſta, ſicut error ægrotantis in cibo, aut potu, aut alio ſibi voluntario actu, aliquando eſt occulta, ut paſſio animi non obſeruata, & quandoque eſt maxime occulta, ut mutatus aer ambiens tempore, aut tempeſtate, quam medicus videre nequit. Ex qua combinatione cauſæ veteris antecedentis, & nouę primitiuæ, ſecundum quod præualet illa, aut iſta, ſequitur varietas recidiuæ; ſi enim plus valet quæ remanſit cauſa, recidiuat morbus eiuſdem ſpeciei; & ſi parum cauſæ iſtius eſt conſumptum, & multum etiam noui ſuperadditur, recidiuat idem, & ad peius; ſi vero mediocre quid veteris remanſit leui aut mediocri accedente nouo recidiuat idem, & ad eandem magnitudinem; quod ſi plus valet noua cauſa, multumque manſit de vetere, morbus in recidiua mutat ſpeciem & ad peius; ſi vero debilis manſit antiqua, recidiuat alius quidem, ſed ad melius.

Eſt itaque concluſio Aph. quod quæ leues corporis intemperies cum materia, aut ſine, quæque leues malæ conformationes, quælibetque leues unionis ſolutiones, relictæ in corporibus poſt morbi euidentẽ terminationẽ, ſolent reducere morbos, aut generis eiuſdem, aut alterius, aut peiores, aut meliores, aut æquę malitiei.

Et ratio eſt citata, quoniã iſta leuia mala relicta, ſuſcepto adiumẽto ab errore externo euitabili, ut qui cadit à volũtate ægri & aſſidentiũ, aut ineuitabili, uti qui uenit ab aere, & eius cõſtitutione, debẽt ulterius poſſe, & ita ad ſenſibilem operationum læſionem corpus perducere. Hinc accipia-

piatur ſalubre documentum in arte, quod in conualeſcẽtibus, qui non reducuntur facile ad ultimam operationũ perfectionem, tales enim ſunt in quibus relictum eſt aliquid mali poſt finem morbi, corrigatur intemperies, aut euacuetur materia, aut uniatur ſolutio, iuxta quod apparebit hoc, vel illud genus mali in corpore relictum.

APHOR. XIII.

Quibuſcumque criſis, ideſt iudicatio fit, his nox grauis ante acceſſionem. Quæ vero ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.

NIhil eſt in litera, quod non pateat ex ſupradictis. Eſt enim κρίσις, ſeu *Iudicatio*, repentina morbi materialis terminatio: & *Acceſſio* eſt tempus peius ægritudinum periodicarum, ſeu circuentium. *Graue* etiã dicitur apud medicos, quod difficulter tolleratur, quia moleſtat, & officit, ſicut *Leuius* frequenter, prout nunc accipitur, pro minus moleſto.

Vnde concluſio eſt, quod quibuſcnnque eſt ceſſurus derepente morbus materialis, nox quæ pręcedit illius terminationis inſultum, eſt moleſta: quæ vero ſuccedit à terminatione, plerumque eſt alleuiata. Moleſtia autem iſta noctis, maxime communis & prima eſt vigilia, & inquietudo, aliquando vero perturbatio ventriculi, nauſea, & cardialgia, dolor capitis, alienatio mentis, ſpaſmus quandoque, aliaque ſecundum morbi qui iudicatur ſitum, & conditionem.

Et ratio eſt: quia nõ poteſt materia morbifica abſcedere de partibus nobilibus internis ad aliquam ignobilem externam repente, ut accidit in iudicatione imperfecta, & tanto minus à toto corpore, cum euacuatione, prout contingit

tingit in criſi perfecta, ni primo ſit ſecreta à bono humore; nec poteſt ſecerni, niſi à calore mota, & agitata, ex qua agitatione ſequitur corporis inquietudo, inſomnietas, & ſi mouebitur circa ventriculum pro vomitu, dolor oris eius, & nauſea; ſi ad inteſtina, perturbatio ventris; ſi ad principium ſenſitiuum, alienatio: ſi in neruoſum genus, ſpaſmus; & ſi alio, alia accidentia. Hinc tempus præcedens debet eſſe moleſtum, ſubſequens vero alleuiatum, quia materia morbifica aut ſecreta eſt à toto, ut nulibi officiat, aut ſaltem à partibus principipus adeo, ut officiat ſolum alicui ignobili, & raro lęſione conſiderabili, aliquando tamen non leui dũ excitat dolorem magnum in parotidibus, aut tormina, & excoriationes in inteſtinis, ſi illac proceſſit. Et propter hanc aliquando ſubſequentẽ moleſtiam dixit Hip. ſequentem noctem eſſe alleuiatam plerumq;, & male Gal. hoc refert ad criſes malas, nam ille finiuntur ad mortem, unde nulla ſubſequitur illis nox quę poſſit eſſe alleuiata.
Et male adhuc Gal. dicit Hipp. feciſſe mentionem ſolius noctis & non diei, quoniam moleſtia præcedens criſin ſit obſeruabilis in ſola nocte, tanquam in tempore magis trãquillo. Ego enim cenſeo notatam grauitatem ſolius noctis, quia pręparatio propoſita ad criſin ſequatur plerumque in nocte, nam fit à calore concoquente, qui magis viget noctu, quam interdiu, cum noctu à refrigerato ambiente calor concludatur ad intra, ut declaratum eſt in Aphor. xv. Primæ Sect.

APHOR. XIV.

In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala fiat mutatio.

APH.

P*Roſluuia alui* ſunt execretiones ex illa, ſed fluidæ, & propterea humoroſæ, vel ſaltem ſuccoſę, diarrhoeæ à Græcis dictæ. Hinc ſit excepta dyſenteria, in qua proprie quæ veniunt ex aluo non profluunt. Materiæ autem iſtæ, ſeu excrementa iſta, quæ profluunt poſſunt, in profluuiis mutari ſecundum fluorem ipſum de maiore ad minorem, dum aluus incipiet contrahi; & poſſunt mutari de ſpecie ad ſpeciem, exempli gratia de bile ad pituitam. *Mala* autem dicuntur excrementa, quando ſunt ſubſtantiæ, quæ non debet excerni, ſed retineri tanquam utilis alicui operi naturæ, uti eſt chylus, futurum commune alimentum, uti ſanguinis, & uti ſubſtantia partium, quæ aliquando abraſa, quandoque colliquata, ex aluo ſecernitur. Malaque etiam dicuntur, quando ſine manifeſta ratione ſui tamen fuerint obſeruata ſemper exeuntia habuiſſe finem malum, quoniam important aliquam peſſimam corporis diſpoſitionem ſui cauſam, ut obſeruat Hip. de atra bile.

Eſt ergo concluſio, quod iuuabit ſi fluens aluus contrahatur humoreſque qui inde exibant incraſſentur, aut mutentur ad alterum; dummodo non mutentur ad ſanguinem, chylũ, melancholiam, colliquamentum, aut ſubſtantię viuentis particulas.

Ratio autem eſt. Nam mutatum excrementum ſignificat iam perfectam eſſe eius, qui primo fluebat, execretionẽ, & ita, cum ſequatur excretio alterius, quem eiici bonum ſit, ſignificatur facta, & fieri exquiſitior ab excrementis purificatio: quæ melior eſt integra, quam imperfecta.

Nec bene dubitant de veritate huius concluſionis, qui inducunt Hipp. damnantem excrementa variegata. Nam illa ſunt varia cõmixta, & in una deiectione excreta, nunc eſt ſermo de variis ſucceſſione, nõ eodem tempore talibus. Illa enim ſunt mala, quoniam important maximam inqui-

nationem, ſicut paulo minus mala ſunt, quæ durant ſincera, quia important magnam unius materiæ abundantiam, aut magnam intemperiem, quæ non ceſſet ab eius materiæ generatione.

APHOR. XV.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam ſi biliosæ fuerint, corpus una ægrotat; ſi uero ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire.

SVnt *Fauces* partes deſtinatæ articulationi vocis, unde forſan dicuntur à fando, ſeruiunt tamen etiam deglutitioni, & circumſcribuntur ore, palato, dentibus, gingiuis, epiglotto ſtomachi principio. Iſtę autem ægrotare poſſunt quolibet morbi genere ab interno, & externo; per ſe ſolę, & cum reliquo corpore. Sed nunc conſiderantur ægrotare iis ægritudinibus tantum, quæ poſſunt eſſe per ſe, & non neceſſario ſimul cum ægrotantecorpore. Nam Hip. quærit, an ægrotantibus iis ægrotet totum corpus, necne; propterea non bene audiunt, qui hoc loco inducunt etiam anginas. quoniam anginæ morbi acutiſſimi cum febre maxima nunquam poſſunt inueniri, corpore reliquo ſano Aegritudines ergo faucium ſunt accipiendæ, quæ plerumque iis contingunt, modoque ſine corporis reliqui ulla ægritudine, modo cum illa, ut ſunt aſperitates, tubercula, ulcuſcula, quæ aphthę à Græcis dicuntur. *Tubercula* modo ſeu puſtulæ ſunt exiguæ eminentiæ per ambitum corporis irrumpentes ad modum ſcabiei, aut furunculorum, ex aliquo humore male illic recepto, aut corrupto. *Excretionis* nomen autem, licet commune omnibus euacuationibus, eſt tamen accipiendum præſertim de iis, quæ princi-

ci-

cipaliores ſunt, & quæ facilius poſſunt obſeruari, cum dicat Hip. eas eſſe inſpiciendas. Sunt autem iſtæ urinæ quidē, ſed magis alui egeſtiones. *Bilioſi* vero nomen importat proprie aliquid, quod ſit bile hoc eſt humore excrementoſo liquido & flauo infectum: improprie autem & nunc omnes liquidas flauaſque egeſtiones. nam iis tanquam oppoſitas proponit Hipp. in tex. eas quæ ſunt ſimiles ſanis. Sanę autem egeſtiones, ut docet in Secundo Lib. Prognoſt. tex. XIII. ſunt molles & figuratę; ut propterea iſtæ bilioſæ propoſitæ erunt quæcumque venient liquidæ & fluidæ.

Hinc colligitur Hippo. proponere inſpiciendas eſſe præſertim egeſtiones in caſu duplici: unde & duplicem colligit concluſionem. Caſus primus eſt faucium exaſperatarum, aut ſuperficialiter apoſtematarum, aut ulceratarum. Caſus ſecundus eſt exiguorum tumorum aut aſperitatum in ambitu corporis apparentium. Concluſio eſt, quod ſi in alterutro egeſtiones erunt molles & figuratę quales ſanorum ſunt, corpus reliquum non ægrotabit, & per conſequens tutum erit ei porrigere alimenta; ſi vero fuerint flauæ & fluidę, quales ſunt bilioſę, corpus & reliquum ægrotabit, atque inde non erit tutum dare alimenta.

Ratio qua proponat Hipp. inſpiciendas egeſtiones in propoſitis leuibus ægritudinibus faucium, aut cutis, eſt, ut inde pateat, an ægritudo illa ſit per ſe, & principalis, an vero per conſenſum, & dependentiam à malo ſtatu reliqui corporis. Nam ſi per ſe & ſine malo profundiore, tutum eſt corpus nutrire: ſi vero ex affectione mala profundi, non erit tuta nutritio, ex monito in Aph. x. Ex quo apparet, quāti uſus fuerit abſtinentia apud Hipp. qui nunc ſupponit eam adhibendam in caſibus omnibus quibus corpora intima ægrotant à materia.

APHOR. XVI.

Vbi fames, laborandum non eſt.

NOmen *Famis* ab Hipp. etiam hic ſicut dictum eſt in Aph IV. aſſumitur quatenus importat ſuam cauſam; eſt autem illa reſolutio ſubſtantiæ, cum indigentia, & penuria alimenti, ex quo fiat refectio.

Præcipit ergo in Aph. iſto, quod quotieſcunque deficiet materia nutritioni, aut ſponte, aut vi, non eſt laborandum. Et ratio eſt, quia labor reſoluit magis ſubſtantiam, inducitque maiorem indigentiam.

Et licet Aph. iſte ſit directus ad ſanos, qui plerũq; poſſunt fameſcere ex indigentia, ut annonę caritate populari, quos propterea conſulit bene Hip. nõ laborare, ut nõ ſoluti à labore diutius poſſint aduerſus penuriam conſtare. Tamen cum contrariorum contrariæ eliciantur rationes, poteſt educi utilius præceptum ad ægros: vbi ſcilicet non eſt fames per nimiam alimenti præſentiam, laborandum eſſe.

APHOR. XVII.

Vbi cibus propter naturam plus ingeſtus eſt, hic morbum facit: oſtendit autem ſanatio.

INgeſtus dicitur *Cibus plus præter naturam*, quando eſt ultra neceſſitatem nutritiuam, & poſſibilitatem concoctiuam: unde aut non poteſt concoqui ad bonum ſuccum in uentre; aut ad bonum humorem in venis; aut concoctũ ad utrumque bene, ſuperfluit à partibus nutritis. His enim modis ſua quantitate excedit opera, ad quæ à natura no-

ſtra

ſtra eſt deſtinatus. *Facere* autem dicitur *Morbum*, dum eſt cauſa aliquando coniuncta, ſed frequentius antecedens, ſeu diſponens ad morbos. Nimius enim nihil adhuc coctus: niſi nimiam ventris extenſionem facere immediate poteſt, quæ etſi morbus ſit in genere malæ conformationis receptaculorum, eſt tamen leuis, & parum durat, dum ventrem ſolum diſtendit, atque exit breui tempore ab illo. Coruptus autem aliquando effumat ad cor, & facit febrem ephemeram à nauſeatiua ſatietate dictam, frequentius diſtendit cum dolore inteſtina, & facit diarrhœam; coctus autem, ſi non exugitur intra venas, facit ſimilem diarrhœam: & ſi exugitur, nimis implendo illas, & hepar, facit inflationem, qualis dicta eſt ventriculi, tuncque aut recoquitur ad bonum ſanguinem, aut non; ſi non, grauat & obſtruit capita venarum ſua craſſitie, unde naſcuntur putredines humorum, & febres, & extinctio caloris, inde mali habitus, & hydropes. Si vero perducitur ad bonum ſanguinem, ille nimius extendens venas, facit aliquãdo eas crepare, aut irrumpit in aliquod viſcus, & facit apoſtema internum; aut in ambitum corporis, & infert apoſtemata cutanea, magna, aut parua; & ſi non erumpit, obſtruit quantitate ſua, & inde extinguit calorem, unde mali habitus adhuc, & hydropes. Quod ſi hæc non pręſtat, ſed hauritur à partibus nutriendis, tunc ſuperfluens à nutritione adhuc eadem propoſita præſtat. *Oſtendit* autem veritatem *Sanatio*, quæ cum fiat adiectione, aut ablatione (nam omnis medicina eſt, aut adiectio, aut ablatio) debent eſſe morbi, in quibus conueniat ablatio: non conuenit autem, niſi ubi ſit repletio; & hæc eſſe non poteſt niſi à cibo pluri: nihil .n. aliud replet quã cibus. Fit autẽ oblatio vomitu, qui conuenit in caſu, quo offendat cibus in primo receptaculo: deiectione etiã quãdo ſuppe-

tit

ſit materia intra inteſtina, & primas venas; phlebotomia, in caſu abundantiæ intra venas magnas: ſcarificatione, in caſu abundantiæ intra venas ultimas: ſic & ſudore, ac fri-ctione; execitio demum, & inedia, in caſu cuiuſuis abundantiæ à nimio cibo.

Sic Hipp. aduerſus vulgum, qui cum videat alimenta reducere vires, credit ad eas multiplicandas plurificãda eſſe illa, admonet, quod nimius cibus officit. Et hoc probat, nã remedium aliquod eſt euacuatio ſenſibilis per aluum, aut venas apertas; inſenſibilis, per exercitium aut inediam.

Ratio autem à priori eſt: quoniam virtus nutritiua eſt finita ſpecie. unde homines non poſſunt conuertere eſculenta, quanta conficiunt maiora animalia. Eſt etiam finita indiuiduo. unde unuſquiſq; poteſt conuertere ſibi propriã alimenti quantitatem, ut quod ultra hanc erit ingeſtum, nõ nutriat, & inde extet tanquam onus graue, & morboſum. Dignoſcuntur autem ingeſta eſſe plura præter naturam, primo ex inducta grauitate ventris, mox ex difficili virium refectione. Poſſunt autem ingeri plura, quoniam facultas appetitiua ſit adaucta, ex varietate eſculentorum, aut aſſuetudine, etiamſi reliquum corpus ſit, & videatur integrum, & in aliis operationibus bene habere.

APHOR. XVIII.

Eorum quæ uniuerſum, & velociter nutriunt, veloces quoque fiunt excretiones.

TOta intelligentia huius Aph. conſiſtit in vocabulo illo *Vniuerſum*, & illo, *Excretiones*, quorum amborum duæ poſſunt eſſe intelligentiæ, quæ etiã proponũtur à Gal. in iſto commentario. Vna vocabuli *Vniuerſum* ſeu *Vniuerſim*,

ut

ut alii legunt, eſt totius ſcilicet eius, quod in eſculento aliquo eſt boni exhibitio pro refectione: ut illa ſint velociter nutrientia uniuerſim, quæ breui tempore dant corpori alendo totum quod boni habent pro alitura. Altera intelligentia eſt, omnium corporis partium, ſcilicet uniuerſi corporis, ut uelociter nutrientia uniuerſim ſint ea quæ breui tempore penetrant, nō modo primas, ſed ſucceſſiue omnes corporis partes, pręſtando in ſingulis nutritionem. Sic vocabuli *Excretionis* una intelligentia eſt, euacuatio, quæ venit ex aluo: ut nutrientium dicantur fieri citæ excretiones, quorum quod ſtercoroſum eſt, cito ſegregatur, & ex aluo ſecernitur. Altera vero intelligentia eſt, reſolutio, aut excretio ultima inſenſibilis, quæ accidit omnium nutrimentorum. Illa enim cum fuerint tranſmutata in ſubſtantiam corporis viuentem, cum & illa ſubſtantia ſpatio temporis reſoluatur, dicentur & ipſa ſub illius ſubſtantiæ forma reſolui.

Sic duplex accipitur concluſio. Prima eſt: quod eſculenta, quæ breui tēpore dant nutriendo corpori totum, quod habent nutritiui, breui etiam tempore habent eiecta ſua excrementa, qualia ſunt præcipue, quæ veniunt ex aluo.

Secunda eſt, quod quæ eſculenta cito conuertuntur in ſubſtantiam viuentem, cito etiam cum reſolutione inſenſibili, quæ ſequitur ſubſtantiarum omnium viuentium, & ipſa reſoluta videntur excerni. Ex quibus intelligentiis Gal. recipit primam, non quia ſecunda vera non ſit, ſed quia nomen illud excretionis videtur ei magis ſignificare egeſtiones alui, quam inſenſibiles reſolutiones. Ego tamen, licet & ipſe verum eſſe cognoſcam, quod quæ cito nutriunt, cito etiam reddunt excrementa; cū nutritio nō poſſit ſequi, niſi ſecreto bono à malo, illoque appoſito, & iſto reiecto, cum vocabulum illud uniuerſum mihi

ma-

magis declarare videtur uniuerſitatem nutriendi corporis: ſcilicet ad quam referuntur iſta, quæ dicuntur nutriri; probo magis ſecundam intelligentiam, & concluſionem.

Nec me terret, quod deteruit Gal. Nam verbum excretionis, non magis hanc, quam illā euacuationem ſignificat, ſed, dum appoſitum eſt vocabulo eorum quæ nutriunt, debet intelligi & illorum ſub ea forma proprie, qua nutriunt, & non ſecundum illam, qua nutriunt ac tranſeunt in excrementa.

APHOR. XIX.

Acutorum morborum non omnino ſunt certæ prænunciationes ſalutis aut mortis.

SVnt *Morbi acuti*, ut alibi dictum eſt, breues, & vehementes; breues quia læſiones partium principalium, maximeque vitalium, quæ longo tempore non poſſunt tolerare offenſas. Ita qui recenſentur ab Hipp. tex. VIII. Lib. Primi de ratione victus, in acutis ſunt ſinguli partium principalium. Phrenitis enim & Lethargus aut ſepti tranſuerſi, aut cerebri ſunt creditæ affectiones: Pleuritis vero, & Peripneumonia, membranæ internæ pectoris, ipſorumque pulmonum. Febris ardens cordis ipſius extrema caliditas, aliique, ſi qui ſunt qui febres prorſus continuas habent, maxime afficiunt cor. Vehementes etiam ſunt: quia cauſa eorum non eſt ſimplex qualitas ab externo ſenſim participata, quæ non niſi longo tempore participari, & remoueri poſſit, ſed eſt materia ingruens, furioſa, & mobilis apoſtema aliquod faciens. Ita Phrenitis, & Lethargus, creduntur aliqua apoſtemata, ſicut euidentius Pleuritis, & Peripneumonia: & ſi Febris ardens non eſt apoſtema cordis,

eſt

eſt tamē exceſſiuus calor à mala materia biliofa, ei propinqua. Ex hac ergo breuitate ſuę durationis non habet medicus tempus ſufficiens cognitioni ultimi gradus virtutis ægri, & materiæ morbificę: unde non poteſt cum ratione ſolida coniectare de pręſentibus futura, prout requiritur in præuiſione & prædictione. Et accedit, quod cū morbi acuti accidant ex materia ingruente in partē principem, ſicut illa repente mota eſt ad eam, unde intulit morbum ſubitum & vehementem, ita repente poteſt remota reduci alio, aut ad extra corpus, & inde iudicatione perfecta, ac ſalubri morbum tollere, aut ad aliam partem ignobilem iudicatione imperfecta morbum leuare, aut è conuerſo in partem nobiliorem grauare & occidere. Hinc concludit Hip. medicum nō poſſe præſagire omnino certam ſalutem, aut mortem ægrotantium in morbis acutis.

Dubitat Gal. propter appoplexiam. Nam Hipp. de ipſa quæ fortis eſt, prædicit certam mortem, & ſoluit dubitationem dicens hanc incertitudinem non eſſe omnium generum acutorum, ut propterea dixerit Hip. *Non omnino*.

Sed hæc reſolutio non arridet. quia illud, *Non omnino*, non excipit ſpecies acutorum, ſed indiuidua acutis affecta. Nam præuiſio, & prædictio futuræ ſalutis & mortis, eſt de illo, qui afficitur morbo & finiturus eſt ad hanc, aut ad illā.

Propterea ego potius cenſeo, apoplexiam non eſſe de acutis. Nam Hipp. in ſerie acutorum propoſita illam non enumerauit: & quia acuti ſunt ex affecta parte quidē principe, ſed à materia furioſa, mobili, & calida, ut dicunt medici noſtrates: apoplexia autem licet afficiat partem maxime principem, unde lędit adeo operationes, ut in ea dubium ſit de vita, eſt tamen à materia craſſa, & propterea irreuocabili, & irreſolubili.

APHOR. XX.

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, his ſeneſcentibus exſiccatur. Quibus vero iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, his ſeneſcentibus humectatur.

HAbere *Aluos humidas*, eſt egerere ex aluo quotidie, & pluries in die ſtercora mollia, ac parũ figurata; ſicut habere eas ſiccas, eſt nõ ęgerere quotidie, & tũc reddere ea nimis compacta, & ſolida, quod eſt, eſſe ſtypticum, ſicut ſuperior conditio eſt, eſſe lubricum.

Monet ergo Hip. in hoc Aph. quod qui in iuuentute ſunt lubrici, ſenſu propoſito, in ſenectute fiunt ſtyptici; ſicut è cõuerſo, qui iuuenes ſunt ſtyptici, in ſenectute fiunt lubrici. Quæ concluſio tamen, ſicut pleræque regulæ eorum, quæ accidunt, verificatur ſolum in pluribus, non in omnibus: ut propterea Celſus in Lib. primo de re medica cap. III. eam coarctauit ad plurimos, dum protulit: *quibus iuuenibus fluxit aluus, plerumque in ſenectute contrahitur, & quibus in adoleſcentia fuit adſtricta, ſepe in ſenectute ſoluitur.* Et verificatur: ſed ſuppoſita eadẽ viuendi ratione. Nã mutata in rationẽ fluidam, aut in rationem ſiccam, poterit fallere. Sunt enim victus rationes, quibus aluus reſoluitur, ut exemplificat Gal. de Aegyptiis zythi potoribus, ſicut ſunt & ſtypticæ, uti apud thorexomenos. Ratio autem, qua iuuenes fluidi fiant ſtyptici ſenes, miſſis illis pluribus nec neceſſariis quas adducit Gal., eſt, quia fluidi erãt ex humiditate tẽperamẽti. Iuuenes enim ſunt humidiores, quam ſint in alia ætate; & ideo habent etiam humida ſtercora; in ſenectute vero quia exſiccãtur, etiam ſtercora ſua denſantur, & ita contrahuntur, ut propterea plurimi ſenum ſint ſtyptici: quia hoc eſt ſenilis temperamenti ſicci proprium. Ratio qua aliqui ado-

adoleſcentes habeant aluos ſiccas eſt, quia ſunt ex indiuidualitate ſua ſicciores. hinc tales ſunt ſemper macri & extenuati, ſicut è conuerſo fluidi ſunt pingues. His autem aluus ſoluitur in ſenectute, quia cum creuerit ſiccitas temperamenti in ſenectute iſtorum, reducta eſt ad talẽ exceſſum, qui inducet caloris inopiam, ex qua ſequuntur cruditates, non modo humorum unde in iis multiplicantur catarrhi, & euadunt temperamenti humidi humiditate accidentali; verum & cruditates eſculentorum, ex quibus oriuntur lubricitates eorum, & pluries ſoluuntur. Quæ concluſio, nihil aliud habet utilius in arte, quam declarare imbecillitatem ſenum fluidorum, & robur ſtypticorum. Dubitatur autem, cur dicat abſolute iuuenes lubricos ſeneſcere ſtypticos, cũ in Aph. LIII. dicat, hoc ſequi magna ex parte. Sed reſponſio eſt, quod id quod dicitur ſequi plerumque, aliquando dicitur ſequi abſolute.

APHOR. XXI.

Famem thorexis, ideſt vini potio, ſoluit.

EST *Fames* naturalis, ut alias dictum eſt, appetitus alimenti ſolidi calidi, & ſicci ſequutus ex reſolutione, & inanitione, quæ procedit iugiter in corpore, & tali aſſumto ſedatur. At illa contingit aliquando morboſa, inexplebilis, & canina à quibuſdam vocata, & creditur ex intemperie frigidiore ventriculi, aut humore acido, intra ipſius orificium ſupernum, abſorpto. *Thorexis* autem accipitur, ſic probante etiam Gal., pro potione vini, cum Hip. thorexomenos proponat, tanquam diuerſos ab hydropotis; adeo ut ſicut iſti ſunt aquæ potores, illi ſint vini.

Concluſio ergo Aph. eſt, quod vini potus tollit famem;

cuius Antiqui expoſitores ante Gal., qui per famē intelligebāt eā ſanā, & naturalē, forſan reddebant rationē, quia in vino ad defferentiam aquæ ſunt partes nutritiuæ: unde ſi fames ſoluitur oblatis iis, quæ nutriunt, etiam vino ſolui poteſt. Qnod voluit monere Hipp. ut monſtraret, differentiam inter duo, maxime uſurpata potus genera, quorum ſcilicet maxime commune eſt aquæ, aliud vero eſt iſta thorexis. Qui etenim aquæ eſt, non nutrit, & ideo famem non ſoluit, ſed potius auget: qui vero vini eſt nutrit, & propterea famem ſoluit. Et hoc verificatur quotidiano caſu. Nam qui potant aquam, plura comedunt, quam, qui vinum; & qui meracius illud, minus comedunt, quam qui dilutum.

Iurat tamen Gal. per Iouem, Hipp. non de fame naturali ſed de canina habere Aph., & quod de canina arguit, quia vinum præſertim dulce eſt remedium eius, cuius meracioris abundanti potu affirmat ſanaſſe plures morboſas fames. Et quod non intellexerit de fame naturali, arguit Gal. primo ex eo, quod vinum ſedat famam morboſam: unde non videtur poſſe ſedare naturalem. Secundo ex eo, quod ſi famelici ſani potent vinum in ieiunio, nullatenus iuuantur, quinimo læduntur, incidentes in deliria ebrioſa, & in ſpaſmos.

Ego tamen, licet credam Galeno vini potum eſſe remedium famis morboſæ, tamen quia non credo Hipp. in Aph. proſequi remedia particularia morborum particularium: & quia ſi proſequeretur illa, debuiſſet proponere, primum & ſumme validum iſtius caſus. hoc autem non eſt vini potus, ſed potius olei. Cōuenio cum antiquis, quod voluerit Hip. famē naturalem, tantoq; magis, quod uomina rerum, quādo non eſt ſequuta ſpecifica declaratio, ſunt aſſumenda in communiori ſignificatione, & demnm quoniam Hipp. ha-

ctenus

ctenus in IV. & in XVI. iſtud nomen ſumſit ſignificatiuum famis ſanæ. Nec valet dicere, quod vinum eſt remedium morboſæ: ergo non conuenit ſanæ, quia poteſt eſſe remedium morboſæ, & eſt apud Gal. quatenus calefacit; poteſt modo eſſe, ſicut eſt, ſanæ extrinctiuũ, quatenus nutrit. Et ſi lædit ieiunos, inducendo deliria, & conuulſiones, illud eſt ex accidente. Nam vinum potum ſolum confertim perueniens ad principium agitat illud: unne deliriu m ſequitur ſicut dictum eſt in Aph. II. & inflat unde contrahuntur nerui, & fit ſpaſmus, ut dicetur Aph. XXVI.

APHOR. XXII.

Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio. Et quicunque ex euacuatione, repletio, & aliorum contrarietas.

EST *Repletio* de qua Hip. nũc, perditio vacui, quale prius erat in cauitatibus, vaſi s, aut ductibus corporis noſtri ex præſẽtia materię alicuius præſertim humoroſæ ſiue modo attẽdatur in omnibus, ſiue in plurib⁹, ſiue in unico loco. Hæc autẽ eſt duplex; una moderata, quæ eſt bona, & potius remediũ morborum, ut dicetur: altera excedens terminos naturæ, à qua morbi veniunt. Et iſta adhuc eſt duplex: alia materiæ bonæ ac nutritiuæ, quæ dicitur in ſcholis ad vaſa, nã præcipua & euidentior eſt: quia natura tollerat magis ſine morbo abundantiã boni, quã paucitatem mali: alia vero eſt materiæ malę, ineptæ operibus naturæ, quæ vocatur ad vires; quia cum ex ea non ſequatur nutritio, vires languent. Sic *Euacuatio* eſt inductio vacui in locis corporis propoſitis, ſiue omnibus, ſiue pluribus, ſeu vnico: quæ ſequitur ad exitum ſeu priuationem materiæ, præſertim humoroſæ, ut dictum eſt. *Curare* autem eſt idem ac tollere quod lędit; licet dicatur proprie de ablatione eius quod officit ſanitati.

Eſt

Eſt itaque concluſio: quod eductio materiæ de corpore tollit morbos, qui veniũt à materia corporis cauitates requiſitas obſidente. Et quod inductio materiæ quæ deficit corpori tollit morbos, qui veniunt ex illius defectu: Et quod alios morbos tollit contrarietas, ſeu operatio contrarii. Facit autẽ repletio morbos, quia ponit materiã præter naturam in corpore, quæ eſt poſtea cauſa coniuncta aliquorum morborum, & antecedens plurium. Sic materia replens facit immediate morbum malæ conformationis, & diſponit ad ſolutionem continuitatis, & ad intemperies. Facit etiam euacuatio primo & immediate morbos malæ conformationis, mox mediate alios; & de his quos facit mediate repletio, & euacuatio, præſertim intelligit Hipp. Quod colligitur ex eo, quod dicit morbos qui fiunt, nõ autẽ, qui facti ſunt. Ex quo Aph. accipitur primũ principium artificiale in medicina, quod contraria cõtrariis curantur.

Cuius ratio eſt propoſita in Aph. VI. Primæ Sect., & eſt: quod cum ægritudo ſit diſtractio corporis à ſtatu naturæ ſuæ, aut in conformatione, cuius exemplum eſt repletio eorum quæ debent eſſe vacua, & euacuatio eorum quę debent eſſe plena, aut in continuitate ſua, aut in temperamẽto, non poteſt reduci niſi per tractionem in contrarium, & ita morbi tolluntur contrariis.

Dubitatur autem de veritate concluſionis. Nam aqua frigida quandoq; curat ventriculi frigiditatem. Et rhabarbarum aliaque cathartica tollunt febrem, cum tamen illa calefaciant, & febris ſit calida intemperies. Sed reſponſio eſt: quod etſi aqua ſit frigida per ſe, calefacit tamen per accidens, dum denſando ſubſtantiam firmat in ea calorem. Sic cathartica, licet primo calefaciãt, poſterius refrigerãt, dum per illa ducitur è corpore humor, à quo creſcebat corpori calor, & oriebatur febris. Vnde concluſio de-

debet accipi, quod quę faciunt in contrarium morbis ſeu ſunt contraria in effectu, ſunt morborum curatiua, licet hoc faciant aliquando ſecundario, & per accidens.

APHOR. XXIII.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.

ACuti morbi, qui fuere ſuperius declarati, ſunt duplices: quidam ſimpliciter per ſe, & propterea ſemper acuti, quales ſunt etiam ſupra citati in Aph. XIX. & in IV. Primi Lib. quidam vero non ſemper tales, ſed à principio, aut in fine non acuti; quos antiqui, & noſtrates vocant, per intercidentiam, qui tanto ulterius producuntur, quanto fuerunt ſine acutie: & de acutis per ſe eſt Aph. iſte.

Vnde concluſio erit: quod acuties morborum non protenditur ultra quatuordecim dies, quin terminetur repétino decubitu, aut euacuatione. Quæ concluſio verificatur in morbis ſoli naturæ remiſſis. Nam in quibus medicus aperta vena, aut ſoluta aluo, educit materiã, ſequitur frequenter reſolutio, & terminatio ſine euacuatione, aut decubitu. Sicut talis duratio eſt accipienda, ſuppoſito, quod ęger continens ſit, nec multo victu materiam augeat; nam tunc ultra quatuordecim poſſunt produci.

Ratio autem uniuerſalis breuitatis acutorum eſt, nimia eorum violentia, propter lęſionem partium principalium. Particularis modo determinati ſpatii quatuordecim dierum, non alia habetur, quam ex longa medicorum obſeruatione.

APH.

APHOR. XXIV.

Septenorum, quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & undecimus contemplabilis. Ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Rurſus verò, & decimus ſeptimus contemplabilis; ipſe ſiquidem quartus eſt à quartodecimo; ſeptimus verò ab undecimo.

SEptena poſſunt dici quæcumque ſeptimo numero gaudent. Sed quæ cauentur ab hominibus ſunt anni menſes, & dies. Nam ſeptennia forſan ſuperſtitioſe nimis ſunt cauta, ut prioris ſeptimi menſis, ſeptimorumq; vitę annorũ. Nunc tamen per ſeptena intelligendi ſunt ſeptimi ægritudinum dies. Nam Hippoc. eos ſeptimanas appellat: & iſtorum erat in morbis etiam ante Hip. ſumma cautio, quoniam obſeruarunt plerumque, morbos acutos in ipſis determinatis iudicari; vere acutos, in primo, aũt ſecundo; non vere acutos, in ſubſequentibus, uſque ad quadrageſimum diem, eoſque propterea κρυσίμυς, ſeu κριτικὺς dixerunt, ſicut obſeruarunt quartos ſeptimanarum dies habere aliquã mutationem morbi, quaſi tentamen eius, quæ perficienda erat in ſeptenis, quos propterea ab hac nota Latini indices, & indicatorios dixerunt.

APHOR. XXV.

Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues: Autumnales longæ, & maximè quæ hiemem attingunt.

QVartanæ dicuntur febres, quæ quarta quaque die repetunt. Et *Aeſtiuas* intelligit Hip., quæ accendun-

tur

tur æſtate; *Autumnales* autem quæ accenduntur autumno, aut peruenerunt ad ipſum. Sunt autem febres omnes calores excedentes terminos naturæ, unde eas definiuit Gal. eſſe intemperies calidas, Auicen. vero eſſe calores extraneos; Auer eſſe calorem adauctum, & Græci, ab igne, illas denominantes primitus πυρέτυς appellarunt. Accendi autem creduntur quartanæ ex humore melãcholico in corpore putreſcente: ultimaque earum breuitas eſt, quatuor acceſſionum, ſic obſeruante Celſo lib. III. cap. xv. longitudo vero annorum, mediocritas autem menſium.

Concluſio itaque Aph. eſt, quod febres quartanę, quæ accendentur æſtate, omnium minime durabunt. Aliquę etenim in quarta periodo finiuntur, multæque ante hiemẽ deſinunt: quæ vero venient, aut deuenient in autumnum, diutius durabunt. Nam plerumque circa hiemis initium, ſolſtitium ſcilicet, ante brumam finiunt; quæque deuenerint ad profundum hiemis, brumam ſcilicet, ſunt longiſſimæ. non enim niſi æſtate ſub alio ſolſtitio, ad minimum reſoluuntur.

Ratio autem huius rei eſt, difficultas reſolutionis materiæ, quę, cum fiat per iugem ex ambitu euaporationem, decreſcit quo magis remittitur ambiens calor, & frigus aduenit. Cũ ergo æſtate fiat ex ambiente calidiore maior reſolutio, ſpes eſt quod tota materia quartanæ reſoluatur, aut parum reducatur ad autumnum; cum vero ſuperuenit ipſe minuta reſolutione, ſequitur quod ſi quę quartana habuerit in eo principium, longius duret, & ſi non fuerit omnino reſoluta ante brumam, ſuperueniente ea, quæ denſat omnino habitũ, & crudos efficit humores, materia quartanę multiplicetur; unde non poſſit niſi longiſſimo tempore, & ſolſtitiali calore æſtiuo reſolui. Et hoc accidit in omnibus morbis materialibus. Simplices etenim intemperies hoc

P non

non habent perſe, nec ſolutiones continuitatis, niſi qua-tenus pro unione requiritur reſolutio excrementorom eti in ipſis, quę difficilis redditur ab ambiente frigore, unde vulnera ſerius ſanantur autumno, & hieme, quam vere, & æſtate, ſicut dolores omneſque morbi à materia dependentes.

APHOR. XXVI.

Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.

CVm febris prout, dictum eſt in præcedente, ſit calor nimius, habet pro effectu proprio in nobis attenuare ſubſtantias, & inde inſenſibiliter reſoluere plus quam naturæ conueniat. Eſt modo *Conuulſio*, quæ & diſtentio neruorum à Latinis, à Gręcis σπασμὸς dicitur, inuoluntaria & ſubita contractio membrorum ad truncum, partiumque ad principium ſuum. Sic in ea quam Græci τίτανον dicebant, membra cuncta reducuntur adeo ad truncum ſuum, ut amplius ab eo abduci nequeant, unde iacet, & riget totum corpus; & in ea quam ὀπισθότονον vocabant, contrahitur in poſterius adeo truncus corporis, ut caput ſcapulis adnectat; & in ea quam ἐμπροσθότονον appellabant, curuatur eo in anterius, ut mentũ ad pectus reducatur. Contrahuntur autem confertim membra ad truncum, & partes ad principiũ ſuum, dum quæ ſubſtantiæ ſeruiunt iis colligandis, repente perdunt longitudinem priſtinam, & abbreuiãtur. Hanc autem perdunt, aut dum ſubito reſoluitur ex eis humiditas ea quæ illarum conſeruabat lentorem, quo ſeruabantur extenſæ; ſic cordæ inſtrumenturum muſicalium igni admotæ contrahuntur: aut dum ſubito illabitur aliqua materia humoroſa, aut flatuoſa, qua extendatur earum latitudo; tũc

enim

enim quantum dimenſionis acquirunt in latũ, tantumdem perdunt in longum. Sic fides muſicales citatæ, dum imbibuntur humore, ingroſſantur & abreuiantur & contrahuntur etiam, licet hoc eis accidat ſenſim, quia humiditas qua implentur eis ſenſim inſinuatur. Hinc Hipp. in repletionem & inanitionem retulit conuulſiones, ut demonſtrabo in Aph. xxxix. Sexti Lib. Quę modo ſint iſtæ colligãtiæ, an nerui, & qui; an arteriæ etiam ipſæ læues à Gal. vocatæ, dicetur eo loco, & in Aph. primis Quintæ Sectionis. in quibus mõſtrabitur qua ratione fiat cõuulſio à ſuperflua purgatione, ab effuſione ſanguinis, & à vulneribus. Nunc accipiatur, quod quę venit ab ingruẽte materia facilius tollitur; quia facilius eſt demere, quã adiicere; quę vero ſequitur inanitionẽ ſubitaneã difficilius curatur, quia impoſſibile eſt cito replere. Et accipiatur quod febris non accenditur quando maxime inanitum eſt corpus, ſed quando eſt repletum. Nam ad innanitionem ſequitur frigiditas, & ad repletionem putredo calorifica, unde febris poteſt ſequi conuulſionem à repletione, non autem eam quæ eſt ab inanitione.

Quibus habitis, eſt concluſio huius Aph. quod de duobus malis quæ ſolent ſibi inuicem ſuperuenire, ut conuulſio febri, & febris conuulſioni, minus terribilis eſt febris à conuulſione.

Et ratio eſt. nam tunc conuulſio eſt à materia ingruente in magnas colligãtias, cuius poterit eſſe attenuatiua, & reſolutiua febrilis caliditas; quæ vero conuulſio ſequitur à febre debet eſſe ex nimia attenuatione, & reſolutione materiæ, quæ non poteſt adeo breui redimi.

APHOR. XXVII.

His qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere; neque multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia ſtabilia non ſunt, nec multum durare & permanere conſueuere.

QVi *Leuius ſe habere* proponuntur, ſunt procul dubio ægrotantes. Illi autem dicuntur eſſe alleuiati, quando ſymptomata in ipſis ſunt remiſſa, aut numero diminuta: & dicuntur eſſe alleuiati *Non ex ratione*, quando non erit reperibilis cauſa propria illius leuaminis. Cauſa etenim propria eſt ablatio cauſæ morbificæ, non modo coniunctæ, ſed etiã eius quę proximè antecedit. Sic in febre intermittente; eſt ſequuta alleuiatio præter rationẽ in die intermiſſionis, quia remiſerunt accidentia febris, ſed reſtitit adhuc in corpore cauſa antecedens morbifica, quę tempore breui reducet ægritudinem, eamque maiorem, & forſan continuam. Sic in febre continua ex materia putreſcente, & in inflammatione, ſequitur aliquando alleuiatio per ablationem alicuius accidẽtis, exem. gra. vomitus, qui ceſſit, tunc illa eſt præter rationem, quando non eſt educta tota materia, quæ vomitum incitabat. Nam reducta ad intra venas, maiorem, & peiorem ægritudinem faciet. Sic ergo alleuiamenta ſine ratione ſunt, quæ veniunt ex ablatione cauſæ non principalis, immo remanente cauſa prima, & principali, ſicut e conuerſo cum ratione ſunt, quando ablata eſt cauſa principalis. Ita mala quæ ſuperueniunt ægris, & dicuntur ægrorum deterioramenta, erunt non ſecundum rationem, quando non aderit cauſa principalis illorum, ſed venerint ab aliqua cauſa acciden-

tali

tali, aut externa. Sic febricitans dum adauxit ſibi febrem ex ira, tunc illa adauctio dicitur eſſe præter rationem, quoniam eſt præter cauſam primam, & principalem illius febris, cum illa eſſet, aut abundantia mali humoris, aut oppilatio, quarum nulla eſt adaucta, ut cum ratione creuerit febris.

Eſt ergo concluſio: quod alleuiamenta ægrorum ſequuta ſine diminutione cauſarum principalium internarum illius ægritudinis, non debent mouere nos ad maiorẽ ſpem, & fiduciam, ſicut nec deterioramenta ſequuta ſine augmento cauſarum principalium morbificarum, non debent augere timorem.

Et ratio eſt quia, hæc ſequuta debent eſſe ex accidente, & propterea non duratura longo tempore.

Hinc monitum ſit: ne magis faciamus ſpe, aut timore, mutationes inſperatas, niſi illę longo tempore durauerint. Cum autem durauerint, multi faciamus, etiamſi non agnouerimus cauſam. Quoniam fieri poteſt quod ſint cum ratione, quam noſtra imbecillitas non poſſit cognoſcere; medicus enim frequenter cognoſcit à poſteriore, quod non poteſt ſcire à priore.

APHOR. XXIIX.

Febricitantium non omninò leuiter, permanere corpus, nihil minui, vel etiam plus, quam ratio poſtulat, contabeſcere, malum. Hoc enim morbi longitudinem; hoc verò imbecillitatem ſignificat.

F*Ebricitant non omnino leuiter*, qui mediocriter æſtuant, & ardent, pulſus, & reſpirationem mediocriter habent magnificata, accelerata, frequentata, & inęquata, mediocriter ſitiunt, capite dolent, iactantur, & non omnino laſſi

laſſi nec inſomnes ſunt, in ſumma quibus accidentia febrium propria mediocria ſunt. *Permanere* autem eorum corpora ſunt intelligenda in propriis dimenſionibus, præſertim latitudinis, & profunditatis, quæ in febribus ſolent diminui. *Rationis* vero *Poſtulatum* eſt, coæquatio effectus cũ propria cauſa, præſertim effectiua. *Contabeſcere* demum dicitur de omni extenuari, ac priſtinam corporis latitudinẽ, & profunditatem perdere; & licet dicatur de eo, quod ſequitur ad affectionem pulmonis, ut notat Gal. forſan quia frequentius accidit ab illo, quam ab alia affectione; attamen importat omne extenuari: & ante Gal. dicebatur tabes, & de aliis extenuationibus, quæ veniunt ſine lęſione pulmonum, ut videre eſt apud Celſum lib. III. cap. XXII.

Sunt ergo concluſiones duæ huius Aph. Prima eſt, quod malum ſignum eſt febricitantem extenuari minus, quam ab illa febre deberet. Nã hoc importat morbi longitudinem. Secunda concluſio eſt quod malum ſignum eſt emacreſcere plus quam par ſit ex illa febre, quoniam importat imbecillitatem.

Ratio primæ concluſionis eſt: quoniam minor extenuatio, quam debeatur febri extenuanti, procedit à ſoliditate, & craſſitie corporis magis reſiſtente reſolutioni. ſed hoc producit reſolutienem materiæ febrilis, unde prolongabitur febris.

Ratio ſecundæ concluſionis eſt: quoniam extenuari magis quam febris poſſit, procedit à facilitate ſubiecti corporis: facilitas autem à ſubſtantia molli, rara, & reſolubili; unde ex propoſita nimia extenuatione in reſpectu ad febrem, primo arguitur & ſignificatur ſubſtantia corporis nimium reſolubilis, & ex ea poſtea, ſequuta reſolutione, ſignificatur imbecillitas, & ex imbecillitate facilitas mortis. Minor ergo extenuatio morbi longitudinem, maior au-

autem mortem ſignficabit.

Quæ non autē ſit maior, aut minor extenuatio, ea quę ad febrē extenuantē refertur, debet dignoſci ex obſeruatione ſimilis febris in ſimilibus indiuiduis, immo ſi fieri poteſt in eodem, & obſeruatione extenuationis inde ſequutæ. Non enim febris poteſt menſurari.

APHOR. XXIX.

Quum morbi inchoant, ſi quid mouendum videtur, moue: quum verò conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere.

INchoare, cum ſit idem ac initiari, & initium morborum dicatur, ut obſeruauit etiam Gal. lib. 1. Aphor. XII. de primo inſtante, aut minimo tempore, quo ducitur corpus de ſanitate ad ægritudinem; & dicatur de toto illo tempore, quod requiritur ad integram manifeſtationem eiuſdem ægritudinis; quod in ægritudinibus acutis breue eſt, & bene finitur à Gal. ſpatio duorum ſcilicet, aut trium dierum in longis vero, longius; & in paroxyſmalibus duorum, aut trium paroxyſmorum; & dicatur de toto tempore, quo morbus non apparet adhuc ſenſibiliter creſcere; quod in longis extenditur ſemper ultra tertiam diem, in acutis non, & iuſta, quod ſunt magis, aut minus acuti. Hip. accipit nunc hoc verbum, prout importat totum illud tempus quo non apparet morbus ſenſibiliter creſcere: vnde & partem primam augmenti. Quod colligitur, ex eo quod proponit pro diuerſo & contrario, aut medio ſaltē, conſiſtētiā, ut videatur omittere augmentū, & declinationē. *Conſiſtere* vero, ut dictum eſt in Aph. X. Primi eſt ad ultimū augmentū iam perueniſſe. Et *Mouere*, ut dicitum fuit in XXII. Eiuſdē, eſt intelligendū præſertim de loco ad locum euacuando, ſicut

cut de parte corporis ad partem reuellendo, aut reppellẽdo, ſed maxime de corpore ad extra euacuando. Nam parum proprie dici poteſt de alterando.

Eſt itaque concluſio Aph. imperatiua. Quod ſi videatur aliquid in morbis eſſe transferendum de parte ad partem repulſione, aut reuulſione, vel de corpore ad extra corpus euacuatione, illud eſt faciendum, quando morbus non eſt adhuc in ſtatu, nec ultimo augmento: tunc enim melius eſt quietem habere corpus, & nullo modo dictorũ motuum moueri.

Ratio autem, qua reuulſio, & repulſio conueniat in principiis, manifeſta eſt. Quando enim materia vult adire partẽ indebitam eſt reuellenda, & repellenda dum adit: hęc autem ſunt in principio.

Ratio modo, quod conueniat euacuatio in principiis eſt difficilis; ſed ut acipiatur, determinãdũ primo de qua euacuatione. Et ſtatim apparet, quod non de inſenſibili, quæ peragitur inedia, aut exercitio, nec de ea, quæ parum sẽſibilis eſt, qualis eſt ſudor. Nam iſtæ non ſunt euidentes, ut poſſit dici in eis corpus moueri localiter. Nec videtur ſub hoc nomine motus comprehẽdenda euacuatio, per ſputum, aut urinam, cum parum inde moueatur de corpore, præter excrementum conſuetũ; reliquum ergo eſt, ut hoc intelligatur de ſanguine à venis, aut de aliis materiebus ex aluo. In his enim euacuationibus corpus videtur ſenſibiliter moueri, quoniam aliquid venit ſenſibile valde ex illo, unde ipſum mutatur.

Hinc Gal. & bene in cõmentario, illud accipit de venæ ſectione & de catarcthicis, quorum inquit nihil oportet morbo iam conſiſtente adhibere. Diſputant autem Neoterici, quod vena ſecari, ſanguiſque mitti apud Gal. lib. de Arte cur. per ſang. miſſionem tex. xx. probetur quocumq;

tem-

tempore aderit morbi magnitudo, & virium robur. Et Hip. vigente pleuritide ſanguinem miſit. Ita diſputant de catharcticis ex Aph. XXII. Primę Sectionis.

Ego autem cum inclinem, ut eo loco docui, quod præcipiat Hipp. ſanguinem mittendum, & humores ex aluo ducendos à principio, ut minuta materia minus poſſit faceſſere in eã quæ eſt morbi cõiuncta, nec poſſit corpus corrũpẽdo morbum augere, ad quam diminutionem docui antiquos maxime uſurpaſſe inediam, laudo, & probo maxime Gal. expoſitionem, eoque magis quod, ut dicetur in Aph. ſequente, vires ſunt à principio magis robuſtę, in ſtatu vero debiles. Nam morbi eorumque accidentia ſunt in principio, & fine debiliora, ut dicetur in ſequente.

Nec obſtat, quod Gal. alias probauerit quocũq; tempore ſanguinis miſſionem; quoniam hoc dixit in morbi vehemẽtia, quæ eſt quoddã eius incrementũ: & ſuppoſito, quod non fuerit ductus eouſque ſanguis, non, quod non probet magis ipſius miſſionem à principio; Et ſi Hip. duxit sãguinem in pleuritide vigente, hoc fecit, non quia melius non fuiſſet duxiſſe in principio, ſed quia difficulter poteſt, non ſequuta eſculentorum coctione; & quia pleuritis ſtatim viget.

Circa purgantia autem, licet aliqui dicant hanc concluſionem eſſe in caſu materię turgentis, & eſſe de minoratiuis lenientibus. Ego remitto ipſis hanc reſolutionem, cum dixerim concoctionem ad quam dicit eo loco eſſe differendã euacuationẽ venarũ, aut alui, eſſe non materiæ humoroſæ diſpoſitæ ad inferendum morbum, ſed materiæ eſculentorum. Hæc autem fit breui, ut poſſit adhuc poſt eam moueri corpus ante morbi augumentũ, aut in eius primo principio, & ita quando inchoant, rationibus ibi propoſitis. Verũ quidem eſt, quod erit motio minoratiua. Nam quæ mate-

ria inſinuata eſt ſubſtantiis viuentibus non poteſt tuto, & commode reduci pro euacuatione ad aluum tota primo temporis momento.

APHOR. XXX.

Circa initia, & fines, omnia imbecilliora; quum vero conſiſtunt fortiora.

I*Nitium* morbi, quid ſit, patet ex ſe, & declaratum eſt magis in præcendẽte; ita & *Finis*, qui opponitur ei. Supponendum etenim eſt initium, & finis, quæ hic accipiuntur in conſideratione ab Hipp. eſſe morborum non alterius rei. Nam quæcumq; conſiderantur ab ipſo, diriguntur ad hoc. Ita ex hoc ſequitur, quod iſta *Omnia* debeant eſſe ad morbum ſpectantia, quæ ſunt primo morbus ipſe, ſecundo ſuę cauſæ, & tertio ſua accidentia. Omnia etenim iſta morboſa quædam ſunt. *Imbecilliora* autem dicuntur, quæcumque in ſua natura deficiunt, & imperfecta ſunt. Ita morbus imbecillior, qui minor erit alio, aut ſemetipſo in alio tempore. Sic cauſa quę minorem morbum proferret, & ſymptoma, quod minus erit. *Fortiora* vero è contrario quæcumque habebunt ultimum gradum ſuæ eſſentiæ.

Sic concluſio Aph. eſt, quod in principio morbus ipſe, cauſæ ſuæ, & accidentia, quæ ſequuntur ipſum, ſunt minus mutata à ſtatu naturę; in conſiſtentia vero ſunt magis mutata: in fine adhuc, cũ fiat reditus ad ſanitatem, omnia redeuntia ad naturæ ſtatum. Et ratio eſt, quoniam uſque ad ſtatum morbus creſcit unde creſcere debent quæcumque ſunt de ipſo.

APHOR. XXXI.

Eius, qui ex ægritudine benè cibatur, nihil proficere corpus, malum.

EX *ægritudine* eſt idem, ac à morbo: unde per talem intelligendus eſt cum Hipp. conualeſcens, ut dictum fuit in Aph. VIII. Sic per *Bene cibatum*, accipiendus eſt, qui comedit ad modum hominis ſani, quem loco citato *Cibum aſſumentem* appellauit. *Proficere* autē *Corpus* coincidit cū eo, quod vocauit *Coroborari*: hoc eſt priſtinum corporis & virium ſtatum recuperare. Et nimis ſubtiliter diſtinguit Gal. proficere à coroborari, idicens quod proficere eſt corporis, coroborari vero virium. Nam ſicut vires inſiſtunt corporibus, uti formæ in materia: ita nō poſſunt moueri ſine motu corporum, nec illa ſine motu earum; unde corroborari coincidit cū repleri, & nutriri corporis, quod eſt proficere ipſius: & proficere eius, quod eſt refici, & repleri, ac reduci ad priſtinam ſuam dimenſionem; non poteſt accidere ſine virium corroborari.

Eſt ergo concluſio quod ſignum malum eſt, quando conualeſcens comedit ad modum ſani, & non ſe reficit.

Nam illud non refici, cum non poſſit eſſe in caſu iſto, ex defectu alimenti, debet eſſe ex defectu virtutis nutritiuæ, quæ deficiat à mala aliqua interna conſtitutione, aut intēperie ſimplici, vel cū materia: quæ cuncta ſunt mala. Vnde non ſequuta refectio in conualeſcente prænunciat reuerſuram ægritudinem, & recidiuam. Hinc concluſio huius Aph. eſt fere eadem cum illa quæ in VIII. quam repetiit forſan propter ſui momentum.

APHOR. XXXII.

Omnes ferè, qui malè ſe habent circa initia, benè cibati, neq; quicquam proficientes, circa finem rurſus cibum non appetunt: qui verò circa initia cibum valdè non appetunt, poſtea bene appetentes, ii melius euadunt.

LIcet Gal. plurimique cum illo per *Male ſe habentes* acipiant conualeſcentes: ego concipio ægros ipſos, quia illi plus, & magis proprie dici poſſunt male ſe habere, cum idem ſit male habere, ac malum habere, & malum ſit ipſe morbus. Eoque magis hoc concipio, quoniam conualeſcentiarum non eſt ſollicitus adeo medicus, ut obſeruet earum initia, & fines, prout facit modo Hip. iſtorum male habentium, ſeu malarum habitudinum. Et maxime hunc ſenſum accipio ex eo, quod dicit iſtorum male habentium aliquos melius, alios peius *Euadere*. Quod verbũ importat exire à periculo, & per conſequens potius à morbo. Credo bene quidem hos eſſe non grauiter, ſed leuiter ægrotãtes, diſpoſitos potius ad graues, atque periculoſas ægritudines, quam ex illis conualeſcentes. *Cibati* autem *Bene* manifeſtius eſt, quod ſunt qui comedunt cũ appetitu. Nã iis Hipp. in fine tex. opponit non appetentes. *Proficere* autem, ut dictum nuper eſt, eſt procedere ad bonum, & propterea verſus ſanitatem. Appetitus autem excitatur à defectu ſubſtantiæ viuentis, ipſeque ex euacuatione, aut ſẽſibili aliqua de propoſitis ſupra pluries, aut inſenſibili iugique reſolutione, cum defectu eius quod debet cedere in refectionem nutriti.

Sunt itaque in iſto Aph. duę concluſiones, quarum prima eſt: quod ægrotantium ſeu male habentium, quidam perdunt

dunt appetitum à principio, quidam vero ſolumodo in fine ægritudinis. Secunda eſt: quod melius, ideſt cum minore moleſtia, & minore tempore liberantur ii qui perdiderunt appetitum à principio.

Quæ concluſiones ſupponunt neceſſariam eſſe in morbis appetitus perditionem, ſiue modo hæc accidat à principio, ſiue in fine. Hæc autem ſequitur in morbis materialibus. Nam eorum materia, aut eſt primitus circa ventrem, tuncque tollit appetitum à principio, aut tandem deuenit ad ipsũ, & tunc aufert appetitũ in fine. Appetitus enim tollitur à præsẽte materia. Et de his Hip. loquitur. Ratio modo ſecundæ facilior habetur ex prima. Qui enim habent materiam morbificam circa ventrem, eam habent magis exitui propinquam, & inde faciliorem; unde ea cito excreta citius liberantur: qui vero habent illam inſinuatam, non poſſunt liberari, ni veniat ad ventrem; unde duplo tempore debent ægrotare.

Sed dubitabit aliquis: an neceſſe ſit materiam omnẽ morboſam exire per ventrem, & ita in omni ægritudine aliquãdo tollere appetitum: quia poteſt exire per ulteriores vias urinæ ſcilicet, & ſudoris. Cui reſponſio ſit: quod plerumq; materiæ morborum ſunt in ventre, & à ventre eiiciuntur.

APHOR. XXXIII.

In quouis morbo mente conſtare, & benè ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum; contrarium verò malum.

Dictum eſt in Aph. III. & VI. Hipp. cum antiquis, nomine mentis accepiſſe, non intellectum, qui organicus non eſt, & propterea non poteſt dici ægrotare; ſed ſenſus internos, imaginatiuam præcipue. Quod modo cõſtare importet idem, ac perſeuerare, & non mutari, patet

ex

ex vi vocabuli; Vnde *Conſtare mente*, erit perſiſtere in operatione ſana, & naturali phantaſiæ, ſcilicet non decipi imaginibus, nec loqui aliena, prout faciunt, qui amentes, quaſi ſine mente, & mente capti dicuntur. *Bene autem ſe habere* ad aliquod, eſt non habere repugnantiam cum illo; ut propterea cum illa quæ *Offerri* dicuntur in textu, ſint alimenta, ut declaratum eſt in XVII. Primi Lib., bene ſe habere ad illa, erit comedere ſine repugnantia tali qualē ἀνορεξίαν Græci vocant: non dico cum appetitu, poteſt enim ſine anorexia & ſine appetitu homo comedere.

Et cum vocabulum boni ac mali aliquando importet bonitatem, & malitiam in ratione cauſæ; aliquando in ratione ſigni, & quandoque in utraque, ut pluries dictum eſt; licet aliqui accipiant concluſionem huius Aphor. in ratione cauſæ, quod admittere alimenta iuuatiuū eſt ægrotis. Ego cum Gal. accipio potius eam in ratione ſigni talem. Quod in quocunq; morbo nō fallere imaginibus, nec loqui aliena, & comedere ſine repugnantia eſt bonum ſignum; deſipere vero aut faſtidire eſculenta, eſt malum ſignum.

Sed curnam bona aut mala ſigna ſint, patebit ex repetitione eius, unde veniat delirium, & obſeruatione eius, unde veniat cibi faſtidium. Venire autem dictum eſt delirium ex intemperie ſimplici aut cum materia quacunque inflammatoria partium maxime principalium pro ſenſibus. Iſtæ autem sunt cerebrum, & cor. Ita faſtidiū accidit ex ſimili affectione partium, quæ laborant circa alimentum, & quarum operatio ſupponitur operationibus ſenſus & motus. Cum ergo delirare importet affectionem partium principalium ſenſibus internis deſtinatarum, & faſtidire affectionem partium ſeruientium primæ vitæ, bene dicitur malum ſignum: ſicut è conuerſo mente conſtare, & non faſtidire cum ſint effectus ſanitatis partium, in quibus conſiſtit ani-

ma.

malitas & primum viuere, erunt bonum ſignum.

Obſeruandum tamen quod bonum ſignum non ſemper importat ſalutem, nec malum ſemper mortem. Nam dicuntur in reſpectu, eius quod præceſſit, cũ ſint de futuris.

Damnabit autem aliquis Hipp. de ſuperfluitate ſtili, cum ſubiungat *Contrarium vero malum*, ſi contrariorum intelliguntur eſſe contrariæ rationes. Sed ego credo ſubiunxiſſe Hip. illa verba, quia *Malum* plus in ſuo genere importat quam *Bonum*; bonum enim non neceſſario, nec de facili ſalutem, malum vero facilem mortem importat, ut profecto importat mentis alienatio, & faſtidium cibi.

APHOR. XXXIV.

In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus ſecundum nihil iſtorum congruit.

PEriclitari, licet potiſſime ſit incurrere mortem, eſt tamen & incurrere quodcumque validum peius. Ideo dicentur periclitari in morbis nõ modo qui morientur, ſed etiam qui de leuibus inceſſerint in graues, aut incurabiles ægritudines, ut qui ex imminuta aliqua operatione inceſſerint in abſolutã eius perditionem, quemadmodũ qui ex imbecilli viſu incurrerit in cæcitatem. *Natura* autẽ, ut eſt alibi dictũ, eſt conſtitutio noſtri corporis, quæ cum conſiſtat in temperamento, cõformatione, ac unione propriis, importat hæc omnia, aut alterum ex his. Hæc autem varia eſt, non modo ſpecie, ſed & indiuiduo. Vnuſquiſque enim noſtrum habet temperiem, conformationemque humanam, qua differt à temperie, & conformatione aliorum animantium: ſed & conformationem ac temperiem ſibi ſoli pro-

priam

priam, qua differt ab aliis indiuiduis hominibus. Quę varia adhuc ſit proceſſu temporis, ac vitæ decurſu, unde variatur ſecundũ ætates. Alia etenim eſt temperies & aliquatenus diuerſa conformatio Petri ſenis ab ea, quæ præfuit eiuſdem adulti, aut adoleſcentis. Et variatur etiam iuxta tempora anni per varietatem contingentem in aere, à cuius iugi contactu corpora alterantur in temperie, & conſequutiuè aliquatenus in conformatione, dũ frigore laxantur, aut denſantur, aut obſtruuntur. Quin etiã variatur à modo viuendi, iuxta quem alia ſequitur temperies, & conformatio ex vini potu, alia ex potu aquæ, alia exercitati, & alia ocioſi. & hęc natura acquiſita cũ ſit, dicitur *Habitus. Congruere* modo eſt habere facilitatem ex diſpoſitione patientis: quę diſpoſitio corporum in morbis eſt propter exceſſum leuem aliquem, ad magnum, & ſenſibilem eiuſdem generis, qui morbus dicitur.

Vnde concluſio Aph. eſt: quod ęgrotantium illi difficillius morientur, aut ibunt in validum peius, qui ægrotabunt ægritudine aliqua, ad quam inclinabit corpus ex propria ac indiuiduali conſtitutione ab ortu accepta, aut mutatione ętatis ſuborta, aut anni tempore facta, aut ab ea, qualis eſt acquiſita ex longa viuendi ratione.

Et ratio eſt: quoniam tunc erit minor receſſus à ſtatu naturali, & ideo minor morbus, cum ille ſit receſſus à natura innata, aut acquiſita ex ętate, vel tempore, vel victus ratione. Hinc facile ſoluitur dubitatio: quod morbi nõ poſſint congruere ętati, tempori, & habitui, ſed ſoli naturę, à qua ſunt receſſus. Nam ſemper ſunt intelligendi cõgruere naturę: ſed ei quatenus variatur ex ętate, tẽpore, victus ratione. Et obſeruandũ, quod ſicuti ex propoſita naturali diſpoſitione ad aliquem morbum ęger facilius euadit: quia in illo exiſtens recedit à natura ſua per paucio-

res

res gradus; ita facilius ſemper illius morbi cauſæ ſuccumbit.

APHOR. XXXV.

In quouis morbo partes ad umbilicum & imum ventrem attinentes craſſitudinem habere, melius eſt; multum vero extenuari, et contabeſcere, prauum. Sed hoc quoque ad inferiores purgationes, periculoſum.

QVod *Vmbilicus* ſit pars illa, quę eſt veluti centrum ventris, unicuique ſatis clarum eſt, ſicut & liquet, *Ventrem* eſſe illam corporis partem in qua reconduntur præſertim partes quæ agunt circa alimentum. Dubiũ tamen accidit ex eo, quod Hippo. dixerit ventrem imum, an ſit in corpore alter venter non imus, an vero dixerit imum quia intellexerit partem inferiorem eius. Et dubium eſt quænam ſint partes quæ dicuntur *Attinere* ad hunc umbilicum, & ad hunc ventrem imum, cum poſſint intelligi propinquæ quidem ſed inferius, aut propinquæ circumquaque, aut propinquæ ſuperius. Et dubium inde eſt: an internæ quæ viſcera dicuntur, an vero externæ operimentales, membranoſæ, ſcilicet carnoſæ, & cutaneę. Ego cum Gal. exiſtimo per ventrem imum intellexiſſe Hip. ventrem ſecundum imum ſui, hoc eſt ultimam eius partem. Eſt autem ultima pars eius, quæ ſubiacet umbilico uſque ad inguina, quibus ille finitur. Cõmode enim videtur umbilicus partiri ventrem in partes duas, ſuperiorem, & inferiorem. Et ita cenſeo partes attinentes ad imum ventrem eſſe, quę ab umbilico ſunt ad inguina: partes vero ad umbilicum attinentes, eſſe quę à coſtis ſunt ad umbilicum, ſicque voluiſſe Hip. intelligere totum ventrem ſecundum partes ſuperiorẽ & inferiorẽ. Sed diſſentio à Gal. qui credit Hip. intel-

lexiſſe de partibus ſolis operimentalibus ventris, cum ego credam & de contentis in eo viſceribus; quæ quo craſſiora ſunt, craſſiorem reddunt ventrē continentem. *Craſſitudinem enim Habere*, eſt eſſe multæ dimenſionis cuiuſuis, ſicut *Extenuari, & contabeſcere* eſt perdere dimenſiones & in quantitate minui.

Sunt ergo iudicio meo in hoc Aph. concluſiones duę. Prima, quod in omni morbo conducit ſanitati habere ventrē cum viſceribus ſuis plenum & craſſum, ſicut obſtat ſanitati recuperandæ venter extenuatus. Secunda concluſio eſt quod extenuatus venter eſt periculoſus in uſu purgantium per inferiora.

Rationem primę cōcluſionis accipio quodāmodo à Gal. Nam cum plurimi morbi per ſe venientes & magni, de quibus debet ſollicitari medicus, ſint ex materia; eaque congeratur primo in ventre, & viſceribus eius, neque educatur niſi à calore eius cocta; calorque magis vigeat, quo magis abundat ſubſtantia ventris & viſcerum, ſequitur quod ventroſi homines plus valeant non modo coctioni alimentorū, quæ requiritur valetudini tuendæ, ſed etiam coctioni materierum malarum, quæ requiritur morborum dictorū curationi. Rationem ſecundæ concluſionis addo: nam in purgationibus per inferiora primo educitur, quod in ventre ipſo eſt. Quod ſi in ipſo minimum eſt humiditatis, periculum accidit ne ex eius eductione ducatur ad ultimā tenuitatem, unde aut incurrat æger conuulſionem letalem aut perdat vim coctricem, & inde ſequatur malus habitus ac mors.

APHOR. XXXVI.

Qui ſalubritatem corporis habent, cum per medicamenta purgantur, cito exſoluuntur; & qui prauo utuntur cibo.

Salu-

S*Alubritatem corporis habere* dicuntur, qui ſani prorſus ſũt actu, & potentia, quoſq; Celſus, ſanos, & bene valentes appellat, qui propterea nullatenus ſunt diſpoſiti ad ægritudinem; unde reſiſtunt etiam cauſis ægrotare facientibus. Tales autem ſunt, qui nullam habent, nec leuem intemperiem, nec leuem aliquam interius malam conformationem, unde nihil malæ materiæ intra ſe congregant, ſed pura conſiſtunt. *Purgantia* autem *Medicamenta* ſunt, quę aut lubricando interna faciunt excidere de corporibus materias: aut pungendo ſtimulant partes internas ad concuſſionem, ad quam ſequitur eius, quod continebatur exitus: aut inſimul aperiendo meatus, & vaſa, faciunt effluere, quę materiæ humoroſæ in iis conſiſtunt: aut eaſdem materias attenuando reddunt fluidiores: aut etiam ſubſtantias concretas ſub viuentis natura, colliquant in humoroſas formas. Quæ propterea cuncta ſunt calida, & reſolutiua. *Exolui* vero dicuntur corpora, quando ſubito viribus & animo deficiunt. Qui virium, & animi defectus accidit, quando deficit nutritio, quæ eſt fundamentum omnium virium, & accidit ſubitus, quãdo deficit materia quę ſubito, & omni momento participatur. Hæc autem eſt ſpirituoſa, à corde procedens. *Prauus* demum cibus eſt, qui parum nutrit, & in multa excrementa deducitur. Nam prauum dicitur, quod non aſſequitur finem ſuum; ſicut bonũ vocatur quodcumque illum conſequitur: & finis cibi eſt nutritio.

Sunt ergo in hoc Aphor. concluſiones duæ. Prima eſt: quod quæ corpora ſunt inculpate ſana, nihil malæ materię intra ſe habentia, dum euacuantur medicamento purgante, quod plerumque eſt calidiſſimum, cadunt in ſubitas & præcipites virium & animi defectiones.

Et ratio eſt. Nam in his, cum non adſit materia mala, euacuatur bona & nutritiua, præſertim vero ſpirituoſa, quia

eſt facilioris reſolutionis, ad cuius ſubitam, & violentam euacuationem, ſubito deficit illa momentanea nutririo, quæ vires omnes ſuſtentat; unde illę ſubito defitiunt. Ex qua concluſione conſultum ſit practicum, de non purgandis corporibus ſanis, minuſque purgandis, quæ parum ægrotabunt à pauca materia, aut à facile educibili, quia ſatis fluida, aut quia ſit in loco ad exitum propinquo.

Secunda concluſio eſt: quod exſoluuntur, ſi medicamentis purgentur, etiam qui uſi ſunt prauo cibo. Et ratio eſt. Nam in iſtis parum boni ſpiritus extat, unde illi facilius reſoluuntur.

APHOR. XXXVII.

Qui bene ſe habent corpore, difficulter ferunt medicationes.

B*Ene ſe habentes corpore* ſunt iidem, quos in præcedenti Aph. dixit ſalubritatem corporis habere, unde erunt homines inculpatæ ſanitatis in illo clarius deſcripti. *Medicationes* autem ſunt operationes à medico factæ, quæ remedia dicuntur: ſed præſertim illæ, quæ aguntur καθαρτικῷ à Græcis dicto, & propterea cum eductione materiæ ex aluo. *Ferre* autem, ut alibi dictum, eſt lædi, ſed non deſtrui, unde facile ferre eſt parum lædi, difficulter ferre, erit multum lædi.

Concluſio itaque Aph. eſt quod corpora ſana, & pura ex euacuationibus, quæ aguntur medicamento, valde læduntur.

Et ratio eſt. Nam cum in iſtis nihil ſit mali, quod debeat educi, educitur à medicamento bonum, quod debebat retineri, ad cuius eductionem, corpus propterea læditur. Læſio autem varia eſt iuxta varietatem loci, unde educitur bonum

bonum hoc, & iuxta quantitatem. Communis læſio eſt extenuatio, particularis eſt exſolutio, adhuc particularior eſt dolor, & conuulſio, quæ in indebita purgatione ſubſequitur. Vnde utilis eſt iſta concluſio prout præcedentis Aph.

APHOR. XXXVIII.

Parum deterior potus & cibus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus, eſt præferendus.

D*Eterior parum cibus* erit, qui parum minus aliis nutriet, & in plura excrementa deducetur. Sic & potus. Nā humanus potus non eſt ſimplex aqua, ſicut eſt aliis animalibus, ſed mixtum quid aqueum. Ita *Melior* erit, qui erit magis nutritiuus, ut inſinuatum eſt in expoſitione Aphor. XXXVI. *Suauior* autem dicitur, qui ſenſui guſtus magis iucundus. Eſt autem magis iucundum quodcumq; ſenſibile, dum maiorem habet proportionem ſenſitiuā cū facultate ſentiente. Quæ proportio cū procedat à conſtitutione tēperamentali ſenſibilis agentis, ac ſenſitiui organi patientis, dimetiri atque inde notificari à priore non poteſt. Non etenim perueniunt noſtræ cognitiones ſenſitiuę ad ultimas rerum differentias, ſed à ſolo poſteriore ſequuto effectu dignoſcitur. Hæc autem eſt, non modo ex natura ſpecifica sēſibilis agentis, & ſpecifica noſtra humana ſenſorii patientis, ſed ab indiuiduali agente, & patiente: unde ſequitur, quod unum eſculentum ſuaue guſtui humano, quoniam iucundum ſit plurimis hominibus, ſit uni homini horridum, & inſuaue, uti eſt mihi caſeus.

Concluſio ideo Aph. erit: quod in alitura, concedenda & uſurpāda veniunt potius ea alimenta, ſiue ſolida ſint, ſiue liquida, quæ ſunt iucundiora, ei qui debet aſſumere, etiā-

ſi

ſi ſint minus nutritiua, & plus excrementi productiua, quā alia eſculenta. Rationē proponit Gal. quia ſuauia magis amplexatur, & circū ipſa ad eorum hauſtum arctatur ventriculus, qui ſuo tali maiore contactu, per calorem ſuum eſt magis concoctiuus. Quæ ratio non ſufficit. Siquidem ex hoc ſequitur, quod citius concoquantur, non autem quod magis nutriant. Magis autem nutrire eſt id quod primo requiritur in alimento, cum finis eius primus, & præcipuus ſit nutritio. Propterea ego addo pro ratione, quia ſuauia plus nutriunt inſuauibus. Guſtus etenim datus eſt ad faciliorē reddendam alituram, unde ille debebit inclinare in magis nutritiua, & ita ſuauiora eſſe, quæ plus nutriunt. Confirmat hoc obſeruatio venenorum & medicamentorum, quæ quo plus habent veneficæ, aut medicamentoſæ naturæ eo magis inſuauia ſunt, unde ſi inſuauitas negat nutritionem, ſuauitas debet eam dare, & per conſequens ſuauius alimentum eſſe magis nutritiuum. At ſtatim naſcitur dubitatio. Tunc enim ſuauius eſſet ſemper melius, quod videtur falſum. Nam Hipp. diſtinguit hic melius à ſuauiore: & apparent in opere alimenta maxime nutritiua, & parum ſuauia, ut panis, & è conuerſo multum ſuauia, ac parum nutritiua, ut fructus. Cui dubitationi reſpondendū, quod melius alimentum dicitur, quod pleroſque homines plus nutrit, ſuauius vero dicitur quod alicui indiuiduo determinato magis eſt iucūdum ad guſtum. Sic fieri poteſt ex diuerſitate indiuiduali, quod aliquod iucundum guſtui ſit plurimis, illud tamen mihi iniucundum, ut dixi de caſeo, eademque ratione, ut ſit nutritiuum plurimis hominum, & non mihi, & ſic quod aliquid plus nutrimenti porrigat aliis, mihi vero parum. Et ſi panis videtur minus ſuauis, fructus vero ſuauiores, hoc accidit, quia ex inſuetudine fructus magis excitant guſtum, unde apparent ſuauiores, & panis minus

nus

nus excitat, quia eſt maximi uſus, unde eius ſuauitas nõ obſeruatur. Quoniam ergo medicus verſatur tanquam artifex circa indiuidua, debet & in eorum alitura non modo quærere, quæ plus nutriant homines, ſed quæ plus nutriãt hominem indiuidualiter. Hoc autem cum non poſſit accipi à priore ſed ex appetitu eius, & voluptuoſa aſſumptione, bene dicitur quod alimẽta ſunt porrigenda, quæ iucundiora ſunt. Cum hac tamen obſeruatione, quod ſi ſimus in ſano homine, in quo appetitus, & ſenſus non errant, obſeruetur conſultum: in ægro vero diſtinguatur, an inſtrnmẽta guſtus, & appetitus ſint læſa; tunc enim non nutrient plus, quæ plus erunt ſuauia; an vero permaneant integra, & non mutata in operationibus ſuis, quoniam tunc erunt talia facilius propinanda, quæ appetuntur, & ſapiunt. Et cum alia obſeruatione, ut non multa ſit diuerſitas ab iis quę plus ſapiunt, & iis quæ alios homines plus nutriunt. Erit enim hoc argumentum multum coruptæ naturæ indiuidualis, qualis poſtea non venit ſeruanda.

APHOR. XXXIX.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Qui vero morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.

M*Inus ægrotare* dicuntur, qui rarius ægrotant. Vnde duę ſunt in iſto Aph. concluſiones. Prima eſt: quod utplurimum ſenes rarius incurrunt ægritudines, quam faciant iuuenes. Secunda eſt: quod ægritudines, longę quæ ſenibus accidunt, plerumque nnnquam dimittuut eos, niſi cum morte.

Ratio primæ varia eſt. Vna, quia corpora ſenũ, cum ſint frigidiora, & ſicciora, magis reſiſtunt mutationibus à cauſis

ſis externis. Alia eſt: quia ſenes conſiſtunt magis in una viuendi ratione; unde minores habent cauſas ægritudinũ. Et alia eſt: quia cum maximus morborũ numerus ſit febris, quæ accenditur ab adaucto calore, & frequenter ab excedente humiditate, ſenes, quia frigidi, & ſicci, magis diſtant ab illa.

Ratio autem, qua morbi longi eos comitentur uſque ad mortem. Prima eſt: quoniã accidunt à diſpoſitione eorum habituali, non ab externo, quæ propterea plerumq; remouibilis non eſt. Secunda eſt. Nã omnes morbi ſenum quos refert etiam Hipp. in Aph. xxxi. Tertiæ Sect. ſunt intemperies frigidæ ſimplices, aut cũ materia tali, aut alii hinc procedentes, propterea non ſolubiles niſi à calore, qui in ſenibus deficit, ſemperque magis defecturus eſt.

APHOR. XL.

Raucedines, & grauedines in valdè ſenibus coctionem non admittunt.

R*Aucedines* quas Græci βράγχος vocant, dicuntur vocis retuſiones, quando vox rauca non ſit amplius acuta, nec ſonora uti prius. Vnde per translationem etiam ſonus alterius rei, quando retuſus eſt, dicitur raucus. Accidit autem retuſio ſoni à remolitione eorum, quæ percuſſa ſonãt; ſicut acuties ſequitur ſiccitatem, & ſoliditatem duritiemque percuſſorum. Ita duo lignea plumbeaue corpora percuſſa reſpectu ferreorum, aut æreorum retuſe ſonant. Ita eadem linita minus acure ſonant, quam deterſa, & exſiccata. Sequitur ergo & vocis humanæ retuſio, quoties caput arteriæ aſperę, quod percutitur ab aere exſpirato remollitum eſt, aut aer percutiens humiditate craſſatus, aut utrũque

que

que adeſt. Vnde ſi deſtillauerit à capite ad brōchon pituita, aut ſi euaporauerit eadē à pectore ad ipſum, aut ſi aer, qui exſpiratur fuerit humiditate maiore craſſatus, rauceſſit vox. Cauſa autē deſtillationis pituitæ à capite cum ſit abundātia eius in illo, & abundet à refrigerato ipſo: & euaporatio eius à pectore ſit & ipſa ex ſimili abundantia in eo: ſicut conſpurcatio maior exſpirandi aeris: & utraque à refrigerato, aut pectore ipſo, aut corpore ſubiecto proueniat, unde mutatio veſtium ſolet inducere has raucedines: ſequitur, quod raucedines ſemper procedant à corporis totius, aut pectoris, vel capitis refrigerio. *Grauedines* etiam, quas Græci κορύζας appellant ſunt quædam capitis grauitates, prout verbum Latinum innuit, præcipue circa frontem, oculos, & aures, unde & illæ ſonant, tuſſis oritur, & ſternutamenta, nihilque à naribus effluit, quouſque facta concoctione materiæ morbus declinare incipiat. Vt propterea veniāt & ipſę ex materia in capite præter debitū collecta: quæ frequenter colligitur, dum à refrigerato ex aliquo accidente capite euaporatio, quæ tanquam per caminū à foco à ſubiectis partibus ad ipſum effertur, frigore concluſa non reſoluitur, ſed in humorem concreſcit. Vnde & affectus iſte importat capitis refrigeriū. *Valde ſenes*, vero quod ſint ultimi, quos Auic. & uulgus, decrepitos appellat, & per conſequens minimi caloris homines, ſatis eſt per ſe notum. *Coctio* autem, quod ſit perfectio à calore noſtro in materiebus alimētalibus, data eis ultima diſpoſitione, & ſitu etiam ad conuerſionē in ſubſtantiam noſtram; in materiebus vero nutritioni ineptis, data eis ſubſtantia & loco aptis excretioni, dictum eſt in Aph. XXII. Primi Lib.

Concluſio ergo eſt: quod materiæ quæ reddunt raucas voces, aut caput grauant in decrepitis non tolluntur: unde illi ab affectionibus inde prouenientibus non euadunt.

Et ratio eſt: quia ſunt affectus frigidi, qui calore deben vinci. Decrepiti autem cum omnino deficiant in eo, illo vincere non poſſunt: unde accipitur hoc etiam de cæteris morbis frigidis in ætate iſta.

APHOR. XLI.

Qui frequenter ac fortiter abſque cauſa manifeſta exſoluuntur derepente moriuntur.

EXſoluuntur, ut dictum eſt, in Aph. xxxvi. qui repente perdunt ſenſus, & motum: unde dicuntur animo deficere, ſicut hic affectus Græci λυποθυμία, & σύνκοπη, Latine vero, animi deliquiũ dicitur. *Abſque cauſa manifeſta* autẽ, qui ſine euacuatione ſẽſibili ſanguinis, aut alterius humoris, alicubi ſequuta, aut inſenſibili, ex labore, inedia, dolore corporis, aut animi, in quibus omnibus caſibus exſoluuntur repente vires, quia deficit cordi repente ſanguis, unde generet ſpiritus eos, quibus ab illo iugiter & momento participatis toti corpori, ſeruantur vires omnes ſenſitiuæ, & motiuæ in eo. Sequitur autem repentina priuatio hęc ſpiritus à corde aliquando non deficiente ſanguine, ſi ab ingruente in illud cõfertim aliqua materia premetur: ſiue venerit hæc à ventriculo, ut in dolore ſuperni oris eius; ſiue ab utero, ut in ſuffocatione uterina; ſiue ab alia parte, prout ſequitur in omni ruptura abſceſſus interni; ſiue ſub forma humoroſa, eaque magis, aut minus craſſa; ſiue ſub forma flatuoſa. *Frequens* modo erit, quando datis breuibus interuallis repetet: quod accidet, quia materia aderit plurima, & magna cordis debilitas, quæ reſiſtere non poſſit. *Fortiter* vero dicetur fieri exſolutio, quando cũ perditione totali ſenſuum externorum, & internorum, unde rediens,

ac

ac veluti reuiuiſcens patiens neſciat, quid ſibi contigerit; *Repente mori* demum dicuntur, qui abſque ulla præcedente ſenſibili ęgritudine, ſenſibus, & motibus momento perditis, non amplius reuiuiſcunt, ſicut & omni alia operatione animæ.

Concluſio itaque eſt: quod qui ſine ulla ſenſibili, aut inſenſibili euacuatione propoſita, repente perdunt omnes ſenſus, & motus, & reuiuiſcentes redeunt in eaſdem perditiones pluries, & cum breuibus interuallis, aliquando perdunt omnes etiam alias animę operationes, ut non amplius reuiuiſcant.

Ratio in aperto eſt: quia importatur à frequentia affectus imbecillitas principii vitalis, & à fortitudine magnitudo cauſæ, & ab eſſe ſine cauſa manifeſta, quod ſit à materia ſuffocante, unde non poteſt ſperari, niſi ultimus effectus ſuffocationis, & citus, qui dicitur repentina mors.

APHOR. XLII.

Soluere Apoplexiam quidem fortem impoſſibile: debilem vero, non facile.

A*Poplexiam*, dicebant Græci morbum, quem Latini poſteà dixerunt Atonitum, cum in eo affectis corpus, & mens ſtupeat, repente perdito omni ſenſu, & motu, reſpirationeque nunquam ex toto integra, ſed aliquãdo ad apparentiam omnino deperdita. Cuius cauſam vult Gal. eſſe craſſam materiam implentem cerebrum, aut ſaltem ventriculos eius, unde prohibeatur ſpiritus, & virtutis animalis ſenſitiuæ ſcilicet, & motiuæ, ad ſubiectas partes influxus. Quam opinionem concepit ille, & concludunt ſequaces, ex eo quod accidit apoplexia frequen-

tius, præcedente dolore capitis grauatiuo: & ex eo, quod ſuccedit ſæpe è refrigerato capite: ac eo, quod inducitur percuſſo eodem: & quia eam inducant quæcumque caput replere videntur, uti eſt ſomnus meridianus, vinum generosũ, crapula, & opiata remedia: ſed magis, ex eo, quod leuatur calefacientibus capiti applicitis: & tandem quia diſtinguitur à ſyncope cordis. Nã in apoplexia non erumpit ſudor, prout in ſyncope, & difficilis redditur reſpiratio, quę in ſyncope remanet illæſa.

Quam tamen opinionem redarguit, Primo natura cerebri omnium frigidiſſima, ac proinde prorſus inepta generationi ſpirituum, qui cum ſint ſubſtantiæ omnium tenuiſſimæ, non niſi à calore ſummo, qualis eſt in corde, poſſunt generari: unde ſi non poſſunt venire à cerebro ſpiritus, nec poteſt ex læſione eius inferioribus partibus denegari. Denegatur autem in apoplexia, ut cuique confeſſum. Secundo, quod in apoplexia apparent manifeſtè leſa, quæ in pectore ſunt. Nã difficilis redditur reſpiratio, cõſtante motu muſculorum pectoris; unde læſis pulmonibus, qui circum cor extant. Hinc Incubus, in quo ſentitur in ſomno veluti premi pectus, eſt prodroma apoplexiæ paſſio. Tertio, quod venit cum repentina obmuteſcentia, indeque repentinam etiam mortem inducit. Obmuteſcentiæ autem ſubitæ fiunt ex interceptione, & occluſione venarũ, à principio ſuo venientium: quales sũt, quæ veniunt à corde, & prope ipſum ſunt, & ab hac interceptione fieri obmuteſcẽtias repentinas, explicauit etiam Hip. in tex. XXIII. Libri Quarti, de Ratione Victus in acutis. Sic & mortes repentinæ non poſſunt ſuccedere, niſi læſo primum, & primo vitę principio, quod eſt cor, prout cognouit idem Hipp. qui in Aph. XII. Tertii Lib. dixit, in cõſtitutionibus hiemali, auſtrina, vernaq; ſuccedente boreali fieri in ſenioribus deſtilla-

tiones

tiones, quæ cito interiment, & in lib de Aere, aqua, & locis dixit valde ſenibus propter raritatem, & venarum colliquationem accidere deſtillationes; quæ quoſdam repente interimant, quoſdam vero dextra, aut ſiniſtra parte ſtupidos reddunt. Vnde Gal. in commentario admonet Hip. per deſtillationes non intelligere ſolas eas, quæ per aſperam arteriam fiunt, ſed omnes, quæ fiunt per venas à capite ad ſubiectas partes. iſtæ enim cito interimunt. Quarto: quod & Galenus expreſſis verbis in Lib. de Ratione curandi per Sanguinis miſſionem tex. VI dixit, apoplexias fieri à nimio ſanguine confertin in principium animantis incumbente: principium autem animantis verum, & primum eſt cor, nõ cerebrum; & in cor poteſt decumbere facile, ac repente nimius ſanguis per venas magnas cum ipſo continuatas, per quas iugiter ſolet idem ingredi, & egredi, licet in moderata quantitate, ad perfectionem, & ſpiritu, ficationem ſuſcipiendam. In cerebro autem cum neque ſint magnæ venæ, neque cauitates ſanguinis naturaliter receptiuæ, nõ eſt rationalis iſte ſanguinis propoſitus in apoplexia decubitus. Quibus argumentis adiungitur, vulgi opinio dicentis, apoplecticos mori ex gutta ſupra cor illapſa, unde Itali vocant apeplexiam, *mal della goccia*, & addatur quod ſi non extingueretur ab illabente materia caloris principium cor, ſed illa conſiſteret in cerebro, non eſſet apoplexia incurabilis, aut difficilis adeo curationis. Nã calor cordis impetum reiterando in cerebrũ, poſſet illam diſoluere.

Apoplexia itaq; credatur obſtructio ventriculorum cordis, facta aliquando à ſanguine bono, ſed nimio, repente, & confertim eo decumbente: frequentius tamen ab eodẽ craſſiore reddito, per admiſtionem pituitæ ex refrigerato cerebro in ipsũ illapſę, prout confirmabitur in Aph. XXIII. Libri Tertii, ac LVI. Sexti, & LX. Septimi.

Nec

Nec momentum faciant quæ deduxerunt Gal. & ſequaces in illam opinionem. Nam dolor capitis aliquando præcedens, & refrigeratio eiuſdem, ſicut vinum, crapula, & potio narcotica poſſunt eſſe cauſa, & ſignum materiæ incraſſatæ in cerebro, nõ tamen oppilationis eius; quia ſunt præcedentes, & non coniuncta accidentia, quinimmo quia præcedunt, importãt inibi nõ fieri apoplecticam oppilationem. Nec irreſolubile eſt argumentum de contuſione cerebri, qua & animalia concidunt in ſubitam mortẽ. Ex ea.n. reprimitur in inferiora materia, quæ aut eodẽ modo oppilat, quo & deſtillatio penetrans, aut per modũ extrinſeci cõprimẽtis, prout percuſſæ, aut ligatæ carotides faciunt repẽtè corruere animal. Contuſio ergo cerebri eſt cauſa opilationis in inferioribus locis, & inde ſequitur apoplexia. Minimumque valet argumentum ductum à iuuamento calefacientium capiti admotorum. Nam hoc ſequitur, quia ex atteuuatione, quæ inde fit in cerebro euocatur materia à ſubiectis, eo modo, quo inducitur ſubiecta materia in cucurbita, cuius aer fuit igne attenuatus. Nec ex eo quod in ſyncope accidat ſudor ſine difficultate reſpirationis, in apoplexia vero contrariũ, concludi debet diuerſa pars affici; cum hoc poſſit prouenire à diuerſitate materiæ, & modi affectionis, utpote quod in ſyncope materia ſit potius fumoſa, & nõ oppilet, ſed digerat ſpiritum, & exſoluat: unde ex exſolutione ſequatur ſudor; nec fiat violenta ſuffocatio, neque difficilis reddatur anhelitus. In apoplexia autem materia ſuffocat oppilãdo cauitates viarum primarum ſpiritus, & propterea non accidit ſudor, ſed premitur reſpiratio. *Fortis* autem erit ultimi gradus; & cum dignotio eius ab aliis exſolutionibus ſit per læſionẽ reſpirationis, quæ aliquãdo ita perditur, ut nõ cognoſcatur niſi ingenio; quale eſt ſpeculum ori appoſitũ, quod inficitur rore, aut floccus go-

goſſypii, quod cõcutitur; aliquando vero adeſt, ſed cũ ſtertore maiore poſtea aut minore. Fortis erit in qua reſpiratio ſaltem ad ſenſum ſine artificio ingenioſo videtur perdita, & quando venerit cum ſpuma circa os. *Debilis* autem in qua non perdita, ſed deprauata & ſine ſpuma.

Erit ergo concluſio Prima: quod perditio repentina ſenſus, & motus ac apparẽtis reſpirationis, aut ſaltem cũ ſpuma circa os eſt curatu impoſſibilis. Altera vero, quod perditio repentina ſenſus, & motus omnis cum læſione etiam reſpirationis, raro, & cum labore curatur.

Ratio primæ concluſionis eſt: quia ſuffocata reſpiratione, extinguitur breuiſſime calor, qui eſt principium omnis curationis, quique præſertim debet eſſe reſolutiuus materiæ ſuffocantis, quæ ſi eſſet longe à principio, poſſet ab illo expanſo, & non ſuffocato reſolui. In forti enim apoplexia dum materia obſtruit omnino principium caloris, ille nõ poteſt procedere ad proximos pulmones attollẽdos, & ampliandos pro reſpiratione, & ad euentandum marcorem, qui ab ipſo in ſemetipſum introducitur.

Ratio ſecundæ eſt: quia cum debilis differat à forti in ſola remiſſione, differt etiam in ſola deſperatione, ſed propter ſimiles cauſas habebit difficilem reſolutionem.

Vtilitas Aph. eſt ad prædictionem, ſed meæ expoſitionis eſt ad exquiſitiorem curatiuam intentionem. Si etenim erit debilis facta à ſanguine nimio, erit intentio reuelendi à corde, & deriuandi illũ ab eo ad magnas venas, iis apertis. Propterea primo magis remotis, uti ſunt ſaphenę, & baſilicę, ſeu mediæ; deinde etiã iugularibus quę ſunt aliis cordi proximiores, ſi aperiri poterunt, non multũ tunc curata cerebri reſolutione, niſi in quãtum iuuatura ſit ad diſtrahendum ſanguinem circa cor nimium obſiſtentem. Si vero erit ab illapſa pituita à cerebro, eaque credatur ſanguinis

nis particeps, ſeccandæ ſolæ cephalicæ, aut iugulares, ut cum euacuatione fiat reuulſio ad eum locum, à quo facta eſt effluxio, & cum iſta intentione iuuabunt magis à principio attenuantia calida capiti, ut reuocent materiam, & calefaciendo tolant frigiditatem capitis, quæ fuit cauſa prima morbi, dum fuit cauſa multiplicationis, & craſſationis pituitæ in eo. Verum quoniam difficilius eſt reducere ad ſuperiora, quod craſſatum ſuo pondere vergit ad inferius, ideo præter propoſita, eſt procuranda attenuatio circum cor, quæ procurabitur, aucto circa ipſum calore, ut propterea ſanguinis miſſio, cum refrigeret in caſu iſto, eſt ſuſpecta: maximeque exitialis, ſi materia erit prorſus pituitoſa, & craſſa: & hic eſt caſus, quam innuebat Celſus, quãdo dixit, quod venæ ſectio occidit, ſicut illa, quæ venit à ſanguine, non à deſtillatione cerebri, eſt ille caſus, in quo idem dicebat, venæ ſectionem liberare. Erunt ergo attenuantia, & reſoluentia adhibenda etiam pectori ipſi, ut inde auctus calor materiam attenuet, & à ſe diſcutiat.

APHOR. XLIII.

Qui ſtrangulantur, ac diſſoluuntur, nondum vero mortui ſunt, non referuntur quibus ſpuma circa os fuerit.

LIcet plurimi cum Gal. immo cum Celſo, per eos, *Qui ſtrangulantur* intelligant, & acipiant ſolos eos, qui laqueo in ſuſpendio, aut ſine ſuſpendio ſuffocati extinguuntur. Ego qui non credam Hip., adeo exilia eſſe proſequutum in ſuis documentis, cum rari ſint, fuerintque ſemper, qui à ſuſpendio damnati fuerint relati ad vitam, paucique etiã, qui deſperatione ſuſpenſi fuerint inuenti nondũ mortui. Nã damnatio ad ſuſpendium ſemper eſt morti deſtina-

ta

ta; & quod deſperatione actum eſt ſuſpendium, ſemper eſt actum occulte, ut primo ſit ſequuta mors, quam publicatio. Exiſtimo, per eos qui ſtrangulantur voluiſſe innuere etiam illos, qui à morbo perdunt reſpirationem. Nam reſpirationis perditio, ſtrangulatio dicitur ex eo, quod reſpiratio eſt per apertam gulam. Qui autem impedita reſpiratione ſuffocātur, ſunt duplicis differentiæ. Quidā enim ſuffocantur, non perdito ſenſu, nec motu, immo maxime ſe torquentes in ſuffocatione, ut qui angina laborant, qui ſubmerguntur in aqua, quiq; ingerunt in arteria aliquod craſſum deglutibile, & qui laqueo cū ſuſpēdio, aut ſine eo, ceruicibus, colloq; torquentur. Alii vero perdito ſenſu, & motu quouis, ut qui apoplexia corripiuntur. Differunt autem iſti ab illis, in loco præſertim, & modo aliquando ſuffocationis. Nam ſuffocatio accidit, quoties fuliginoſus calor per pulmones, & arteriam aſperam expirare non poteſt, tūc enim marceſſit, & extinguitur, quomodo & ignis accenſus in vaſe, dum operitur, & prohibetur ei ſpiritus, occuluſo omni ſpiramine. Non poteſt autē expirari, ſi claudatur extremitas arteriæ aſperæ, prout clauditur ab apoſtemate anginoſo, & circumdata extrinſecus à laqueo, aut ab aqua in ſubmerſione, eo ingrediente; ſicut ab aliquo aſſumpto illuc pręter rationem deglutitionis illapſo, ut cōtigit Anacreonti poetæ lyrico, ex vuæ acino, & me vidente ruſticæ cuidam comedenti carnem bubulam tendinoſam. Et perditur reſpiratio, ſi occluſio fiat in profunditate pulmonū, prope aut in cor, quod eſt principiū reſpirationis, prout accidit in apoplexia. Hinc volens utramque hanc ſuffocationis differentiam innuere, duō adhibuit Hipp. vocabula. Primum *Strangulatorum*, quo intellexit qui ſuffocātur ex impedimento ſpiritus gulæ contingente, ut eſt ſubmerſio, illapſus per os in arteriam alicuius rei ſolidę, nō

ſpirituoſæ, apoſtema faucium, aut laqueus, aliudue extrinſecus comprimens gulam, & obſtruens. Alterum vero *Diſſolutorum*, quo comprehendit ſuffocatos ab apoplexia. Iſti etenim, & ſuffocantur, & diſſoluuntur, dum cum impedita reſpiratione perdunt ſenſum, & motum. *Referri* autem bene conuertitur, à Celſo ad vitam redire. Nam ſicut mortui antiquitus extra urbem maxima ex parte ad tumulum ferebantur, & noſtris temporibus extra domum, ideo verbum hoc *Efferri*, dicebatur præſertim de illis. Ita iſtud referri eſt à deſtinato tumulo, & propterea à morte ad vitam. *Spuma* autem eſt congregatio bullarum, & ampullarum; bullæq;, & ampullę fiunt ab aere congregato in viſciditate aquea. Sic pueri cõmiſto pauxillo ſapone in aqua intingentes caput unum fiſtulæ, indeque ex altero exſufflantes bullam excitant, quæ facilius accidit, ſi aqua plus habeat ſaponis, unde plus habebit etiam lentoris, quo magis poſſit circumdare ſpiritum inſufflatum, & ſpiritus ſit leuiter impulſus.

Concluſio itaque Aph. eſt: quod qui ſuffocantur ex aliquo impedimento gulæ, & qui cum diſſolutione apopletica, non reducuntur ad vitam, quando in illius ſuffocationis actu deuenerint ad ſpumam circa os.

Ratio eſt inquit Gal. Nam ſpuma ſignificat colliquatam ſubſtantiam pulmonum, quæ aere egrediente cõmixta redigatur in bullas. Addo & ego, ſignificat imbecillitatẽ ſpiritus, qui non poteſt amplius impetuoſè efferri, nec ab humiditate detineri.

APHOR. XLIV.

Qui natura admodum craſſi ſunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

Craſſi

C*Raſſi* dicuntur, qui ſunt extenſi in ſola latitudine plus quam conueniat proportioni longitudinis: quod accidit ex abundantia præcipue pinguedinis. *Admodum* autem tales, qui excedunt alios in genere iſto. *Natura*, qui à principio ſui interno ſine artificio tales exiſtunt. *Graciles* ergo in contrarium erunt, quorum longitudo excedit proportionem latitudinis, ex defectu præſertim pinguedinis.

Concluſio itaque Aph. eſt: quod pingues à natura, pauco tempore viuunt: Macri vero ſunt plus longæui.

Ratio eſt. Nam pinguedo generatur à frigidiore temperamento: quia creſcit in frigidis, & liquatur à calido. Vnde & ipsũ arguit. Refrigerat etiam corpus, quãdo valde creſcit. nam comprimit venas, indeque minuit ſanguinem: unde corpora pinguia, cum ſint frigidiora, minus viuunt, & adhuc minus, quando humida, quia abundant excrementis, à quibus facilis putredo, & inde accidentalis mors: ſed & ſuffocat humiditas illa calorem, ex quo acceleratur etiã mors naturalis. Quam doctrinam recepit, & retulit etiã Ariſt. in Lib. 11. de Partibus Animaliũ, Quinto, dicens quod pinguia minus ſanguinis habent, ut propterea ſunt frigidiora macris, ac inde citius ſeneſcunt, & moriuntur.

APHOR. XLV.

Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur.

M*Orbus comitialis* quia frequentior in comitiis, & in omni populari conuentu, à Græcis ἐπιληψία dictus, eſt affectio ſimilis apoplexiæ, quia in eo amittitur ſenſus, & motus voluntarius, vt propterea qui incidunt in illum, ſaltem titubent in motu, ſed plerumque cadant: unde di-

citur etiã morbus caducus: lęditur & reſpiratio, ſpumeſcit utplurimum os. Differt autem, quia eſt cum conuulſione, ſaltem alicuius partis: non durat per horam, & habet circuitus. Quorum accidentium, duo prima procedunt à materia, quæ circum cor obſtructionem facit, quæ in epilepſia eſt potius flatuoſa: unde nec omnino obſtruit, ut non irrumpat per eam aliquid ſpiritus, qui iugiter, & ſenſim, ac æqualiter debebat in totum procedere, qui propterea irrumpens cum impetu in aliquam ſolam partem eius, facit motum violentum & conuulſorium. Hinc ſuccedit breuitas etiam affectus. Nam materia talis facile à calore reſoluitur. Redit autem affectus, quia prouenit à mala temperie, aut conformatione totius, aut alicuius partis habituata, ſicut & debilitate præſertim cordis, unde tempore congregatur materia flatuoſa, quæ recepta in cor reducit affectionem.

Eſt itaq; cõcluſio: quod qui iuuenes repente titubant in motu, aut cadunt couuulſi ſine ſenſu, & motu, cum læſa aliqualiter reſpiratione, & ſpuma circa os, liberantur omnino, ut nunquam amplius recidant, ſuccedente ætate virili, aut mutato anni tempore, aut loco, aut victus ratione.

Ratio, qua mutatio adoleſcentiæ in adultam ætatẽ hoc faciat, eſt quoniam morbus accidit ab abundantia humiditatis, quæ ſecundum partem tenuiorem & flatuoſam poteſt facile ingurgitari in principium, puta cor, quæ ſuccedente virilitate demitur; ubi corpus totũ ſiccius redditur: quinimo, & ſuccedẽte aliqua euacuatione, ſicut ſeminis, aut ſanguinis ceſſat, prout declarabitur in Aph. VII. Quintæ Sect.

Ratio autem, qua mutatio temporum hoc idem præſtet, licet hoc maxime reſpondeat ſuccedenti ęſtati, eſt propter reſolutionem, quam efficit ab hieme, quæ multiplicauit humiditates ad intra.

Ra-

Ratio autèm communis mutationis temporis, loci, & victus rationis eſt: quoniam, cum morbus accidat à qualitate humorum, & materiæ ad nutritionẽ deſtinatæ, in principium irruentis, & à ſingulo propoſitorum diuerſificentur, & materiæ aſſumptorum pro nutritione, & temperamentum principij nutritiui, poteſt etiam diuerſificari circa ipſum effectus.

APHOR. XLVI.

Duobus doloribus ſimul non eundem locum infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat.

Senſus tactus (in quo ſolo videtur eſſe dolor, quia, cum ſit primus, intenſior eſt aliis) cum ſit plurium differentiarum, ſcilicet qualitatum primarum, & ſecundarum, poteſt propterea eſſe doloroſus, & dolor multiplex in una, & eadem minima particula, ut in caſu obiecti ſua duritie moleſti, & ſua etiam caliditate infenſi. Tunc enim facta receptione improportionatæ duritiei eſt dolor unus, & facta receptione improportionatæ caliditatis eſt dolor alius, nã alius eſt tactus calidi & frigidi, alius duri & mollis. Sic obiectum aliquod erit doloroſum duplici qualitate, a qua ſingula cũ afficiatur ſenſitiua potentia diuerſo modo, duplex excitabitur in eadẽ parte dolor. Vnde male Gal. per *Vnum eundemque Locum* negat, intelligendam unam, & eandem, etiam minimam noſtri corporis particulam. ſed vult accipiendum unum membrum, veluti brachium, vel cubitum, femur, aut tibiam, in quorum vna parte, aut ſuperiore, aut inferiore, ſit unus dolor, in alia alter. *Maior* autẽ & *Minor* dolor ſequitur, iuxta maiorem improportionem qualitatis tangibilis. Nam magnitudo hæc, aut paruitas eſt accipienda

cipienda in genere dolorifico, ſeu ſenſitiuo; non autem in dimenſione maiore, aut minore ſubſtantiæ ſenſitiuæ, quæ dolorem percipit. Nam ſic in una, & eadem minima particula poterunt exiſtere eodem tempore dolor maior, & dolor alius minor: maior in una qualitate, quia ſit illa magis improportionata virtuti tactiuæ; minor in altera, & alterius differentiæ; quia illa ſit minus improportionata. Vt ſi erit illata punctura à gladio ignito. cum enim alius ſit ſẽſus acuti, & alius ſit calidi, fieri poteſt quod dolor ex acutie ſit maior, quia acuties gladii ſit magis improportionnta, & dolor à caliditate eius ſit minor, quoniam caliditas illa minus diſtet à proportionata caliditate, quam acuties propoſita proportionata acutie. *Obſcurare* autem proprie dicitur de *Reddere* res inuiſibiles. Obſcuritas enim eſt priuatio illius luminis, quod actuando medium reddit obiecta viſibilia. Vſualiter tamen ſumitur pro impedimento cuiuſuis ſenſationis, & præſertim internæ, quæ eſt externarum ſenſationum, & in iſto ſenſu accipitur nunc. Nam ſermo eſt de ſenſationibus quæ ſunt dolores; non de ſenſibilibus, quæ ſunt cauſæ doloris, cũ dicat textus *Duobus doloribus*, non autem duobus dolorificis. unde obſcuratio erit priuatio ſenſationis in ſenſu poſteriore à ſenſibus externis particularibus phantaſia ſcilicet, cuius ſenſatio eſt receptio non ſenſibilium, ſed ſenſationum, & ſi ſenſibiliũ eorum iam ſentitorum, & non ſub ea forma, qua venerunt ad ſenſus particulares, ſed ſub ea qua ſentiti & recepti ſunt, quæ ſenſatio ut dictum eſt in Aph. VI potius appellatur obſeruatio. Et ita etiam male Gal. declarat maiorem dolorem impedire minorem diſtrahendo à parte minus dolente ſpiritum, eamque modo iſto reddendo ſtupidam & non ſentientem. Tunc enim tolleretur dolor, ſed nõ tolleretur eius dignotio. Dolor autem non tollitur, quia ſuppo-

nitur

nitur adeſſe, & non ſentiri. Et quod dolor non tollatur, apparet ex eo; quod ſi adigatur aliud obiectum ei loco, qui minus dolebat, adhuc plus dolorificum, immediate momento temporis fiet ſenſus eius & dolor.

Vt propterea concluſio ſit: quod duobus illatis, etiam ab uno corpore, in eandem minimam particulam noſtri ſẽſitiuam doloribus, à duplici qualitate tangibili, maior nõ permittit obſeruari minorem. Quę concluſio adhuc magis eſt de duobus doloribus in varia parte corporis externa, aut interna illatis.

Ratio autem eſt. Nam maius ſenſibile, cum operetur in ſenſum, plus afficit ſenſitiuam potentiam: unde eam determinat modo ſuo, quia communis eſt, & ita ſenſationem alterius excludit. Hoc declarant qui imaginationem fixerint in ecſtaſi, qui nec tangibilia in tactũ agẽtia, nec viſibilia in viſum recipiunt, ſicut nulla alia ſenſibilia externa, nec interna.

APHOR. XLVII.

Dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm iam confecto.

PVs eſt corpus fluidum à calore concoctiuo ex ſubſtantia aliqua noſtri corporis, molli atq; viuente corrupta conſtitutum. Non enim ſolidæ partes oſſeę & cartilagineæ corruptæ unquam in pus vertuntur, nec humores intra venas ulla corruptione ad pus rediguntur. Generatur ergo illud, dum ſubſtantia viuentis corrupta ſecernitur à bona & reducitur de conſiſtentia ad fluorem. Quod fieri non poteſt niſi à multo calore, & humiditate. Vnde quæ putrefacientia medicamenta vocantur, humectando, & obſtruendo

do meatus externos partis, in qua ſequuta eſt corruptio; firmato calore, qui ſolebat exſpirare, eoq; ſic multiplicato reddunt facilem puris generationem. Hinc patet, quod nouus, & excedens calor inditur parti viuenti, à qua ſecerni debet materia corrupta, & pus generari, qui calor ſic diſſentaneus, & improportionatus, eſt facultati ſenſitiuæ doloroſus. Eſt itaq; concluſio, quod dum corrumpitur ſubſtantia viuens in pus, creſcunt febris, & dolor.

Et Ratio eſt. Nam creſcit dolor, dum calore nimio ſeccernitur pars ſubſtantiæ viuentis, corrupta à ſana; dumq; creſcit dolor & calor, debet creſcere febris, quæ eſt exceſſiuus calor.

APHOR. XLIIX.

In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies ſtatim laſſitudine aufert.

QVod *Laſſitudo* ſit ſenſus cuiuſdam grauitatis artuum ex imbecillitate facultatis motiuę illorum, ſequuta plerumq; à reſolutione nimia eorum ſubſtantiæ, aliquando ab humore malo aut ſanguine nimio facultatem grauante, declaratum eſt in Aph. v. huius Lib. Quod etiam *Laborare* ſit exerceri uſque ad inductionem dictæ laſſitudinis, patuit in Aph. 1. huius Libri.

Erit itaque huius Aph. concluſio: quod quies ſtatim aufert ſenſum grauitatis artuum inductum à nimio exercitio.

Et ratio eſt: non quia quies per ſe reponat, & reficiat ſubſtantiã artuum nimio labore reſolutam, ad cuius deficientiam defficit virtus motiua. Sed quia cum iugis fiat in corpore refectio, præſertim partium externarum, quæ in ſua reſolutione trahunt ab internis materiam refectionis iam in ventre, & venis magnis, tanquam in penu aſſeruatam

ad

ad nutritionem) ſequitur non proſequente labore reſolutiuo, ut artus reficiantur, & tollatur laſſitudo.

Monuit autem hoc forſan, ut oſtenderet facilitatem remedii, & ſuperfluitatem aliorum, quæ in laſſitudinibus laborioſis uſurpabant Antiqui: uti erat balneum tepidum, & inunctio, quorum primo humectabant quidem artus, ſed & nutrimentum atrahebant, oleo vero humectabāt, & oppilatione inducta progreſſum reſolutionis impedire curabant.

APHOR. XLIX.

Qui conſueti ſolitos labores ferre, etſi fuerunt imbecilles, & ſenes, non conſuetis fortibus atque iuuenibus facilius ferunt.

Conſueti labores ſolitos ferre ſunt, qui pluries uſi eodem exercitio, & à laſſitudine inde recepta ſe facile refecerunt: *Debiles* autem, qui in motu voluntario parum valent, præſertim natura, licet poſſint etiam accipi ex morbo, ætate, & alio acidente debilitati. *Fortiores* vero, qui in motiua facultate valent, & robuſti dicuntur. Conſiſtit autem virium motiuarum robur, in multitudine ſubſtantiæ præſertim carnoſæ ac neruoſæ, quæ muſculoſa dicitur. Hęc etenim ad motum eſt deſtinata. Hinc exercitati Antiquorum, de quibus in tertio Aph. Primæ Sectionis, non modo multis alimentis, quæ multum ſubſtantiæ generant, ſed frictione, & unctione corporis, quæ ad partes muſculoſas alimenta trahunt, & concoquunt in carnē, virium robur procurabant. Vnde ſicut bene carnoſi ſunt fortiores in exercitiis, ita excarnes ſunt debiles.

Concluſio itaque Aph. eſt: quod in omni exercitio, qui frequenter utuntur illo, minus conſumuntur ab eo, faci-

lius qui reficiuntur, quam qui non ſunt uſi, etiamſi fuerint illi excarnes & debiles ex natura, aut aliquo accidēte, vel ætate ſenili, quam robuſtiores natura, aut ætate, qui eo raro, aut nunquam ſunt uſi.

Ratio autem procedit ex eo, quod partes exercitatæ ſunt ab exercitio roboratæ. Nam motus calefacit, & inde trahit, & concoquit plus alimenti in parte exercitata. Quapropter ſi fuerint etiam debiles homines ſecundum reliquum corporis, ex natura, accidente, aut ætate, erunt tamen ſecundum partes in illo exercitio uſurpatas fortiores. Sic viatores, & ſaltatores ſenes itineribus & ſaltui cōſtant plus, quam remiges iuuenes; ſicut contra minime conſtarent remigio: & urbani iuuenes ſedentarii quocumque exercitio laxantur, ruſtici vero, & laborioſi minime. Et ſi exercitio etiam reſoluantur partes fatigatæ plus aliis, plus etiam aliis trahunt ſibi de nutrimento pro refectione, & natura totius à continuata iſta maiore partium exercitatarum tractione, inclinata tranſmittit eis plus quam aliis, unde etiam plus roborantur. Quod autem exercitium trahat ad partem exercitatam, monſtrant laborioſi homines qui ſunt magis muſculoſi, quam ſedentarii, & manus dextra quæ eſt maior ſiniſtra.

APHOR. L.

Quæ ex longo tempore conſueta sunt, etſi deteriora sunt, inſuetis minus moleſtare solent. Oportet igitur ad inſueta permutari.

L*ongo tempore conſueta*, ſicut & *Inſueta* debent eſſe aliqua, quæ ſint homini uſualia, quorum ea quæ ſunt raro uſurpata, dicantur inſueta: quæ vero frequenter vſitata, vocentur longo tempore conſueta. Sunt autem hæc quæcum-

que

que ad humanam vitam neceſſario concurrunt, ut aer. Ille enim ſub quo quis habitat, eſt ei conſuetus, ſicut alter ab eo diſtans, inſuetus. Ita cibus, & potus, quorum qui frequenter aſſumitur dicetur conſuetus; qui raro, aut nunquã, inſuetus. Sic exercitium, & quies, aliud & alia, quia frequentata conſueta vocantur; alterum vero, & altera, quia miſſa, inſueta. Et hoc eſt etiam in omni, & quauis corporis euacuatione. quarũ illa dicetur conſueta, quæ alias, & pluries ſucceſſit; illa inſueta, quæ fere nunquam. Sic & ſomnus atque vigilia, alius alicui conſuetus, quia crebro contigerit; alteri inſuetus, quia raro. Demum & animæ operationes ita ſe habent. Ira etenim, & gaudium conſueta quando frequentia; inſueta, quando raro contingentia, prout & reliquæ animi paſſiones. *Deteriora* autem ſunt idem, ac magis nocua, & offenſiua. Nocua autem cũ debeant referri, non ſunt accipienda relata ei cui conſiderantur eſſe inſueta. certum enim eſt, quod ſic accepta, erunt ei moleſta, ut de eis non poſſit dicere Hipp: quod minus moleſtare ſolent. Sunt ergo intelligenda deteriora, & nocua plurimis hominibus.

Duæ itaque concluſiones ſunt in hoc Aph. vna theorica, quæ eſt: quod quæcumque ſunt de ratione victus in homine, etſi eſſent plurimis hominibus offenſiua, quando erunt alicui uſitata, reddentur ei minus offenſiua, quam ea, quæ ſunt minus offenſiua plurimis, quando erunt inuſitata illi. Altera concluſio eſt: quod debet homo ſemper mutare, quę ſunt de ratione ſui victus, ut inde aſſueſcat omnibus, & nihil ei hac de cauſa in uſu reſtet, quod moleſtiã facere poſſit.

Ratio primæ concluſionis eſt: nam quod ſæpe ſuccedit in nobis, facit habitum, ideſt qualitatem difficile mobilem: quæ propterea eſt quædam natura ſimilis cum ea, unde proceſſit, ut propterea, eiuſdem repetitus uſus; etiamſi nõ ſit

cum ſpecifica bonitate, reſpectu indiuidui, in quo eſt, redditum ſimile non moleſtat, cum moleſtia naſcatur à diuerſo, & contrario. Experimenta plura confirmant hanc cõcluſionem, ſed inter ea illud propoſitum à Gal. puellę, quę ſenſim aſſueuit eſui napeli ſine læſione, cum tamen ipſe ſit humanæ naturæ deterior, & exitialis.

Ratio ſecundæ concluſionis eſt: ut contracta aliqua ſimilitudine cum omnibus, & ſingulis iis, quæ neceſſario, aut fere neceſſario, vel facile nobis occurrere poſſunt, nõ moleſtemur, nec patiamur ab aliquo. Et aliam addit Celſus in primo de Re Medica cap. 1. ut ſcilicet habeamus, quo confugiamus tanquam ad remediũ tempore morbi. Vnde clarius apparet, conſuetudinem eſſe ineundam, cum iis quę ſunt de ratione victus, non cum medicamentis. Quia iſta fugere poſſumus, & ab eis nouitatem noſtri volumus: priora vero ſunt ineuitabilia, & conſeruari per ea intendimus. Hinc concluditur, quod etiam fuit tactum in Aph. v. Primę Sectionis, viuendi rationem anguſtam ſeu exquiſitam eſſe fugiendam.

APHOR. LI.

Plurimum atque repentè euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum: quoniam omne nimium eſt naturæ inimicum: ſed quod paulatim fit, tutum eſt, tum aliàs, tum quum ab altero ad alterum tranſitus fit.

EVacuare quod ſit materiam è corpore ducere ex ſe patet, & alibi declaratum eſt. Sic & *Replere* quod ſit materiam corpori adiicere, ſimiliter *Calefacere*, & *Refrigerare*, quod ſit aliquod mutare ſecundum has qualitates, ſicut *Alio*

lio quouis modo corpus mouere ſit alterare in aliqua alia qualitate primarum, aut ſecundarum, & mouere de parte corporis ad aliam, quod dicitur euocare & repellere. *Plurimum* autem intelligitur fere ad ultimum gradum in ſuis generibus. *Repente* demum dicitur, quod ſine pręmiſſo principio ſequitur totum ſimul. *Paulatim* dicitur quod ſequitur per gradus interpoſita quiete inter eos.

Sunt ergo concluſiones duæ, Prima eſt: quod omnis mutatio corporis deſiderata ſit alteratiua per gradus. Secunda eſt, quod facta confertim de primo ad penultimum poteſt finire in malum.

Ratio autem, utrique concluſioni communis eſt: quod inter ſimiliora, facilior eſt conuerſio cum parum ſit inibi contrarium tollendum, ſimiliora autem ſunt, quæ paucioribus gradibus diſtant, unde ſecundus gradus minimum diſtat à primo, at penultimus maxime diſtat.

Dubitationem tamen habet concluſio. Nam quod eſt à corpore tollendum, ideo eſt tollendum, quia officit illi. Quo ergo ſerius, & magis lēte tolletur pluri tempore permitetur officere. ſed hoc eſt præter medicā intentionem, quæ eſt iuuandi. Reſponſio autem eſt: quod unumquodq; tollendum, etſi officiat, in aliquo iuuat propter ſui factum habitum, & propter habere aliquid bonum. Sic aqua in hydropico, dum calorem viuentis percepit, ipſumque in corpus reflectit, iſto titulo iuuat. unde tota ſimul non educitur, niſi cum morte. Et qualitatum exceſſus, dum ſunt tempore habituati, habent quid naturalis; cum habitus, ſeu conſuetudo ſit qualitas fixa ad modum naturæ, ut dictum eſt in præcedenti.

APH.

APHOR. LII.

Omnia ſecundum rationem facienti ſi non ſuccedat ſecundum rationem, non eſt tranſeundum ad aliud, ſtante eo quod à principio viſum eſt.

F*Acere ſecundum rationem*, eſt quodcumque procedit ab homine, dum agat diſcurſu. Sed facere, quod conſideratur ab Hip. in his ſermonibus non poteſt eſſe aliud, quam pro ſalute circa hominum corpus. Quod cum veniat ipſi medico aliquando conſeruandum in ſanitate, frequentius vero curandum ab ægritudine, ut pro iſta remouenda, & illa conſeruanda poſſit operari cum ratione, indiget cognitione ſanitatis & ęgritudinis, pro quibus debet agere, & remediorum, quibus debet uti in opere ſuo. operatio enim rationalis eſt ſcientifica, & propterea cum cognitione rei ex cauſa ſua, aut ex effectu. Cognitio auté eius quid ſit ſanitas, & morbus, cum eæ ſint diſpoſitiones, ſeu qualitates corporis viuentis, ſupponit cognitionem eius, quid ſit corpus viuens: ſicut cognitio remediorum, cũ ſint operationes procedentes à medico in corpus, non poteſt haberi, niſi obſeruata natura illius operationis, & inſtrumenti, quo illa perficitur. Operatio enim cum ſit communis, determinatur à ſubiecto, in quod recipitur; & inſtrumento quo perficitur. Dignoſcitur autem natura hæc, aut à priore ex cognitione cauſæ rerum, aut à poſteriore ex cognitione effectus, ideſt per experientiam habitam in ſimili occaſione. *Succedere* autem eſt, ſequi effectus. Vnde ſuccedere ſecundum rationem, eſt qualis illi operationi, in gratiam cuius eſt illa peracta, debet ſequi.

Vo-

Vocabulum autem illud *Aliud* cũ importet diuerſitatem, poteſt illam importare & ſpecificam, ut ſit mutatio ſcilicet de operatione euacuatiua ad implentem: de refrigerante ad calefacientem: & poteſt importare diuerſitatẽ gradualem magis ſcilicet operationem illam præſtantẽ. Quo ſuppoſito dicunt expoſitores Hip. intelligere de remediis aliis ſpecie, non de aliis ſub eadem ſpecie indiuidualiter & gradu differentibus.

Concluſio ergo eſt: quod medicus, dum operatur cũ ratione, prout ſcilicet debet, ſuppoſita natura morbi, & remedii, ſaltẽ à poſteriore, ſi non inde proficiat, non debet propterea dimittere illas operationes, & tranſire ad alias ſcilicet præter rationem, quarum non ſit notus ſucceſſus, nec à priori, per rationem, nec à poſteriori per experimentum. Ratio eſt: nam medicus non debet operari temere.

Dubitatur tamen: quia perſeuerare in nõ iuuantibus eſt contra medici finem, qui eſt iuuare. Tuncque experiri non eſſet medicum, cum tamen experiri faciat ad omnes artes, & ita ad medicinam præſertim, quia ex diuerſitate ſubiecti, quod ratione indiuidualitatis eſt ſemper diuerſum, neceſſaria ſint experimenta.

Sunt qui reſpondeant, non eſſe tranſeundum, quia ſucceſſus tempore explebitur. Sed reſponſio non ſatisfacit. Nam qui fecit omnia ſecundum rationem, etiam expectat tempus debitum ſucceſſui.

APHOR. LIII.

Quicunque aluos humidas habent, ſi quidem iuuenes fuerint, melius degunt his, qui ſiccas habent. Ad ſenectam vero deterius degunt: nam ſeneſcentibus magna ex parte exſiccantur.

Non

NOn repetit hoc loco Hipp. Aph. xx. ut male cenſens Gal. eum, reliquerit ſine expoſitione, & ſine ratione, Sed ſuppoſita commutatione alui, de lubrica in ſtypticam, aut de ſtyptica in lubricam, quę ſequitur à iuuentute ad ſenectutem obſeruata in illo Aph. Monet modo eam quæ conueniat magis, aut minus ad vitæ integritatem. Sic enim ego per, *Melius degunt*, intelligo melius, & integrius, hoc eſt, cum maiore ſanitate degunt, ideſt viuunt, ſicut in contrarium per *Deterius*, accipio cum minore ſanitate.

Sunt ergo duæ concluſiones in iſto Aph., & unica unius ratio, quæ refert tamen & rationem alterius.

Prima concluſio eſt: quod qui lubrici aluo extabunt, ſi quidem iuuenes erunt, ideſt habebunt hanc alui lubricitatē in iuuentute, longius & ſanius viuent, quam qui ſiccam eandem aluum in propoſita iuuentute obtinebunt.

Secunda concluſio eſt: quod qui lubrici extabunt in ſenectute, cum minore ſanitate viuent. Dū enim Hip. ſubiungit, *Ad ſenectam vero deterius degunt* demonſtrat ſe accipere eos qui fuere aſſumpti in conſideratione à principio. Hi autem fuerunt quicumq; lubrici ſunt, & aluos humidas habent. Quorum poſtea, dum ſubiunxit, *Si quidem fuerunt iuuenes*, excipit iſtos, qui ſunt tales in iuuentute: unde relinquebantur alii, qui ſunt in ætate oppoſita ſcilicet in ſenectute. Hos ergo accipit poſtea conſiderandos, dū ſubiungit ad ſenectutem vero deterius degunt. Ratio autem imanifeſta eſt de ſolis iis, quos fluidos exiſtentes, aut factos in ſenectute, dixit deterius viuere. Et eſt, quia ſenes magna ex parte, hoc eſt ſecundum naturam (nam quod eſt magna ex parte, eſt etiam ſecundum naturam) ſtyptici fiunt, unde fluidos eſſe, cum ſit iis pleriſque præter naturam, erit ipſis & ad vitæ longitudinem, & ad ſanitatem nocuum.

Ex qua ratione habetur etiam ratio, qua melius viuunt iu-

iuuenes fluidi. Quia ſicut ſenes natura ſunt ſtyptici, ita iuuenes natura ſunt fluidi. unde qui iuuenes, habent aluum, magis ex naturæ debito, debent etiam ſanius viuere. Quod modo aluus ſecundum naturam ſit fluida in iuuentute, & ſtyptica in ſenectute, non modo innuit Hippoc. in hoc Aphor. & dicit experientia. nam pueri & infantes ſunt maxime fluidi, ſenes vero contra. Sed & docet ratio. Illi enim debent eſſe magis lubrici, qui ſunt humidioris temperamenti, quique gaudent magis eſculentis humidis, & egent iis pluribus. Nam ubi plura aſſumuntur, ibi plura ſunt ex aluo excernenda: & ubi illa sũt humida, debent exire fluida. Sed iſti ſunt, qui creſcunt, ut notatum eſt in Aph. XVI. & XV. Primæ Sect. In contrariũ ſenes ſunt ſicci, minus comedunt, & ſolidioribus indulgent.

Dubitatur autem, cur dixerit nunc, ſenes fieri plerumque ſtypticos, cum in Aph. XX. dixerit abſolute, iuuenes fluidos fieri ſtypticos.

Sed reſolutio eſt: quod ibi dixit, non omnes iuuenes fieri ſtypticos, ſed ſolos fluidos. Nam dixit iuuenes ſtypticos fieri fluidos. Nunc modo loquutus de hominibus uniuerſis dicit, quod in ſenectute plerumque ſtypticantur. Pauci ergo in contrarium lubricabuntur. Et ratio eſt, quia ſtypticitas magis conuenit ſenio, & lubricitas iuuentuti, prout ſuperius dictum eſt.

Cui meæ expoſitioni fauet amicus Celſus, in Primo de Re Medica cap. III. qui ubi retulit Aph. XX. dicens: *Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerumque in ſenectute contrahitur; quibus vero in adoleſcentia fuit adſtricta, plerumque in ſenectute ſoluitur*, iſtum veluti ſubiungens dicit, *melior eſt autem in iuuene fuſior, in ſene adſtrictior.*

APHOR. LIII.

Magnitudo corporis iuuentæ quidem, nec indecens, nec illiberalis: ſenectæ verò inutilis, & deterior paruitate.

LIcet Gal. nomine *Magnitudinis corporis*, ſolam longitudinem accipiat, & credat Hipp. intellexiſſe in Aph. iſto. Ego credo tamen eum voluiſſe corpus magnum ſecũdum trinam dimenſionem. Non modo quia corpori conuenit longitudo, latitudo, & profunditas, in qua, quæcũque ea ſit, poteſt magnificari: ſed etiam, quoniam non ſola longitudo eius decet, ſeu conuenit operibus humanis in iuuentute, & commoda eiſdem eſt, ſed etiam conuenit, & commoda eſt craſſities, & latitudo. Nam operationes ſiue nutritiuæ, ſiue motiuæ accipiantur, perfectius fiunt tempore iuuentutis, à corpore non modo longiore, verum etiam craſſiore. Ita concoctionem alimenti, non ſola longitudo, ſed magis craſſities præſtat, cum ea non modo importet abundantiam caloris, unde proceſſit, ſed etiam faciat ad eius conſeruationẽ in internis, ut dictum eſt in Aph. xxxv. Sic & operi motiuo non ſola longitudo proficit, ſed magis craſſities: unde quadrata & non valde longa, ſed ſatis craſſa corpora, ſunt robuſtiora. Et addo, quod nec ſola longitudo eſt quæ inconuenit, & non accõmodatur ſenio; quia inde gibboſum, & curuum reddatur corpus, ut annuit Gal; verum etiam craſſities, nam diminuto calore, craſſities officit coctioni, quia degenerat in cruditates catharrales, & non valet diminutus calor multam corporis materiam, ſiue illa ſit capitis, & ſpinę, ſiue ea etiam ſit artuum, erigere, & mouere.

Vnde concluſio eſt: quod ſicut in iuuentute plus conuenit

Illuſtriſsimis & Excellentiſſ.

PETRO SAGREDO

DIVI MARCI PROCVRATORI,

HIERONYMO LANDO

EQVITI,

FRANC.co MICHAELIO,

REI LITERARIÆ III VIRIS

Guidus Antonius Albaneſius.

LAtuit domeſtica ſecuritate hoc opus, Ampliſsimi Senatores, nec quamquam longo excuſſum labore, erat ſubiturum alieni pondera iudicij, ni ſtudioſorum contendentium legere, quæ audierant, ſubita perſuæſione fluxiſſet. Iſtud igitur qualecumque ſit, Vobis dono. Veſtris enim auguſtis auſpicijs natum, Veſtris etiam edi debuit, ut famam non timeret. Quare inter alta pacis

& belli negotia, quibus Vos pro Sereniſsima Republica omnes veſtras curas impenditis, breue aliquod ſpatium ſtudiis meis lubentes concedite, imitatione excellentium Principum, qui Philoſophiæ vel in ipſis caſtris inter momenta rerum operam nauarunt. Sic namque mihi videbor & precium meorum laborum, & teſtimonium præſentis in vos obſequij compoſuiſſe. Valete diu.

LECTO-

LECTORI.

PLurimi commentati ſunt Aphoriſmos Hippocratis, utpote totius artis Medicæ opus præſtantiſſimum. Multi ante Galenum: & tamen ipſe, quod ſic videretur meliora moliturus, idem præſtitit. Plures ab ipſo, donec corruptis doctrinis compoſitiones faceſſerent in alienorum dictorum indices. Mihi conſilium eſt puris & congruis ſenſibus eoſdem amplecti, unde nec veritatis via deturber, nec ſegniter aliena veſtigia perſequar. Si non meliora, ſaltem promitto parem diligentiam, ſtudiaque ſapientiæ in Ariſtotele conſumpta, quem propria dogmata cum Hippocrate communicaſſe Lib. de Naturalibus Facultatibus Secundo vel ipſe fatetur Galenus. Neque enim quod Is doctrinam potius Platonis retinuit, & in poſteros uſque in hanc diem propagauit, mihi interdictum puto, ex Stagiræ fontibus, unde Gręci cęteris gentibus ſcientias intulerunt, noua vulgares; quæ prius lege, & poſtea benigne iudica. Ea erit methodus, ut primo ęquiuocatione verborum ſublata concluſionem ſenſumque dictorum interprete Nicolao Leoniceno expromam: quæ dein argumentis confirmem, euerſis demum quæ in contrarium obiectari poſſent. More autem ſcholæ loquar, & ad facilitatem diſcentium, quæ potior intentio eſt, ob idq; ſtyli, quæ incidat, impuritatem excuſa. Hæ primæ partes erunt, quibus cæteras adiiciam, ſi de harum fama benè meritus in reliquum vitæ ſucceſſero.

HIPPOCRATIS COI
APHORISMORVM
LIB. PRIMVS.

APhorismi dicuntur ſententiæ ſeparatæ, nullum habentes eſſentiale commercium ad inuicem. Et bene. quia ad ſui concluſionem non egent præcedente, nec ſubſequente, & eorum nomen eſt deductum à verbo Græco ἀφορίζω, quod apud eos idem ſignificat, ac Latinis *Separo*: ut cum ratione Auerroes cum cæteris Arabibus, quos Primi poſteriorum ſecuti ſunt, appellauerit iſtud opus Sermonum ſeparatorum: quam ſermonis ſeparationem etiam Gal. & Philotheus propoſuerunt in ſuis huius doctrinę definitionibus, licet breuitatem ſermonis, quę hanc de neceſſitate conſequitur, dum excludit verba connectentia, videantur magis proſecuti. Hinc habeatur ratio, cur expoſitio mea non laboret in connexione. Eorum Auctor dicitur Hippocrates Cous, ab inſula Coo in mari Icario ſita, cuius genealogia nihil operis, aut medicinæ exponit. Obiici bene poteſt: quod non dicat titulus, de qua re ſint iſtæ ſententiæ, cum eſſet magis neceſſarium ſcitu iſtud, quam quod eſſent ſeparatæ. Sed forſan hoc ſecutum eſt, quia titulus non fuerit Auctoris, ſed à poſteris appoſitus, poſtquam factum erat adeo celebre nomen Hip. & horum Aphoriſmorum, ut pro noto haberetur illum eſſe Medicum, & iſtos de re medica.

uenit & accõmodatur operibus animę corpus maius, inter corpora. Ita in ſenectute magis conuenit, & commodius eſt operationibus, quod erit mediocritate minus.

Ratio autem patet: quia corpus debet dimetiri cum anima, ita ut illa maiore exiſtente, ſit & ipſum maius, & ea diminuta diminuatur & ipſum, loquendo de anima nutritiua, & motiua, quæ organo utitur in opere ſuo, non de intellectiua, quæ organum non habet, & propterea non magnificari, aut diminui, nec improprie, prout improprie, dicitur de brutali & plantali.